

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

ПРЕЗ 2014 г.

София, 2015 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

стр.

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ	3
ВЪВЕДЕНИЕ	5
МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2014 г.	6
ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2014 г.	13
ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2014 г.	19
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО	42
• ПЕНСИИ.....	43
• КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ.....	61
• ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	65
• ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ	67
• ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА	77
ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2014 г.	83
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2014 г.	88
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2014 г.	89
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2014 г.	101
ДЕФИЦИТ/ИЗЛИШЪК.....	118
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО.....	120
• ФОНД “ПЕНСИИ”	120
• ФОНД “ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ”	124
• ФОНД “ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ”	125
• ФОНД “ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО”.....	128
• ФОНД “БЕЗРАБОТИЦА”	131
• БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ.....	132
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	134
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ	140
СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО	146
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	148
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	149
• Осигурителни вноски за задължителното обществено осигуряване за периода 01.01.2014 г. – 31.12.2014 г.....	150
• Осигурителни вноски и обхват на ДОО за периода 01.01.2014 г. – 31.12.2014 г.....	155
• Размер и разпределение на задължителните осигурителни вноски през 2014 г.	160
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	161

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АД	Акционерно дружество
АЕЦ	Атомна електроцентрала
АЗ	Агенция по заетостта
БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
ВМА	Военномедицинска академия
ВСС	Висш съдебен съвет
ГД	Главна дирекция
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ДАНС	Държавна агенция “Национална сигурност”
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЕЛК	Детска експертна лекарска комисия
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДОПК	Данъчно-осигурителен процесуален кодекс
ДФФ	Доброволен пенсионен фонд
ДФФС	Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕО	Европейска общност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗВВ	Закон за ветераните от войните
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗИКСО	Закон за изменение на КСО
ЗМВР	Закон за МВР
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ЗПЗСК	Закон за пенсиониране на земеделските стопани-кооператори
ЗСВ	Закон за съдебната власт
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити
ИК	Индивидуален коефициент
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КБ на ДОО	Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване
КИД	Класификатор на икономическите дейности
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
КТБ	Корпоративна търговска банка

КФН	Комисия за финансов надзор
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МИ на МВР	Медицински институт на МВР
МК	Медицинска комисия
МОТ	Международна организация на труда
МРЗ	Минимална работна заплата
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НКТП	Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НС	Надзорен съвет
НСБФТР	Национална специализирана болница за физикална терапия и рехабилитация
НСИ	Национален статистически институт
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОД	Пенсионно осигурително дружество
ППФ	Професионален пенсионен фонд
ПРБК	Първостепенни разпоредители с бюджетни кредити
ПРЕ	Профилактика, рехабилитация и експертизи
ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
ПТ	Пощенска такса
РБ	Република България
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РКМЕ	Регионална картотека на медицинската експертиза
СБ	Световна банка
СБР-НК	Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СИК	Среден индивидуален коефициент
СОД	Средномесечен осигурителен доход
СПС	Социална пенсия за старост
ТД на НАП	Териториална дирекция на НАП
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ФДПО	Фондове за допълнително пенсионно осигуряване
ЦУ	Централно управление

ВЪВЕДЕНИЕ

Държавното обществено осигуряване е най-голямата и значима част от социално-защитната мрежа и от осигурителната система на Република България. Държавното обществено осигуряване (ДОО) предоставя парични обезщетения, помощи и пенсии при настъпване на следните осигурени социални рискове: временна неработоспособност, временна намалена работоспособност, инвалидност, майчинство, безработица, старост и смърт.

Националният осигурителен институт управлява държавното обществено осигуряване. Още от своето създаване преди 20 години със Закона за фонд „Обществено осигуряване“ (обн. ДВ бр. 104 /28.11.1995 г.), Националният осигурителен институт (НОИ) ежегодно подготвя и предоставя за ползване от органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социално-осигурителната система, преподаватели и изучаващи социалното осигуряване и други с интерес в тази област, годишен обзор на състоянието и тенденциите в развитието на ДОО. Годишното аналитично издание за състоянието на ДОО е основната публикация на НОИ, която от 1999 г. насам проследява развитието на общественото осигуряване у нас, като има за цел да отговори на обществената потребност от информираност и прозрачност при управление на публичните средства с оглед укрепване на доверието в осигурителната система.

Предмет на разглеждане и анализ в настоящото издание “Държавното обществено осигуряване през 2014 г.” са следните теми:

- Преглед на макроикономическата обстановка, в която функционира държавното обществено осигуряване;
- Действащо социалноосигурително законодателство и нормативна уредба, както и извършените през годината промени;
- Социалноосигурителните програми по осигурени социални рискове и резултати от реализирането им;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на консолидирания бюджет по приходите и разходите на ДОО;
- Резултати и сравнителен анализ от изпълнението на бюджета на ДОО по целеви фондове за всеки от осигурените социални рискове;

В таблични приложения са представени обхвата на осигурителното покритие по категории осигурени лица, осигурителни вноски и осигурителен доход по социални рискове и фондове, разпределение на осигурителното участие между работодател и осигурено лице.

Настоящата публикация в цялост и пълнота предоставя на заинтересованата аудитория подробна и достоверна информация и анализ на състоянието и финансовите параметри на бюджета на ДОО през 2014 г. при реализиране на осигурителните програми. Тя е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ с активното участие на всички функционални дирекции и структурни единици в Централно управление на Националния осигурителен институт.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2014 Г.

Развитието на социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на макроикономическата среда дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Системата на социалното осигуряване се влияе до голяма степен от темповете на икономически растеж, публичните финанси, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда по отношение на заетостта и безработицата.

Макроикономическата стабилност, последователната икономическа политика, подобряващата се институционална среда и разумната фискална политика са в основата на икономическото развитие, високата инвестиционна активност в страната, увеличаването на заетостта и реалните доходи на населението.

Брутен вътрешен продукт

Икономическата активност в България през 2014 г. нарасна, като темпът на растеж на БВП в реално изражение се ускори до 1,7% (1,1% през 2013 г.). Известно влияние върху активността на икономиката оказва влошаването на конюнктурните индикатори, породено от фактори като политическата нестабилност в страната, ликвидната криза в банковия сектор и несигурността, свързана с кризата в Украйна. Основен принос за растежа има вътрешното търсене (2,5 процентни пункта) при положителен реален темп, както на крайното потребление (2,4%), така и на брутното образуване на основен капитал (2,8%). Приносът на нетния износ за растежа на реалния БВП остана негативен (-1,1 процентни пункта). За по-високия темп на нарастване на вноса на стоки и услуги спрямо този на износа допринесе засилването на вътрешното търсене и по-бавният растеж на износа в резултат на еднократни фактори, като профилактиката и строителството на нови мощности в нефтопреработването и намалените обеми на износа на продукти от растителен и животински произход.

За 2014 г. БВП достига номинален стойностен обем от 82 164 млн. лева. Преизчислен в евро, БВП е съответно 42 010 млн. евро, като на човек се падат 11 360 лева (или 5 808 евро). Брутната добавена стойност в икономиката ускори растежа си през годината и в реално изражение достигна 1,6% (при 1,2% за 2013 г.). Засилване на активността се наблюдава във всички стопански сектори и както през предходната година основен положителен принос продължи да има секторът на услугите (0,8 процентни пункта). В индустриалния сектор посилен растеж се наблюдава при добавената стойност в промишлеността, която нарасна с 2,1% в реално изражение, докато строителството отбеляза на годишна база увеличение с 1,4%. В резултат на тази динамика индустриалният сектор допринесе с 0,6 процентни пункта за растежа на икономическата активност през годината. Секторът „Селско, горско и рибно стопанство“ ускори реалния си растеж до 5,2% (при 3,3% година по-рано) и приносът му за изменението на брутната добавена стойност в икономиката възлезе на 0,3 процентни пункта.

Инфлация

През 2014 г. годишният темп на спад на потребителските цени се задълбочи и България отчете най-високата средна годишна дефлация в ЕС. Хармонизираният индекс на потребителските цени намалня рязко през 2013 г. и за периода януари - декември 2014 г. спрямо периода януари - декември 2013 г. спадна до минус 1,6%. Годишната инфлация за м. декември 2014 г. спрямо м. декември 2013 г. е минус 2%.

Индексът на потребителските цени отчита годишна инфлация минус 0,9% за м. декември 2014 г. спрямо м. декември 2013 г. Средногодишната инфлация за периода януари - декември 2014 г. спрямо периода януари - декември 2013 г. е минус 1,4%.

Низходящата динамика на крайните потребителски цени се обяснява както с някои специфични за страната вътрешни фактори, така и с външни фактори, чиято тенденция в края

на годината съществено се засили. Външните фактори са свързани предимно с понижаването на международните цени на горива, храни и основни суровини, като към м. декември 2014 г. енергийните продукти (без тези с административно определяни цени) имат най-голям отрицателен принос за общата инфлация. Повишаването в началото на годината на обменния курс на еврото спрямо валутите на основните търговски партньори на България допълнително съдейства за увеличаване на дефлационния ефект от международните цени. От друга страна, поевтиняването на еврото през втората половина на 2014 г. беше предпоставка за ограничаване на дефлацията при определени групи стоки (като промишлени стоки и храни).

Вътрешните фактори са свързани главно с нормативно понижение на цените при определени групи услуги и със слабото потребление на домакинствата, които повлияха за засилване на отрицателния принос на базисната инфлация през 2014 г. През годината беше преустановена започналата от средата на 2013 г. тенденция към спад на годишна база на административните цени, което се дължеше на поскъпването на електроенергията за бита от м. юли и м. октомври 2014 г. Групата на стоките и услугите с административно определяни цени оказва своя положителен принос за общата инфлация в края на годината. При групата на храните се отчете слаба дефлация в съответствие с отрицателния дефлатор на вноса на храни и с понижението на производствените разходи в селското стопанство в страната, което допринесе за намаление на цените на производител при производството на хранителни продукти и беше пренесено върху техните крайни цени.

Държавен бюджет

През 2014 г. дефицитът по консолидираната фискална програма (КФП) възлезе на 3 072,9 млн. лв. (3,7% от БВП), отбелязвайки увеличение с 1 632,0 млн. лв. спрямо предходната година. Влошаването на бюджетната позиция отразява значително по-слабото изпълнение на данъчните приходи спрямо заложените цели в Закона за държавния бюджет на Република България (ЗДБРБ) за 2014 г., което не бе компенсирано с ограничаване на бюджетните разходи.

Общите държавни приходи и помощи достигнаха 29 409 млн. лв. през 2014 г., като за годишния им растеж от 1,5% основен принос имаха данъчните постъпления (2,3 процентни пункта) и помощите (0,9 процентни пункта). С основен положителен принос за нарастването на данъчните приходи бяха постъпленията от социално- и здравно-осигурителни вноски и преките данъци, чийто растеж отчасти отразяваше увеличението на минималните осигурителни прагове средно с 2,6% през 2014 г., повишаването на минималната работна заплата от 310 лв. на 340 лв. и промяната в режима на облагане на доходите от хазартна дейност от 1 януари 2014 г. Същевременно дефлационните процеси през цялата година повлияха негативно върху постъпленията от ДДС, които спаднаха с 1,4% спрямо 2013 г. Съществено намаление на годишна база (-12,4%) се наблюдаваше и при неданъчните приходи в резултат на базов ефект от постъпилите през 2013 г. по-високи приходи от дивиденди и еднократно присъдени суми в полза на държавата.

През 2014 г. общите разходи на правителството, включващи и вноската в бюджета на ЕС, нараснаха с 6,8% и възлязоха на 32 482 млн. лв. Най-голям принос за годишния растеж на разходите имаха социалните плащания (3,2 процентни пункта) и капиталовите разходи (2,7 процентни пункта). Капиталовите разходи се увеличиха с 20,2% спрямо предходната година, най-вече вследствие ускореното усвояване на средства по програми на ЕС.

Средствата за финансирането на бюджетния дефицит и падежите на държавен дълг през 2014 г. (възлизали общо на 6 842 млн. лв.) бяха осигурени главно чрез брутно вътрешно финансиране с ДЦК в размер на 5 445 млн. лв., реализираната през м. юни на международните капиталови пазари емисия на 10-годишни еврооблигации със съвкупен номинал 2 920 млн. лв. и постъпилите през м. декември средства по мостов банков заем от 2 934 млн. лв. Част от получените през 2014 г. средства бяха използвани за предоставяне заем на Фонда за гарантиране на влоговете в банките (ФГВБ) и за погасяване на деноминирани в долари глобални облигации с падеж на 15 януари 2015 г.

Платежен баланс

През 2014 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка е на излишък в размер на 1 004,4 млн. евро (при излишък от 878,2 млн. евро през 2013 г.). Положителен ефект върху общото салдо оказва свиването на дефицита по сметка „доход“ и повишаването на излишъка по капиталовата сметка поради увеличение на постъпленията на средства към правителството от фондове на ЕС. Нарастването на излишъка по общото салдо на текущата и капиталовата сметка бе ограничено от по-ниския излишък по нетните текущи трансфери и от увеличението на дефицита по търговското салдо спрямо 2013 г.

Увеличението на търговския дефицит е резултат от свиване на номиналния износ на български стоки при положителен растеж на номиналния внос. Спадът на международните цени на основни стокови групи потискаше изменението на номиналния износ и внос. Вътрешните фактори, повлияли отрицателно върху динамиката на износа, са профилактиката и строителството на нови мощности в нефтопреработването и намалените обеми на износа на продукти от растителен и животински произход, докато повишението на вътрешното търсене допринесе за положителната динамика на вноса.

През 2014 г. номиналният темп на растеж на износа се понижи с 0,7% спрямо предходната година с важен принос на по-ниските международни цени на основни суровини и метали. Номиналният внос отчете на годишна база 1,4% растеж, като по начин на използване на вноса най-висок положителен принос имаше групата „инвестиционни стоки“, следвана от „потребителски стоки“. Задържащо влияние върху вноса на стоки имаха групите „енергийни ресурси“ и „суровини и материали“, повлияни от намаляващите международни цени.

По предварителни данни от платежния баланс през 2014 г. притокът на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в страната възлиза на 1 289,1 млн. евро (3,1% от БВП) при 1 446,3 млн. евро (3,5% от БВП) през 2013 г.

През 2014 г. финансовата сметка на платежния баланс бе на излишък в размер на 2 120,1 млн. евро при отрицателно салдо от 962,2 млн. евро през 2013 г. Динамиката на потоците по финансовата сметка през годината бе повлияна главно от притока на ПЧИ в България, от пласираната в средата на годината на международните капиталови пазари емисия 10-годишни държавни облигации и от поетия мостов банков заем от сектор „държавно управление“ през м. декември.

Финансов сектор

Динамиката на паричните и кредитните агрегати през 2014 г. бе повлияна от действието на разнопосочни фактори. Запазващата се висока норма на спестяване на домакинствата продължи да определя нарастването на привлечените средства в банковата система. В средата на годината динамиката на паричните агрегати бе временно повлияна от ликвидния натиск, на който бе подложена банковата система. В резултат от предприетите мерки доверието на вложителите в системата бързо се възстанови. В края на годината вследствие отнемането на лиценза за извършване на банкова дейност на КТБ, основните парични агрегати се понижиха. Изплащането на гарантираните депозити в КТБ и предпочитанието на икономическите агенти да ги оставят в банковата система доведоха до нарастване на паричните и депозитните показатели в края на годината до положителен растеж на широките пари от 1,1%.

През първата половина на 2014 г. годишният растеж на вземанията от неправителствения сектор следваше тенденция към ускоряване, достигайки до 2,4%. Тази динамика се обуславя от благоприятния тренд на кредитирането за нефинансовите предприятия, докато кредитите за домакинства отбелязаха нисък положителен растеж след слабото си понижение към края на 2013 г. Изключването на КТБ от обхвата на паричната статистика доведе до спад на вземанията от нефинансови предприятия и до съществено намаляване на годишна база на вземанията от неправителствения сектор в края на годината.

През годината се наблюдаваше увеличаване на търсенето на кредитен ресурс. Повишеното търсене на кредити от предприятия се свързва с нарасналата необходимост от

финансов ресурс за оборотни средства и запаси, и за инвестиционни цели. При кредитите за домакинства се наблюдаваше затягане на политиката по отношение на потребителските кредити и запазването ѝ без промяна при кредитите за жилищни нужди.

Депозитите на домакинствата отбелязаха в края на 2014 г. прираст с 1 563 млн. лв. спрямо края на предходната година, а общото нарастване на депозитите от резиденти е в размер на 1 025 млн. лв. Запазващият се прираст на привлечените средства в банковата система допринесе за повишаване коефициента на ликвидни активи на банките до 30,1% през м. декември 2014 г. спрямо 27% в края на 2013 г.

Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

През 2014 г. настъпи промяна в броя на лицензираните пенсионноосигурителни дружества, предвид издадената лицензия на нов участник на пазара (ПОД „Утре“ АД). С оглед на този факт в края на годината има общо 10 лицензирани ПОД и 29 фонда за допълнително пенсионно осигуряване – 9 универсални, 9 професионални, 9 доброволни и два доброволни пенсионни фонда по професионални схеми, като единият от тях не осъществява дейност.

По данни на Комисията за финансов надзор към 31 декември 2014 г. общият брой на осигурените лица в четирите вида пенсионни фонда – универсални, професионални, доброволни и доброволни по професионални схеми – достига 4 290 898 лица, като нараства спрямо 31 декември 2013 г. с 2,5 на сто.

Броят на новоосигурените лица във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване за 2014 г. е 131 123. Този показател бележи ръст със 7,3 на сто в сравнение с предходната година, когато броят на новоосигурените във ФДПО е бил 122 213 души. Най-голяма част, 95 500 лица или 72,8 на сто от новоосигурените през годината лица са съсредоточени в УПФ. Следват ДПФ, където новоосигурените лица са 21 328 (16,27 на сто), ППФ – с 13 971 (10,65 на сто) и ДПФПС – с 324 (0,25 на сто) привлечени нови членове.

В системата на допълнителното пенсионно осигуряване към 31 декември 2014 г. са акумулирани нетни активи на стойност 8 164 549 хил. лв. В сравнение с края на 2013 г. нетните активи на пенсионните фондове регистрират ръст от 19,9 на сто.

Общите приходи на пенсионноосигурителните дружества през 2014 г. възлизат на 148 303 хил. лв., което представлява увеличение с 14 на сто в сравнение с отчетените приходи през предходната година. Общият нетен финансов резултат на дружествата за 2014 г. е в размер на 41 050 хил. лв., или увеличението е с 11,2 на сто спрямо предходната година.

Производителност на труда

В условията на възстановяване на добавената стойност и стабилизиране на нивата на заетост през 2014 г. продължи да се наблюдава плавно нарастване на производителността на труда. В края на годината се отчете реално повишение от 1,3%, което заедно с ограниченото нарастване на доходите оказва благоприятно влияние върху разходната и ценова конкурентоспособност на икономиката. През четвъртото тримесечие на 2014 г. положителна тенденция бе отчетена в повечето сектори на икономиката. По-силен растеж на производителността се наблюдава в строителството, където брутната добавена стойност нараства при слабо понижение на заетите. Спад на производителността се наблюдава в сектора на услугите, без условна рента, и по-конкретно в подсектора „професионални и научни дейности“.

През 2014 г. в условията на все още ниска заетост и дефлация при определени групи стоки и услуги се наблюдава и по-силно изразена оптимизация на разходите за труд по линия на трудовите възнаграждения. През този период компенсацията на един нает в номинално изражение забави съществено годишния си темп на растеж. Известно ускоряване на верижния темп на растеж на компенсацията на един нает спрямо останалата част от 2014 г. се наблюдава през четвъртото тримесечие, главно в подсекторите на индустрията, както и в някои подсектори на услугите (финансови, застрахователни, професионални и научни дейности).

Поради същественото забавяне в растежа на компенсацията на един нает и при запазване темпа на нарастване на производителността на труда, номиналните разходи за труд на единица продукция (РТЕП) общо за икономиката значително забавиха нарастването си през 2014 г. През четвъртото тримесечие на 2014 г. по-голямо увеличение на номиналните РТЕП в сравнение с предходното тримесечие се наблюдаваше в строителството и в по-ниска степен в експортно ориентирания сектор „промишленост“. От друга страна, поради понижението на цените през годината в някои сектори в реално изражение РТЕП се задържаха на нива близо до тези от предходните тримесечия.

Работна заплата

По предварителни данни на НСИ средната брутна месечна работна заплата за 2014 г. общо за страната е 827,67 лв. Номиналното нарастване спрямо 2013 г. е с 6,8 на сто и остана по-високо от динамиката на потребителските цени, което осигури по-голямо реално нарастване на доходите. Икономическите дейности, в които е регистрирано най-голямо увеличение на средната месечна работна заплата, са „Хотелиерство и ресторантьорство“ – с 18,4% и „Административни и спомагателни дейности“ – 11,4%. Продължава тенденцията средната работна заплата в общественя сектор (892,75 лв.) да превишава тази в частния сектор (805,58 лв.). Най-голямо увеличение на средната месечна работна заплата през 2014 г. спрямо предходната е регистрирано в дейност „Строителство“, обществен сектор – 15,1%, докато в частния сектор дейност „Образование“ е с най-голямо нарастване – 20,6 на сто.

Минималната работна заплата е основен инструмент в политиката по доходите на правителствата. През 2014 г. размерът ѝ достигна 340 лв., с което се отчита номинален ръст от 9,7 на сто спрямо предходната 2013 г.

Домакински бюджети

Доходи на домакинствата – През 2014 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 4 813 лв. и остава без промяна спрямо 2013 г. Най-голям дял в структурата на общия доход на домакинствата заема работната заплата с 54,2%, което е с 1,1 процентни пункта повече в сравнение с 2013 г. В абсолютна стойност доходът от работна заплата средно на лице от домакинство се увеличава с 53 лв. (2,1%) на годишна база и през 2014 г. достига 2 610 лева.

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи, стипендии и обезщетения при безработица) формират 29,4% от общия доход на домакинствата. През 2014 г. относителният дял на доходите от пенсии е 25,8% от общия доход на домакинствата и нараства с 0,3 процентни пункта спрямо 2013 г.

През изминалата година относителният дял на дохода от домашно стопанство намалява спрямо 2013 г. и е 1,4% от общия доход на домакинствата.

Разходи на домакинствата – През 2014 г. българските домакинства са изразходвали 4 509 лв. средно на лице, което е с 1% повече в сравнение с 2013 г. За храна са изразходвани 1 458 лв. средно на лице от домакинство. Относителният дял на разходите за храна от общия разход намалява от 33,2% през 2013 г. на 32,3% през 2014 г. През 2014 г. намаляват с 4,1% спрямо 2013 г. и разходите за жилище, вода, електроенергия и горива. Всички други разходи се увеличават на годишна база, като най-съществено е увеличението при разходите за облекло и обувки (с 11%), жилищно обзавеждане и поддръжка на дома (с 9,2%) и транспорт (с 6,9%).

Потребление на домакинствата – Данните от Наблюдението на домакинските бюджети показват, че настъпват промени в структурата на потреблението на българските домакинства. През 2014 г. домакинствата намаляват консумацията на хляб и тестени изделия с 4,6 кг (спрямо 2013 г.) и тя достига 93,2 кг средно на лице. Повишава се слабо консумацията на безалкохолни напитки, месо и плодове. Понижение се наблюдава при консумацията на прясно и кисело мляко, зеленчуци, картофи и месни произведения. Увеличава се потреблението средно на лице от домакинство на алкохолни напитки и цигари.

Заетост¹

През 2014 г. се наблюдава известно стабилизиране на пазара на труда общо за икономиката. Броят на заетите се увеличи с 0,4% спрямо предходната година. Заетостта нараства основно в сектори, в които се наблюдава и повишение на добавената стойност. Основен принос за нарастването на броя на заетите имат секторите „Селско, горско и рибно стопанство“, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Транспорт, складиране и пощи“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“. Повишението на заетостта в услугите беше ограничено от намаления обхват на програмите за субсидирана заетост спрямо предходната година. Експортно-ориентираните отрасли на икономиката също отбелязват по-добро развитие в сравнение с 2013 г. и броят на заетите в промишлеността се увеличи с над 1% през втората половина на 2014 г. за първи път след период на петгодишен спад.

Икономически активните лица на възраст 15-64 навършени години през 2014 г. са 3 308,7 хил., или 69% от населението на същата възраст. В сравнение с 2013 г. коефициентът на икономическа активност (15-64 навършени години) нараства с 0,6 процентни пункта. Общият брой на заетите лица е 2 981,4 хил., или 48% от населението на 15 и повече навършени години.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2 927,4 хил. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 61%, съответно 63,9% за мъжете и 58,2% за жените. Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години е 65,1%, или с 1,6 процентни пункта по-висок в сравнение с 2013 година. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група се увеличава с 1,7 процентни пункта, а при жените – с 1,3 процентни пункта, като достига съответно 68,1 и 62%.

Коефициентът на заетост за възрастовата група 55-64 навършени години е 50%. В сравнение с 2013 г. той отбелязва нарастване с 2,6 процентни пункта както при мъжете, така и при жените, като достига съответно 54,5 и 46%.

Безработица²

Положителното развитие на заетостта е в основата на отбелязаното ограничаване на безработицата в страната, като през 2014 г. се прекъсва петгодишната трайна негативна тенденция на нарастване. Равнището на регистрирана безработица средно за 2014 г. е 11,2% и намалява с 0,1 процентни пункта спрямо 2013 г. Активната политика, насочена приоритетно към устройването на работа на максимален брой безработни на първичния пазар е причината за подобряване на ситуацията, при условие, че в субсидирана заетост са работили средно около 37 хиляди лица по-малко от предходната година.

Средномесечният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда в страната, е 366 470 лица, които в сравнение с предходната година са с 4 910 безработни или с 1,3% по-малко. Безработните в края на годината са с над 50 хиляди по-малко, отколкото през м. януари (за сравнение през 2013 г. те са били само с 5 500 лица по-малко), а равнището на безработица е с 1,5 процентни пункта по-ниско спрямо началото на годината. Тези факти, заедно с намалението на новорегистрираните безработни, наблюдавано за първи път от 2012 г. насам, показва затихване на процесите на освобождаване на заетост и повишено търсене на труд в реалния сектор на икономиката.

Основни предизвикателства на пазара на труда са преодоляването на структурните дисбаланси и регионалните диспропорции, ниската мобилност, несъответствието между потребностите на работодателите от работна сила с определена квалификация и професионално-образователните характеристики на безработните лица. Структурната безработица е фактор, възпрепятстващ стабилизирането и балансирането на пазара на труда, и ограничаващ икономическия растеж.

¹ Източник – Наблюдение на работната сила (НСИ)

² Източник – Административна статистика (Агенция по заетостта)

Население и демографски процеси

Демографските промени и предизвикателства за България, както и за всички държави-членки на ЕС, са свързани с ниски нива на раждаемост, засилени миграционни процеси, урбанизация, застаряване и негативни качествени промени в структурата и баланса на населението. Тези дългосрочни и трайни демографски тенденции се отразяват неблагоприятно върху състоянието и развитието на социалните системи и системите за социална сигурност – пенсионната система, системата за социално подпомагане и закрила, системата на пазара на труда и заетостта, здравната и образователната системи, а от там и върху устойчивото икономическо развитие и растеж на страната.

Текущата демографска ситуация в страната се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, и задържащо се високо равнище на общата и детската смъртност. Като положителни тенденции през 2014 г. могат да се отбележат увеличаването на броя на живородените деца и нарастващата средна продължителност на живота на населението.

Към 31 декември 2014 г. населението на България е 7 202 198 души, което представлява 1,4% от населението на ЕС. В сравнение с 2013 г. населението на страната намалява с 43 479 души, или с 0,6%. Мъжете са 3 502 015 (48,6%), а жените – 3 700 183 (51,4%), или на 1 000 мъже се падат 1 057 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 51 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Застаряването на населението е процес с дълбоки последици за икономиката, пазара на труда и социалните системи. То засяга всички аспекти на икономическия и социалния живот на страната. В края на 2014 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 440 329, или 20% от населението на страната. В сравнение с 2013 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0,4 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 3,1 процентни пункта. Процесът на застаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 23,2%, а на мъжете – 16,6%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

Застаряването на населението води до повишаване на общата средна възраст, която от 40,4 години през 2001 г. нараства на 41,2 години през 2005 г. и достига 43,2 години в края на 2014 г.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението оказват както остаряването на населението, така и законодателните промени при определянето на възрастовите граници при пенсиониране. Населението в трудоспособна възраст към 31 декември 2014 г. е 4 403 хил. души, или 61,1% от населението на страната, като мъжете са 2 310 хил., а жените – 2 093 хиляди. Броят на трудоспособното население намалява с над 68 хил. души, или с 1,5% през 2014 г. спрямо предходната година. Към края на 2014 г. в над трудоспособна възраст са 1 734 хил. души, или 24,1%, а в под трудоспособна възраст – 1 065 хил. души, или 14,8% от населението на страната.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 години). Към 31 декември 2014 г. това съотношение е 62. За сравнение, през 2001 г. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2012-2014 г., е 74,7 години и спрямо предходния период (2011-2013 г.) тя се увеличава с 0,2 години. Средната продължителност на живота при мъжете е 71,2 години, докато при жените е със 7,1 години по-висока – 78,3 години.

ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2014 г.

1. Кодекси и закони

❖ **Кодексът за социално осигуряване** регламентира принципите, обхвата, функциите и институционалното обслужване на трите стълба на пенсионната система в България. Първият стълб е задължителното пенсионно осигуряване, част от държавното обществено осигуряване и то се обслужва от Националния осигурителен институт. Вторият стълб е допълнителното задължително пенсионно осигуряване в универсални фондове за лицата, родени след 31.12.1959 г. и осигуряване в професионални фондове без възрастово ограничение. Третият стълб е допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, което се осъществява в два вида фондове – фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване и фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми. Фондовете във втория и третия стълб се обслужват от частни пенсионно осигурителни дружества, дейността на които е регламентирана в КСО и се контролира от държавната Комисия за финансов надзор. Вследствие на законодателните промени от края на 2010 г. професионалните фондове на допълнителното задължително пенсионно осигуряване бяха прехвърлени изцяло към държавното обществено осигуряване.

Първият стълб е разходопокривен, а вторият и третият стълб се базират на индивидуалния принос на осигурените лица и пенсионните схеми са разработени на капиталовопокривен принцип.

КСО урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

❖ **Кодексът на труда** урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и други отношения, свързани със социално-осигурителната система, като: узаконяване на трудовия договор и встъпване в осигурителни правоотношения; прекратяване на трудовия договор и реализиране на осигурителни права; отпуски, по време на които се дължат обезщетения от държавното обществено осигуряване; специална закрила на някои категории лица и връзката при тези казуси със социалното осигуряване; особени случаи за зачитане на стаж и други трудовоправни въпроси, свързани със социално-осигурителните отношения.

❖ **Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г.** (ДВ, бр. 106 от 10.12.2013 г.) е основния финансов план на социалноосигурителната система и с него се реализира определената за годината осигурителна политика. Той съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: “Пенсии”, “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, “Трудова злополука и професионална болест”, “Общо заболяване и майчинство”, “Безработица” и бюджета на Националния осигурителен институт. С този закон ежегодно се определят нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се и за регистрираните

земеделски производители и тютюнопроизводители, както и максималния осигурителен доход за всички осигурени лица. Определя се минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, дневния минимален размер на обезщетението за безработица, паричното обезщетение за отглеждане на малко дете и др. помощи. Със Закона за бюджета на ДОО се приема бюджета на фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”, определя се максималния размер на гарантираните вземания за съответната година. Приема се и бюджета на Учителския пенсионен фонд. Със Закона за бюджета на ДОО се определя и размера на осигурителната вноска за фонд “Трудова злополука и професионална болест” по групи основни икономически дейности.

- ❖ **Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред** (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на следните видове трудов и/или осигурителен стаж:

- трудов стаж, придобит след 31 декември 1999 г.;
- осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване;
- времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби.

В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

- ❖ **Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя** (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания и определя техния размер. С него към Националния осигурителен институт е създаден специализиран гаранционен фонд наречен “Гарантирани вземания на работниците и служителите”, от който се изплащат дължимите начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя. Те се изплащат до определен размер и при наличието на съответните условия.

- ❖ **Законът за награждаване на лица за особени заслуги към българската държава и нация** (ДВ бр. 89 от 13.11.2012 г., в сила от 01.01.2013 г.) урежда условията и реда за предоставяне на държавна парична награда на лица за особени заслуги към българската държава и нация за цялостния им принос и/или за изключителни постижения:

- в различни области на обществения живот;
- за укрепване и развиване на гражданското общество, демократичните институции и за защита на човешките права и свободи;
- в борбата с бедствия и аварии;
- за опазване на околната среда.

Държавна парична награда може да се предостави и на лица, проявили лична доблест при изпълнение на своя обществен и граждански дълг. Тя може да се изплаща пожизнено, периодично или еднократно в зависимост от заслугите, а размерът се определя от Народното събрание.

- ❖ **Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система** (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на създадения Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за

фонд “Пенсии”. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от централния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли, които да се възлагат за управление на финансови институции.

2. Наредби и постановления

- ❖ **Наредба за пенсиите и осигурителния стаж.** Обхваща детайлно всички пенсионни права и условията, свързани с отпускането, изплащането, преизчисляването, спирането и прекратяването на пенсиите и добавките към тях. Правната уредба на документа съдържа норми, определящи начина за изчисляване на осигурителния стаж, правилата за неговото доказване в зависимост от вида на осигуряване на лицето, норми със самостоятелно правно значение, касаещи отпускането и изплащането на пенсиите, и др. нормативни постановления в същата връзка.
- ❖ **Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране.** Определя съответните видове труд към коя категория се отнасят съобразно степента на вредност и тежест, специфичния характер и особените условията на труд. На тази база се извършва зачитането на стажа от трета, втора или първа категория труд, във връзка с определяне на правото за пенсиониране и размера на пенсията.
- ❖ **Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица.** Съдържа реда за осигуряване на едноличните търговци, собствениците и/или съдружниците в търговски дружества, физически лица – членове на неперсонифицирани дружества, регистрираните да упражняват свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, земеделските производители и тютюнопроизводители, полагащите труд без трудово правоотношение, работещите в чужбина по договор с български осигурител или изпратени от български посредник и съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба. От 01.01.2010 г. с наредбата се регламентира и осигуряването на морските лица.
- ❖ **Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.** Изчерпателно обхваща различните видове доходи, върху които се дължат осигурителни вноски, сроковете и реда за внасянето им.
- ❖ **Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.** Регламентира реда и начина за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане и помощите от ДОО. Паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ по банков път.
- ❖ **Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.** Съдържа реда за отпускането, изменянето, отказването, спирането, прекратяването, възобновяването и възстановяването на паричните обезщетения на безработните лица от териториалните поделения на НОИ.
- ❖ **Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.** Определя условията и реда за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.
- ❖ **Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.** Определя реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести (ПМС № 168/11.07.2008 г., в сила от 22.07.2008 г.). Наредбата се приема на основание чл. 63 от КСО. От 01.07.2009 г. НОИ създаде и поддържа информационна система за професионалните болести. Събраната информация се предоставя на МЗ, МТСП и НСИ. При поискване информация се предоставя и на осигурителя и други

- заинтересовани институции. Управителят на НОИ и министърът на здравеопазването осъществяват контрола по изпълнението на наредбата.
- ❖ **Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.** Урежда реда и начина за информиране на работниците и служителите за откриването на производството по обявяването в несъстоятелност на работодателя им, както и самото отпускане и изплащане на гарантираните вземания, които се отпускат и изплащат от съответното ТП на НОИ по седалището на работодателя въз основа на разпореждане от директора на фонд “ГВРС”.
 - ❖ **Наредба за медицинската експертиза.** Определя критериите и принципите на медицинската експертиза на работоспособността, реда за нейното осъществяване и органите за установяване на временна и трайна инвалидност на хората в трудоспособна и извън трудоспособна възраст и на децата. Тя включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на трайно намалената работоспособност и определяне характера на заболяването (професионално или общо заболяване).
 - ❖ **Правилник за устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза.** С него се урежда устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза, орган към МС за сътрудничество и координация при разработването и провеждането на политиката в областта на медицинската експертиза. Националният съвет се състои от: председател – заместник министър-председател, определен от министър-председателя; заместник-председатели – министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика, и членове: министъра на финансите, управителя на Националния осигурителен институт, директора на Националната здравноосигурителна каса и директора на Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).
 - ❖ **Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.** С него се урежда устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи. Контролът върху медицинската експертиза се осъществява от Националния съвет по медицинска експертиза, от министъра на здравеопазването, министъра на труда и социалната политика, от НЗОК, НОИ, РЗИ и от регионалните съвети. Експертите към РЗИ, ТП на НОИ, РЗОК и към РКМЕ осъществяват методическа помощ и контрол по медицинската експертиза на всички лечебни заведения на територията на района.
 - ❖ **Наредба № 5 от 29 декември 2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда.** Указва реда за подаване на уведомленията в териториалните дирекции на НАП за регистриране на сключените, изменените и прекратените трудови договори. Сключването и регистрирането на трудовия договор е първото условие за поставяне началото на осигурителните отношения между работодателя, наетия и осигурителната институция.
 - ❖ **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.** Издадена е от министъра на финансите и съгласувана с управителя на НОИ. С нея се уреждат сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, от осигурителите за осигурените от тях лица, от осигурителните каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, Учителският пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”, облагаемия доход и данъка за доходи от трудови

правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Контролът за спазване на наредбата се осъществява от НАП и НОИ в изпълнение на възложените им дейности. От 01.01.2009 г. (ДВ, бр. 3/2009 г.) за подаване на данни с приложение № 1 към чл. 2, ал. 1 се прилага Класификацията на икономическите дейности (КИД) за 2008 г.

- ❖ **Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им** (ДВ, бр. 67 от 12.08.2014 г., в сила от 01.12.2014 г.) С приетата нова Наредба се урежда представянето от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и решенията по обжалването им. От началото на 2015 г. лекарите/лекарите по дентална медицина подават информацията от издадените болнични листове по електронен път на НОИ. Наредбата е в сила от 01.12.2014 г. по отношение регистрацията на лечебните заведения в ТП на НОИ за получаване на уникални номера на болничните листове и на лекарите/лекарите по дентална медицина и лечебните заведения като потребители на уеб услугите, предоставяни от НОИ. От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път.
- ❖ **Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка** (ДВ бр. 82 от 26.10.2012 г.). С нея се указва:
 - редът за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионна схема на Европейския съюз (Съюза), на Европейската централна банка (ЕЦБ) и на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ);
 - изчисляването на актюерския еквивалент на пенсионните права за старост, подлежащи на прехвърляне по чл. 343а, ал. 1, т. 1 от Кодекса за социално осигуряване;
 - начинът на актуализиране на средствата, подлежащи на обратно прехвърляне от пенсионна схема на Съюза по чл. 343г, ал. 1, т. 1 КСО.
- ❖ **Постановление № 94 на МС от 18.05.2010 г.** за изплащане на обезщетения на съпругите /съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, и на безработните съпруги /съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии.

3. Други нормативни документи

- ❖ **Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране** (ДВ, бр. 94 от 17.11.2000 г.). Инструкцията определя обхвата на Наредбата с изискванията за категоризиране труда на работещите в различните дейности, производства, работни места и професии. Задължителна е за всички работодатели, които осъществяват производства и дейности и имат назначени лица, чиито длъжности и работни места са обхванати с тази наредба.
- ❖ **Инструкция № 1 от 20.05.2011 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност** (ДВ, бр. 44 от 10.06.2011 г., в сила от 01.07.2011 г.). Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността на бланките “Болничен лист за временна неработоспособност” (обр. НОИ / МЗ № 606). Инструкцията е отменена от 01.01.2015 г.
- ❖ **Инструкция № 5/30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правоприменик** (ДВ, бр. 57 от 12.07.2005 г.). С тази инструкция се указва редът и условията за предаването, приемането, обработването, съхраняването и използването на разплащателните ведомости на осигурители, които са прекратили

дейността си без правоприменник, както и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, които са работили в организациите по § 12 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. Предаването на документите се извършва в ТП на НОИ, на територията на което са седалищата им, чрез заявление-декларация от осигурителя, че е прекратил дейността си.

- ❖ **Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.** С наредбата се регламентират условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на фондовете: “Общо заболяване и майчинство”, “Пенсии”, “Трудова злополука и професионална болест”, “Пенсии, несвързани с трудова дейност” и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица – изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

4. Регламенти и договори (спогодби) в областта на международните осигурителни отношения

След присъединяването на България към Европейския съюз, в областта на осигурителните отношения, наред с българското законодателство, НОИ прилага и европейските регламенти, координиращи действията на всички страни в Европейския съюз по обезпечаване правата на работещите и пенсионерите, които пребивават или живеят в различни страни. Предназначението на координационните регламенти е да се синхронизират специфичните национални законодателства, прилагани от държавите-членки при реализиране на осигурителните права на гражданите, придобити в различни страни.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност:

- 1) **Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71** за прилагането на схеми за социално осигуряване на наети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, и **Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72** за определяне на реда за прилагане на Регламент (ЕИО) 1408/71.
- 2) **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- 3) **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- 4) **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство;
- 5) **Регламент (ЕС) № 465/2012** на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност и на Регламент (ЕО) № 987/2009 за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз регламентите се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти, действат и 10 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Действащите спогодби /договори през 2014 г. са:

- Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания (в сила от 1 май 1953 г.)
- Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия (обнародвана във вестник "Известия", бр. 69 от 1958 г., в сила от 1 септември 1958 г., приложима за уреждане на осигурителни отношения само с Черна гора и с Босна и Херцеговина.)
- Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 26 от 2003 г., в сила от 1 април 2003 г.)
- Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 63 от 2003 г., в сила от 1 август 2003 г.)
- Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 67 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба между Република България и държавата Израел за социално осигуряване (обнародван в ДВ, бр. 65 от 2009 г., в сила от 1 септември 2009 г.)
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея (обнародван в ДВ, бр. 12 от 2010 г., в сила от 1 март 2010 г.)
- Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност (обнародван в ДВ, бр. 20 от 2010 г., в сила от 20 март 2010 г.)
- Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност (обнародвана в ДВ, бр. 10 от 2013 г., в сила от 1 февруари 2013 г.)
- Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република България.
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада (обнародвана в ДВ, бр. 39 от 2014 г., в сила от 1 март 2014 г.)

ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2014 Г.

I. ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Промени в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за публичните финанси. (ДВ, бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.).

Новоприетият Закон за публичните финанси урежда бюджетната рамка, общото устройство и структурата на публичните финанси. Измененията, извършени с него в Кодекса за социално осигуряване, са по отношение на следното:

- С промените в текстовете на чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 7; чл. 20, ал. 2, т. 11, чл. 21, т. 4 и 5, чл. 22а, т. 1, чл. 27 и чл. 93 думите „республиканския бюджет“ се заменят с „държавния бюджет“. В § 22, ал. 2 от преходните и заключителните разпоредби думите „извънбюджетна сметка“ се заменят с „бюджета“.

- В § 5 от Преходните и заключителните разпоредби се създават две нови алинеи 6 и 7. Съгласно ал. 6 годишният бюджет на Учителския пенсионен фонд се приема със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него. Разпоредбата на ал. 7 уточнява, че ако законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година не бъде приет от Народното събрание до началото на бюджетната година, приходите на Учителския пенсионен фонд се събират и разходите се извършват съобразно действащата нормативна уредба.

2. Промени в Кодекса за социално осигуряване, реализирани със Закона за допълнение на Кодекса на труда. (ДВ, бр. 104 от 03.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.).

С допълненията в Кодекса на труда се регламентира правото на отпуск на работничка или служителка, която осинови дете, навършило 2-годишна възраст, при условията на пълно

осиновяване, за период от 365 дни от деня на предаването на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст.

Със същия закон са приети и допълнения в КСО, с които се урежда правото на отпуск при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (нов чл. 53а от КСО). С новосъздадения чл. 53а се регламентира правото на обезщетение на осиновителката /осиновителя за времето през което тя /той ползва отпуск по реда на новия чл. 164б от КТ за осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване.

Обезщетението е в размер, равен на обезщетението за бременност и раждане, определено по реда на чл. 49 от КСО, и се изплаща за времето на ползване на отпуска при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, но за не повече от 365 дни от деня на предаването на детето за осиновяване.

Условие за ползването на обезщетението по чл. 53а е осиновителката /осиновителят да е осигурено за общо заболяване и майчинство лице, което има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск.

Самоосигуряващите се лица-осиновители, които са осигурени за общо заболяване и майчинство, също трябва да имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск, за да имат право на обезщетение в размера, определен по реда на чл. 49 от КСО, ако ползват отпуск при осиновяването на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване.

3. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г. (ДВ, бр. 106 от 10.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.). Измененията касаят следните въпроси:

3.1. Осигурени лица

С изменение в чл. 4, ал. 1, т. 7 като задължително осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица, са включени управителите и прокуристите на търговски дружества и на едноличните търговци и на техните клонове, членовете на съвети на директорите, на управителни и надзорни съвети и контролорите на търговски дружества, синдиците и ликвидаторите, както и лицата, работещи по договори за управление на неперсонифицирани дружества.

3.2. Осигурителни вноски

С промените в разпоредбите на чл. 6, ал. 1, т. 3 и ал. 3, т. 8 за служителите в Националната разузнавателна служба, служба „Военна информация“ на Министерството на отбраната и Държавната агенция „Национална сигурност“ (т.е. лицата по чл. 127, ал. 5), осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се увеличава с 5 процентни пункта. От 01.01.2014 г. осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за тези лица, работещи по трудови правоотношения, се разпределя, както следва: 7,9 на сто за сметка на осигуреното лице и 9,9 на сто за сметка на осигурителя, а когато лицето работи при условията на I и II категория труд – 12,9 на сто.

3.3. Ред за внасяне на осигурителните вноски

С промените в чл. 7 се създава нова алинея 12 относно срока за внасяне на осигурителните вноски за времето, което се зачита за осигурителен стаж за периодите по чл. 9, ал. 3. Вноските се правят от осигурителите по следния ред:

1. до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът за установяване на незаконното недопускане или отстраняване от работа, а при възстановяване на работа по реда, определен в специални закони, до 25-о число на месеца, следващ месеца на възстановяването;

2. до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът, с който се признава незаконността на уволнението от съответния компетентен орган;

3. до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се полага обезщетение на трудоустроено лице, на което не е предоставена подходяща работа;

4. до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е изплатено обезщетението за оставане без работа.

3.4. Бюджет на Националния осигурителен институт

Съгласно измененията на чл. 20, ал. 2, т. 2 средствата в бюджета на НОИ се формират и от лихви върху внесени или принудително събрани просрочени осигурителни вноски и върху неправилно извършени осигурителни разходи.

3.5. Функции на Националния осигурителен институт

С измененията и допълненията на чл. 33, ал. 5 от КСО от началото на 2014 г. са променени или прецизирани някои от функциите и правомощията на НОИ по отношение на:

- Извършване плащането на пенсиите, обезщетенията и помощите по КСО, както и на гарантираните вземания по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя;
- Поддържането на информационна система за осигурените лица, осигурителите и самоосигуряващите се лица въз основа на данните, предоставени от Националната агенция за приходите, и за трудовите злополуки и професионалните болести;
- Поддържането на информационна система за изплащаните пенсии, обезщетения и помощи по този кодекс и за гарантираните вземания по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя;
- С нова т. 12, в ал. 5 на чл. 33 се въвежда нормативно задължение за създаване и поддържане електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им.

3.6. Функции на надзорния съвет

Съгласно допълнението в чл. 36, ал. 1, т. 5, се създава задължение Правилникът за организацията и дейността на Националния осигурителен институт да се обнародва от председателя на надзорния съвет в „Държавен вестник“.

3.7. Съвет на управителя

С измененията в чл. 38 ал. 1 се уточнява, че съставът на съвета на управителя се определя с Правилника за организацията и дейността на Националния осигурителен институт.

3.8. Право на обезщетение

Разпоредбата на чл. 40, ал. 6 се отменя. Съгласно отменената разпоредба отпускането и изчисляването на паричните обезщетения и помощи се извършваше въз основа на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 и данните, декларирани в подадените документи за изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет. Вместо това в глава четвърта на КСО е създаден нов раздел „Отпускане и изчисляване на паричните обезщетения и помощи“, с което се създава по-добра устойчивост в уреждането и прилагането на установения ред.

3.9. Обезщетение при бременност и раждане

С изменение в текста на чл. 49, ал. 1 периодът, от който се изчисляват паричните обезщетения при бременност и раждане (с начало на отпуска след 31.12.2013 г.) се намалява от 24 на 18 календарни месеца.

3.10. Право на парично обезщетение за безработица

➤ Разпоредбата на чл. 54а, ал. 7 се отмени. Тя касаше отпускането, изчисляването, изменянето, отказването, спирането, прекратяването, възобновяването и възстановяването на паричните обезщетения за безработица, които се извършват въз основа на данните,

декларирани в подадените от лицата документи за отпускане на паричните обезщетения, при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет.

➤ С редакцията на чл. 54б, ал. 7, т. 2, когато в периода, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, доходът, от който е определено паричното обезщетение, по правоотношенията, по които лицето е осигурено за безработица.

➤ В глава четвърта на КСО се създава раздел IV „Отпускане и изчисляване на паричните обезщетения и помощи“ с новите разпоредби на чл. 54к и 54л. Този раздел урежда отпускането и изчисляването на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете, и на помощите, както и отпускане и изчисляване на паричните обезщетения за безработица.

➤ Според новото правило на чл. 54к отпускането и изчисляването на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и за отглеждане на малко дете и помощите от държавното обществено осигуряване се извършват въз основа на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 и чл. 33, т. 12 от КСО, както и на данните, декларирани в подадените документи за изплащане на обезщетенията и помощите от държавното обществено осигуряване при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет.

➤ Новата разпоредба на чл. 54л гласи, че отпускането, изчисляването, изменянето, отказването, спирането, прекратяването, възобновяването и възстановяването на паричните обезщетения за безработица се извършват въз основа на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО и на данните, декларирани в подадените от лицата документи за отпускане на обезщетенията при условия и по ред, определени с акт на Министерския съвет.

3.11. Осигуряване за трудова злополука и професионална болест

➤ С допълнение в чл. 55, ал. 2 в определението за трудова злополука изрично са включени и морските лица по чл. 4а. Актуалното правило гласи, че трудова е и злополуката, станала с осигурен по чл. 4, ал. 1 и 2 и чл. 4а от КСО по време на обичайния път при отиване или при връщане от работното място до основното място на живеене, или до друго допълнително място на живеене с постоянен характер, мястото, където осигуреният обикновено се храни през работния ден и мястото за получаване на възнаграждение.

➤ При разследване на трудовите злополуки е изменено правилото на чл. 58, ал. 6, като е добавено предприятието – ползвател. Според актуалната разпоредба резултатите от разследването се оформят в протокол в типизирана форма, който е валиден до доказване на противното. Екземпляр от протокола се връчва от ТП на НОИ на пострадалия или на неговите наследници и на осигурителя /предприятието ползвател.

➤ Изменя се също съдържанието на досието, което се открива по реда на чл. 59. Новото тук е, че от досието отпадат копията на продълженията на болничните листове и документите, свързани с медицински и други разходи. Съгласно актуалната редакция на тези правила за всяка трудова злополука или професионална болест териториалното поделение на НОИ открива досие, което съдържа:

- декларацията за трудова злополука или известието за професионална болест;
- протокола от разследването на трудовата злополука, когато такова е извършено, или протокола за проучване на професионалната болест;
- разпореждането за приемане или за неприемане на злополуката за трудова или експертното решение за потвърждаване или отхвърляне на професионалната болест и регистрационната карта за призната професионална болест;
- копията от първичните болнични листове за злополуката или заболяването;
- други документи, свързани със злополуката или заболяването.

➤ С изменението в чл. 66 и отпадането на т. 1 от текста се отменят задълженията на осигурителя да уведомява в 30-дневен срок териториалното поделение на НОИ за изменения в технологията или характера на работа на предприятието и при ликвидация на предприятието. Запазва се задължението на осигурителя по чл. 66, т. 2, а именно да уведомява незабавно ТП на НОИ, инспекцията по труда и други компетентни органи за всяка смъртна трудова злополука, за всяка злополука, причинила увреждане на повече от трима работещи, както и за всяка злополука, за която има основание да се предполага, че ще доведе до инвалидност. Запазва се и задължението да изпраща в ТП на НОИ копие от първичния болничен лист за трудова злополука или професионална болест.

➤ Допълненията в чл. 66а са редакционни и са свързани с добавянето на понятието „предприятие ползвател“. (Предприятие ползвател е всяко физическо или юридическо лице, което извършва търговска дейност и под чието ръководство и контрол се изпълнява възложена от него работа от работник или служител, изпратен от предприятие, което осигурява временна работа.)

➤ С измененията в чл. 67 за осигуреното лице отпадна задължението да познава и да изпълнява изискванията на нормативните актове за безопасност на труда и опазване на здравето при работа, както и правилата за вътрешния трудов ред в предприятието.

3.12. Условия за отпускане и получаване на наследствена пенсия

Измененията в чл. 82, ал. 1 са свързани с добавянето на изречение второ: „Деца, които се считат за учащи, се определят с наредбата по чл. 106.“ Актуалното правило на разпоредбата гласи, че децата имат право на наследствена пенсия до навършване на 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Деца, които се считат за учащи, се определят с наредбата по чл. 106 от КСО. Това е уредено в чл. 34 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

3.13. Осъвременяване на пенсиите

С промените в чл. 100 се възстанови действието на т.нар. „швейцарско правило“ за осъвременяване на пенсиите, при което процентът на увеличение зависи от темповете на нарастване на инфлацията и средния осигурителен доход. Според актуалната редакция на разпоредбата пенсиите, отпуснати до 31 декември на предходната година, се осъвременяват ежегодно от 1 юли с решение на надзорния съвет на Националния осигурителен институт с процент, равен на сбора от 50 на сто от нарастването на осигурителния доход и 50 на сто от индекса на потребителските цени през предходната календарна година.

3.14. Контролни органи

Основната цел на промените в текстове от глава седма „Контрол“ е повишаване ефективността на упражнявания от органите на НОИ контрол по спазването на нормативните актове за държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на НОИ, и подобряване събираемостта на вземанията на НОИ за неоснователно извършени осигурителни плащания.

С промените в чл. 107 се създаде нова ал. 2, в която изрично са посочени контролните органи на НОИ:

1. инспекторите по осигуряване в териториалните поделения на НОИ;
2. лекарите експерти по експертиза на временната неработоспособност в териториалните поделения на НОИ;
3. длъжностните лица, на които със заповед на управителя на НОИ или на ръководителя на териториалното поделение е възложено да извършват финансови ревизии и проверки по разходите на държавното обществено осигуряване, както и по спазването на нормативните актове за държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на НОИ.

3.15. Ревизионни актове за начет

С оглед по-ефективното приложение на нормативно установената възможност за издаване на разрешение за неотложни плащания, е променена разпоредбата на чл. 110, ал. 8 както следва: Органът, наложил запора, може с мотивирано решение да разреши определена част от постъпилите или постъпващите суми по сметка на длъжника да се оставят в негово разпореждане. Решението и отказът за издаване на разрешение не подлежат на обжалване.

3.16. Лихви по вземания на НОИ и ДЗПО

Промяната в чл. 113 е направена с цел съобразяване на текста с начина за определяне на законната лихва. В тази връзка в ал. 1 на чл. 113 думите „основния лихвен процент на Българската народна банка за периода плюс 10 пункта“ са заменени със „законната лихва“. Различното от досегашния режим е, че се предвиждат два периода за прилагане на основния лихвен процент на БНБ – за първото полугодие на съответната година, съобразно обявения от БНБ основен лихвен процент, в сила от 1 януари на текущата година, и за второто полугодие на съответната година, съобразно обявения от БНБ основен лихвен процент, в сила от 1 юли на текущата година.

3.17. Възстановяване на неоснователно получени суми

➤ С направеното допълнение в ал. 3 на чл. 114 е прецизирана процедурата, съгласно която не е необходимо съставяне на ревизионен акт за начет в случаите, когато се възстановяват суми по ал. 1 и 2 от разпоредбата.

➤ В чл. 114 се създава нова ал. 4. Суми за пенсии и парични обезщетения, неоснователно изплатени за периоди след смъртта на правоимащото лице, се събират от лицето, което ги е получило, или солидарно от наследниците. За събиране на сумите длъжностното лице, на което е възложено ръководството на контрола по разходите на държавното обществено осигуряване в съответното териториално поделение на Националния осигурителен институт, издава разпореждане, което се връчва по реда на чл. 110, ал. 4. Разпорежданията подлежат на доброволно изпълнение в 14-дневен срок от връчването им.

Разпоредбата създава нормативно основание за събиране от наследниците на починало правоимащо лице на неоснователно изплатени след смъртта му суми, както за пенсии, така и за парични обезщетения. Сумите се събират от лицето, което неоснователно е получило осигурителното плащане или солидарно от всички наследници на починалото лице.

➤ С допълнението на ал. 1 и 2 на чл. 114а се създава нормативно основание за извършване на удръжки чрез прихващане от пенсиите, паричните обезщетения и помощите, изплащани от средствата на държавното обществено осигуряване.

3.18. Давност

➤ Промени в разпоредбите на чл. 115 уреждат давността, с която се погасяват дължимите от държавното обществено осигуряване вземания. Съгласно актуалните правила те се погасяват с изтичане на тригодишна давност, считано от 1 януари на годината, следваща годината, за която се отнасят. Длъжностното лице, на което е възложено ръководството на контрола по разходите на държавното обществено осигуряване в съответното териториално поделение на НОИ, издава разпореждане по искането за възстановяване на суми. Разпореждането подлежи на обжалване по реда на чл. 117 от КСО. Давността се прекъсва с влизането в сила на разпореждането за установяване на вземането, както и с предприемане на действия по принудително изпълнение. Според новата ал. 5 на чл. 115 от КСО давността спира да тече:

- 1) при обжалване – докато продължава спорът относно вземането;
- 2) когато е образувано друго административно или съдебно производство, от което зависи издаването на разпореждане, или отпускане на парично обезщетение или помощ по този кодекс.

В досегашната разпоредба бяха регламентирани само случаите, при които се прекъсва давността. С новата ал. 5 се визират случаите, при които давността спира да тече. От спиране на давността не тече нова давност.

➤ С промяната в ал. 3 на чл. 117 се създава правна възможност за ръководителя на ТП на НОИ да отмени обжалвано пред него разпореждане и да върне преписката за ново разглеждане от компетентния административен орган, когато установи, че при издаването на разпореждането не са изяснени всички факти и обстоятелства от значение за случая. С решението си ръководителят на ТП на НОИ може да даде указания за действията, които съответният административен орган трябва да извърши за постановяване на ново разпореждане.

➤ С променената редакция на чл. 127, ал. 3 само е прецизиран текстът на разпоредбата. За лицата по ал. 1 (родените след 31 декември 1959 г. и осигурени в универсален пенсионен фонд) индивидуалният коефициент по чл. 70 се намалява на базата на съотношението между размерите на осигурителните вноски за универсален пенсионен фонд и за фонд „Пенсии“ за трета категория труд за лицата, родени преди 1 януари 1960 г., по ред, определен с акт на Министерския съвет.

3.19. Преходни и заключителни разпоредби

➤ Променена е ал. 5 на § 4 от ПЗР на КСО, която указваше, че до 31 декември 2006 г. лицата, които имат най-малко 10 години осигурителен стаж при условията на чл. 104, ал. 3 и на които е отпусната пенсия за трудова злополука или професионална болест за намалена работоспособност над 70,99 на сто във връзка с извършваната работа при тези условия, придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при навършване на 45-годишна възраст. С изменението на разпоредбата на ал. 5 се регламентира, че за преценяване правото на пенсия по ал. 1 осигурителният стаж от първа категория труд допълва осигурителния стаж от втора категория труд без превръщане. В този случай текстът от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж е въведен като правна норма в Кодекса за социално осигуряване.

➤ С изменението на § 5, ал. 2 и 3 от ПЗР на КСО е променен процентът от 0,2 на сто на 0,1 на сто, с който се намаляват пенсиите, изплащани от Учителския пенсионен фонд, когато лицето се пенсионира преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1, както и да се увеличи добавката от 0,2 на сто на 0,33 на сто за отложено пенсиониране на учителите.

➤ Създава се нова ал. 8 в § 5 за лицата, които заемат учителски длъжности, и зачитането на осигурителния стаж за учителски по смисъла на КСО, се определят с наредбата по чл. 106. Създаването на тази разпоредба с кореспондираща пояснителна разпоредба в НПОС – кои са лицата, заемащи учителски длъжности, и кой осигурителен стаж се зачита за учителски, е с цел да се избегне противоречивото тълкуване при преценка правото на пенсия по § 5 от ПЗР, в т.ч. и от органите на съдебната власт.

➤ Удължава се срокът на действието на § 6 от ПЗР с 5 години т.е. до 31 декември 2018 г., който регламентира максималния размер на получаваните една или повече пенсии (т. нар. „таван на пенсиите“). Втората промяна се отнася до датата, от която максималният размер на пенсиите се определя спрямо регламентирания със ЗБДОО максимален размер на осигурителния доход за съответната календарна година – 1 юли.

➤ С преходно действие се създаде § 6б, съгласно който условията за отпускане на пенсии по чл. 68 (изискуемите възраст и осигурителен стаж) останаха непроменени или „замразени“. През 2014 г. право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 се придобиваше при навършване на 60 години и 8 месеца от жените и 63 години и 8 месеца от мъжете и осигурителен стаж 34 години и 8 месеца за жените и 37 години и 8 месеца за мъжете, а право на пенсия по чл. 68, ал. 3 се придобиваше при навършване на 65 години и 8 месеца за жените и мъжете и не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж.

4. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закон за изменение и допълнение на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс. (ДВ бр. 109 от 20.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С промяна в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) е създадена нова разпоредба в чл. 7, ал. 5 от КСО. При наличие на няколко публични задължения самоосигуряващите се лица и лицата по чл. 4, ал. 9 могат да заявят кои задължения за осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване погасяват. В този случай чл. 169, ал. 4 от ДОПК не се прилага. Правилото на чл. 169, ал. 4 от ДОПК гласи, че когато длъжникът има няколко публични задължения, установявани от НАП, които не е в състояние да погаси едновременно до започване на принудителното им събиране, погасява се задължението, чийто срок за плащане изтича най-рано, освен ако в закон не е предвидено друго. А ако срокът за плащане на две или повече публични задължения изтича на една и съща дата, те се погасяват съразмерно.

➤ С промяна в ДОПК е създадена нова ал. 7 в чл. 33 на КСО, която гласи: НОИ предоставя на изпълнителния директор на НАП информация за изплатените /начислените на лица, местни на друга държава членка на Европейския съюз, доходи по чл. 143з, ал. 1, т. 4 от ДОПК в срок до 30 април на годината, следваща годината на изплащане /начисляване на дохода, по реда на чл. 143з, ал. 7 от ДОПК.

➤ В чл. 123з е създадена нова ал. 4, според която пенсионноосигурителните дружества предоставят на изпълнителния директор на НАП информация за изплатените /начислените на лица, местни на друга държава членка на Европейския съюз, доходи по чл. 143з, ал. 1, т. 4 от ДОПК в срок до 30 април на годината, следваща годината на изплащане /начисляване на дохода, по реда на чл. 73а, ал. 2 от ЗДДФЛ.

С преходни и заключителни разпоредби на ЗИД на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДВ бр. 18 от 04.03.2014 г., в сила от 04.03.2014 г.) се променя разпоредбата в чл. 159, ал. 4 от КСО. Актуалните правила на чл. 159, ал. 4 гласят, че чл. 169, ал. 5 ДОПК не се прилага за осигурителни вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване. При наличие на няколко задължения, които длъжникът не е в състояние да погаси едновременно до започване на принудителното им събиране, той може да заяви кое от тях погасява. Само ако не е заявил това, погасяването се извършва по реда на чл. 169, ал. 5 и 6 от ДОПК. Съгласно новата разпоредба на чл. 169, ал. 5 от ДОПК при прилагането на този ред към погасяването на лихви се пристъпва след погасяването на всички главници на задълженията.

5. Закон за изменение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 111 от 27.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.)

Основните изменения в КСО са свързани с актуализиране на регламентите за **придобиване право на пенсия при** военнослужещите, лицата, които са работили при условията на първа или втора категория труд и учителите.

➤ С изменената разпоредба на ал. 1 в чл. 69, единственото условие за придобиване право на пенсия от военнослужещите остава наличието на 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети действително изслужени като военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България. Съгласно новата редакция отпадна изискването за навършена минимална възраст според военното звание, като се възстанови режимът за придобиване на право, действал до 31.12.2012 г.

➤ Извършени са и съответните изменения в ал. 4 и ал. 8, както и отмяна на ал. 5, които са във връзка с отпаднало изискване за навършена минимална възраст при придобиване право на пенсия, съгласно променената разпоредба на чл. 69, ал. 1.

➤ С § 2 от ЗИКСО/2014 г. в § 4, ал. 1 от ПЗР е направено изменение, с което възрастта за отпускане на пенсия за ранно пенсиониране не се променя през 2014 г. по отношение на лицата, работили 10 години при условията на първа категория труд или 15 години при условията на втора категория труд. Те могат да се пенсионират при навършване на възраст 47

години и 8 месеца за жените и 52 години и 8 месеца за мъжете при първа категория труд или 52 години и 8 месеца за жените и 57 години и 8 месеца за мъжете при втора категория труд, ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 94 за жените и 100 за мъжете. Условието, при които се поражда правото на пенсия за лицата, работещи при тежки и вредни условия на труд, беше ограничено във времето със срок до 31.12.2014 г. Промяната бе продиктувана от възприетото от законодателя т. нар. „замразяване” на условията за пенсиониране за осигурителен стаж и възраст през 2014 г.

➤ С измененията в разпоредбите на § 5, ал. 1 се определя, че до 31 декември 2020 г. включително, учителите придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст три години по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1 и учителски осигурителен стаж 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

Предвид изменението, при преценка правото на лична пенсия на учителите от УПФ, изискването за учителския осигурителен стаж не се променя през 2014 г., както и до 2020 г. включително. Непроменената възраст за 2014 г., по отношение на която се преценява правото на лична пенсия по § 5, ал. 1 и ал. 3, 4 от ПЗР, е уредена със създадения § 6б от ПЗР на КСО.

6. Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 1 от 03.01.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ Със ЗИД на КСО се правят редакционни изменения и допълнения в следните разпоредби: чл. 9 (2), чл. 11 (1), чл. 13а, чл. 13в (1), чл. 41 (3), чл. 54а (2), чл. 54б (7), чл. 70а (3), с цел синхронизирането им с измененията в Кодекса на труда по отношение създаденото право на отпуск при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст.

➤ В преходни и заключителни разпоредби към ЗИД на КСО се промени § 9, според който осигуреното за общо заболяване и майчинство лице, което е осиновило дете от 2- до 5-годишна възраст преди 1 януари 2014 г., има право на парично обезщетение при условията на чл. 53а за остатъка до 365 дни, считано от деня на предаването на детето за осиновяване.

7. Промени в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закон за допълнение на Кодекса на труда (ДВ, бр. 27 от 25.03.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

Със Заключителни разпоредби на ЗИД КТ (§ 13) са направени редакционни корекции в § 5 от ПЗР на Кодекса за социално осигуряване, а именно в ал. 3 думите „чл. 68, ал. 1“ се заменят с „чл. 68, ал. 1 и 2“; в ал. 4 навсякъде думите „чл. 68, ал. 2“ се заменят с „чл. 68, ал. 3“.

8. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване със Закон за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции (ДВ, бр. 27 от 25.03.2014 г.)

С Преходни и Заключителни разпоредби на ЗИД на Закона за кредитните институции са извършени редакционни поправки в Кодекса за социално осигуряване (в чл. 123а, ал. 2) вследствие създаване на нова или отмяна на разпоредба от този закон. Установената практика не се променя.

9. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване с новия Закон за Сметната палата (ДВ, бр. 35 от 22.04.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

С Преходни и Заключителни разпоредби на новия Закон за Сметната палата са извършени редакционни поправки в Кодекса за социално осигуряване в чл. 108, ал. 6, с оглед коректни препратки към разпоредби на новия закон, без да се променя установената практика.

10. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване с нов Закон за министерство на вътрешните работи (ДВ, бр. 53 от 27.06.2014 г.)

С Преходни и Заключителни разпоредби на новия Закон за министерство на вътрешните работи са извършени редакционни поправки в Кодекса за социално осигуряване (в чл. 54б, ал. 3; чл. 54е, ал. 1; чл. 69, ал. 6; чл. 287, ал. 2) с цел коректни препратки към разпоредби от новия закон.

II. ПРОМЕНИ В ДРУГИ ЗАКОНИ

1. Промени в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, извършени със Закона за публичните финанси (ДВ, бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.).

Промените, влизащи в сила от 1 януари 2014 г., касаят основно разпоредби от раздел II Финансиране на фонда:

➤ Измененията в разпоредбите на чл. 16 се отнасят до временно свободните средства на фонд „ГВРС“, които от 1 януари 2014 г. могат да се влагат по депозитни сметки в БНБ, или за придобиване на първичния пазар, или чрез Министерството на финансите, на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство.

➤ С допълненията в ал. 2 на чл. 17 активите и пасивите на фонда не могат да се обединяват с активите и пасивите на други фондове, освен при администриране на постъпления и/или плащания на фонда при спазване на изискванията за обособено отчитане, наблюдение и контрол на средствата и операциите на фонда.

➤ Измененията в член 19 са редакционни с цел уеднаквяване на терминологията със Закона за публичните финанси, като изразът „план-сметка“ се заменя с „бюджет“.

III. ПРОМЕНИ В ДРУГИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени в Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

1.1. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица. (ДВ, бр. 99 от 15.11.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ Основните промени в чл. 2 въвеждат ново задължение на осигурителите при подаването на декларация образец 1 „Данни за осигуреното лице“ и декларация образец 6 „Данни за дължими вноски и данък по чл. 42 от ЗДДФЛ“. Това е задължението тези декларации да се подават едновременно, като се обвържат изчислените суми за дължимите осигурителни вноски, декларирани с декларация образец № 1 за всяко лице поотделно, с тези, вписани в декларация образец № 6 общо за осигурените лица.

➤ Създадена е нова ал. 4 на чл. 2, с която е въведено изискването всяко от декларираните месечни задължения за осигурителни вноски за ДОО, учителския пенсионен фонд, ДЗПО, здравно осигуряване и вноски за фонд „ГВРС“ да бъде равно на изчислените задължителни осигурителни вноски и/или вноските за фонд "ГВРС", от подадените Декларация/и образец 1 „Данни за осигуреното лице“.

➤ Създадена е нова ал. 5 на чл. 2, с която е въведено изключение по отношение на едновременното подаване на Декларация обр. 1 „Данни за осигуреното лице“ и Декларация образец 6 „Данни за дължимите осигурителни вноски“. Не е необходимо да бъде изпълнено условието по ал. 4, когато задълженията за задължителни осигурителни вноски и вноски за фонд "ГВРС" са установени от органите по приходите по реда на ДОПК.

➤ С измененията в чл. 3, ал. 3, т. 1 се регламентира едновременното подаване на Декларация образец 1 (за осигуреното лице) и Декларация образец 6 (за дължимите осигурителни вноски).

➤ Променена е разпоредбата в ал. 7 на чл. 3, като се определя, че Декларации обр. 1 (за осигуреното лице) и обр. № 6 (за дължимите осигурителни вноски) за членовете на осигурителните каси се подават от касата в сроковете по чл. 3, ал. 1 и ал. 3 от Наредбата.

➤ Съгласно новата ал. 10 в чл. 3 не се подава Декларация обр. 1 „Данни за осигуреното лице” от възложителя, когато лицето е осигурено на основание чл. 4, ал. 1 от КСО за пълен месец върху максималния месечен размер на осигурителния доход, и за същия месец е получило възнаграждение за работа без трудово правоотношение.

➤ В чл. 4, ал. 8 и ал. 9 се отменят, тъй като е създадена нова разпоредба чл. 6а, която изцяло регламентира изискванията, свързани с коригиране на данните, подавани със съответните декларации.

➤ Промяната на чл. 5, ал. 1 изключва от кръга на лицата, които имат възможност да подават Декларация образец 5 “Авансово внесени социални и здравно осигурителни вноски” тези по чл. 4, ал. 5 от КСО – изпратените на работа в чужбина от български посредник. Във връзка с това е отменен код 87 в точка 10 “Вид осигурен” от Указанията за попълване на декларацията.

➤ Направено е допълнение в ал. 1, т. 1 на чл. 6 по отношение начина на подаване на Декларация обр. 1 „Данни за осигуреното лице” в случаите, в които задълженията за задължителни осигурителни вноски, вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" и данък по чл. 42 от ЗДДФЛ са установени от органите по приходите по реда на ДОПК. Декларация образец 1 се подава само на електронен или хартиен носител в ТД на НАП.

➤ Допълнението в ал. 1, т. 4 на чл. 6 е по отношение начина на подаване на Декларация обр. 6 (за дължимите осигурителни вноски), когато освен Декларации обр. 1 (данни за осигуреното лице) във връзка с издадени задължителни предписания от контролните органи на НОИ след 30 април на годината, следваща годината, за която се отнасят, е необходимо да се подаде и Декларация обр. 6. Тогава тя се подава на електронен носител и/или на хартиен носител.

➤ С измененията на чл. 6, ал. 2, т. 2 е въведено изискване за работодателите и осигурителите, клоновете и поделенията, които имат месечно повече от 10 осигурени лица, да подават Декларации обр. 1 (за осигуреното лице), обр. 3 (за здравно осигуряване на лица, осигурени от държавния бюджет) и обр. 6 (за дължимите осигурителни вноски) само по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя.

➤ Създадена е нова ал. 3 на чл. 6, като от 1 януари 2014 г. осигурителните каси следва да подават Декларации обр. 1 (за осигуреното лице) и образец 6 (за дължимите осигурителни вноски) за своите членове по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя.

➤ Създадената нова разпоредба в чл. 6а, която обобщава правилата за коригиране (заличаване) на подадени данни с Декларации обр. 1 „Данни за осигуреното лице”, обр. 3 „Данни за здравно осигуряване на лица, осигурени от държавния бюджет”, обр. 5 „Авансово внесени социални и здравноосигурителни вноски” и обр. 6 „Данни за дължимите осигурителни вноски”.

➤ В чл. 8 е създадена нова ал. 2 във връзка с въведеното изискване на чл. 2, ал. 4 от наредбата. Не се приемат Декларация/и обр. № 1 „Данни за осигуреното лице” и обр. № 6 „Данни за дължимите осигурителни вноски” в случаите, когато изчислените осигурителни вноски от декларация/и обр. 1, подадени за месеците от 1 януари 2014 г. не са равни на декларираните месечни задължения за задължителни осигурителни вноски за ДОО, учителски пенсионен фонд, ДЗПО, здравно осигуряване и вноски на фонд „ГВРС”.

➤ В допълнителните разпоредби към наредбата е създаден нов параграф 2а. С разпоредбите на ал. 1, т. 1-10 се определят правилата за изчисляване на задължителните осигурителни вноски и/или вноски за фонд "ГВРС" от Декларация обр. 1 „Данни за осигуреното лице”.

➤ Променено е съдържанието на Приложение № 5 към чл. 6, ал. 6 от наредбата – това е протоколът, който се попълва при подаването на декларациите от всеки осигурител или самоосигуряващо се лице. В него е предвидена възможност да се декларират случаите, в които не се прилага чл. 2, ал. 4 и не се налага декларациите да се подават едновременно, а се подава само една от тях.

1.2. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица. (ДВ, бр. 110 от 21.12.2013 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С изменението на чл. 2а е създадена възможност за самоосигуряващите се лица (по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от КСО) от 01.01.2014 г. да заявят кои задължения за осигурителни вноски за ДОО погасяват. За тази цел те подават заявление (приложение № 10 към чл. 2а от наредбата), с изменението на което е предвидена възможност да се посочват месеците, за които се погасяват задълженията за осигурителни вноски за ДОО.

➤ С изменението на чл. 3, ал. 1, т. 1 от 01.01.2014 г. се въвеждат срокове за подаване на данни за лицата, чийто осигурителен стаж се зачита на специалните основания по чл. 9, ал. 3 от КСО, както следва:

- до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът за установяване на незаконното недопускане или отстраняване от работа, а при възстановяване на работа по реда, определен в специални закони, до 25-о число на месеца, следващ месеца на възстановяването (чл. 9, ал. 3, т. 1 от КСО);

- до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът, с който се признава незаконността на уволнението от съответния компетентен орган (чл. 9, ал. 3, т. 2 от КСО);

- до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се полага обезщетение на трудоустроено лице, на което не е предоставена подходяща работа (чл. 9, ал. 3, т. 4 от КСО);

- до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е изплатено обезщетението за оставане без работа (чл. 9, ал. 3, т. 5 от КСО).

➤ С разпоредбата на чл. 3, ал. 3, т. 4 от наредбата се определя срокът, в който се подава Декларация обр. 6 за дължимите осигурителни вноски от работодателите за данъка по чл. 42 от ЗДДФЛ. Декларацията се подава от 1-во до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който данъкът е удържан или през който са направени частичните плащания в случаите по чл. 42, ал. 6 ЗДДФЛ.

➤ С измененията в чл. 3, ал. 14 се създава възможност НОИ да заличава и да коригира данни, подадени с Декларация обр. 1 (данни за осигурените лица), не само от осигурители, но и от самоосигуряващи се лица с прекратена дейност въз основа на извършена проверка от контролните органи.

➤ Изменен е § 18 от преходните и заключителните разпоредби към наредбата. Съгласно промяната работодателите, осигурителите, техните клонове и поделения, както и осигурителните каси за своите членове, подават Декларация обр. 6 (за дължимите осигурителни вноски) в срока за подаване на Декларация обр. 1 (данни за осигурените лица), когато декларацията е за дължимите осигурителни вноски и/или вноски за фонд „ГВРС“ и се отнася за месеците преди м. януари 2014 г.

2. Промени в Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „ГВРС“:

2.1. Допълнения в Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, направени с ПЗР на Постановление № 3 от 15.01.2014 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2014 г. (ДВ, бр. 8 от 28.01.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С промените в чл. 7 се създават нови алинеи 5, 6 и 7. Алинея 5 има следното съдържание: При изготвяне на отчетите за касовото изпълнение на държавния бюджет, бюджетите на държавното обществено осигуряване, Учителския пенсионен фонд, фонд „Гарантирани вземания на работници и служители“ и бюджета на Националната здравноосигурителна каса, неуточнените към края на отчетния период суми, постъпили по

сметките по чл. 2, ал. 1, се разпределят по съответните бюджети на базата на относителния дял на съответния бюджет в общия размер на установените и постъпили за съответния период суми, намалени със сумите по ал. 6.

➤ Нова ал. 6: За целите на ал. 5 в общия размер на установените и постъпили за съответния период суми не се включват приходите от дивидент за държавата, както и обособено отчетените по предвидените за това кодове в държавния бюджет постъпления от сметките за чужди средства на НАП за принудително събиране и конфискувани активи и сумите по разчетите с банки при годишното приключване на банковите сметки на НАП.

➤ Нова ал. 7, съгласно която сумите по ал. 5 се включват в преводите по ал. 1-4.

2.2. Постановление № 31 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „ГВРС“ (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ Допълнена е разпоредбата на чл. 2а относно начина на изчисляване на вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

➤ В създадената нова ал. 1 на чл. 2а е указан редът за изчисляване на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „ГВРС“.

2.3. Постановление № 80 на МС от 10.04.2014 г. за изменение и допълнение на Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „ГВРС“ (ДВ, бр. 34 от 15.04.2014 г., в сила от 04.03.2014 г.)

➤ Измененията и допълненията в Наредбата целят оптимизиране на процесите по внасяне, разпределяне, централизиране и превеждане на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд „ГВРС“ по сметките на НОИ и НЗОК.

➤ С промените се възстановява действащото до 31.12.2012 г. изискване за използване на отделни сметки от Териториалните дирекции на НАП за задължения за задължителни осигурителни вноски и за задължения за здравноосигурителни вноски – една сметка за вноските за социално-осигурителните фондове към НОИ и една сметка за НЗОК. Осъществените промени предполагат известно увеличаване на разходите за гражданите и бизнеса, свързани с преводите на средствата по отделните сметки, в сравнение с предишния ред, когато същите средства се превеждаха по една сметка.

➤ С промените в чл. 7, ал. 2 се възстановява изискването за ежедневно превеждане на събраните от НАП задължителни осигурителни вноски към съответните сметки на НОИ и НЗОК.

➤ По отношение на събирането на вноските за ДЗПО се запазва изискването за използване за тази цел на отделни сметки на НАП.

➤ С промените в преходните и заключителните разпоредби се отменя § 2а, който касае разпоредбите на чл. 7 (вече изменен) и се създава § 2б, в който се указва:

1) В срок до 30 април 2014 г. НАП превежда по сметките на НОИ и НЗОК разликата между установената сума на събраните приходи за администрираните от НОИ социално-осигурителни фондове, съответно за НЗОК, отчетена в периода от 1 януари до 28 февруари 2014 г., и сумата на извършените от НАП през този период преводи за 2014 г. към съответната сметка на НОИ и НЗОК.

2) Наличните към 28 февруари 2014 г. неуточнени суми, събрани чрез съответната сметка на ТД на НАП, се отчитат като приходи на администрираните от НОИ социално-осигурителни фондове, съответно на НЗОК, след тяхното установяване и превеждане от сметката на съответната ТД на НАП за приходите на централния бюджет по сметките на ТД на НАП по чл. 2, ал. 1 и 2.

3) Преводите по т. 2 се отразяват като намаление на приходите на централния бюджет.

3. Постановление № 28 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за елементите на възнаграждението и доходите, върху които се правят осигурителни вноски, приета с ПМС № 263 (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.).

➤ Промяната в разпоредбата на ал. 5 на чл. 1 е синхронизирана с изменението в т. 7 от ал. 1 на чл. 4 от КСО, като към лицата, подлежащи задължително на осигуряване по реда на чл. 4, ал. 1, т. 7 от КСО са добавени управителите и прокуристите на клоновете на търговски дружества и на еднолични търговци. Освен това изрично са включени членовете на съвети на директорите по отношение на акционерните дружества с едностепенна система.

➤ В обхвата на доходите, върху които не се изчисляват и внасят осигурителни вноски, са добавени стойността на отличия и награди, получени въз основа на разпоредби на Закона за държавния служител; Закона за съдебната власт и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (чл. 1, ал. 8, т. 8, 10, 11 и 13) и Закона за министерство на вътрешните работи (чл. 1, ал. 8, т. 9 (ДВ бр. 60 от 2014 г., в сила от 22.07.2014 г.).

➤ Измененията на чл. 1, ал. 8 са редакционни и не променят установената практика. В осигурителния доход, от който се изчисляват паричните обезщетения и пенсиите от държавното обществено осигуряване, не се включва стойността на паричните или предметни награди и отличия.

4. Постановление № 29 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за осигурителните каси (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.).

Изменението на Наредбата за осигурителните каси привежда разпоредбите ѝ в съответствие с актуалните текстове на КСО и на Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица. Съгласно КСО редът и начинът за подаване на данните по чл. 5, ал. 4 КСО (за осигурителния доход, осигурителните вноски и др.) за осигурените лица се определят с наредба, издадена от министъра на финансите (Наредба № Н-8).

От 1 януари 2014 г. са в сила измененията в Наредба № Н-8 във връзка с начина, по който се подават тези данни в териториалните дирекции на Националната агенция за приходите. Поради това в чл. 8, ал. 1, т. 3 от наредбата се заличава текстът, който посочва начинът за подаване на данните за осигурените лица от осигурителната каса. Извършва се на електронен носител или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя, като в тази разпоредба остава само задължението на осигурителната каса да представя на ТД на НАП данните по чл. 5, ал. 4 от КСО, а за самоосигуряващите се лица и лицата по чл. 4, ал. 9 от КСО – данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО, а начинът на подаване е изцяло по установените в Наредба № Н-8 правила.

5. Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване

5.1. Постановление № 30 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С промените в Наредбата се урежда начинът за подаване на необходимите документи за отпускане, както и редът и начинът за изчисляването и изплащането на новия вид парично обезщетение от държавното обществено осигуряване – парично обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване, въведено с промените в КСО, в сила от 01.01.2014 г. Те са свързани с изплащане на обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (чл. 1, ал. 1, т. 1ж).

➤ Създава се нова разпоредба в чл. 4в, съгласно която паричните обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст за срок 365 дни по чл. 53а от КСО се изплащат въз основа на заявление-декларация от осигуреното лице по образец съгласно приложение

№ 2а със задължително попълнени данни от осигурителя (самоосигуряващия се) относно правото на паричните обезщетения. Тази разпоредба се отнася за случаите, предвидени в чл. 164б, ал. 1 и 4 от КТ, в които отпускът се ползва от работничката или служителката, която осинови дете, навършило 2-годишна възраст или от работник или служител, в случаите, когато сам е осиновил детето.

➤ Редактирана е разпоредбата на чл. 16, ал. 1 във връзка с промяната на срока при бременност и раждане – от 24 на 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността, от който се изчислява дневното парично обезщетение.

➤ Промяната в разпоредбата на чл. 17, ал. 2 е резултат от синхронизиране с новите моменти в чл. 4, ал. 1, т. 7 от КСО, като в обхвата ѝ са добавени управителите и прокуристите на клоновете на търговски дружества и на еднолични търговци, както и изрично са включени членовете на съвети на директорите (по отношение на акционерните дружества с едностепенна система).

➤ Прецизирана е разпоредбата на чл. 17, ал. 5, като е допълнено, че при определяне на месечното нетно възнаграждение не се вземат предвид само средствата, предоставени от работодателя за сметка на социалните разходи, но и определените върху тях със закон задължителни осигурителни вноски за сметка на лицата и дължимия данък по Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

➤ С новосъздадената разпоредба на чл. 21а и ново приложение № 16 се урежда редът за изплащане на парични обезщетения и помощи от ДОО, на които осигуреното лице е имало право, но не ги е получило преди смъртта си. Наследниците (или техните законни представители) подават Заявление-декларация за изплащане на неполучени парични обезщетения и помощи при смърт на осигурено лице по образец – ново приложение № 16 към наредбата. Към заявлението-декларация се прилага Декларация за изплащане на парично обезщетение и/или помощ – приложение № 7 към чл. 8 от наредбата, от всеки от наследниците и оригинал на удостоверение за наследници, поне от един от наследниците.

5.2. Постановление № 168 от 26 юни 2014 г. за изменение на нормативни актове на МС – Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО (ДВ, бр. 55 от 04.07.2014 г.)

С отменянето на разпоредбата в ал. 3 на чл. 8 отпада изискването към Декларацията за банковата сметка за изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО (приложение № 7) да се прилага копие от документ, с данни за личната банкова сметка, издаден съответната банка.

6. В Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица са извършени следните промени:

6.1. Постановление № 32 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С промените в чл. 1, ал. 1 от 1 април 2014 г. отпада задължението, при отпускането на паричните обезщетения за безработица да се представя от Агенцията по заетостта документ за регистрация като безработен. Необходимата информация ще се получава чрез ежедневен електронен обмен на информация между НОИ и Агенцията по заетостта за статуса на безработните лица. Задължението за регистрацията в съответните срокове на безработните лица в Агенция по заетостта, като предпоставка за изплащане на обезщетението за безработица, остава без промяна.

➤ С изменението на разпоредбите в чл. 3 от 1 януари 2014 г. се редуцират някои от задълженията на лицата, получаващи обезщетения за безработица. При настъпване на някое от условията за спиране, прекратяване, възобновяване и възстановяване на паричното обезщетение за безработица, безработните лица в срок до 7 работни дни подават декларация

за промяна в обстоятелствата по образец (приложение № 5). С измененията в наредбата отпада задължението безработните лица да представят и съответните доказателства за настъпване на декларираното обстоятелство.

➤ В чл. 3 се създава нова ал. 10, с която се урежда нормативно подаването на Декларация за промяна в обстоятелствата по електронен път чрез използването на квалифициран електронен подпис (КЕП) или персонален идентификационен код (ПИК), която възможност е реализирана като електронна услуга през м. декември 2013 г.

➤ С промяната на разпоредбата на чл. 8, ал. 1 се постига намаляване на административната тежест за безработните лица като отпада задължението им да представят документи за трудов, служебен и осигурителен стаж, когато същият може да бъде зачетен въз основа на налични данни в информационната система на Националния осигурителен институт.

6.2 Постановление № 168 от 26 юни 2014 г. за изменение на нормативни актове на МС, в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 55 от 04.07.2014 г.) се правят следните промени:

➤ Измененията в чл. 1, ал. 4 и съответното Приложение № 4 (Декларация за банковата сметка за изплащане на парично обезщетение за безработица), както и тези в чл. 11, ал. 2 и чл. 15, ал. 1 са свързани с отпадане на изискването към декларацията за банковата сметка да се прилага копие от документ, издаден от съответната банка, с данни за личната банкова сметка. С направените промени в разпоредбите на Наредбата се цели да се постигне намаляване на административната тежест за безработните лица.

7. Постановление № 33 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.).

➤ Направени са отделни промени, свързани с дължимост /недължимост на осигурителни вноски от самоосигуряващите се лица при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст.

➤ С изменението на чл. 3, ал. 3 се допълва, като се посочва, че самоосигуряващите се лица, осигурени за общо заболяване и майчинство, не внасят осигурителни вноски за периодите, през които са получавали и парични обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, както и когато през тези периоди не са имали право на парично обезщетение.

➤ Съгласно изменението на чл. 3, ал. 4 лицата, осигурени само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, дължат осигурителни вноски за периодите на временна неработоспособност, бременност и раждане, отглеждане на малко дете или при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст.

➤ С изменението на чл. 4, ал. 2 обхватът на разпоредбата се разширява, като тя обхваща не само случаите, когато самоосигуряващи се лица работят по трудови правоотношения, но и случаите, когато извършват дейност, за която подлежат на осигуряване на всички основания по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО.

➤ С промените в чл. 14 е прецизиран моментът, към който се изчисляват осигурителните вноски за работещите в чужбина по трудово правоотношение с български работодатели.

➤ Поправката на чл. 19б е редакционна (премахва се препратка към несъществуващата вече ал. 4 на чл. 13 от Наредбата).

8. Постановление № 34 от 19.02.2014 г. за изменение на Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки (ДВ, бр. 17 от 28.02.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.).

➤ Промените в Наредбата са в съответствие с изменените разпоредби в КСО, на основание на които отпада задължението на осигурителите да представят в съответното

териториално поделение на НОИ копие от продълженията на болничния лист за трудова злополука или професионална болест. Съгласно новата редакция на чл. 4, ал. 1 когато има данни за настъпила трудова злополука, довела до временна неработоспособност, осигурителят представя в териториалното поделение на НОИ и копие от първичния болничен лист. Съгласно ал. 2 копието от първичния болничен лист се изпраща на териториалното поделение на НОИ в 3-дневен срок от представянето му пред осигурителя.

➤ Във връзка с влезлите в сила от 01.01.2014 г. промени в глава пета „Осигуряване за трудова злополука и професионална болест“ от част първа на КСО навсякъде в наредбата думата „осигурител“ се заменя с „осигурител /предприятие ползвател“. Така задълженията, предвидени за осигурителите в Глава пета „Осигуряване за трудова злополука и професионална болест“ от част първа на КСО, са приложими и по отношение на предприятията ползватели.

➤ Съгласно чл. 13 от Наредбата причинната връзка между увреждането и настъпилата временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт се установява от органите на медицинската експертиза.

➤ Част от промените в наредбата целят терминологичното ѝ осъвременяване и привеждане в съответствие с КСО и други нормативни актове, както и езикови редакции.

9. Постановление № 38 от 27.02.2014 г. за изменение на Наредбата за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя (ДВ, бр. 20 от 07.03.2014 г., в сила от 11.03.2014 г.).

➤ С измененията в Наредбата текстовете на разпоредбите са приведени в съответствие с тези на Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, като документът, въз основа на който се отпускат гарантираните вземания „молба-декларация“ се заменя със “заявление-декларация”.

➤ С промяната в текстовете на чл. 3, чл. 4 и чл. 5 са регламентирани следните удължени срокове, които се броят от датата на вписване в търговския регистър на съдебното решение по чл. 6 от ЗГВРСНР:

- срок за информиране на работниците и служителите за откриване на производство по несъстоятелност на работодателя – 14 дни (3 дни преди промяната);

- срок за изготвяне от работодателя на справка за начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения за всяко правоимащо лице – 21 дни (7 дни преди промяната);

- срок за извършване на проверка при работодателя по реда на чл. 108, ал. 1, т. 1 от КСО от контролните органи на НОИ – 1 месец (14 дни преди промяната).

➤ Съгласно новия текст на чл. 10, ал. 2 срокът за издаване на разпореждане от директора на Фонда се обвързва с датата на подаване на заявлението-декларация от лицето и се намалява от два на един месец. Промяната се налага във връзка с новия двумесечен срок за подаване на заявлението-декларация, който е в сила от 01.10.2013 г.

➤ Изменени са приложения № 1, 2 и 4.

➤ В приложение № 1 “Справка за размера на начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения, дължими от работодателя по Кодекса на труда и други нормативни актове”, са добавени нови колони и са включени указания за попълване на справката.

➤ От 11.03.2014 г. за деклариране на обстоятелството, че работодателят с открито производство по несъстоятелност е осъществявал дейност най малко 12 месеца преди началната дата на неплатежоспособността, се прилага измененият образец на декларацията – приложение № 2.

➤ В приложение № 4 “Заявление-декларация за отпускане на гарантирано вземане” е обособена декларативна част, в която като т. 3 е включено ново обстоятелство – наличие на

трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, за удостоверяване на което към заявлението-декларация се прилага копие на експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК. Отпада изискването лицата да прилагат копие от документ, удостоверяващ номера на банковата сметка.

10. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. (ДВ, бр. 23 от 14.03.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С направените изменения се допълва кръга на лицата, имащи право на парични помощи за профилактика и рехабилитация – лицата, осиновили дете от 2- до 5-годишна възраст.

➤ Създава се § 3а: „Глава трета не се прилага, когато в закон е предвиден друг ред за определяне на изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.“

11. Постановление № 47 от 06.03.2014 г. за изменение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с ПМС № 30 от 2000 г. (ДВ, бр. 23 от 14.03.2014 г., в сила от 01.01.2014 г.)

➤ С направеното допълнение в ал. 1 на чл. 1 се създава възможността за подаване на заявления за пенсия и по електронен път. Тази възможност се осъществява чрез интернет страницата на НОИ, рубрика Е-услуги (Административни услуги) и е достъпна с Квалифициран електронен подпис или въвеждане на Персонален идентификационен код /Идентификационен код на осигурителя.

➤ С измененията и допълненията в чл. 6, ал. 1 се прецизира текстът и изрично се визира, че при деклариране на имотното състояние и годишния доход, следва заявителите да посочват и такива в чужбина, при това независимо дали се касае за държава, с която Република България прилага двустранен международен договор /европейски регламент в областта на социалната сигурност или не прилага такъв. С допълнението в изречение второ на чл. 6, ал. 1, се конкретизира понятието неработоспособност, а именно с определена от ТЕЛК /НЕЛК 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане.

➤ Направените промени в чл. 7 и чл. 8 са с оглед прецизиране на текстовете, касаещи документите, въз основа на които се прави предложение за отпускане на персонални пенсии. Посочват се институциите, където лицата или техните законни представители могат да подават заявление за отпускане на персонална/и пенсия/и, като се разширява техният кръг, а именно: кметство/община или общински съвет. Нормативно се регламентира изискването лицата, навършили 18-годишна възраст, да представят документ, удостоверяващ статута им на учаци. Прецизиран е и текстът, касаещ съдържанието на декларацията за годишния доход на член от семейството за 12 месеца преди подаване на заявлението. Нормативно е уредена възможността за целта да се използват и данните от регистъра на осигурените лица. Уточнено е, че при определяне на дохода се вземат предвид както получените в Република България доходи, така и тези в чужбина.

➤ С направеното допълнение в чл. 10 нормативно се урежда отпускането на пенсия в минимален размер за съответния вид в едномесечен срок след подаване на заявлението само, когато за първи път се отпуска пенсия. Разпоредбата не се прилага при смяна на вида на получаваната пенсия. В тези случаи срокът за произнасяне е 4-месечен.

➤ С редакцията в ал. 5 на чл. 10 текстовете, където е употребена абревиатурата ДЕЛК се актуализират с ТЕЛК /НЕЛК, тъй като експертизата на вида и степента на увреждане на децата до 16-годишна възраст се извършва от ТЕЛК и НЕЛК с участието на специалист по детски болести, съгласно изменението в чл. 103, ал. 5 от Закона за здравето.

➤ Измененията и допълненията в чл. 15 са в съответствие с променените разпоредби в КСО по отношение на условията за пенсиониране, във връзка със спирането за 2014 г. на нарастването на възрастта и осигурителния стаж за придобиване право на пенсия. В чл. 15,

ал. 1, точки от 3 до 10 са посочени актуализираните условия за придобиване на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 и 2 за периода 2014-2021 г.

➤ С изменението в чл. 15, ал. 3, точки 3-6 се прецизира възрастта за придобиване право на пенсия по реда на чл. 68, ал. 3 от КСО.

➤ Изменението в чл. 17а е свързано с отпадането на възрастта като условие за придобиване право на пенсия от военнослужещите (чл. 69, ал. 1 от КСО). Разпоредбата указва, че от 1 януари 2014 г. право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1-3 и 6 КСО се придобива независимо от възрастта при 27 години общ осигурителен стаж, от които 18 години действително изслужени на съответните длъжности.

➤ С изменението на Наредбата от 1 януари 2014 г. чл. 19а се отменя, тъй като с промяната в § 5 от ПЗР на КСО не се предвижда увеличаване на осигурителния стаж за придобиване право на пенсия от Учителския пенсионен фонд. Той се запазва до края на 2020 г. на 25 г. и 8 мес. за жените и 30 г. и 8 мес. за мъжете.

➤ С промените в чл. 21, ал. 1, се регламентира възможността заявлението за преизчисляване на пенсията по реда на чл. 102 от КСО (за осигурителен стаж и/или осигурителен доход, положен след пенсионирането) да се подава по електронен път.

➤ С измененията в чл. 21а се прецизират двата текста. Разпоредбата на ал. 1 гласи, че при определяне на индивидуалния коефициент съгласно чл. 70 от КСО за лицата по чл. 127, ал. 1 от КСО осигурителният доход за периода след 31.12.2001 г., за лицата по чл. 127, ал. 4 от КСО осигурителният доход след 31.12.2003 г. и за лицата от дирекция „Специална куриерска служба“ към МВР осигурителният доход след 31.12.2012 г. се намалява с коефициент, представляващ средно претегленото съотношение между размерите на осигурителните вноски за универсален пенсионен фонд и за фонд „Пенсии“ за трета категория труд, за лицата родени преди 01.01.1960 г.

➤ Съгласно редакцията на ал. 2, средно претегленото съотношение по чл. 21а, ал. 1 се намира, като размерите на осигурителните вноски за универсален пенсионен фонд се разделят на размерите на осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ за трета категория труд, за лицата родени преди 01.01.1960 г. за съответния период и получените съотношения се умножат по броя на месеците, за които се отнасят.

➤ Промяната в чл. 30, ал. 7 прецизира текстът и заличава абревиатурата ДЕЛК.

➤ Промените в разпоредбите на чл. 34 са направени с цел внасяне на яснота при прилагането на единна практика относно кръга от лица, имащи статут на учащи по смисъла на чл. 82, ал. 1 от КСО, както и сроковете за изплащане на наследствените пенсии. Конкретните изменения в чл. 34 са както следва:

- С новосъздадената алинея 4 се конкретизира, че лицата, които полагат стаж след дипломирането си, нямат статут на учащи по смисъла на чл. 82, ал. 1 от КСО.

- Допълнението в ал. 5 (предишната ал. 4) определя датата, от която лицата, които са отписани или отстранени от учебното заведение нямат право на наследствена пенсия. Лицата, които са прекъснали обучението си поради слаб успех или незаверен семестър, не получават пенсията си от началото на семестъра, ако няма друга дата, посочена в заповедта на ректора. Лицата, които са отписани /отстранени от учебното заведение, нямат право на наследствена пенсия от датата, посочена в заповедта на ректора.

- Със създадената нова разпоредбата на ал. 7 нормативно са определени сроковете, до които се изплащат наследствените пенсии на учащите лица съобразно представените от тях документи, както следва:

1. На учениците, имащи право да положат държавни зрелостни изпити, се изплащат до съответната дата на втория зрелостен изпит, определена със заповед на министъра на образованието и науката;

2. На лицата, обучаващи се във висшите училища, създадени по Закона за висшето образование (ЗВО), както и организациите по чл. 47 от ЗВО се изплащат за срока, вписан като начало и/или край на семестъра в представения по ал. 1, т. 2

документ; Когато не е посочен срок, пенсията се изплаща до края на месеца, предхождащ месеца, посочен в графика за изпитните сесии на съответното учебно заведение;

3. На учащите в чужбина лица се изплащат за срока, вписан като начало и/или край на семестъра /учебната година в представения по ал. 1, т. 3 документ.

➤ Изменението на чл. 37, ал. 2 е свързано с реда за установяване на стаж в друга държава (по договор или регламент), като от съществено значение е компетентната институция да е потвърдила осигурителните периоди по законодателството на тази държава.

➤ С промените в чл. 45 се създава нова ал. 3: Когато са приложими разпоредбите на международен договор в областта на социалното осигуряване, разпоредбата на ал. 1 се прилага, ако периодът на обучение не е потвърден като осигурителен стаж от съответната компетентна институция на другата държава. Разпоредбата е свързана с реда за зачитане на осигурителни периоди на образование, визирани в чл. 9а, ал. 1 КСО, при прилагане на разпоредбите на двустранен международен договор /европейските регламенти в областта на социалната сигурност.

➤ Изменението на чл. 45а, ал. 3 указва, че удостоверението, с което се установява осигурителния стаж, се издава от териториалното поделение на НОИ при наличие на постъпили данни от НАП за внесените дължими осигурителни вноски от лицата.

➤ С промените в чл. 50, ал. 2 е указан крайният срок, до който се изготвят документите за изплащане на пенсиите.

➤ С редакцията в чл. 52, ал. 2 и чл. 59 не се правят промени по същество, а само са адаптирани текстовете с оглед извършените структурни промени в „Български пощи“ ЕАД.

➤ С изменения и допълнения в чл. 67, ал. 1 и ал. 3 се уточнява, че лицата могат да подават в банката заявление за прехвърляне изплащането на пенсията само, ако в сключения между НОИ и съответната банка договор има залегнала клауза за осъществяване на тази дейност. Данните от тях се представят в договорения между банката и НОИ срок. Тъй като банките гарантират достоверността на банковата сметка на лицето, вписана в заявлението, към него не се прилага документ с номера на IBAN.

➤ С променената разпоредба на чл. 67, ал. 4 се съкращава с един месец срокът за обработване на заявленията за промяна на начина на плащане. Само по подадените след посочената дата заявления, пенсиите се превеждат през втория месец, следващ месеца, през който е подадено заявлението.

➤ С измененията в текстовете на чл. 69 и чл. 70, ал. 2 се определя тридневен срок за възстановяване на недължимо преведени в банката суми, както и на неоснователно преведени суми за пенсия след смъртта на пенсионера.

➤ Разпоредбата на чл. 69 указва, че при извършен превод на недължими суми за пенсии съответната банка възстановява тези суми в срок три работни дни от датата на уведомлението от НОИ. Възстановяването се извършва по сметката на НОИ в пълен размер при достатъчно налични средства или до размера на наличността при недостатъчна наличност по сметката на пенсионера към момента на уведомлението.

➤ Текстът на чл. 70, ал. 2 урежда случаите, при които банката е уведомена от НОИ за смъртта на пенсионера и са преведени суми за пенсия след месеца, през който е починал. Банката в срок три работни дни от датата на уведомлението възстановява по сметката на НОИ пълния размер на преведените суми.

➤ Направените изменения и допълнения в чл. 71 уреждат новия начин за извършване на плащания на пенсии чрез банките и са във връзка с постигнатите договорености между НОИ и банките, които са намерили отражение в Националната система за отпускане и изплащане на пенсиите. Обменът на информация се извършва само по електронен път, съобразно вписаните срокове и ред в договорите между НОИ и банките.

➤ Промяната в чл. 72 е свързана с прецизирането на текстовете във връзка с въведения от 01.10.2013 г. централизиран начин на разплащане на НОИ с банките.

- Разпоредбата на чл. 73 се отменя, тъй като касае изцяло дейността на банките, а не взаимоотношенията им с НОИ.
- Измененията в разпоредбите на чл. 74, ал. 2 и чл. 76, ал. 3 са във връзка с централизирания начин на разплащане между НОИ и банките. Нормативно е определен тридневен срок, в който банката възстановява неправилно изплатените суми в описаните в ал. 1 случаи.
- Разпоредбата в чл. 77 се отменя, тъй като не касае дейността на НОИ, а регламентира взаимоотношенията между банките и пенсионерите.
- С измененията в чл. 85 текстовете са приведени в съответствие с промените на КСО в сила от 01.01.2014 г. Разширен е кръгът на случаите, при които могат да се правят удържки от пенсиите, а именно: във всички случаи на недобросъвестно получени осигурителни плащания, както и неоснователно получени осигурителни плащания по чл. 40, ал. 7 от КСО и при прилагане на разпоредбите на международни договори, по които Република България е страна.
- Разпоредбата в чл. 86 няма практическо приложение и се отменя, тъй като погасяването на суми по сключени договори от пенсионерите за кредит от банки не е свързано с дейността на НОИ.
- Разпоредбата на чл. 89 е допълнена с указанието, че за лицата с постоянен адрес в чужбина удостоверенията, които документират вида, размера и срока на получаваната пенсия и добавките към нея, се издават от компетентната дирекция, на която е възложено прилагането на международните договори в областта на социалното осигуряване. Такива удостоверения се издават и за пенсиите, отпуснати от чуждестранни осигурителни институти, изплащани чрез посредничеството на НОИ, при прилагане разпоредбите на международни договори.
- В чл. 92, ал. 1 отпада изискването съответната Областна пощенска станция да има открита сметка в банката, която обслужва ТП на НОИ.
- С изменението на НПОС се отменя § 7 от ПЗР, който указваше, че за преценяване правото на пенсия по § 4 от ПЗР на КСО трудовият стаж от първа категория допълва трудовия стаж от втора категория без превръщане. Във връзка с изменението от 01.01.2014 г. на § 4, ал. 5 от ПЗР на КСО, тази препратка стана не актуална.
- Навсякъде в Наредбата Столично управление „Социална осигуряване” се заменя с териториално поделение на НОИ – София-град, предвид уеднаквяване използваното в Наредбата на понятието с възприетото в КСО. Тези промени кореспондират и с промени в Правилника за организацията и дейността на НОИ.

12. Постановление № 48 от 06.03.2014 г. за изменение и допълнение на Наредбата за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести, приета с ПМС № 168 от 2008 г., (ДВ, бр. 23 от 14.03.2014 г. в сила от 01.01.2014 г.).

Промените целят привеждане на Наредбата в съответствие с промените в КСО, Наредбата за медицинската експертиза и други подзаконовни нормативни актове.

➤ С промените в чл. 3, ал. 2 и чл. 7, ал. 1 се актуализират наименованията на нормативните актове, към които разпоредбите препращат – Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи и Наредба за медицинската експертиза.

➤ Измененията в чл. 6, ал. 4, т. 3 и чл. 9, ал. 1 са с оглед актуализиране на наименованията на Дирекция „Инспекция по труда” и Национален център по обществено здраве и анализи.

➤ Изменението на чл. 7, ал. 1 привежда разпоредбата в съответствие с регламентацията на срока на експертното решение за потвърждаване на професионална болест в Наредбата за медицинската експертиза.

➤ Измененията в ал. 8 на чл. 6 произтичат от промени в Глава пета „Осигуряване за трудова злополука и професионална болест” от Част първа на КСО, в сила от 1 януари 2014 г.

➤ Чл. 10 се отменя, а в чл. 13, ал. 1 се предвижда възможност за подписване на експертно решение от членове на ТЕЛК с особено мнение.

13. Наредба за медицинската експертиза (ДВ, бр. 55 от 04.07.2014 г.).

Със Заключителни разпоредби на Постановление № 179 от 27.06.2014 г. за изменение и допълнение на Правилника за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи се правят изменения и допълнения в Наредбата за медицинската експертиза. Извършената редакция в чл. 3, чл. 4, чл. 68 и чл. 69 е свързана с терминологично прецизиране на текстовете. Абревиатурата ДЕЛК се заменя с ТЕЛК или НЕЛК, тъй като експертизата на вида и степента на увреждане на децата до 16-годишна възраст се извършва от ТЕЛК и НЕЛК с участието на специалист по детски болести.

14. Инструкция за изменение и допълнение на Инструкция № 13 от 2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (ДВ, бр. 62 от 29.07.2014 г. в сила от 01.03.2014 г.).

Измененията и допълненията касаят Приложение № 2 към чл. 8, ал. 7 – Списък на професиите, свързани със събиране, преработване и погребване на радиоактивни отпадъци и отработено ядрено гориво в АЕЦ "Козлодуй", утвърден от управителя на НОИ. Промените са във връзка с изменение в длъжностното щатно разписание, касаещо наименования на длъжности от цех „Хранилище за отработено гориво“, като щатните бройки не се променят. Промяната е с цел по-пълно съответствие на наименованията на длъжностите с извършваните дейности в цеха, т.е. по-пълна синхронизация между наименованията на длъжностите и възложените им функции.

15. Постановление № 241 от 4 август 2014 г. за приемане на Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им (ДВ, бр. 67 от 12.08.2014 г., в сила от 01.12.2014 г.)

С приетата нова Наредба се урежда редът за представяне от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и решенията по обжалването им. От началото на 2015 г. лекарите и зъболекарите подават информацията от издадените болнични листове директно на НОИ по електронен път. Новият ред се въвежда за да съкрати сроковете за изплащане на обезщетенията и да намали броя на сгрешените болнични листове. Наредбата е в сила от 1 декември 2014 г. по отношение регистрацията на лечебните заведения в ТП на НОИ за получаване на уникални номера на болничните листове и на лекарите /лекарите по дентална медицина и лечебните заведения, като потребители на уеб услугите, предоставяни от НОИ. От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път.

16. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 33 от 2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДВ, бр. 67 от 12. 08. 2014 г., в сила от 21.10.2014 г.)

➤ С измененията и допълненията се доразвива и усъвършенства уредбата относно реда за първоначален избор на фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване. Основната промяна (чл. 3, ал. 4 и чл. 4, ал. 3) е свързана с въвеждане на изискване за нотариално удостоверяване на подписа на лицето, положен върху заявлението му за участие. Предвиждането на нотариална заверка на подписа на осигуреното лице върху подаденото заявление за участие е допълнителна гаранция за удостоверените в него обстоятелства. Допълнително се уточнява, че подаването на заявлението за участие като електронен документ се осъществява с квалифициран електронен подпис на лицето.

➤ Създава се чл. 5а със следното съдържание: Пенсионноосигурителното дружество съхранява всяко заявление за участие и свързаните с него документи през целия период на съществуване на осигурителното правоотношение със съответното осигурено лице, а в случаите, когато правоотношението не е възникнало или е прекратено – за срок не по-малък от една година от получаване на заявлението.

➤ Във връзка с измененията в Наредбата са направени и необходимите допълнения в Приложения № 3 и № 4 – образците на документите с основна информация за осигурените лица, които дружеството е длъжно да им предоставя при подаване на заявлението за участие.

➤ С преходните и заключителни разпоредби на Наредбата се предвижда двумесечен срок (до 21 октомври 2014 г.) за съобразяване на дейността на пенсионно осигурителните дружества с извършените промени.

17. Други промени с отражение върху размера на пенсиите и за определяне на нов размер на минималната работна заплата за страната.

➤ С Постановление на Министерския съвет № 153 от 11 юни 2014 г. (ДВ, бр. 50 от 17.06.2014 г.) се определя нов размер на социалната пенсия за старост, в сила от 1 юли 2014 г., и тя е 113 лв. месечно. В този размер е включено осъвременяването ѝ за 2014 г. Всички социални пенсии, които се определят в процент от нея, също са увеличени от 1 април 2014 г.

➤ С Постановление на Министерския съвет № 60 /14.03.2014 г. (ДВ, бр. 25 от 18.03.2014 г.) са одобрени допълнителни средства в размер на 57 700 хил. лв. за изплащане на еднократна добавка към пенсиите за м. април 2014 г. Размерът на еднократната добавка към пенсиите се изплаща диференцирано както следва:

- 1) на пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е в размер до 150,00 лв. – 40 лв.;
- 2) на пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е в размер от 150,01 до 251,00 лв. – 30 лв.;
- 3) на пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е в размер над 251,00 лв. – 20 лв.

➤ Постановление на Министерския съвет № 68 от 27 март 2014 г. (ДВ, бр. 30 от 01.04.2014 г.) за одобряване на допълнителен трансфер за бюджета на ДОО за 2014 г., в сила от 1 април 2014 г.

Одобрен е допълнителен трансфер в размер 493 765 лв. за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите. Сумата се осигури за сметка на предвидените средства по централния бюджет за 2014 г.

➤ Постановление на Министерския съвет № 136 от 31 май 2014 г. (ДВ, бр. 47 от 06.06.2014 г.) за одобряване на допълнителен трансфер за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г.

Одобрен е допълнителен трансфер в размер 168 036 лв. за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните и по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите. Сумата е осигурена за сметка на предвидените средства по държавния бюджет за 2014 г.

➤ С Постановление на Министерския съвет № 249 /31.10.2013 г. (ДВ, бр. 97 от 08.11.2013 г.) се определи нов размер на минималната работна заплата за страната 340 лв., в сила от 01.01.2014 г.

➤ С Постановление на Министерския съвет № 370 /19.11.2014 г. (ДВ, бр. 97 от 25.11.2014 г.) са одобрени допълнителни средства в размер на 50 млн. лв. за изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2014 г. Размерът на еднократното плащане е 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за декември 2014 г. е в размер до 286,00 лв. включително.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и някои други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична неработоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем от тях. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от Националната здравноосигурителна каса.

За посочените осигурителни рискове са формирани, условно казано, съответни социално-осигурителни програми в държавното обществено осигуряване. Те са свързани с отпускането и изплащането на пенсии, обезщетения и помощи във връзка с:

- пенсионното осигуряване за старост, инвалидност и смърт на наследодател;
- изплащане на пенсии, несвързани с трудова дейност;
- осигуряване за временна неработоспособност при болест, раждане и отглеждане на дете;
- осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
- осигуряване за безработица.

Социално-осигурителните програми на ДОО се отнасят за:

- **Пенсии** за осигурителен стаж и възраст, инвалидност поради общо заболяване, инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, наследствени, социални за старост, социални за инвалидност, гражданско-инвалидни, военно-инвалидни, персонални;
- **Обезщетения** за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, отглеждане на дете и безработица;
- **Помощи** за профилактика и рехабилитация, инвалидност поради общо заболяване и при смърт на осигурено лице.

С присъединяването към Европейския съюз България прие да обвърже своята държавна политика с основните ценности, принципи и практики, присъщи на Европейския социален модел: „...добро икономическо развитие, високо равнище на социална защита и образование и социален диалог“. С европейските регламенти за координация на социалноосигурителните схеми се въвеждат правила за координация на схемите за социална сигурност, утвърждаване на принципа за приложимост само на едно законодателство, засилване ролята на административното сътрудничество и поетапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите с оглед гарантиране осигурителните права на гражданите на ЕС и подобряване на обслужването при реализирането им. Приложимото законодателство е особено важно за работниците, които се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, дължащи осигурителните вноски, както и за Националния осигурителен институт, който администрира социалното осигуряване в България.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки,

който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

Към края на **2014 г.** действат **10 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно междуправителствено споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция. Спогодбите с държави-членки на ЕС (Германия, Полша, Чехия, Словакия, Унгария, Австрия, Кипър, Румъния, Испания, Холандия и Люксембург), сключени и влезли в сила преди 1 януари 2007 г., от датата на членството на България в Европейския съюз се замениха от регламентите на ЕС в отношенията между България и съответната друга държава-членка.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по българското законодателство и заема най-висок дял в структурата на разходите на ДОО е за пенсии за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Критериите за придобиване право на пенсия са два:

- навършена пенсионна възраст;
- придобит осигурителен стаж.

През 2014 г. **мъжете**, осигурени при условията на трета категория труд, придобиват право на пенсия при навършена възраст **63 години и 8 месеца** и наличие на **37 години и 8 месеца** осигурителен стаж, а **жените** – при навършена възраст **60 години и 8 месеца** и наличие на **34 години и 8 месеца** осигурителен стаж (*чл. 68, ал. 1-2 от КСО*).

Таблица № 1 : Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) за периода 2012-2014 г.

Година	Възраст		Осигурителен стаж	
	Мъже	Жени	Мъже	Жени
2012	63 г. 4 м.	60 г. 4 м.	37 г. 4 м.	34 г. 4 м.
2013	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	37 г. 8 м.	34 г. 8 м.
2014	63 г. 8 м.	60 г. 8 м.	37 г. 8 м.	34 г. 8 м.

В случай, че лицата **не отговарят на горепосочените условия**, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от **15 години действителен осигурителен стаж** и навършена възраст **65 години и 8 месеца** за двата пола (*чл. 68, ал. 3 от КСО*).

Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО (с пълен осигурителен стаж) за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е **150 лв.**, а от 01.07.2014 г. е **154,50 лв.** **Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО** (с непълен осигурителен стаж) за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е **127,50 лв.**, а от 01.07.2014 г. – **131,33 лв.** (85% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1).

Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се определя считано от 1 юли на всяка календарна година в размер 35% от максималния осигурителен доход за същата календарна година, определен със ЗБДОО. За периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. максималният размер е **770 лв.** (35% от 2 200 лв.), а от 01.07.2014 г. – **840 лв.** (35% от 2 400 лв.).

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Учителите придобиват право на срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер, изплащана от Учителския пенсионен фонд, три години по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО и учителски осигурителен стаж **30 години и 8 месеца за мъжете и 25 години и 8 месеца за жените** (§5, ал. 1 от ПЗР на КСО). Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща в пълен размер **от фонд “Пенсии” на ДОО**.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионирали при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават **пенсия в пълен размер** от фонд “Пенсии” и **добавка** от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионирали след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават **срочна пенсия в пълен размер** от Учителски пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща **от фонд “Пенсии”**.

Военнослужещите придобиват право на пенсия при освобождаване от служба независимо от възрастта им при **27 години общ осигурителен стаж**, от който две трети (**18 години**), действително изслужени като военнотружещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

Военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, следователите и младши следователите, държавните служители от Държавна агенция “Национална сигурност” придобиват право на пенсия **при освобождаване от служба, независимо от възрастта им**, ако имат **27 години общ осигурителен стаж**, две трети (**18 години**) от който да са действително изслужени на съответните длъжности по посочените закони. Лица по горепосочените закони, прослужили **15 години** на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав, придобиват право на пенсия **при освобождение от служба, независимо от възрастта им**.

Служителите в Главна дирекция “Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някоя от дейностите по чл. 52 г, ал. 2, т. 8 и 9 от Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия, **при прекратяване на правоотношението, независимо от възрастта им**, при **27 години осигурителен стаж**, от който две трети (**18 години**) действително изслужени в системата, или ако са прослужили **15 години** на длъжност “**водолаз**”.

Балерините, балетистите и танцьорите в културни организации придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, **независимо от възрастта им**, ако имат 25 години осигурителен стаж на тези длъжности (чл. 69а от КСО).

Работилите **10 години** при условията на **I категория труд** или **15 години** при условията на **II категория труд** могат да се пенсионирали, ако имат навършена нормативно определената възраст за ранно пенсиониране за календарната година в зависимост от пола и категорията на положения труд и отговарят на изискванията за сбор от осигурителен стаж и възраст (§4, ал. 1 от ПЗР на КСО).

Таблица № 2 : Условия за придобиване право на пенсия по §4 от ПЗР на КСО за периода 2012-2014 г.

Година	Възраст				Осиг. стаж (мъже и жени)		Точки (сбор от стаж и възраст)	
	I кат. труд		II кат. труд		I кат. труд	II кат. труд	Мъже	Жени
	Мъже	Жени	Мъже	Жени				
2012	52 г. 4 м.	47 г. 4 м.	57 г. и 4 м.	52 г. 4 м.	10	15	100	94
2013	52 г. 8 м.	47 г. 8 м.	57 г. и 8 м.	52 г. 8 м.	10	15	100	94
2014	52 г. 8 м.	47 г. 8 м.	57 г. и 8 м.	52 г. 8 м.	10	15	100	94

Забележка: Работилите 10 години в трудова среда, визирана в чл. 104, ал. 3 от КСО, могат да се пенсионираат, ако имат 90 точки и навършена възраст – 47 години за жените и 52 години за мъжете. Ако трудовият договор на тези лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ, могат да се пенсионираат на 45-годишна възраст и сбор от осигурителен стаж и възраст 90 точки.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25 годишна възраст – една година;
- до 30 годишна възраст – три години;
- над 30 годишна възраст – пет години;
- инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа – една година.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване за 2014 г., в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, е както следва:

- над 90 на сто (115% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 172,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 177,68 лв.
- от 71 до 90 на сто (105% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 157,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 162,23 лв.
- от 50 до 70,99 на сто (85% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 127,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 131,33 лв.

Пенсия за ИОЗ не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С акта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж

и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на **пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест** независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата за 2014 г. е:

- над 90 на сто (125% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 187,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 193,13 лв.
- от 71 до 90 на сто (115% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 172,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 177,68 лв.
- от 50 до 70,99 на сто (минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 150 лв., а от 01.07.2014 г. – 154,50 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от основната осигурителна институция и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени. Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват (с изключение на пенсиите за военна инвалидност, които могат да преминават в наследствени). Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния бюджет.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, са следните:

- **Пенсия за военна инвалидност** се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лица, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на **пенсия за гражданска инвалидност**;
- **Социална пенсия за старост** могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;
- Право на **социална пенсия за инвалидност** имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане повече от 71 на сто;
- Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска **персонални пенсии** на лица, по отношение на които не са налице някои

от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лица, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
- жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст;
- лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са **полагали грижи** в продължение на повече от **10 години за инвалиди** – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.

Размерът на **социалната пенсия за старост, като основа за изчисляване на другите пенсии, несвързани с трудова дейност**, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна инвалидност, гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2014 г. са както следва:

- **Социална пенсия за старост (СПС)** – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е **110 лв.**, а от 01.07.2014 г. – **113 лв.**
- **Пенсия за военна инвалидност** в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 3 : Размер на пенсията за военна инвалидност за 2014 г.

Период	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2014 до 30.06.2014 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	165,00 лв.	(160% от СПС)	176,00 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	154,00 лв.	(150% от СПС)	165,00 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	126,50 лв.	(120% от СПС)	132,00 лв.
от 01.07.2014 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	169,50 лв.	(160% от СПС)	180,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	158,20 лв.	(150% от СПС)	169,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	129,95 лв.	(120% от СПС)	135,60 лв.

- **Пенсия за гражданска инвалидност** в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 4 : Пенсия за гражданска инвалидност за 2014 г.

Период	Размер	
от 01.01.2014 до 30.06.2014 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	165,00 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	154,00 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	126,50 лв.
от 01.07.2014 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	169,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	158,20 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	129,95 лв.

- **Социална пенсия за инвалидност** в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 5 : Социална пенсия за инвалидност за 2014 г.

Период	Размер	
от 01.01.2014 до 30.06.2014 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	132,00 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	121,00 лв.
от 01.07.2014 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	135,60 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	124,30 лв.

- **Персонална пенсия** (90% от СПС) – за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. размерът е 99 лв., а от 01.07.2014 г. – 101,70 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. **Условията** за отпускане и получаване на **наследствена пенсия** са следните:

- **Децата** имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са инвалидизирани до 18, съответно до 26-годишна възраст;
- **Преживелият съпруг /съпруга** има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;
- **Родителите** имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;
- **Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба**, имат право на наследствена пенсия независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО. За периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. нейният размер е 112,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 115,88 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които **не са свързани** пряко с трудовата дейност или **осигурителното участие** на лицата. Имат **социално-защитен или компенсаторен** характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2014 г. към пенсиите се отпуска и изплащат следните видове добавки:

- **Добавка за чужда помощ** по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост;

- **Вдовишка добавка** по чл. 84 от КСО – добавка от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг /съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право;
- **Добавка на пострадалите в Отечествената война** (Указ № 1611 от 1985 г.);
- **Добавка на ветераните от войните** (чл. 5 от Закона за ветераните от войните);
- **Добавка** на лица, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане (**чл. 9** от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (**ЗПГРРЛ**)).

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са **добавките за миньори** и **добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна** възраст лица.

Размерът на добавката за чужда помощ, добавката на пострадалите в Отечествената война по Указ № 1611/1985 г. и добавката към пенсиите на ветераните от войните се определя в процент от социалната пенсия за старост.

Размерът на добавката на инвалидите от войните (50% от СПС) за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е 55 лв., а от 01.07.2014 г. – 56,50 лв. **Добавката за ветераните от войните** (100% от СПС) за периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. е в размер 110 лв., а от 01.07.2014 г. – 113 лв.

Добавката за чужда помощ е в размер 75% от СПС. За периода 01.01.2014 - 30.06.2014 г. той е 82,50 лв., а от 01.07.2014 г. – 84,75 лв.

Месечната **добавка** към пенсиите по **чл. 9 от ЗПГРРЛ** е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Вдовишката добавка по чл. 84 от КСО за 2014 г. е в размер **26,5%** от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал наследодателя или на които е имал право.

5. Средни показатели за пенсиите към 31 декември 2014 г. по пол и възрастови групи

При изчисляването на средните показатели за пенсиите е включен броят на пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство, по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2014 г., е **2 668 704**. Спрямо предходната година е отчетено понижение с **0,1%**, или с **1 437 бр.** по-малко (2 670 141 бр. за 2013 г.). Мъжете получават 42% от броя на пенсиите, а жените – 58%. Освен всички първи пенсии, които са 2 179 989 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (481 630 бр.), трета или четвърта (7 085 общ брой). Личните пенсии са 2 540 091 бр. (2 534 746 бр. за 2013 г.), а наследствените – 128 613 (135 395 бр. за 2013 г.).

Броят на **новоотпуснатите лични и наследствени** пенсии през 2014 г. е **141 079**, като броят им спрямо 2013 г. (121 797 бр.) се е увеличил с 19 282 пенсии. Според поредността на изплащаната пенсия, **първите пенсии** са **99 379**, с 18 078 бр. повече от предходната година (81 301 бр. за 2013 г.). От тях **пенсии за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени)** са **36 896**. В това число влизат и отпуснати наследствени пенсии, произтичащи от пенсии по отменени закони, но при запазени наследствени права по тях. Те са се увеличили с 3,4%, или с 1 213 бр. повече в сравнение с 2013 г., когато са били 35 683 бр. Увеличение с

40,4% се наблюдава и при отпуснатите **първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (лични и наследствени) по чл. 68 от КСО**. Те наброяват 55 684, при 39 652 бр. за 2013 г., или с 16 032 бр. повече. Причината за това увеличение е скокът в броя на **новоотпуснатите лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО** – от 37 802 бр. през 2013 г. нарастват на 53 954 бр. през 2014 г., или с 16 152 бр. повече. Дължи се на спирането на първоначално предвиденото покачване на минимално изискуемата пенсионна възраст и минимално изискуемия осигурителен стаж, необходими за отпускането на този вид пенсия, и задържането им на нивата от предходната година.

Увеличение с 65,2% или с 1 105 бр. се наблюдава и при отпуснатите **първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (лични и наследствени) по чл. 69 от КСО** – 2 801 бр. (1 696 бр. за 2013 г.). Този ръст се дължи на увеличението със 74% или с 1 089 бр. на **новоотпуснатите лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО** – 2 561 бр. (1 472 бр. за 2013 г.), което от своя страна е следствие от отпадането от 1 януари 2014 г. на нормативното изискване, въведено предходната година за минимално изискуема пенсионна възраст, необходима за отпускането на пенсия на лицата, изпълнявали военна служба по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

Броят на новоотпуснатите първи пенсии за трудова злополука и професионална болест 156 (при 153 бр. за 2013 г.) бележи увеличение.

Останалите новоотпуснати 3 842 бр. пенсии са от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, от които най-многобройни са новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност – 3 179 бр. като първи пенсии (3 382 бр. за 2013 г.).

Към 31 декември 2014 г. се изплащат **1 628 023 лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и приравнени към този вид). Те са със 7 149 бр. по-малко от предходната година (1 635 172 бр. към 31 декември 2013 г.). От тях 79 357 бр. (4,9%) са отпуснатите при **непълнен осигурителен стаж**.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст **1 625 358 бр.** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ и лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК) представляват 64% от всички лични пенсии. От тях отпуснатите по чл. 69 от КСО са 5,4%, или 88 296 бр. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст 1,7% са отпуснати на лица, работили при условията на първа категория труд, 4,3% – на работили при условията на втора и 51,8% – при трета категория. Със смесен осигурителен стаж са 42,1% от личните пенсии.

Общо **личните пенсии за инвалидност** към 31 декември 2014 г. са **907 380 бр.**, което представлява 35,7% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (в т.ч. пенсии за инвалидност поради общо заболяване по отменени закони), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял (52,1%) са пенсиите за инвалидност с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто. Те наброяват 472 630. Пенсиите на лица с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто са 29,2%. Останалите 18,4% са пенсии на лица с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,3%. Общо личните пенсии за инвалидност **нарастват с 12 476 (1,4%)** спрямо броя им към 31 декември 2013 г. (894 904 бр.).

Броят на **новоотпуснатите** лични пенсии за инвалидност през 2014 г. е **33 431**. Той е с 1 717 повече в сравнение с 2013 г. (31 714 бр.). От тях **трудовете** пенсии за инвалидност (в т.ч. и военноинвалидните) са **30 251**, като броят им е с **1 919** пенсии по-голям в сравнение със същите през 2013 г. (28 332 бр.). Към 31 декември 2014 г. се изплащат **377 919** лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване, които заемат 41,6% дял от личните пенсии за инвалидност. Броят им нараства с 6 573, или с 1,8% спрямо 2013 г. (371 346 бр.).

От **Фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”** към края на 2014 г. са изплатени 521 656 лични пенсии, което е с 6 614 пенсии повече спрямо броя им към края на 2013 г. (515 042 бр.). Към 31 декември 2014 г. са изплатени 513 858 социални пенсии за инвалидност,

от които 47 893 пенсии са първи пенсии и 465 965 са изплащани към друг вид пенсия в размер 25% от социалната пенсия за инвалидност.

Изплатени са 3 120 социални пенсии за старост, 18 за особени заслуги към държавата и нацията, 2 901 персонални пенсии, 313 за гражданска инвалидност, 5 902 за военна инвалидност и други.

Към края на 2014 г. броят на **личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** е намалял. Изплатени са 12 493 пенсии, или с 5,3% по-малко спрямо броя им в края на 2013 г., когато са били 13 186.

5.2. Брой на пенсионерите

В сравнение с 2013 г., **общият брой на пенсионерите** за 2014 г. бележи **спад**. Към 31 декември 2014 г. те наброяват **2 179 989**, което е с 0,3%, или с 6 581 по-малко спрямо броя им през 2013 г. (2 186 570). Снижаването в общия брой на пенсионерите се дължи главно на понижения брой пенсионери с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО, които от 1 533 339 през 2013 г. са намалели на 1 527 877 през 2014 г., или с 5 462 пенсионера по-малко. Лични първи пенсии са получавали 2 064 300 пенсионери (94,7% от пенсионерската съвкупност), а наследствени – 115 689 (5,3%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено намаление с 551 бр. (2 064 851 бр. през 2013 г.), а при тези с наследствени пенсии – с 5%, или с 6 030 бр. (121 719 бр. през 2013 г.).

Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 122 760 пенсионера, а чрез трансфер от Държавния бюджет – останалите 57 229 пенсионера.

Общият **брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии** през 2014 г. е **132 963** (111 992 бр. за 2013 г.). От тях с лични пенсии са 89,5% (118 965 души), а с наследствени – 10,5% (13 998 души). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът на мъжете е 48,5%, а на жените – 51,5%.

5.3. Разпределение по пол и възрастови групи

Според **разпределението по пол** в общата съвкупност от 2 179 989 пенсионери се забелязва превес на жените. **Съотношението между двата пола в броя на пенсионерите** е 57,9% жени и 42,1% мъже. **Броят им е 1 262 423 жени и 917 566 мъже**. С лични пенсии са 1 170 635 жени (56,7%) и 893 665 мъже (43,3%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (79,3%) е значително по-голям от този на мъжете (20,7%), което се дължи на по-ниската изискуема пенсионна възраст и по-високата продължителност на живота.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от **фонд “Пенсии”** (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност общо заболяване), чийто общ брой е **2 112 742**, жените са 1 232 376 (58,3%), а мъжете – 880 366 (41,7%).

Към 31 декември 2014 г. пенсионерите, които получават **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО**, са **1 536 728 бр.** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 604 274 мъже (39,3%) и 932 454 жени (60,7%). В сравнение с броя им в края на 2013 г. (1 543 759) е отчетен спад с 0,5% на лицата, които получават лични пенсии за ОСВ.

При получаващите лични пенсии за **ОСВ по чл. 69 от КСО** (бивши военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) се наблюдава увеличение с 0,2%. Към 31 декември 2014 г. техният брой е **88 290**, или със 132 повече от предходната година (88 158 бр. за 2013 г.). При получаващите лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО мъжете са 85 895 (97,3%), а жените – 2 395 (2,7%).

През 2014 г. отново се констатира увеличение на общия брой пенсионери с **лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване** в сравнение с броя им в края на 2013 г. (370 974 бр.), което е 1,8% ръст. Към 31 декември 2014 г. те наброяват **377 581** (в т.ч. лични

пенсии за ИОЗ по отменени закони). При пенсионерите с лични пенсии от този вид делът на жените е 55,6% и е по-голям от този на мъжете – 44,4%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават повече от една пенсия и първата е поради **трудова злополука и професионална болест**. От **10 018** пенсионери жените са 5 106 бр. (51%), а мъжете 4 912 бр. (49%). При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 69,4%, а на жените – 30,6%. Дължи се на това, че в секторите, където са повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, където съотношението между жени и мъже е в полза на жените. Те преобладават значително с дял от 89,4%, докато мъжете са 10,6%. Вероятно причината е, че като работят при по-тежки и нездравословни условия на труд мъжете са по-често потърпевши от неспазване на условията за безопасност при работа, претърпяват повече трудови инциденти и злополуки /професионални заболявания, по-често получават лични пенсии за ТЗПБ и много по-често тези пенсии преминават в наследствени и се получават от жени.

Пенсионерите, получаващи пенсии от **фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”**, общо са **57 229**. Делът на жените с този вид пенсии е 43,6%, а на мъжете – 56,4%. В съвкупността мъжете са повече от жените поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В **разпределението на пенсионерите по възрастови групи** най-голям дял заемат пенсионерите на възраст между 65 и 69 години. Техният дял е 21,8%, а общият им брой е 475 370. Най-много мъже и най-много жени има в същата възрастовата група (22,3% за мъжете и 21,4% за жените).

От получаващите **лична** пенсия най-многобройна е групата на пенсионерите на възраст между 65 и 69 години – 463 777 души (22,5%). От гледна точка на пола, най-много мъже (203 564 души или 22,8%) и най-много жени (260 213 души или 22,2%) има в същата възрастова група.

При получаващите **наследствена** пенсия най-многобройна е групата на лицата до 44-годишна възраст – 34 927 души (30,2%), в която се намират всички учащи младежи с право на наследствена пенсия от починал родител. В тази група лицата от женски пол са 17 304 бр. (49,5%), а от мъжки – 17 623 бр. (50,5%).

Най-многобройна е групата на жените с наследствени пенсии при 60-64 годишните вдовици – 23 875 бр. (26%). А най-многобройна е групата на мъжете, получаващи наследствени пенсии на възраст до 44 години – 17 304 бр. (72,4%).

Броят на **пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии** през 2014 г. е **99 379**, от които **90 488 лични** и **8 891 наследствени**. Те бележат увеличение с 22,2% спрямо 2013 г. (81 301 бр.). В общия брой на пенсионерите с **новоотпуснати пенсии** през 2014 г. **най-много** са пенсионерите на възраст **60-64** години – 41 251 души (41,5%).

От пенсионерите с **новоотпуснати лични** пенсии най-много са във възрастовата група от 60 до 64 години – 39 005 души, или 43,1%. В същата възрастовата група с новоотпуснати лични пенсии са най-много от жените (51,2%) и най-много от мъжете (36,2%).

В структурата на пенсионерите с новоотпуснати **наследствени** пенсии най-голям дял заемат лицата на възраст до 44 години (46,9%). В тази възрастова група попадат най-много от мъжете (69,1%) и най-много от жените (35,6%).

5.4. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии и референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания.

През 2014 г. нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за мъжете е 63 години и 8 месеца, а за жените – 60 години и 8 месеца при пълен осигурителен стаж.

Средната възраст на пенсионерите с **лични пенсии** към 31 декември 2014 г. е **69,1 години**. В края на 2013 г. тя е била 69,0 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 67,8 години, а на жените – 70,2 години. Или разликата е 2,4 години в полза на жените, което се дължи основно на по-голямата средна продължителност на живота при жените. Средната възраст на пенсионерите, получаващи **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст**, е **72,3 години**, като при мъжете е 71,4, а при жените – 73,0 години. От тях пенсионираните по **чл. 68, ал. 1-3 от КСО** са на средна възраст 72,7 години. За мъжете тя е 72,4 години, а за жените – 73,0. За пенсионерите по **чл. 69 от КСО** средната възраст от 64,2 години е значително по-ниска, съответно 64,2 години при мъжете и 65,0 при жените.

Средната възраст на **пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии** през 2014 г. е **57,6 години** (56,2 години за 2013 г.). Мъжете средно са се пенсионирали на 57,9 години, а жените – на 57,2. Тук се включват пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. **Средната възраст** на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии (ефективна възраст на пенсиониране) плавно **се покачва**, но все още остава сравнително ниска спрямо нормативно определената при масовия случай, за което благоприятства и съществуването на облекчаващи пенсионирането нормативни разпоредби за лицата, обхванати в чл. 69, чл. 69а от КСО, §4 от ПЗР на КСО и др.

Възрастта, на която са се пенсионирали лицата за **осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО** през 2014 г. средно е **62,1 години**, мъже – 62,6 години, жени – 61,5 години. За сравнение, през 2013 г. стойността е **61,6 години** (мъже – 62,1 години, жени – 61,1 години). Основната причина за повишението на средната възраст е увеличението на дела на лицата през годината, които поради недостигащ стаж са се пенсионирали при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО.

Средната възраст на пенсионерите с **новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** по реда на **чл. 69 от КСО** на бивши военнослужещи, полицаи, следователи и други е **52,8 години**. За сравнение с 2013 г., когато средната възраст за този вид пенсия е била 50,5 години, тя бележи покачване. Повишението на средната възраст на новите пенсионери по чл. 69 от КСО, независимо че отпадна изискването за възраст на военнослужещите от системата на Министерството на отбраната, се дължи на промяна в структурата на новите пенсионери по отношение на ведомството, от което се пенсионираат.

При **новоотпуснатите наследствени пенсии** за ОСВ средната възраст на пенсионерите е **55,8 години** (за жените – 58,1 години, за мъжете – 42,3 години).

Средната възраст на получаващите лична пенсия за **инвалидност поради общо заболяване** през 2014 г. е **59,2 години** (59,1 години за 2013 г.). В разпределението по пол средната възраст на жените е 60,1 години, или с 2,0 години повече спрямо тази на мъжете – 58,1 години. При **новоотпуснатите лични пенсии** средната възраст е 52,5 години а при **наследствените** – 35,4 години.

По групи намалена работоспособност /вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е:

- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто – **53,8** години;
- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – **52,7** години;
- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – **52,0** години.

Сравнително по-ниска е **средната възраст** на пенсионерите с **новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ**. Към 31 декември 2014 г. тя е **44,6 години**. Мъжете средно са получили пенсия на 43,7 години, а жените – на 48,4 години. Възрастта на

пенсионерите, получаващи **наследствени** пенсии от този вид, средно е 39,3 години. При жените е 45,0 години, а при мъжете – 18,5 години.

5.5. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е важен показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има възлово участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за период от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 31 декември 1996 г., и с дохода, върху който са внасяни вноски за периода след тази дата до датата на пенсионирането на лицето. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а оттам и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31 декември 2014 г. е **1,308**. За мъжете е 1,576, а за жените – 1,110. Общо при новоотпуснатите пенсии средният индивидуален коефициент е по-нисък – 1,203, като за жените е 1,048, а за мъжете – 1,336.

- С индивидуален коефициент **до 1** са **34,3%** (557 138) от общия брой **лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст**. От тях 22,2% (123 915) се получават от мъже, а много по-голямата част 77,8% (433 223) – от жени;
- С коефициент **от 1 до 2** са **53,2%** или 863 470 пенсионера. От тях мъжете са 48,3% (417 349), а жените – 51,7% (446 121). Тук съотношението между мъжете и жените е много близко, макар и с лек превес на жените;
- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент **от 2 до 3** са **9,2%** (148 911) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Получаваните от мъже са 113 532 (76,2%), а от жени – 35 379 (23,8%);
- С коефициент **от 3 до 4** са 1,8% (28 886) от пенсиите. От тях мъжете са 78,9% (22 793), а жените – 21,1% (6 093);
- С коефициент **над 4** са **0,3%** (5 469) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 78,5% (4 295) са мъжете и 21,5% (1 174) са жените;
- **Без индивидуален коефициент** (отпуснати в минимален размер) са **1,1%** (18 488) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 44,4% (8 215) са мъжете и 55,6% (10 273) са жените. Тук делът на жените отново има превес.

Както се вижда, с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят респективно високи работни заплати или висок осигурителен доход, категорично с дял от около 80% са мъжете. Много по-малкият дял на жените с високи индивидуални коефициенти е между 21,1% и 23,8%. Същевременно почти 80% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

По **категория труд** средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31 декември 2014 г. е както следва:

- За работилите при условията на **първа категория** труд ИК е **1,760**. При мъжете е 1,844, а при жените – 1,557. За **новоотпуснатите** пенсии ИК е 1,529 (1,956 за мъжете и 0,931 за жените);
- За **втора категория** труд средният ИК е **1,439** (мъже – 1,568, жени – 1,262). При **новоотпуснатите** пенсии средният ИК е 1,401 (мъже – 1,502, жени – 1,332);
- За работилите при най-масовата **трета категория** труд средният ИК е **1,168** (1,468 – мъже и 1,087 – жени). При **новоотпуснатите** пенсии ИК е 1,142 (мъже – 1,336, жени – 1,068).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** е **0,947** (мъже – 1,054 и жени – 0,862). С индивидуален коефициент 0,971 са пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,961 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,922 са тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При **новоотпуснатите** лични първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** средният ИК е 0,911 (мъже – 0,999 и жени – 0,813). За пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,940. С коефициент 0,950 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и коефициент 0,883 тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** СИК е 1,133 (мъже – 1,220 и жени – 0,932). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,185, от 71 до 90 на сто е 1,154 и с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,120.

При **новоотпуснатите** лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест средният ИК е 1,145 (мъже – 1,149 и жени – 1,108). За тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто средният коефициент е 0,903; с коефициент средно 2,024 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто; 1,133 е СИК при намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Сравненията на данните за индивидуалните коефициенти на пенсионерите по признак пол показват неравнопоставеност на жените и мъжете, измерена през легалното заплащане и декларирания осигурителен доход, рефлектиращи пряко в индивидуалния коефициент на пенсионера. Заплащането от своя страна зависи от множество фактори, сред които професиите и вида на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и др. фактори.

Запазва се тенденцията **индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените**. Дължи се на това, че мъжете имат по-висок осигурителен доход от жените, защото работят предимно в по-тежки условия при първа и при втора категория труд или в икономически дейности с по-високо заплащане на труда, по-често заемат ръководни длъжности в стопанския сектор или в институциите и органите за управление на държавата, получават по-високи заплати в сравнение с жените, не отсъстват от работа поради грижи за членове на семейството, които стереотипно се считат за задължение на жените.

5.6. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2014 г. при **личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст** е 37,5 години, а при **новоотпуснатите** – 37,9 години. За мъжете е 43,3, като при **новоотпуснатите** намалява на 39,8 години. При жените е 33,2, а при **новоотпуснатите** – 35,7 години. **Действителният стаж** при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 33,6 години (мъже – 36,0; жени – 31,9). При **новоотпуснатите** действителният стаж е 34,6 години (мъже – 34,8; жени – 34,5).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по **чл. 68 от КСО** е 33,7 години, а превърнатият – 36,9 години. За мъжете действителният стаж е 36,5 години, а 42,6 години – превърнатият. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък отколкото при мъжете и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 31,9 и 33,2 години. При **новоотпуснатите** пенсии действителният стаж е 34,7 години, а превърнатият – 37,3 години.

Средният **осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО** е 32,3 години действителен, а превърнатият – 48,2 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се по чл. 68 от КСО. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 32,4 и 30,4 години, но пак по-ниската стойност е за жените. За мъжете превърнатият стаж е 48,3 години, а за жените – 44,5 години. Разликата между действителния стаж (32,7 г.) и превърнатия (50,7 г.) при **новоотпуснатите** пенсии е 18,0 г.

При пенсиите за **инвалидност поради общо заболяване** към 31 декември 2014 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,9 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,7 години. За мъжете действителният стаж е 21,8 години, а за жените – 21,9 години, признатият – съответно 14,7 и 11,1 години. При **новоотпуснатите** пенсии тези величини са доста по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 18,5 години, а признатият – 12,2, като при мъжете 18,6 е действителен и 12,3 години признат, а при жените – 18,5 действителен и 12,1 години признат.

Данните сочат, че при всички случаи **жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж** поради по-ниската законова възраст за пенсиониране и по-чести отсъствия от пазара на труда поради грижа за зависими членове на домакинството, по-често засягащата ги безработица и др.

5.7. Средногодишни месечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по пол

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2014 г. е **310,0 лв.** (293,96 лв. за 2013 г.).

Средногодишният месечен размер на изплащаните пенсии за **осигурителен стаж и възраст** (по чл. 68 и чл. 69 от КСО) за 2014 г. е **338,12 лв.** (319,79 лв. за 2013 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях (с разхода за пенсиите по международни спогодби) без пощенска такса и ДДС, като е включен разходът за добавката към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, добавката по чл. 9 от ЗПГРРЛ и разходът за коледна добавка през м. декември 2014 г., а средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

При пенсионерите с **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО), средния месечен размер на изплащаната пенсия за 2014 г. е **327,51 лв.** (309,93 лв. за 2013 г.). В разпределението по пол средният изплащан месечен размер на пенсията при **мъжете (401,44 лв.)** е значително по-голям от този при **жените (279,25 лв.)**. Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2014 г.) за този вид пенсия е 283,33 лв. (371,85 лв. за мъжете и 225,55 лв. за жените), при 270,79 лв. за 2013 г.

Средният месечен размер на изплащаните **лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО** за 2014 г. е **538,32 лв.** (507,60 за 2013 г.). Пенсии на **мъжете** средно месечно са **538,28 лв.**, а на **жените 506,80 лв.**, или жените вземат само с 31,48 лв. по-малко от мъжете. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии, тъй като основно отражение върху този показател дава основният месечен размер на пенсиите за ОСВ по чл. 69 от КСО, при който разликата по пол също е сравнително малка. Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2014 г.) е 519,56 лв. (520,20 лв. за мъжете и 496,21 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните **лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване** (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) е **244,91 лв.** (234,60 лв. за 2013 г.). И тук разликата в размера на пенсиите между двата пола е в полза на **мъжете**. Те получават **257,95 лв.**, или с 23,5 лв. повече от **жените (234,45 лв.)**. Средният основен месечен размер е 201,07 лв. (220,94 лв. за мъжете и 185,14 лв. за жените).

Разлика между мъжете и жените съществува и в изплащаните размери на **личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване на бившите военнослужещи, полицаи и приравнените към тях**. Общо за двата пола размерът за 2014 г. е **329,86 лв.** (312,12 лв. за 2013 г.). За **мъжете е 331,03 лв.**, а за **жените – 304,16 лв.** Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 272,96 лв. (275,66 лв. за мъжете и 217,90 лв. за жените).

Незначителна е разликата между двата пола в средните месечни размери на изплащаните **лични пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО). Общо **средният изплащан месечен размер е 276,64 лв.** (264,86 лв. за 2013 г.), като за **мъжете е 276,90 лв.**, а за **жените –**

276,05 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 212,62 лв. (226,08 лв. за мъжете и 181,23 лв. за жените).

5.8. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по пол към 31 декември 2014 г.

При пенсионерите с **лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст** (чл. 68 и чл. 69 от КСО) към 31 декември 2014 г. общият средномесечен **основен размер** на пенсията е **304,26 лв.** Той е нараснал с 12,95 лв. спрямо 2013 г. (291,31 лв.). В структурното разпределение по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при **мъжете (401,53 лв.)** да е значително по-голям от този на **жените (232,32 лв.)**. Тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете, вследствие тези зависимости средностатистически жените получават по-ниски пенсии.

Общият **основен** средномесечен размер на пенсиите на лицата, пенсионирали се по **чл. 68 от КСО**, е **291,26 лв.** (279,21 лв. за 2013 г.). Пенсии на мъжете средномесечно са 382,51 лв., а на жените 231,86 лв., или **жените получават със 150,65 лв. средно по-малко от мъжете.**

Основният средномесечен размер на пенсиите по **чл. 69 от КСО (533,98 лв.)** надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на най-масовата пенсия по чл. 68 от КСО (291,26 лв.), което бележи разлика от 242,72 лв. средно в полза на пенсионерите, бивши служители на специализираните ведомства, в сравнение със средната пенсия за ОСВ на пенсионираните по чл. 68 от КСО лица. Показателят се е увеличил спрямо предходната година, когато стойността му е била 506,85 лв.

Разликата в основните средномесечни размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери – бивши военнослужещи, полицаи и приравнени към тях (**чл. 69 от КСО**) и през 2014 г. е сравнително малка (22,09 лв.). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 534,58 лв., а жените – 512,49 лв., което се дължи на факта че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказва и минималната разлика в средните индивидуални коефициенти (1,984 за мъжете и 1,971 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** имат среден основен размер на пенсията **211,32 лв.** (204,72 лв. за 2013 г.). И тук разликата в размера на пенсията между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 233,86 лв., или с 40,54 лв. повече от жените (193,32 лв.).

Голяма е разликата в средните основни размери на пенсиите на бившите военнослужещи, полицаи и приравнените на тях (280,96 лв.) и на останалите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване (211,41 лв.). **Военнослужещите получават средно с 69,55 лв. по-висока пенсия за инвалидност.**

Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** към 31 декември 2014 г. показва, че средномесечният основен размер на пенсията при мъжете е 231,22 лв., а при жените – 184,12 лв. Общият среден основен размер на пенсията за ТЗПБ е **217,03 лв.** (210,72 лв. за 2013 г.), което е с 5,71 лв. повече спрямо пенсията за инвалидност поради общо заболяване (211,32 лв.).

5.9. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по възрастови групи и пол към 31 декември 2014 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2014 г. личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст за всички възрастови групи са със **среден основен месечен размер 304,26 лв.** С най-висок средномесечен размер на пенсиите са пенсионерите между 40 и 44 години и до 40-годишна възраст (съответно 693,30 лв. и 568,03 лв.). В тези възрастови групи попадат 128 пенсионери, или 0,01% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 603 874 души). Следващите по големина месечни размери (521,9 лв.) се получават от пенсионерите на възраст между 50 и 54 години и от тези между 45 и 49 години (518,98 лв.). Това са предимно хора, работили в условията на първа и втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук попадат и пенсионери, които са бивши военнослужещи, полицаи, и други ползващи специален режим за ранно пенсиониране. Най-голямата по брой група на 65-69-годишните (24,8%) е със **среден основен месечен размер 311,65 лв.**

С **най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите** са лицата на възраст над 95 години (220,49 лв.) и във възрастовите групи на 90-94-годишните (227,76 лв.) и 85-89-годишните (241,85 лв.). Трите групи заемат 7,3% от общия брой. **Най-възрастните** в посочените групи получават сравнително по-ниски пенсии, което е **показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им.** Този факт е очевиден и прилаганите до сега механизми за осъвременяване и индексирание на пенсиите не преодоляват тенденцията за изоставящи размери на пенсиите на пенсионерите в по-високите възрастови групи. Обективно това изоставане не се преодолява, тъй като по-старите генерации са се пенсионирали при други социално-икономически условия.

Според **разпределението по пол и възраст** мъжете, попадащи във възрастовата група между 40 и 44 години и до 40 години, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно – 708,55 лв. и 602,49 лв. При жените със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на 50-54-годишните (444,36 лв.) и 45-49-годишните (432,49 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – 300,0 лв. за мъжете и 162,14 лв. за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване показва, че най-висок е средният размер (225,62 лв.) на хората на възраст 55-59 години, следвани от 60-64-годишните със средна пенсия 223,34 лв. След тях е възрастовата група на 80-84-годишните, които получават средна месечна пенсия 218,52 лв. Тези три възрастови групи представляват 45,0% от общата съвкупност (334 259) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите е групата на лицата до 20 години (137,96 лв.), следвана от групата на 20-24-годишните (154,60 лв.) поради ниските възнаграждения и осигурителен доход на по-младите хора, както и поради по-краткия им осигурителен стаж. Те заемат 0,22% от общия брой.

В **разпределението по пол и възраст** с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при мъжете са тези от възрастовата група на 85-89-годишните (298,98 лв.), докато при жените тя е при 55-59-годишните (211,43 лв.). С най-нисък размер на пенсията при мъжете и жените е групата на лицата до 20 години (138,83 лв. за мъжете и 136,78 лв. за жените).

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (231,45 лв.) получават пенсионерите на възраст 60-64 години, следвани от групата на 55-59-годишните със **среден размер 228,50 лв.** Те съставляват

30,8% от получаващите този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст над 95 години (166,29 лв.) и на 25-29 годишните (175,50 лв.).

Според **разпределението по пол и възраст** с най-висок среден размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при мъжете е групата на 70-74-годишните (245,99 лв.), докато за жените се наблюдава при 60-64 годишните (193,92 лв.). С най-нисък размер на пенсията сред мъжете е групата на лицата над 95 години (176,72 лв.), а при жените тези на възраст от 25 до 29 години (161,83 лв.).

5.10. Средна продължителност на получаване на пенсиите по пол

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2014 г. средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,2 години. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените да е по-голяма от тази при мъжете. **Жените получават пенсия средно 24,1 години, а мъжете 18,2 години**, или с 5,9 години по-кратко.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии **за осигурителен стаж и възраст** е общо **22,8 години** (за жените 25,7 години, а за мъжете 19,9 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 25,9 години (жени – 25,2 години, мъже – 26,0 години), втора категория – 22,3 години (жени – 23,1 години, мъже – 22,1 години) и трета категория – 25,2 години (жени – 26,7 години, мъже – 22,2 години).

При пенсиите за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** стойността на показателя е **33,0 години**. Поради специфичните законови условия за правото на получаване на този вид пенсия, в сравнение с пенсията за инвалидност общо заболяване, средно тя се получава много по-дълго време. Мъжете я получават средно 33,6 г., а жените 31,8 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за **инвалидност поради общо заболяване** за 2014 г. е **10,5 години**. Мъжете са получавали този вид пенсия средно 9,4 години, а жените – 11,7 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че **средната продължителност** за получаване на една лична пенсия е **най-дълга** за пенсионерите с пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест**, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. **Най-кратко** получават лична пенсия лицата с пенсии за **инвалидност поради общо заболяване**, защото те имат срочен характер.

5.11. Брой на изменените пенсии

Общият брой на **изменените пенсии (лични и наследствени)** за 2014 г. е **243 092** (230 380 бр. за 2013 г.). Най-голям дял в броя на изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 136 731 бр., или 56,2%. На второ място с дял от 28,9%, или 70 145 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО). На трето място са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО – 29 982 бр., или 12,3% от всички изменени пенсии през годината.

5.12. Прекратени пенсии по причина за прекратяване

Общият брой на **прекратените и спрени пенсии** през 2014 г. е 139 544 (133 868 бр. за 2013 г.). От тях 119 530 са лични и 20 014 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ. В зависимост от причините за прекратяване най-много са

прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 97 978 бр., или 70,2%. На второ място са прекратените поради промяна на вида на пенсията – 18 399 бр., което е 13,2% от всички прекратени пенсии. Променяя се вида от пенсия за инвалидност в пенсия за осигурителен стаж и възраст, поради изпълнени условия за отпускане на пенсия за ОСВ. Поради рехабилитиране на инвалиди са прекратени 5 504 пенсии, или 3,9%.

От всички 95 420 **лични пенсии, прекратени поради смърт**, 47 538 (49,8%) са на жени и 47 882 (50,2%) на мъже. Броят на **прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** е 76 813, от които 38 454 (50,1%) на мъже и 38 359 (49,9%) на жени.

През 2014 г. са **прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт**, общо 19 962 **лични пенсии за инвалидност**. От тях 9 454 (47,4%) са на мъже и 10 508 (52,6%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране (4 506 бр.) 53,3% са на жени и 46,7% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,2 г., като при жените е 6,3 г., а при мъжете – 6,1 г.

Преkратените (по причина на смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване през 2014 г. са 19 609 бр. Прекратените пенсии на мъже са 10 268 бр. (52,4%), а на жените – 9 341 (47,6%).

Най-малък брой пенсии, **прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт**, са тези за **инвалидност трудова злополука и професионална болест** – 353 пенсии. От тях на мъже са 68,0% (240 бр.), а на жени 32,0% (113 бр.).

5.13. Средни показатели за добавките към пенсиите през 2014 г. по пол и вид на добавката

Всички изплащани към пенсиите добавки към 31 декември 2014 г. общо наброяват **893 978**, или с 21 585 бр. по-малко отколкото в края на 2013 г. (915 563 бр.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т.н. **вдовишки добавки по чл. 84 от КСО**. Отпускат се на преживелия съпруг /съпруга в размер 26,5 на сто от пенсията /пенсиите на починалия съпруг /съпруга. Към 31 декември 2014 г. **броят** на тези добавки е **729 302** (в т.ч. 181 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от **589 521** души. Броят на добавките, които се получават от жени (586 519 бр. добавки), е близо четири пъти повече от броя на добавките, които се получават от мъже (142 783 бр. добавки). **Средният месечен размер** на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2014 г. е **61,69 лв.** (59,90 лв. за 2013 г.) Статистиката показва, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. През 2014 г. вдовишката добавка при жените средно е 66,55 лв. (64,67 лв. за 2013 г.), а при мъжете – 41,76 лв. (40,57 лв. за 2013 г.).

Към края на годината към инвалидни пенсии са изплащани **93 276 добавки за чужда помощ** (96 107 бр. за 2013 г.). За сметка на ДОО са изплащани 78 985 добавки (84,7% от всички добавки за чужда помощ), а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които след деноминацията на лева през 1999 г. останаха в пренебрежително малък размер – съответно 0,15 лв. и 0,23 лв. Продължава да се изплаща и добавката в размер 33,30 лв. за лица, пенсионирали се като миньори по отмененото ПМС № 40 от 1968 г., или отговаряли на неговите условия. Към 31 декември 2014 г. са изплатени **35 377 добавки за старост и 31 323 миньорски добавки**.

Към края на 2014 г. са изплатени **9 864 добавки** съгласно **чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица**.

На основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени **4 881 добавки на ветерани от войните**.

Броят на пенсиите, към които се получават различните видове добавки (без добавките по чл. 84 от КСО), за 2014 г. е 137 928 бр. (144 263 бр. за 2013 г.)

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване и майчинство

Паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО от 1 януари 2007 г. се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ.

При изпълнени определени нормативни условия, осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на парични обезщетения за периодите на **временна неработоспособност и трудоустрояване**, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.

Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на парично обезщетение за **трудова злополука или професионална болест**, както и на обезщетение при **трудоустрояване** в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в **размер 80 на сто**, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в размер **90 на сто** от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност **за времето, през което е под карантина**.

Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато **не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа**. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.

На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на **санаторно-курортно лечение** се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

Паричното обезщетение за **гледане на болен член от семейството** се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:

- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството **над 18-годишна възраст** (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на **болно дете до 18-годишна възраст** (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- **гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст**, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- **гледане на болно дете до 3-годишна възраст**, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- **гледане на здраво дете**, върнато от детско заведение **поради карантина** (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата.

Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

Обезщетение се полага на лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са **трудоустроени на по-нископлатена работа**. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се дължи за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца.

Парично обезщетение на **трудоустроена** на друга работа осигурена жена **поради бременност или кърмене** на дете или **напреднал етап на лечение инвитро** се изплаща, ако на новата работа възнаграждението ѝ се намали.

Осигурената майка добива право на парично **обезщетение за бременност и раждане**, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този осигурителен случай. Обезщетението **се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 преди раждането**. Когато случаят е настъпил след прекъсване или прекратяване на осигуряването, осигурените лица нямат право на парични обезщетения. Когато обаче осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.

Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, когато осинови дете, има право на **обезщетение за бременност и раждане** в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на **парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни** през време на отпуск по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж, или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща /осиновител има право на **парично обезщетение при раждане на дете** след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатъка до **410 календарни дни** през времето на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично **обезщетение при бременност и раждане** е равен на **90 на сто** от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

Ако през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете осигурената жена придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно.

След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на **допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете** на майката /осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно **парично обезщетение** в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За **2014 г.** то е определено в размер на **340 лв.** Обезщетението могат да получат осигурените и

самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този социален риск. Обезщетението за отглеждане на малко дете **се изплаща** до навършване **двегодишна възраст** на детето. Обезщетението **не се изплаща** при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето в детски заведения, включително и **детски ясли**, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете се изплаща на:

- майката /осиновителката, ако не ползва този отпуск, или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер **50 на сто** от обезщетението за отглеждане на дете, ако лицето е осигурено за общо заболяване и майчинство.

Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на **обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст** при условията на пълно осиновяване, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

2. Средни показатели за паричните обезщетения по пол

За 2014 г. са начислени³ **2 200 763 бр.** (2 082 215 бр. за 2013 г.) **парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване-общо** (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, трудоустрояване, нетрудови злополуки и др.) за 14 469 093 начислени дни със среднодневен размер 24,30 лв. От начислените обезщетения 869 674 бр. (39,5%) са на мъже за 5 900 980 дни със среднодневен размер 26,32 лв. Естествено по-висок е броят на начислените на жени обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване-общо – 1 331 089 бр. (60,5%) за 8 568 113 дни, но с по-нисък среднодневен размер (22,91 лв.).

Броят на лицата с начислени парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване – общо (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, трудоустрояване, нетрудови злополуки и др.) за 2014 г. е **1 715 622** (1 614 799 за 2013 г.). Делът на жените 60,3% (1 034 469 бр.) е по-голям спрямо този на мъжете 39,7% (681 153 бр.). Преобладаващият брой на жените сред ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване – общо, 12,6% са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 1,7%.

Средното начислено обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване – общо (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, нетрудови злополуки и др.) за 2014 г. е **159,76 лв.** (150,72 лв. за 2013 г.). Като цяло се запазва осезаемата разлика по пол в размера на средните обезщетения. Съотношението на средното обезщетение на жените към общото средно обезщетение е 92,3% (147,45 лв.), докато при мъжете е 111,8% (178,60 лв.).

Броят на начислените **парични обезщетения за бременност и раждане** за 2014 г. е **697 436** (12 250 289 начислени дни със среднодневен размер 23,94 лв.), като е отчетено увеличение с 4,0% спрямо броят им през 2013 г. (670 528 бр.). **Средното обезщетение** за

³ Начислените обезщетения са от болнични листове с период през 2014 г.

бременност и раждане за 2014 г. е **420,46 лв.** и се е увеличило с 26,37 лв. спрямо предходната година (394,09 лв.). От начислените обезщетения 26 804 бр. са на мъже за 232 789 дни със среднодневен размер 35,70 лв. Основният брой на обезщетенията за бременност и раждане е на жени – 670 632 бр. за 12 017 500 дни, но с по-нисък среднодневен размер (23,71 лв.).

Намаляване на броя с 1,3% се забелязва при **паричните обезщетенията за отглеждане на малко дете**, които за 2013 г. са 498 244 бр., а за 2014 г. са **491 717 броя** (9 447 313 начислени дни със среднодневен размер 15,29 лв.). От начислените обезщетения 6 907 бр. са на мъже за 132 960 дни със среднодневен размер 16,08 лв. Преобладаващият брой на обезщетенията за отглеждане на малко дете **до навършване на двегодишна възраст** е на жени (484 810 бр.) за 9 314 353 дни със среднодневен размер 15,28 лв.

Обезщетенията за бременност и раждане в определени законови хипотези могат да се получават от мъже. Структурата на обезщетенията за бременност и раждане по пол се характеризира с пълна доминанта на жените (96,2%) и незначителен дял на мъжете (3,8%). След нормативните промени в духа на насърчаване равнопоставеността на половете делът на мъжете, ползващи обезщетение в предвидените от закона случаи, е нараснал от 0,1% през 2008 г. на 3,8% през 2014 г. От получаващите **обезщетения за отглеждане на малко дете** относителният дял на жените (98,6%) също изцяло доминира спрямо този на мъжете (1,4%).

За 2014 г. са начислени **20 111 броя** (20 772 бр. за 2013 г.) **парични обезщетения за трудова злополука или професионална болест** за 202 112 дни със среднодневен размер 31,69 лв. **Средното обезщетение** за трудова злополука или професионална болест за 2014 г. е **318,45 лв.** (301,80 лв. за 2013 г.). От начислените обезщетения 13 768 бр. са на мъже за 139 586 дни със среднодневен размер 32,16 лв. Значително по-нисък е броят на обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест на жени – 6 343 бр. за 62 526 дни със среднодневен размер 30,63 лв. **Броят на лицата**, които са получили обезщетение за трудова злополука или професионална болест за годината, е **12 864**, при 13 203 лица за 2013 г., от които 4 102 жени (31,9%) и 8 762 мъже (68,1%).

3. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове **помощи**:

- ◆ Изплаща се **помощ** в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност (*чл. 11, ал. 3 от КСО*), когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто, но **не му достига** необходимия **осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност** поради общо заболяване.
- ◆ При **смърт на осигуреното лице** се изплаща еднократна помощ на съпругът /съпругата, децата и родителите. Помощта се разпределя поравно между тях и размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2014 г. тя е 540 лв.
- ◆ Осигурените лица имат право на парични помощи за **профилактика и рехабилитация** и за **помощно-технически средства**, свързани с увреждането.

4. Средни показатели за паричните помощи

Броят на **еднократните помощи при смърт** на осигуреното лице към 31 декември 2014 г. е **10 444**, което е с 3,9% по-малко спрямо броя им през 2013 г. (10 052). Получаващите еднократната помощ при смърт са със среден размер на помощта 196,86 лв. За сравнение, през 2013 г. тя е била 193,95 лв.

През 2013 г. на едно лице е отпусната **парична помощ за инвалидност поради общо заболяване**, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж, а през 2014 г. – на нито едно лице. Тъй като е необходимо изричното волеизявление на лицето, за да бъде преценено правото на този вид помощ, много е вероятно поради липса на

информираност за това право от страна на осигурените лица те да не се възползват от него, макар че биха могли да са потенциални бенефициенти.

Лицата, ползвали **парични помощи за профилактика и рехабилитация** през 2014 г., са **44 338**, като средният брой на дните, за които е изплатено обезщетението за едно лице, е 10 дни. Ползвалите този вид помощ са със 7 692 души повече в сравнение с 2013 г. (36 646 души). Средният разход за парична помощ за профилактика и рехабилитация на едно лице през 2014 г. е 335,96 лв. (400,49 лв. за 2013 г.). Броят на изплатените дни е 442 499, при 368 109 бр. през 2013 г.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Парични помощи за профилактика и рехабилитация имат право да получат осигурените лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца не се отнася за лица с увреждане, получено в резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Право на парични помощи имат и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване, не са осигурени и срокът на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК, не е изтекъл. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 /13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2014 г. предвидените средства са в размер на 15 362 329 лв.

За 2014 г. са сключени договори с 18 юридически лица за общо 51 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, разположени на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново и Смолян.

Финансирането на дейността по профилактика и рехабилитация през 2014 г. се извърши при следните нормативни условия:

- полагаеми се средства за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене с крайна цена в размер на 5,00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Усвоените средства за дейността през 2014 г. са в размер на 14 912 066,50 лв. (по данни от Регистър “Рехабилитация”). Общо изплатените суми от съответните фондове на държавното обществено осигуряване са разпределени, както следва:

- 14 429 139,00 лв. от фонд “Общо заболяване и майчинство”;
- 469 287,00 лв. от фонд “Пенсии”;
- 8 403,50 лв. от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”;
- 5 237,00 лв. от фонд “Трудова злополука и професионална болест”.

През 2014 г. са издадени общо 38 126 удостоверения, по 530 от които не е ползвана парична помощ за профилактика и рехабилитация. Към 31 декември 2014 г. са изплатени направените разходи по 37 596 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

- 36 364 от фонд “Общо заболяване и майчинство”;
- 1 197 от фонд “Пенсии”;
- 21 от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”;
- 14 от фонд “Трудова злополука и професионална болест”.

В разпределението по фондове с относителен дял 96,7% от общия брой лица, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация, са от фонд “Общо заболяване и майчинство”, следват 3,2% от фонд “Пенсии” и под 1% са от двата фонда “Пенсии, несвързани с трудова дейност” и “Трудова злополука и професионална болест”.

От провелите профилактика и рехабилитация лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно двигателния апарат (70,1%) и на периферната нервна система (21,7 %).

Разпределени по възраст, най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст (62,1%), което се обуславя от по-високата заболеваемост сред тази възрастова група. На второ място с 36,1% е дялът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е относителният дял на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 1,8%. От ползвалите паричната помощ лица, 63,3% са жени.

По процент трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане броят на лицата, ползвали програмата на Националния осигурителен институт, е следният:

- с пожизнена инвалидност – 131 лица;
- с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 507 лица;
- с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 480 лица;
- над 90 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане – 159 лица.

Данните от изхода на лечението през 2014 г. показват, че с подобрение са 99,84% от лицата; с непроменено здравословно състояние са 0,07%; а с влошено – 0,09%.

Таблица № 6 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2014 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица (%)
"ПРО" ЕАД	57,78
"СБР – НК" ЕАД	21,01
ВМА	8,04
МИ на МВР	0,17
"СБР – Бургаски минерални бани" ЕАД	1,82
"СБР Стайков и фамилия" ЕООД	2,83
"СБР Банкя" АД	0,90
"СБР – Сапарева баня" АД	1,37
"СБР – Варна" АД	1,47
"СБР – Здраве" ЕАД	0,53
"СБР – Марикостиново" ЕООД	0,60
"СБР – Тузлата" ЕООД	0,76
"НСБФТР" ЕАД	0,08
СБР “Мари” ЕООД	1,59
СБР “Димина” ООД	0,95
“СБР – Петрич” ЕООД	0,09
“СБР – Несебър” АД	0,00
“СБР – Родопи” ЕООД	0,01
Общо:	100,00

От общия брой лица 57,8% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД. За тях са изплатени 8 533 413,00 лв.

В изпълнителите на дейността към “Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 21% от общия брой лица. Изплатени са 3 142 956,50 лв., което е 21,1% от общо изплатените през 2014 г. средства. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица от 8% и изплатени 1 138 706,50 лв. (7,6%).

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване, на основание чл. 17 от Наредба № 1, се осъществява от териториалните поделения на НОИ, на чиято територия се намират изпълнителите на дейността. С Инstrukция за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителя на дейността.

През 2014 г. са извършени 153 броя проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 37 ревизионни акта за начет в размер на 4 474,17 лв. На изпълнителите на дейността към “Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 2 107,61 лв. Следват изпълнителите на дейността към “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД с общ начет 1 212,29 лв. и “СБР Стайков и фамилия” ЕООД – 480,60 лв.

През 2014 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения относно условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

С рамковата Директива 89/391/ЕИО относно мерките за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място е въведено задължението работодателите да водят списък на трудовите злополуки, в резултат на които работникът е бил неработоспособен в продължение на повече от три дни. В съответствие с националното законодателство и/или практика, работодателите следва да изготвят отчети за трудовите злополуки, при които са пострадали техни работници (чл. 9, ал. 1, буква “в” и “г”).

На тази основа през 1990 г. стартира проектът за Европейска статистика на трудовите злополуки (ЕСТЗ) с оглед хармонизиране на данните, използвани за регистриране на трудовите злополуки. През 2001 г. Евростат и ГД “Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване” публикуваха “Европейска статистика на трудовите злополуки – методология – версия 2001 г.”. България хармонизира статистическата си система за трудовите злополуки в периода 2000-2002 г. непосредствено след приемането на окончателния вариант на методологията и внедряването ѝ в държавите членки на ЕС през 2001 г. Данните за трудовите злополуки за 2004 г., които България предоставя на Европейската Комисия, Евростат, през 2006 г. напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от съюза.

В периода 2001-2010 г. събирането на данни не е нормативно регламентирано от законодателството на ЕО. Държавите-членки на доброволна основа редовно изпращат статистически данни за трудовите злополуки на Комисията, Евростат. Събраните статистически данни за трудовите злополуки, достигнатата степен на хармонизация и качество на информацията дават основание през 2008 г. тази дейност да бъде нормативно регламентирана в ЕО.

В Регламент (ЕО) № 1338 /2008 на Европейския парламент и на Съвета на Европа от 16 декември 2008 г. относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд (наричан по-долу Рамков регламент), в член 2 и приложение IV са определени задължения за предоставяне на Европейската Комисия, Евростат на статистически данни относно трудовите злополуки. Статистическите данни се

предоставят годишно и се изпращат не по-късно от 18 месеца след края на референтната година – отчетния период.

С Регламент (ЕС) № 349 /2011 на Комисията (наричан по-долу Регламент за ЕСТЗ), приет на 11 април 2011 г., се прилага Рамковият регламент относно статистиката в областта на трудовите злополуки и се дефинират променливите, определенията и класификациите. Референтният период е календарната година, през която на компетентните национални органи е съобщено за злополуките.

Европейската статистика за трудовите злополуки прилага нова методология – версия 2012 г.

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2013 г.

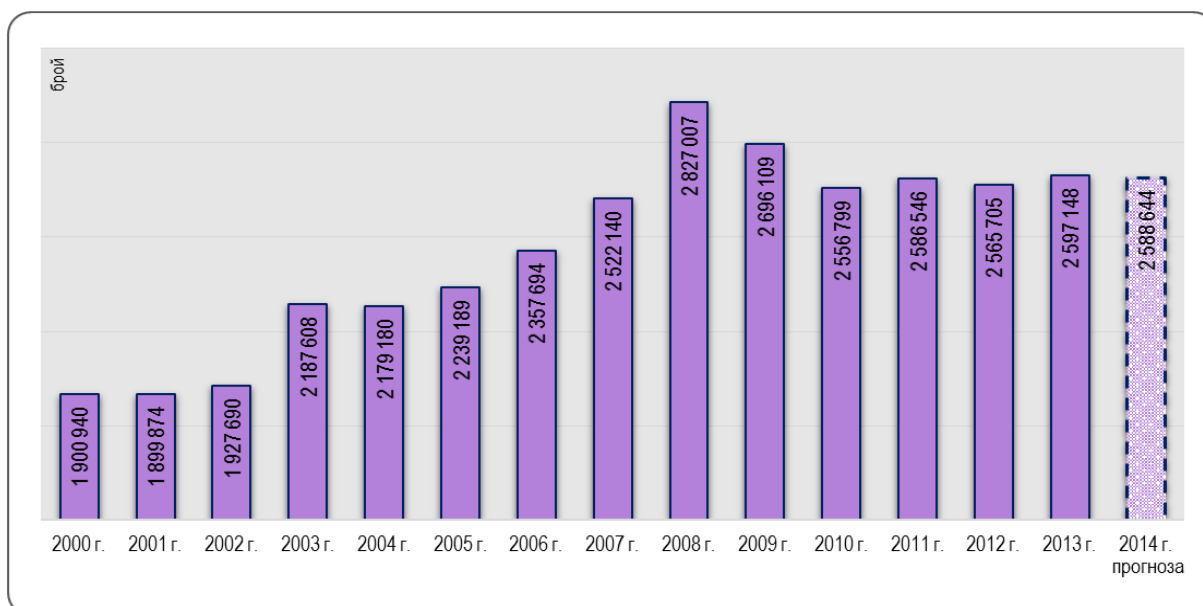
С приемането на Регламент (ЕС) № 349 /2011 на Комисията за прилагане на Регламент (ЕО) № 1338 /2008 на Европейския парламент и на Съвета се внасят промени в методологията за статистика на трудовите злополуки. Референтният период, за който се отнасят статистическите данни за трудовите злополуки до 2010 г., е календарната година през която злополуките са станали, а от 2011 г. за такъв се счита календарната година, през която злополуките са съобщени на компетентния национален орган. За България това е Националният осигурителен институт.

Съгласно КСО, всяка трудова злополука може да се декларира пред ТП на НОИ в срок една година от събитието, поради което статистическата информация за трудовите злополуки с окончателни данни се изготвя една година по-късно.

По **окончателните данни** от регистрираните 2 954 злополуки през 2013 г., за трудови са приети общо **2 806 бр.** (83 бр. случили се през 2012 г. и 2 723 бр. през 2013 г.).

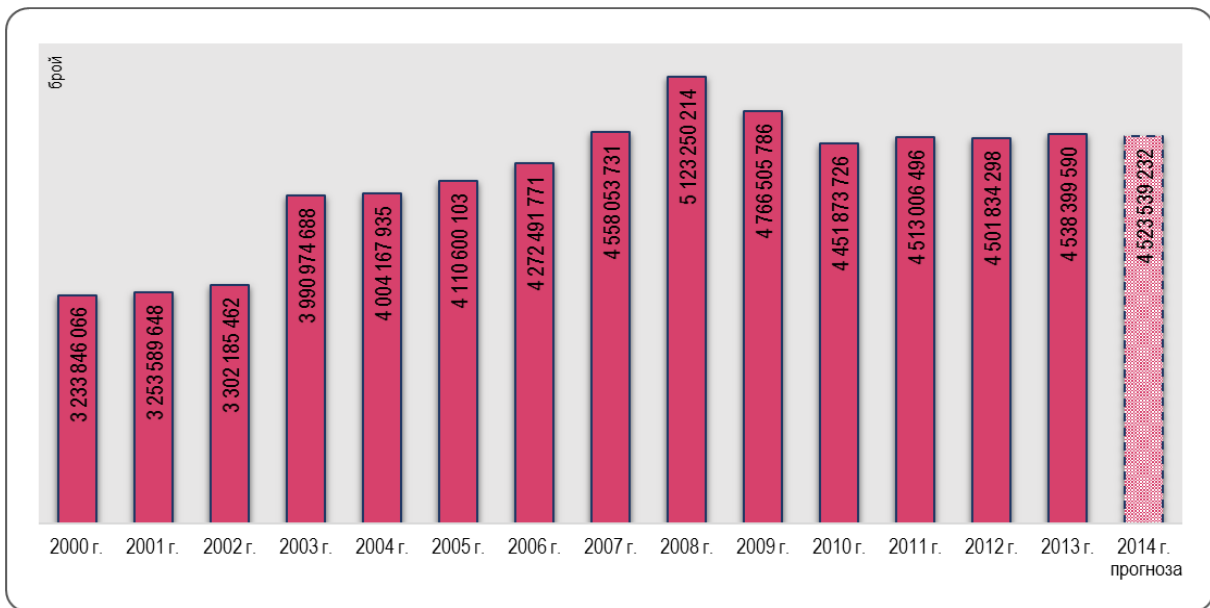
- ❖ **Трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1** от КСО, т. е. с произшествие на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили неработоспособност или смърт, са **2 275 бр.**, което представлява 81,1% от общия брой на трудовите злополуки, регистрирани през 2013 г.
- ❖ **Смъртните трудови злополуки** са общо **108 бр.**, или 3,8% от всички злополуки, а **инвалидните – 55 бр.** (2%).

През 2013 г. по данни на Националния осигурителен институт **средносписъчният брой на осигурените лица** за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е **2 597 148**. Отработени са 4 538 399 590 човекочаса. Осигурените лица са с 31 443 души повече, а отработените човекочасове с 36 565 292 повече спрямо предходната 2012 г.

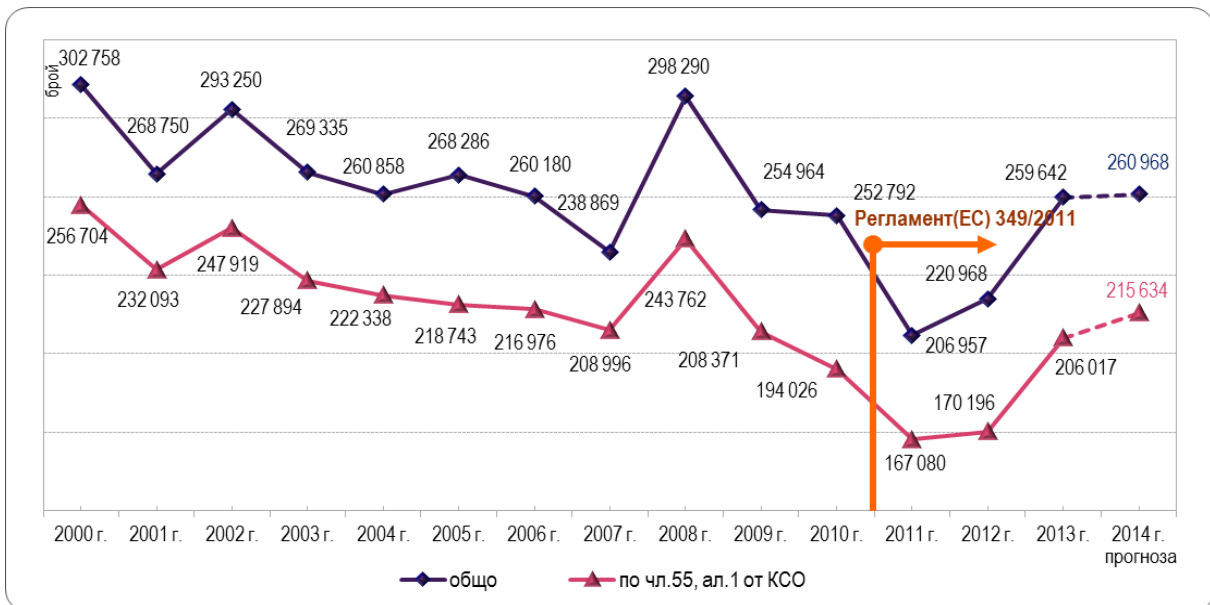
Фигура № 1 : Средносписъчен брой на наетите /осигурените лица

Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 217,65 дни за 2010 г., 218,10 дни за 2011 г., 219,33 дни за 2012 г. и 218,43 дни за 2013 г.

Фигура № 2 : Отработени човекочасове

Загубени са общо 259 642 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2012 г. са с 38 674 дни повече.

Фигура № 3 : Загубени календарни дни от трудови злополуки

Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2013 г. са загубени 206 017 календарни дни, което представлява 79,3% от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната показатели на трудовите злополуки за 2013 г. са както следва:

- Коефициент на честота Кч = 1,08 (0,88)⁴
(брой трудови злополуки на 1 000 осигурени);

⁴ Забележка: Числата в скобите показват стойностите на показателите на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО.

- Индекс на честота Ич = 0,62 (0,50)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест Кт = 0,100 (0,079)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест Ит = 57 (45)
(загубени календарни дни от трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса).

Конкретните стойности на показателите на трудовете злополуки общо за страната за 2013 г. спрямо 2012 г. се променят, както следва:

- Кч е намалял с 0,12 (0,06) пункта;
- Ич е намалял с 0,07 (0,03) пункта;
- Кт се е увеличил с 0,014 (0,013) пункта;
- Ит се е увеличил с 8 (7) единици.

2. Трудови злополуки през 2013 г. по регионален признак

Разпределението на трудовете злополуки по региони показва броя на случилите се трудови злополуки в осигурители, регистрирани в съответното ТП на НОИ.

През 2013 г. най-голям е абсолютният брой на трудовете злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София-град – 691. Следват: Пловдив – 236; Варна – 178; Стара Загора – 133; Русе – 105; Бургас – 104, което представлява 63,6% от общия брой на признатите злополуки. Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест в тези региони са съответно 61,9% от общия брой на същите. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ – Видин – 8; Силистра – 11, Монтана – 12 и Ямбол – 15 случая.

Най-много смъртни злополуки са станали в София-град – 27; Пловдив – 10, Варна – 9; Бургас – 6; Перник и Хасково – по 5. В шест ТП на НОИ – Разград, Монтана, Силистра, Велико Търново, Смолян и Ямбол няма регистрирани смъртни трудови злополуки.

По-голям брой причинили инвалидност злополуки са се случили във Варна – 7, Русе – 5, в София-град, Пловдив, Стара Загора и Сливен – по 4. В десет ТП на НОИ (Видин, Габрово, Кърджали, Ловеч, Перник, Смолян, Хасково, Враца, Търговище и Ямбол) не са регистрирани трудови злополуки, довели до инвалидност.

3. Разпределение на трудовете злополуки през 2013 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовете злополуки за 2013 г. се извършва по четири йерархични равнища в сектор, раздел, група, клас на Класификацията на икономическите дейности 2008 (КИД-2008).

Съпоставяйки показателите на трудовете злополуки по сектори на КИД-2008 спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2013 г. е сектор “Добивна промишленост” с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота и тежест са около 4-5 пъти над средните за страната. В сектора са работили 1,2% от осигурените лица и са допуснати 185 трудови злополуки или 6,6% от всички случаи.

В сектор “Преработваща промишленост”, обхващащ 24 икономически раздела на КИД-2008, през 2013 г. са работили 21,7% от осигурените лица и са регистрирани и признати най-много злополуки, като абсолютен брой – 737, или 26,3% от всички злополуки.

Следват: “Транспорт, складиране и пощи” – 335; “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 267; “Строителство” – 235; “Държавно управление” – 212; “Хуманно здравеопазване и социална работа” – 157; “Образование” – 109. Трудовете злополуки, отчетени в тези сектори, са 46,9% от общия брой.

По-голям брой смъртни злополуки са регистрирани в секторите: “Преработваща промишленост” – 32; “Строителство” – 22 и “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 13.

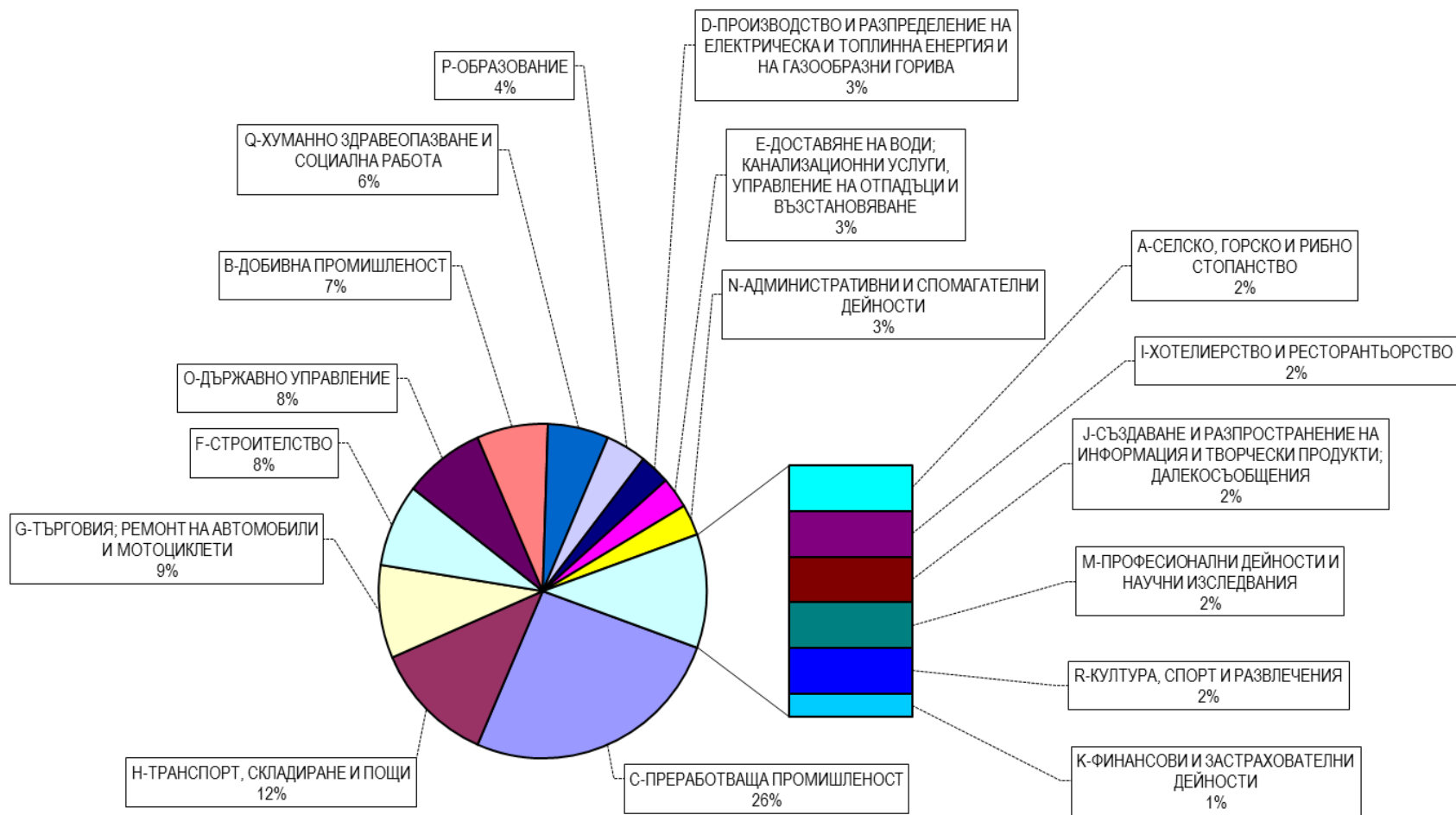
Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2013 г. общо за страната е 0,42. В четири сектора този коефициент е над общия за страната. Най-висок е в секторите: “Добивна промишленост” – 2,56; “Строителство” – 1,48; “Транспорт, складиране и пощи” – 0,58 и “Преработваща промишленост” – 0,57. Под средните за страната са десет сектора, като най-малък е коефициентът в “Държавно управление” – 0,29; “Финансови и застрахователни дейности” – 0,12 и “Професионални дейности и научни изследвания” – 0,11. В останалите сектори не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до инвалидност, са “Преработваща промишленост” – 19; “Строителство” – 9; “Транспорт, складиране и пощи” и “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – по 6 бр.

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки по икономически дейности, най-много злополуки са станали в “Държавно управление” – 212, от тях – 117 случая са станали на работното място или в интерес на предприятието; Следва “Сухопътен транспорт” – 188; “Хуманно здравеопазване” и “Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” по 144; “Строителство на сгради” и “Образование” по 109; “Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” – 104; “Производство на метални изделия, без машини и оборудване” – 99 бр.

Таблица № 7 : Трудови злополуки през 2013 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ - 2013								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						смърт		инвалидност											
				общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО	общ	по чл. 55, ал. 1от КСО
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2 597 148	4 538 399 590	2 806	2 275	108	87	55	48	259 642	206 017	1,08	0,88	0,100	0,079	0,62	0,50	57	45
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	79 213	138 513 424	61	59	3	3	3	3	5 900	5 827	0,77	0,74	0,074	0,074	0,44	0,43	43	42
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	31 257	57 694 918	185	176	8	8	2	2	15 589	14 685	5,92	5,63	0,499	0,470	3,21	3,05	270	255
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	563 172	1 019 850 011	737	616	32	21	19	18	70 198	58 137	1,31	1,09	0,125	0,103	0,72	0,60	69	57
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	36 764	70 905 078	72	55	1	1			5 982	4 274	1,96	1,50	0,163	0,116	1,02	0,78	84	60
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	39 458	74 851 802	78	67					9 600	7 670	1,98	1,70	0,243	0,194	1,04	0,90	128	102
СТРОИТЕЛСТВО	F	148 805	249 030 288	235	221	22	20	9	8	26 333	24 452	1,58	1,49	0,177	0,164	0,94	0,89	106	98
ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	425 235	727 188 352	267	236	13	11	6	6	22 644	19 359	0,63	0,55	0,053	0,046	0,37	0,32	31	27
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	154 229	273 025 127	335	297	9	9	6	5	30 874	26 551	2,17	1,93	0,200	0,172	1,23	1,09	113	97
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	I	139 396	218 976 561	65	50			1	1	5 688	3 737	0,47	0,36	0,041	0,027	0,30	0,23	26	17
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	75 149	137 944 342	57	34	3	3			4 638	2 055	0,76	0,45	0,062	0,027	0,41	0,25	34	15
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	85 141	155 411 141	33	14	1				2 517	939	0,39	0,16	0,030	0,011	0,21	0,09	16	6
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	28 151	44 263 985	13	10	1	1			988	762	0,46	0,36	0,035	0,027	0,29	0,23	22	17
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	87 070	144 886 132	49	32	1				4 541	3 022	0,56	0,37	0,052	0,035	0,34	0,22	31	21
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	107 042	183 391 518	82	63	4	3	1	1	7 889	6 054	0,77	0,59	0,074	0,057	0,45	0,34	43	33
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	205 036	357 674 641	212	117	6	5	5	2	17 141	10 037	1,03	0,57	0,084	0,049	0,59	0,33	47,9	28
ОБРАЗОВАНИЕ	P	169 070	306 953 625	109	73			2	1	10 831	6 847	0,64	0,43	0,064	0,040	0,36	0,24	35,3	22
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	132 388	228 495 350	157	104	4	2	1	1	12 844	7 339	1,19	0,79	0,097	0,055	0,69	0,46	56,2	32
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	36 507	63 664 553	48	44					4 520	3 900	1,31	1,21	0,124	0,107	0,75	0,69	71	61
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	53 092	83 799 668	10	6					906	351	0,19	0,11	0,017	0,007	0,12	0,07	10,8	4
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ	T	69	115 281																
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	904	1 763 793	1	1					19	19	1,11	1,11	0,021	0,021	0,57	0,57	10,8	11

Фигура № 4 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2013 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

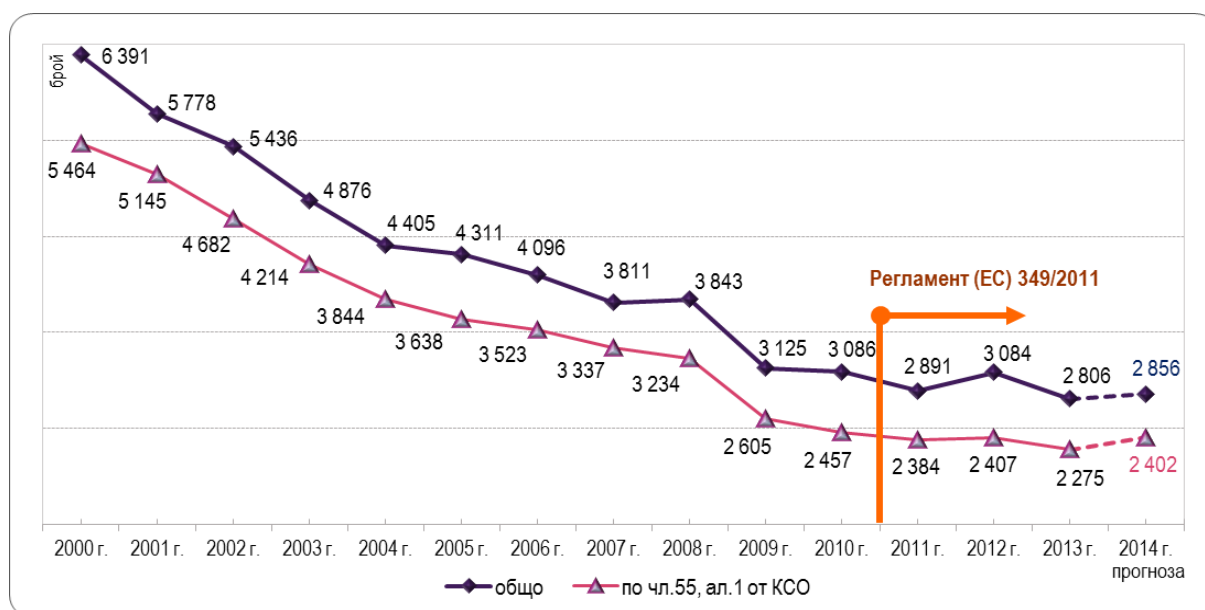
Най-много **инвалидни трудови злополуки** се наблюдават в **икономическите дейности** “Строителство на сгради”, “Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети” и “Държавно управление” по 5 случая; “Сухопътен транспорт” и “Производство на метални изделия, без машини и оборудване” по 4 случая.

Най-високи общи показатели за честота (Кч; Ич) са в икономическите дейности: “Добив на метални руди” (Кч – 12,96; Ич – 6,96); “Добив на въглища” (Кч – 4,96; Ич – 2,66); “Производство на основни метали” (Кч – 4,16; Ич – 2,22); “Пощенски и куриерски дейности” (Кч – 3,11; Ич – 1,76).

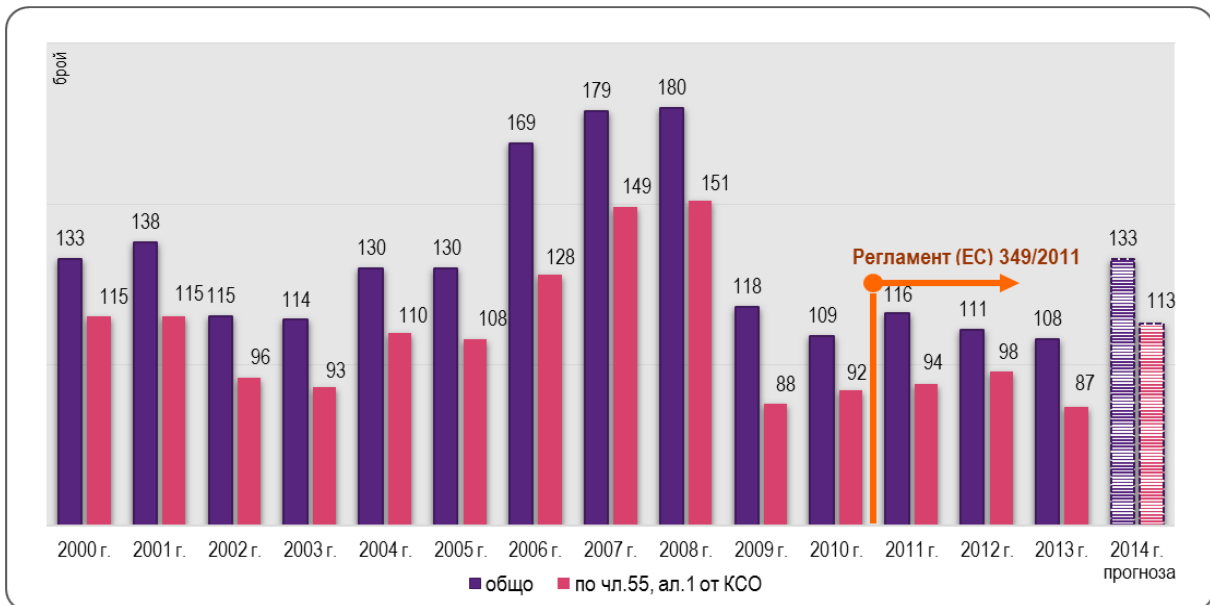
Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест (Кт; Ит). “Добив на метални руди” (Кт – 0,915; Ит – 491); “Добив на въглища” (Кт – 0,467; Ит – 251); “Воден транспорт” (Кт – 0,448 ; Ит – 465); “Производство на основни метали” (Кт – 0,395; Ит – 211).

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2000-2013 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за периода 2000-2013 г., както и на предварителните данни за 2014 г., е представена в графичен вид. Стойностите за 2014 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Както за 2013 г., така и за 2014 г., те са изчислени по брой регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349 /2011. По прогнозни данни за 2014 г. се очаква увеличение на общия брой трудови злополуки и на смъртните трудови злополуки.

Фигура № 5 : Трудови злополуки

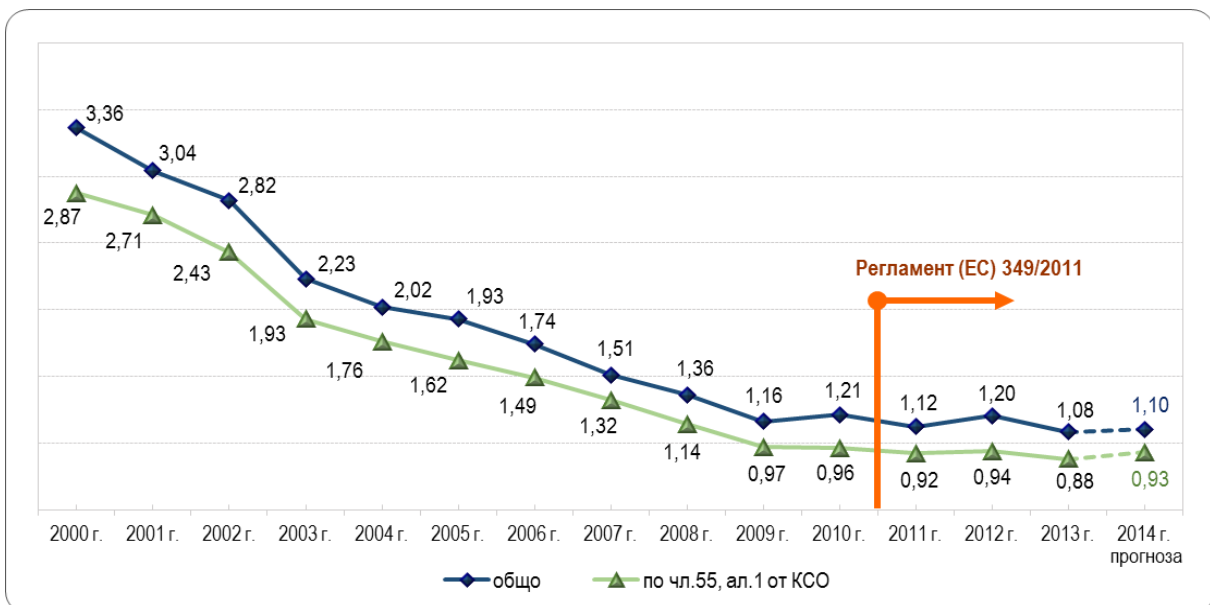

Фигура № 6 : Смъртни трудови злополуки

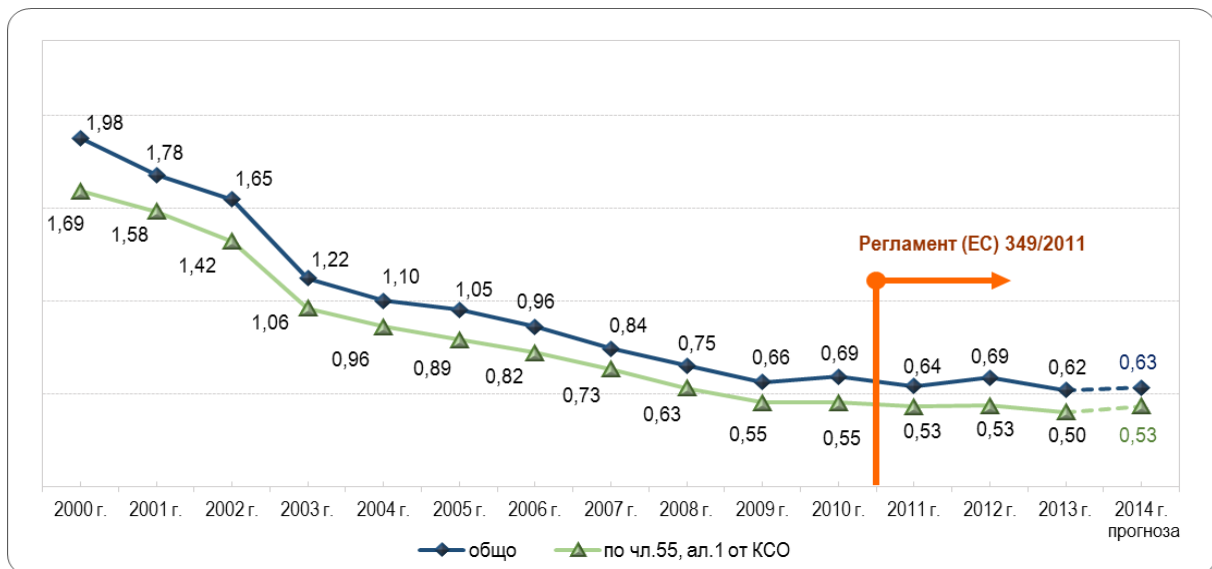
Показателите за честота и тежест на трудовете злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Съпоставянето на окончателната информация за трудовете злополуки за периода 2006-2013 г. показва, че индикаторите, характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест, до 2011 г. намаляват. През 2012 г. показателите за честота се увеличават в сравнение с 2011 г. Коефициентът на честота се е увеличил с 0,08 пункта, индексът на честота – с 0,05 пункта. Коефициентът на тежест се е увеличил с 0,012 пункта, индекса на тежест – с 6 пункта.

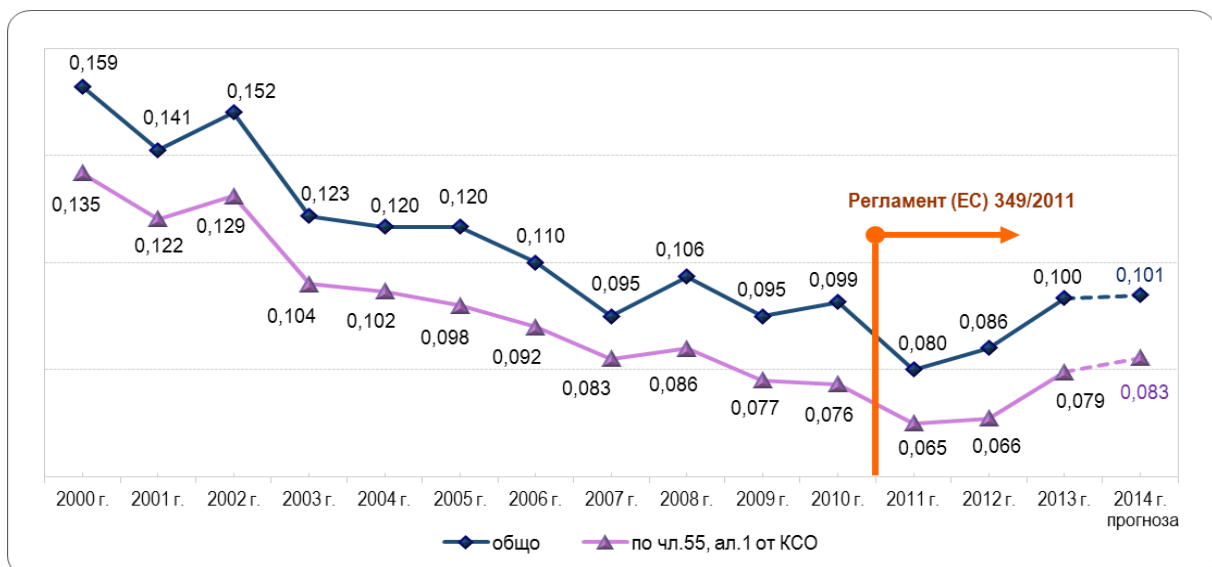
Показателите за честота през 2013 г. са по благоприятни от тези за 2012 и 2011 г.

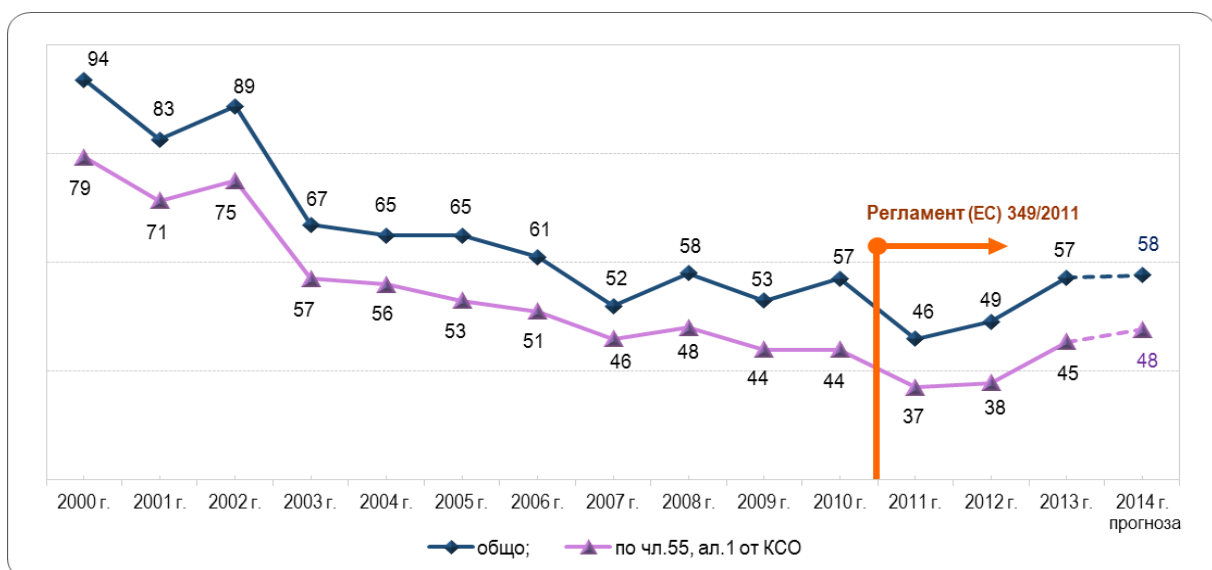
Фигура № 7 : Коефициент на честота Кч
(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

Фигура № 8 : Индекс на честота Ич
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

Фигура № 9 : Коефициент на тежест Кт
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 10 : Индекс на тежест Ит
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2014 г.

През 2014 г. в Националния осигурителен институт са регистрирани 3 034 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 856 бр., от които 2 402 са станали на работното място.

Смъртните трудови злополуки са 133 бр., а довелите до инвалидност – 33 бр.

Загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 173 640.

Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори показва, че 27% от тях са станали в “Преработваща промишленост”; 12% в “Транспорт, складиране и пощи”; 10% в “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”; 9% в “Строителство”; 6% в “Държавно управление”; 6% в “Добивна промишленост” и 5% в “Хуманно здравеопазване и социална работа”.

Най-много смъртни трудови злополуки са станали в секторите “Преработваща промишленост” – 42; “Строителство” – 22; “Транспорт, складиране и пощи” – 19; “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 16; “Селско, горско и рибно стопанство” – 9.

От довелите до инвалидност 33 бр. трудови злополуки, 14 са регистрирани в сектор “Преработваща промишленост”; в “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 4; “Строителство” и “Транспорт, складиране и пощи” по 3. В осем сектора няма регистрирани злополуки, довели до инвалидност.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на обезщетение за безработица имат лицата, осигурени за този риск най-малко **9 от последните 15 месеца** преди датата на прекратяване на трудовото правоотношение. Зачита се и времето на: платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; платени и неплатени отпуски за временна неработоспособност и за бременност и раждане; неплатен отпуск до 30 календарни дни в една календарна година; осигурителния стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

През 2014 г., с промяна на чл. 4, ал. 1, т. 7 в КСО, **управителите на клонове на търговски дружества и на еднолични търговци** бяха допълнени към кръга на осигурените за безработица лица. От 01.01.2014 г. те подлежат на осигуряване за всички осигурителни социални рискове и имат право на обезщетение за безработица.

Задължително условие за отпускане на обезщетение за безработица е да е извършена регистрация на безработното лице в Агенцията по заетостта.

Лицата, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, пенсия за ранно пенсиониране в Република България, или пенсия за старост в друга държава, както и упражняващите трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4 от КСО или законодателство на друга държава, нямат право на парично обезщетение за безработица.

Периодът за изплащане на паричните обезщетения се определя съобразно продължителността на осигурителния стаж.

Таблица № 8 : Период за изплащане на обезщетение за безработица

Осигурителен стаж (години)	Период за изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако:

- заявлението е подадено в 3-месечен срок от тази дата;
- лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Заявлението за отпускане на обезщетение за безработица се подава в ТП на НОИ по постоянния или настоящ адрес на лицето. От 01.01.2014 г. към заявлението **не се прилага документ за регистрация** в Агенцията по заетостта, тъй като тези данни постъпват служебно в НОИ.

Ако заявлението е подадено в ТП на НОИ след изтичане на 3-месечния срок по уважителни причини, срокът за подаване се удължава с периода, през който лицето е било в невъзможност да го подаде. Допуска се признаването на уважителни причини и при закъснение на регистрацията в Агенцията по заетостта.

През 2014 г. размерът на дневното парично обезщетение на безработните лица е 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд “Безработица” за последните **24 календарни месеца**, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния дневен размер на обезщетението за безработица, който се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. **За 2014 г. минималният дневен размер на обезщетението е 7,20 лв.** Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Максималният размер на паричното обезщетение за безработица е ограничено от максималния осигурителен доход за периода, от който е изчислено.

Когато в 24-месечния период, от който се изчислява среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, е включено време, зачетено за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни в една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане – доходът, от който е изчислено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната.

Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата, чието уволнение е отменено като незаконно, и за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или пенсия за ранно пенсиониране, както и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност, бременност и раждане.

В чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица е регламентирано правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на **съпругите (съпрузите) на военнослужещите**, които са ги последвали при преместването им от едно в друго населено място и поради това са прекратили трудовите или служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги (съпрузи) на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии. Размерът на месечното обезщетение се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България. За 2014 г. обезщетението за безработица на тази категория лица е **340 лв.**

Обезщетението се изплаща от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването /заминаването на военнослужещия, ако безработната /ият съпруга /съпруг се е регистрирала /л в АЗ в срок до един месец от датата на преместването /заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги /съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция /мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията /мисията.

2. Средни показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2014 г.

През 2014 г. средногодишният брой на осигурените лица за фонд “Безработица” е **2 323 892** лица, което представлява увеличение с 1 576 лица, или 0,06 на сто спрямо осигурените през 2013 г.

По данни на Агенцията по заетостта, през 2014 г. броят на регистрираните в бюрата по труда безработни лица е **366 470**, което е намаление с 4 910 лица, или с 1,3% спрямо предходната година. По-висок е броят на безработните жени спрямо безработните мъже. Относителният дял на безработните **жени** през 2014 г. е 54,4%, а на **мъжете** – 45,6%.

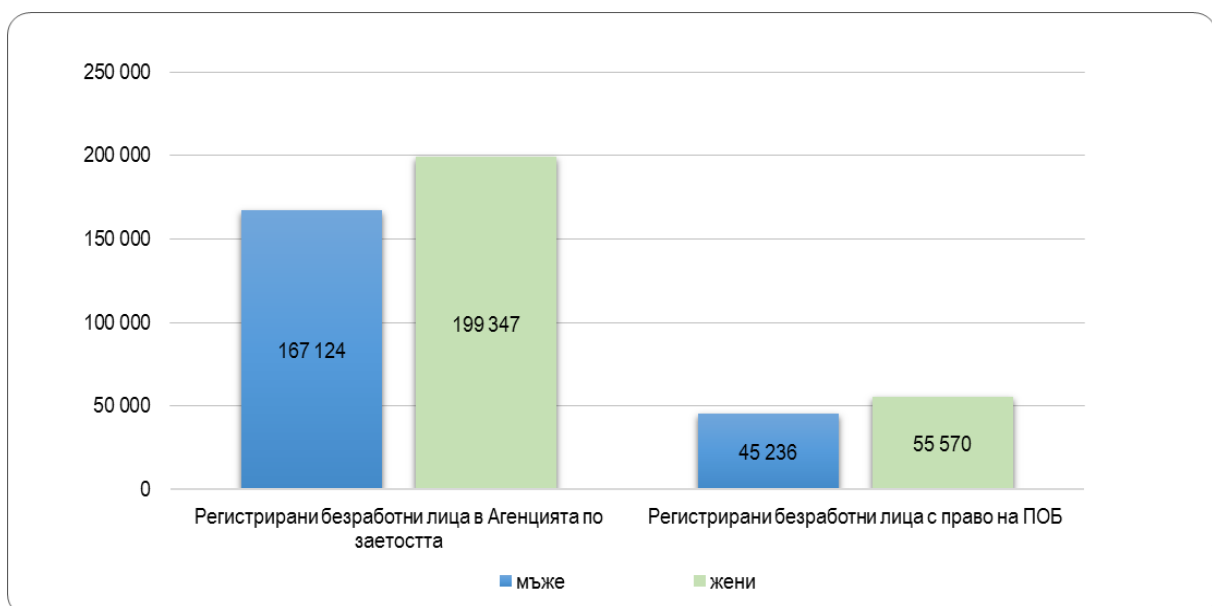
Статистическите данни на АЗ показват, че въпреки продължаващата стагнация на пазара на труда, негативните тенденции сериозно са забавили ход. Средногодишното равнище на безработицата отбелязва минимално намаление с 0,1 процентни пункта и достига стойност 11,2%. Безработицата остава висока за някои рискови групи, като продължително безработни, безработните над 50-годишна възраст и безработните лица с увреждания.

Таблица № 9 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2014 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд "Безработица"		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица, в т.ч.	2 323 892	100,0%	366 471	100,0%	100 806	100,0%
По пол						
Мъже	1 151 438	49,5%	167 124	45,6%	45 236	44,9%
Жени	1 172 454	50,5%	199 347	54,4%	55 570	55,1%
По възраст						
до 19 г.	71 972	3,1%	4 857	1,3%	254	0,3%
от 20 до 24 г.	208 132	9,0%	23 888	6,5%	5 107	5,1%
от 25 до 29 г.	249 352	10,7%	35 377	9,7%	10 141	10,1%
от 30 до 34 г.	280 133	12,1%	40 659	11,1%	11 343	11,3%
от 35 до 39 г.	311 553	13,4%	41 698	11,4%	12 079	12,0%
от 40 до 44 г.	298 585	12,8%	39 765	10,9%	11 843	11,7%
от 45 до 49 г.	274 964	11,8%	40 709	11,1%	12 260	12,2%
от 50 до 54 г.	277 729	12,0%	47 673	13,0%	14 734	14,6%
над 55 г.	351 472	15,1%	91 854	25,1%	23 045	22,9%

Според разпределението по възраст и през 2014 г. традиционно най-голям дял заемат безработните лица **над 55-годишна възраст**. Техният относителен дял е **25,1 на сто**, което показва, че тази група лица, по-трудно си намира нова работа. Спрямо 2013 г. средногодишният им брой се е увеличил със 7,8 на сто, което е и най-високото нарастване сред възрастовите групи. Увеличение се отчита и при безработните на възраст от 50 до 54 години – с 2 на сто спрямо 2013 г. В останалите възрастови групи броят на регистрираните безработни лица намалява, особено при младежите до 19-годишна възраст – с 25 на сто по-малко спрямо предходната година.

Регистрираните **безработни лица с право на парично обезщетение** за безработица през 2014 г. са **100 806** броя средногодишно. Те са с 13,5% по-малко спрямо 2013 г., когато са били 116 525. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е **27,5%**. От тях **жените са 55 570 (55,1%)**, а **мъжете – 45 236 (44,9%)**. Относителният дял на жените се е увеличил с 1,3% спрямо нивото от предходната година.

Фигура № 11 : Разпределение по пол на регистрираните безработни лица през 2014 г. (брой)

По **възрастовото разпределение** най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение са във възрастовата група над 55 години. Те са 23 045, или 22,9%.

Следващата по-големина група е на младите безработни лица до 29-годишна възраст, които са 15 502 бр., или 15,4%. При тях се наблюдава намаление в броя им спрямо предходната година – с 3 519 лица по-малко. Делът на безработните младежи до 29 години в общия брой на безработните лица с право на ПОБ също намалява – от 16,2% през 2013 г. до 15,4% през 2014 г. След тях по големина на заемания дял са групите на безработните на възраст от 50 до 54 г. (14 734 бр., или 14,6%) и от 45 до 49 г. (12 260 бр., или 12,2%).

През 2014 г. във всички възрастови групи се отчита намаление в броя на безработните с право на ПОБ в сравнение с 2013 г.

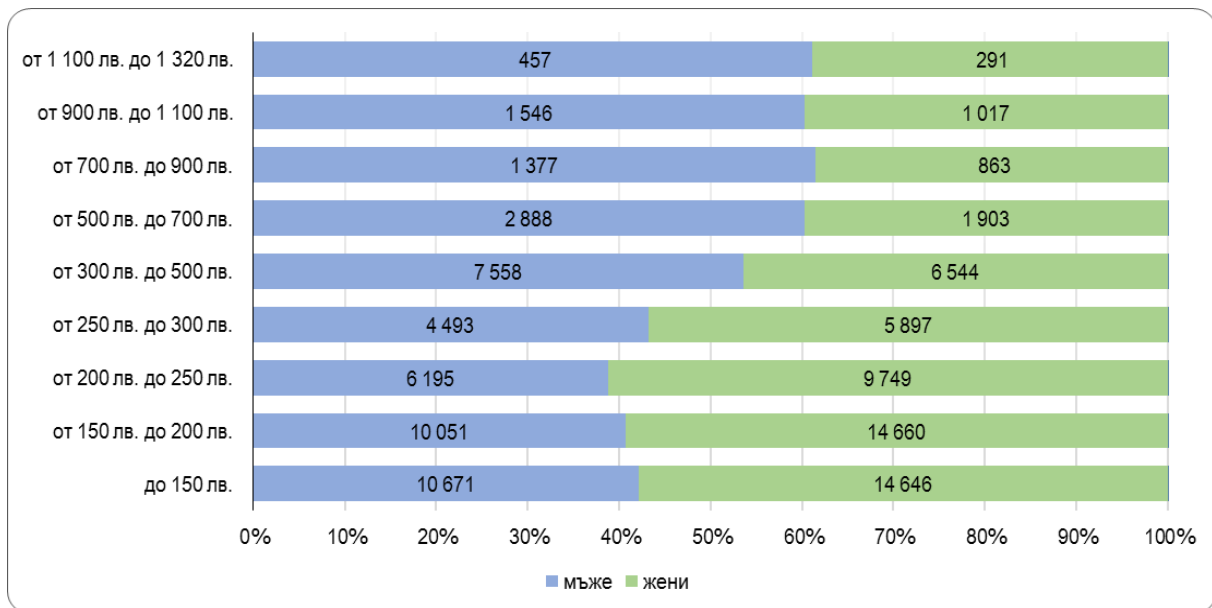
Най-застрашени от оставане без работа и преминаване в списъка на бенефициентите с обезщетение за безработица са младежите до 29 годишна възраст, безработните над 50 години и хората в предпензионна възраст. За финансовата стабилност на осигурителната система от значение е създаването и поддържането на резултатни активни мерки за управление на трудовия пазар, целево насочени както към социално-икономическата интеграция на безработните млади хора, безработните над 50 години, регистрираните безработни с трайни увреждания, безработните лица с ниска професионална квалификация или с ниско образование, така и към лицата в предпензионен период от трудовия им живот, особено предвид перспективата за покачване на пенсионната възраст.

Средният размер на паричното обезщетение за безработица през 2014 г. на регистрираните безработни с право на обезщетение е **267,25 лв.** Той е с 0,2% по-висок спрямо нивото му през 2013 г. Продължи да съществува значителна разлика в средния размер на обезщетението между **жените и мъжете**, която е 43,41 лв. Тази разлика е нараснала с 6,43 лв. спрямо 2013 г.

Най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните в София-град – 412,39 лв., а най-малък в област Силистра – 230,68 лв.

Както и през 2013 година, София-град остава областта с най-добри показатели по отношение на най-високо средно обезщетение за безработните лица – съответно мъже 467,86 лв. и жени 393,71 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Враца – 251,54 лв., и жените в област Пазарджик – 217,54 лв.

Разпределението **по групи месечни размери** на паричните обезщетения показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с нисък размер на паричното обезщетение до 150 лв. Те са 25 317 души, или 25,1% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2014 г. От тях преобладаващият дял от 57,9 на сто е на жени. Другите две големи групи безработни лица са с размер на обезщетението от 150 до 200 лв. (24 711 души, или 24,5%) и от 200 до 250 лв. (15 944 души, или 15,8%). По-малко са безработните в групите с високи месечни размери на паричното обезщетение в границите от 900 до 1 100 лв. и от 1 100 до 1 320 лв. Те са съответно 2 563 и 748 души.

Фигура № 12 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по размер на ПОБ и по пол, през 2014 г.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2014 г. показва, че с най-голяма концентрация те са в София-град – 12 759 бр. (12,7%), Пловдив 8 646 бр. (8,6%), Благоевград 6 430 бр. (6,4%) и Бургас 6 364 бр. (6,3%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ има в областите Видин и Габрово, съответно 1 362 и 1 557 лица.

Равнището на безработица по области е в широк диапазон, като се задълбочават регионалните диспропорции и поляризация в зависимост от икономическото състояние на района, неговата специализация, географското разположение, природните ресурси и др. През 2014 г. безработните жени преобладават сред получаващите ПОБ в почти всички области, като най-висок дял на жените се наблюдава в следните области: Бургас (62,2%), Варна (60,9%), Смолян (56,5%), Кюстендил (58,4%), София-град (57,6%) и Смолян (57,2%).

Според образователния ценз най-голям е относителният дял на безработните със средно образование. Те наброяват 59 196 души и представляват 58,7% от всички получаващи обезщетение. Следващата по-големина е групата на лицата с основно и начално образование – 20 780 бр. (20,6%). В групата на висшистите с квалификационна степен специалист, бакалавър, магистър и доктор попадат 19 845 души, или 19,7%. От получаващите обезщетение, без образование са 985 бр. (1%).

През 2014 г. в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение има промяна в сравнение с 2013 г. Делът на безработните с основно и по-ниско образование е намалял с 18,2% спрямо предходната година. При безработните с висше и средно образование през последните години спря тенденцията на растеж в броя им. Техният дял е намалял съответно с 4,5% и с 14,4%. От една страна може да се дължи на забавяне темпото на негативните тенденции, породени от икономическата криза, а от друга, на включването им в различни програми за временна заетост. Голяма част от хората обаче са наети на субсидирана заетост за период от 6 до 12 месеца и след края й обикновено се връщат в съвкупността на безработните.

От регистрираните безработни с право на обезщетение се запази тенденцията най-много лица да попадат в групата с **продължителност на осигурителния им стаж** до 3 години. Те са общо 24 689 бр., или 24,5%. Въпреки, че най-малко време получават парично обезщетение (4 месеца), те са най-многобройната група. Липсата на професионален опит затруднява намирането на работа и увеличава риска от оставане отново без работа. Другата рискова група са хората с продължителност на осигурителния стаж над 25 години, които

трудно се преквалифицират на нова работа. Регистрираните безработни с право на обезщетение в тази група са 19 421 бр., или 19,3%.

Средномесечно през 2014 г. **новорегистрираните безработни с право на обезщетение** са 14 293 лица. В сравнение с 2013 г., когато са били 18 269 лица, те са намалели с 21,8 на сто. Средно за годината делът на жените е бил 55,6%, а на мъжете 44,4%.

Най-много безработни с право на обезщетение са регистрирани през м. януари (20 348) и през м. октомври (17 022), а най-малко през м. август (10 893) и м. май (12 964), което се свързва със сезонната заетост.

Средно за годината са **прекратени обезщетенията** на 18 187 безработни лица, или с 0,8% по-малко отколкото през 2013 г. Най-много прекратени обезщетения има през месеците февруари (20 416) и май (20 623), а най-малко – през м. декември (14 683).

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2014 г.

Разпределение на осигурителните вноски по фондове

Разпределението на осигурителните вноски за ДОО по фондове през 2014 г. е както следва:

➤ За фонд **“Пенсии”**:

• **За родените преди 1 януари 1960 г. лица:**

- 17,8 на сто за работещите при условията на III категория труд. Размерът на вноската за сметка на осигурителя е 9,9 на сто и 7,9 на сто за осигуреното лице;
- 20,8 на сто за работещите при условията на I и II категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО (балерини, балетисти, танцьори). Размерът на вноската за сметка на осигурителя е 12,9 на сто и 7,9 на сто за осигуреното лице;
- 40,8 на сто за лицата по чл. 69 от КСО (военнослужещи, длъжности от летателния състав, парашутисти, водолази, следователи и младши следователи и др.). Осигурителната вноска е за сметка на осигурителя;

• **За родените след 31 декември 1959 г. лица:**

- 12,8 на сто за работещите при условията на III категория труд, като за сметка на осигурителя е 7,1 на сто, а за сметка на осигуреното лице – 5,7 на сто;
- 15,8 на сто за работещите при условията на I и II категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО (балерини, балетисти, танцьори). Размерът на вноската за сметка на осигурителя е 10,1 на сто, а за сметка на осигурения – 5,7 на сто;
- 35,8 на сто за лицата по чл. 69 от КСО (военнослужещи, длъжности от летателния състав, парашутисти, водолази, следователи и младши следователи и др.). Осигурителната вноска изцяло е за сметка на осигурителя;
- 40,8 на сто за лицата, които съгласно чл. 127, ал. 5 не се осигуряват за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд.

➤ За фонд **“Общо заболяване и майчинство”** – 3,5 на сто;

➤ За фонд **“Безработица”** – 1,0 на сто;

Осигурителните вноски за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” през 2014 г. се разпределят между осигурител и осигурен в съотношение 60:40.

➤ За фонд **“Трудова злополука и професионална болест”** размерът на осигурителната вноска е диференциран в пет степени от 0,4 до 1,1 на сто, според нивото на риска по групи основни икономически дейности:

- 0,4% за първо ниво на риска;
- 0,5% за второ ниво на риска;
- 0,7% за трето ниво на риска;
- 0,9% за четвърто ниво на риска;
- 1,1% за пето ниво на риска.

Осигурителната вноска за фонд “ТЗПБ” е за сметка на осигурителя, с изключение на

вноските за лицата по чл. 4а, ал. 1 от КСО (морските лица).

- За **фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”** през 2014 г. не се внасят осигурителни вноски, на основание Закона за бюджета на ДОО за 2014 г.
- За **допълнително задължително** пенсионно осигуряване в **професионален фонд**:
 - 12% за лицата, работещи при условията на I категория труд;
 - 7% за лицата, работещи при условията на II категория труд.
- За **допълнително задължително** пенсионно осигуряване в **универсален пенсионен фонд** – 5 на сто.

Разпределението на вноската за универсален пенсионен фонд между осигурител и осигурено лице е 2,8 на сто за сметка на осигурителя и 2,2 на сто за сметка на осигуреното лице.

Осигурителни вноски и осигурителен доход по категории осигурени лица

Осигурителните вноски за различните категории или групи осигурени лица, определени в чл. 6 от КСО, са следните:

- За **работниците и служителите**, работещи при условията на **трета категория труд**, управителите и прокуристите на търговски дружества и на еднолични търговци и на техните клонове, членовете на съвети на директорите, на управителни и надзорни съвети и контролорите на търговски дружества, синдиките и ликвидаторите, както и лицата, работещи по договори за управление на непersonифицирани дружества; лица, упражняващи трудова дейност на изборни длъжности и служителите с духовно звание на Българската православна църква и регистрирани вероизповедания – **22,3** на сто, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За **работниците и служителите**, работещи при условията на **първа и втора категория труд** – **25,3** на сто, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. За тази категория лица работодателят внася в професионален пенсионен фонд 12 на сто за първа и 7 на сто за втора категория труд за допълнително задължително пенсионно осигуряване.
- **Държавните служители** по Закона за държавния служител, съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, членове на Висшия съдебен съвет и инспекторите в инспектората към ВСС, а от 01.09.2012 г. и кандидатите за младши съдии и младши прокурори по Закона за съдебната власт – **22,3** на сто и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За **военнослужещи** по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, следователите и младши следователите, служителите в Главна дирекция “Пожарна безопасност и защита на населението” към МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 52г, ал. 2, т. 8 и 9 от Закона за МВР – **45,3** на сто, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За **служителите** в Национална разузнавателна служба, служба “Военна информация” на Министерството на отбраната и Държавна агенция “Национална сигурност”, които работят по **трудова правоотношение** и които съгласно разпоредбата на чл. 127, ал. 5 от КСО **не се осигуряват за допълнителна пенсия** в универсален пенсионен фонд – **22,3** на сто.
- **Държавните служители** по Закона за ДА „Национална сигурност“, които съгласно разпоредбата на чл. 127, ал. 5 от КСО **не се осигуряват за допълнителна пенсия** в универсален пенсионен фонд – **45,3** на сто, плюс диференцирания размер на

- вноската за трудова злополука и професионална болест.
- Осигурителната вноска за **учителите** е в размер **26,6** на сто плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. От тази вноска изцяло за своя сметка работодателят внася 4,3 на сто в Учителския пенсионен фонд.
 - Членовете **на кооперации**, работещи **без трудови правоотношения** в кооперацията, се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без безработица. Размерът на осигурителната вноска за тях е **21,3** на сто, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
 - **Специализантите**, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите – **22,3** на сто плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
 - Работниците и служителите, **наети** на работа при един работодател за **не повече от 5 работни дни** (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели – при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, се осигуряват само за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска е **17,8** на сто плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. Когато тези лица работят при условията на I-ва или II-ра категория труд или са учители, осигурителни вноски се внасят съобразно категорията труд и за ДЗПО, а за учителите – също и за Учителския пенсионен фонд.
 - За **балерини, балетисти или танцьори** в културни организации осигурителната вноска е **25,3** на сто, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
 - За лицата, регистрирани като **упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, земеделски производители и тютюнопроизводители**, както и за упражняващите трудова дейност като **еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества**, осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка и се дължи авансово: върху месечен осигурителен доход между минималния и максималния месечен размер на дохода, определен със ЗБДОО за съответната година. Тя е в размер **17,8** на сто, а когато се осигуряват и за общо заболяване и майчинство – **21,3** на сто.
 - **Морските лица** задължително се осигуряват за своя сметка за общо заболяване, майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост, смърт, трудова злополука и професионална болест. Осигурителните вноски се дължат в размерите за фондовете върху избран месечен осигурителен доход между минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО за съответната година. Размерът на осигурителната вноска е **21,3** на сто (24,3 на сто за работещите при условията на I и II-ра категория труд). По свое желание те могат да се осигуряват и за безработица.
 - Размерът на осигурителната вноска за **работещите без трудово правоотношение е само за фонд “Пенсии”** и е в размер **17,8** на сто. Разпределя се съответно 9,9 на сто за сметка на осигурител и 7,9 на сто за сметка на осигуреното лице.
 - **Съпрузите/съпругите** на регистрираните като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, както и на регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за общо заболяване и майчинство, ако не са осигурени на друго основание. Осигурителната вноска:

- за съпрузите на лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, се дължи върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и е в размер **21,3** на сто;
- за съпрузите на лицата, регистрирани като земеделски производители и тютюнопроизводители, се дължи върху минималния осигурителен доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители и е в размер **21,3** на сто.
- Осигурителните вноски и осигурителният доход на **работниците и служителите, изпратени на работа в друга държава** (членка на Европейския съюз; страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство или в Конфедерация Швейцария) от български посредник, **съпругът /съпругата на дългосрочно командирован служител** в дипломатическа служба, за времето през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат, се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените, брутни месечни възнаграждения или неначислените месечни възнаграждения, както и други доходи от трудова дейност в приемащата държава и в България, но върху не по-малко от минималните ставки за заплащане на труда в приемащата държава. Лицата, командировани в държава, в която не са определени минимални ставки на заплащане, се дължат върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход по икономически дейности и групи професии, но не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход през календарната година. Осигурителната вноска е в размер на **17,8** на сто.
- За лицата, **работещи без трудови правоотношения** (т. нар. граждански договори), осигурителните вноски се внасят, върху получените възнаграждения, след приспадане на разходите за дейността. Осигурителната вноска е 17,8 на сто.
- **Самоосигуряващите се лица** внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран осигурителен доход **между 420 и 2 400 лв.** и годишно върху доходите по данъчната декларация. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителни вноски и за универсален пенсионен фонд. **Минималният месечен размер на осигурителния доход** за самоосигуряващите се лица зависи от облагаемия им доход за 2012 г. от дейността като самоосигуряващо се лице, деклариран в годишната данъчна декларация, и е диференциран както следва:
 - до 5400 лв. – 420 лв.;
 - от 5400,01 лв. до 6500 лв. – 450 лв.;
 - от 6500,01 лв. до 7500 лв. – 500 лв.;
 - над 7500 лв. – 550 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2012 г., както и за започналите дейност през 2013 и 2014 г., е 420 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните **земеделски производители и тютюнопроизводители е 240 лв.**
- **Максималният месечен размер на осигурителния доход** за всички осигурени лица през **2014 г. е 2 400 лв.**
- Върху средствата за **социалните разходи**, давани постоянно или периодично пряко в пари или в натура на работниците и служителите, се внасят осигурителни вноски в размерите съобразно категорията труд и разпределението между осигурител и осигурен, както е за фонд “Пенсии” и за допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален пенсионен фонд.
- Осигурителните вноски за **работниците и служителите по трудови и служебни правоотношения и приравнените към тях**, се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените брутни месечни възнаграждения или не начислените месечни възнаграждения, но не по-малко от минималния месечен

осигурителен доход по икономически дейности и групи професии.

- Осигурителните вноски за **държавните служители, военнослужещите, съдиите, прокурорите, държавните съдебни изпълнители и кандидатите за младши съдии и прокурори** се дължат върху получените или начислените, но неизплатени брутни месечни възнаграждения по тези правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната. Те са за сметка на държавния бюджет, съответно бюджета на съдебната власт.
- От 01.07.2010 г. за първите три работни дни на временната неработоспособност **осигурителят** изплаща на осигуреното лице 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за съответния месец. Това е възнаграждението, което се счита за осигурителен доход по смисъла на чл. 6, ал. 2 от КСО и върху него се дължат осигурителни вноски за ДОО.
- **Когато** осигурените получават **доходи от различни дейности**, осигурителните вноски се внасят върху различните доходи в следната последователност (чл. 6, ал. 10 от КСО):
 - 1) доходи по трудови и/или служебни правоотношения, по договори за управление и контрол на търговски дружества, на еднолични търговци и на неперсонифицирани дружества и от трудова дейност като член-кооператори, синдици и ликвидатори, както и работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни в един календарен месец;
 - 2) осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества или неперсонифицирани дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители;
 - 3) доходи за работа без трудови правоотношения (граждански договори).
- След 31.12.2012 г. осигурителните вноски, установените задължения и лихви за ДОО, НЗОК, Учителския пенсионен фонд и за фонд „ГВРС“ се **внасят по банковата сметка на компетентната ТД на НАП**, по която се внасят приходите за държавния бюджет.
- От 01.01.2013 г. са определени **крайни срокове за внасянето на задължителните осигурителни вноски**. Сроковете не са обвързани с изплащането, начисляването, или неначисляването на трудовите възнаграждения. След промените:
 - осигурителните вноски се внасят до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът;
 - осигурителните вноски върху допълнителни доходи от трудова дейност, които са начислени или изплатени до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят, се внасят в срока по чл. 7, ал. 1 от КСО;
 - осигурителните вноски върху допълнителни доходи от трудова дейност, които са начислени или изплатени след 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът, срокът за внасяне е до 25-о число на месеца на начисляването или изплащането на доходите.

Внасянето на осигурителните вноски във фонд „Пенсии“ на ДОО за зачитане на осигурителен стаж със заплащане от лицата се извършва след подадена осигурителна декларация.

- От 01.01.2014 г. се въвеждат **срокове за внасяне на осигурителните вноски** за времето, което се зачита за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 1, 2, 4 и 5 от КСО (нова ал. 12 на чл. 7). Вноските се внасят от осигурителите, както следва:
 - до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът, за установяване на незаконното недопускане или отстраняване от работа, а при възстановяване на работа по реда, определен в специални закони – до 25-о число

- на месеца, следващ месеца на възстановяването;
- до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е влязъл в сила актът, с който се признава незаконността на уволнението от съответния компетентен орган;
- до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се полага обезщетение на трудоустроено лице, на което не е предоставена подходяща работа;
- до 25-о число на месеца, следващ месеца, през който е изплатено обезщетението за оставане без работа.

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2014 г.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване е основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се реализира определената за годината осигурителна политика и се приема от Народното събрание на Република България. Консолидираният бюджет на ДОО включва бюджетите на фондовете – “Пенсии”, “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, “Трудова злополука и професионална болест”, “Общо заболяване и майчинство”, “Безработица” и бюджета на Националния осигурителен институт.

Новост през 2014 г. е, че съгласно Закона за публичните финанси приходите и разходите на „Учителския пенсионен фонд” са разработени като отделен бюджет, който е приложение, част от бюджета на ДОО. До тази година беше извънбюджетна сметка. Друг елемент от общия бюджет на ДОО, също оформен като приложение, е бюджетът на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”.

Фигура № 13 : Бюджетна структура на ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване за 2014 г. е разработен в изпълнение на Решение № 48 на Министерски съвет от 24 януари 2013 г. за бюджетна процедура за 2014 г., Указания БЮ № 1 /01.02.2013 г. на Министерството на финансите за подготовката на бюджетните прогнози на ПРБК за периода 2014-2016 г., Решение № 245 на Министерския съвет от 19 април 2013 г. за одобряване на средносрочната бюджетна прогноза за периода 2014-2016 г. и на актуализация на Стратегията за управление на държавния дълг за периода 2012-2014 г., Указания БЮ № 4 /02.09.2013 г. на Министерството на финансите за подготовката и представянето на проектобюджетите на първостепенните разпоредители с бюджет (ПРБ) за 2014 г. и на актуализираните им бюджетни прогнози за 2015 и 2016 г. и Решение № 650 на Министерския съвет от 30 октомври 2013 г. за одобряване на законопроект за държавния бюджет на Република България за 2014 г. и на актуализирана средносрочна бюджетна прогноза за периода 2014-2016 г.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социално-осигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действителен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. показва следното:

- ❖ Планираните приходи (без получените трансфери) са **4 440 122,0 хил. лв.**, а планираните разходи (без предоставените трансфери) са **9 365 293,2 хил. лв.** Изпълнението на бюджета на ДОО за 2014 г. показва, че са постъпили **4 503 190,9 хил. лв.**, или изпълнението на плана е **101,4 на сто**. Изразходвани са **9 380 684,1 хил. лв.**, което представлява **100,2 на сто** от утвърдения бюджет.
- ❖ Съгласно Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г. консолидираният бюджет на ДОО е предвидено да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите, сумите на трансферите и погашенията по заема от Световната банка.
- ❖ Държавата е финансирала ДОО с **трансфер от държавния бюджет** на обща стойност **4 882 939,0 хил. лв.**, което е **98,9 на сто** от плана.
- ❖ Погашенията по заема от Световната банка са в размер на **3 689,4 хил. лева**.
- ❖ В края на годината е **реализиран остатък** в размер **217,3 хил. лв.** по валутните сметки на НОИ.

Съществено влияние върху отчетената приходна и разходна част на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. оказва изпълнението на основните показатели, заложи в макрорамката на държавния бюджет. Определените в бюджетната процедура за 2014 г. основни макроикономически показатели, както и действащата нормативна база, и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на ДОО и обуславят неговото изпълнение.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. по отделните части на бюджетната структура, се коментират в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2014 Г.

Приходната част на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. беше реализирана при следните социалноосигурителни параметри и политики:

- Размерите и съотношенията на осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване останаха непроменени спрямо предходната година.
- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” се запази на нивото от 2013 г. така: 17,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. (9,9 за сметка на работодателя и 7,9 за сметка на работника) и 12,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г. (7,1 за сметка на работодателя и 5,7 за сметка на работника), както и размерът на вноската за работещите в специалните ведомства, които се пенсионира по чл. 69 от КСО.
- Запази се участието на държавата в осигуряването за фонд “Пенсии” с 12 на сто от осигурителния доход за всяко осигурено във фонда лице, чрез определения в чл. 21, т. 5 на КСО трансфер.

- Запазени бяха размерите на осигурителните вноски за фонд “Общо заболяване и майчинство” и фонд “Безработица” на нивата от 2013 г., съответно 3,5 на сто и 1 на сто, както и съотношението за разпределянето им между работодател и осигурено лице съответно 60 : 40.
- Без промяна останаха размерите на диференцираните осигурителни вноски за фонд “Трудова злополука и професионална болест” – между 0,4 и 1,1 на сто, изцяло за сметка на осигурителя.
- Запазен беше диференцираният минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица съобразно облагаемия им доход за 2012 г. (съответно 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв.) по скала, определена в чл. 8 от ЗБДОО за 2014 г.
- Запазен беше минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители (240 лв.).
- Повиши се максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица от 2 200 лв. на 2 400 лв.
- През 2014 г. минималните осигурителни прагове по основните икономически дейности и квалификационни групи професии нараснаха средно с 2,6 на сто в сравнение с 2013 г. Договорени бяха по-високи минимални осигурителни прагове за 43 икономически дейности и групи професии със средно увеличение 3 на сто спрямо 2013 г. За останалите икономически дейности и групи професии, за които не бяха постигнати споразумения, се запазиха минималните осигурителни прагове за 2013 г. Най-ниският минимален осигурителен доход е равен на 340 лв., колкото е и определеният от 1 януари 2014 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната (Постановление № 249 на МС от 31 октомври 2013 г.).
- За 2014 г. беше определен приход в бюджета на НОИ 1,5 на сто от приходите на фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР), съгласно чл. 15, ал 1, т. 4 от същия закон.

Общо постъпилите приходи и трансфери в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2014 г. са **9 386 492,7 хил. лв.**, при планирани 9 376 121,4 хил. лв., или изпълнението на плана е **100,1 на сто**. В сравнение с предходната 2013 г. приходите са с **404 783,9 хил. лв.**, или с **4,5 на сто повече**.

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

Постъпилите през годината **осигурителни приходи** са **7 102 080,5 хил. лв.** (при планирани **7 041 886,1 хил. лв.**). От тези приходи **63,1 на сто** са от осигурителни вноски и **36,8 на сто** са трансфер от ДБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. В сравнение с 2013 г. разполагаемите осигурителни приходи са с **371 486,1 хил. лв.**, или с **5,5 на сто повече**.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 74,9 на сто през 2013 г. се покачва на **75,6 на сто** през 2014 г.

Таблица № 10 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2014 г.				2013 г.		% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО	Отчет за
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	План 2014 г.	2013 г.
ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ	7 041 886,1	75,10%	7 102 080,5	75,66%	6 730 594,4	74,94%	100,85	105,52
Осигурителни вноски	4 422 940,2	62,81%	4 483 134,6	63,12%	4 220 170,2	62,70%	101,36	106,23
Трансфер от ДБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 618 945,9	37,19%	2 618 945,9	36,88%	2 510 424,2	37,30%	100,00	104,32
Неданъчни приходи	18 213,0	0,19%	20 950,7	0,22%	53 827,8	0,60%	115,03	38,92
Приходи и доходи от собственост	6 198,0	34,03%	5 855,3	27,95%	6 041,8	11,22%	94,47	96,91
Глоби, санкции и наказателни лихви	11 710,0	64,29%	14 296,1	68,24%	47 010,6	87,34%	122,08	30,41
Други неданъчни приходи	305,0	1,67%	799,3	3,82%	775,4	1,44%	262,07	103,08
Внесени ДДС и други данъци	-1 031,2	-0,01%	-958,0	-0,01%	-899,3	-0,01%	92,90	106,53
ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ И СУБСИДИИ	2 317 053,5	24,71%	2 264 355,9	24,12%	2 198 122,2	24,47%	97,73	103,01
Получени трансфери от ДБ за ДОО	331 872,1	14,32%	331 872,1	14,66%	324 553,1	14,77%	100,00	102,26
Допълнителни субсидии от ДБ за покриване на недостига от средства	1 985 181,4	85,68%	1 928 534,9	85,17%	1 869 751,2	85,06%	97,15	103,14
Трансфери от МТСП по програми за насърчаване на заетостта	-	-	362,8	0,016%	234,6	0,011%	-	154,65
Трансфери от МТСП за фонд "Условия на труд"	-	-	0,0	0,0000%	22,3	0,0010%	-	-
Трансфер от ДБ за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	3 586,1	0,16%	3 561,0	-	-	-
Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	-	-	63,6	-	-	-	-	-
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	9 376 121,4	100%	9 386 492,7	100%	8 981 645,1	100%	100,11	104,51

1. Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели /възложители, работници и служители (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

Планираните приходи от осигурителни вноски за 2014 г. са **4 422 940,2 хил. лв.**, а са постъпили **4 483 134,6 хил. лв.**, или изпълнението на плана е **101,4 на сто**. Преизпълнението на плана (с 60 194,4 хил. лв.) се формира от по-високите приходи от:

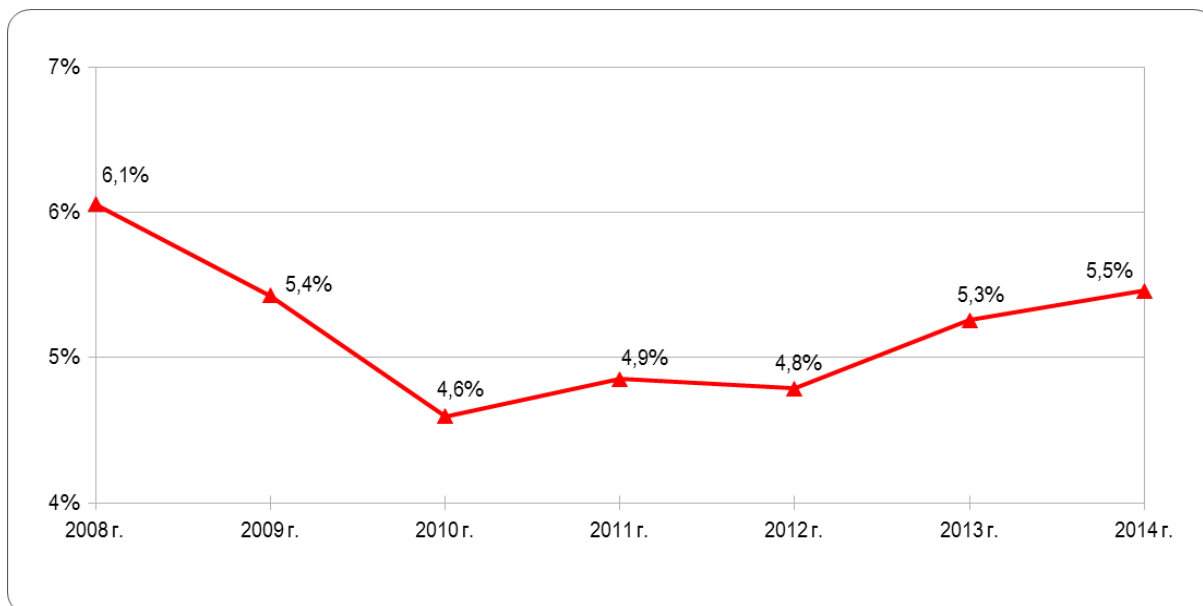
- вноски за работници и служители от работодатели /възложители – с 31 335,3 хил. лв. (1,1 на сто) повече;
- лични вноски от работници и служители – с 11 962,8 хил. лв. (0,8 на сто) повече;
- вноски от самоосигуряващи се лица – с 2 836,8 хил. лв. (1,4 на сто) повече;
- приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО – 16 670,0 хил. лв. (277,8 на сто повече от планираните).

Преизпълнението на приходите се дължи на: по-високия отчетен брой на осигурените лица, който е с 8,6 хиляди над планираните; постъпилите повече приходи от осигурителни вноски върху средствата за социални разходи; по-високите приходи от осигурителни вноски за трудова злополука и професионална болест.

Постъпилите приходи от осигурителни вноски през годината са с **6,2 на сто (262 964,4 хил. лв.)** повече от тези през 2013 г. (4 220 170,2 хил. лв.). За по-високите приходи от осигурителни вноски през 2014 г. допринесоха следните политики:

- Покачване на минималните осигурителни прагове по основни икономически дейности и квалификационни групи професии средно с 2,6 на сто;
- Покачване на максималния месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица от 2 200 лв. на 2 400 лв.;
- Минималната работна заплата беше повишена от 1 януари 2014 г. на 340 лв., което е увеличение с 9,6 на сто в сравнение с предишния ѝ размер 310 лв. По-високата минимална работна заплата осигурява повече постъпления от осигурителни вноски и повишава социалната защита на по-нискоквалифицираните работници и служители.

Като измерител на общото осигурително участие, **съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт е 5,5%**. В сравнение с предходната година, когато е било 5,3%, се отчита увеличение с 0,2% на това съотношение.

Фигура № 14 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителната вноска и процентът на събираемост определят прихода от осигурителни вноски.

❖ **Общият брой на осигурените лица**, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2014 г., е **2 735 101**, при план 2 726 478, или с 8 623 души повече.

Работещите по трудов договор общо от 1-ва, 2-ра и 3-та категория труд съставляват 82,4% от осигурените в ДОО лица. Работещите при условията на 3-та категория са 2 141 229 души (планиран брой 2 158 656 души) или 94,9% от осигурените лица в тази съвкупност. При работещите във 2-ра категория труд отчетеният брой 106 268 души е с 13,4 на сто, или 12 599 души повече от планирания. В броя на заетите от първа категория труд е отчетено намаление (с 87 души по-малко) спрямо планирания брой, като делът им в тази съвкупност е едва 0,3%.

Държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, са 140 364 души, което е с 4 884 души повече от планираните. Делът им в структурата на осигурените в ДОО лица е 5,1%.

Наетите на работа при един или повече работодатели за не повече от пет работни дни (40 часа) през календарния месец при всеки от тях, са с 3 482 души повече от планираните, а работещите без трудови правоотношения са с 1 356 души по-малко от планираните (66 106 души). Тези две групи участват съответно с 0,8% и 2,4% в структурата на осигурените в ДОО лица.

При план 9 749 души, осигурените лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са 18 582 души, или с 90,6 на сто повече. Техният дял е 0,7% от осигурените в ДОО.

Самоосигуряващите се лица са 233 293 души, при планирани 235 557 души, или 8,5% от всички осигурени лица с вноски. От тях 134 663 души (при план 125 190) се осигуряват за всички социални рискове и 98 630 души (при план 110 367) се осигуряват само за пенсия.

Таблица № 11 : Структура на осигурените лица

Показатели	2014 г.	2013 г.
	в %	в %
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	82,44%	82,58%
- I категория труд	0,32%	0,38%
- II категория труд	4,71%	4,37%
- III категория труд	94,97%	95,24%
Наети на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец , осигурени по реда на чл. 4, ал. 2 от КСО	0,82%	1,09%
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	5,13%	4,99%
Работещи без трудови правоотношения	2,40%	2,32%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,68%	0,52%
Самоосигуряващи се лица	8,53%	8,51%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	57,72%	53,66%
- осигурени само за пенсия	42,28%	46,34%
Осигурени лица - общо	100%	100%

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица на база предходната година показва следните изменения:

При най-голямата група, а именно работещите в условията на трета категория труд, отчетеният брой е с 5 766 лица по-малко. Намалява и броят на осигурените лица, работещи при условията на 1-ва категория труд, с 1 354 души, или те са с 15,7 на сто по-малко спрямо броя им през 2013 г. Работещите при условията на 2-ра категория труд са се увеличили със 7 668 души, или със 7,8 на сто повече от броя им през предходната година.

Увеличение с 3,1 на сто се наблюдава в броя на държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет.

Намаление с 24,5 на сто или 7 268 души спрямо 2013 г. има и в отчетения брой на осигурените лица, наети на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец.

Работещите без трудови правоотношения (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и осигурени от възложители по граждански договори) са с 3,7 на сто или 2 336 души повече в сравнение с 2013 г.

Значително увеличение (с 30,6 на сто) има при лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта.

Спрямо предходната година е отчетен ръст 0,5 на сто, или с 1 062 души повече в съвкупността на самоосигуряващите се. Увеличението е при осигурените за всички социални рискове (с 10 047 бр.). Самоосигуряващите се само за пенсия лица спрямо предходната година са с 8 985 души по-малко.

Таблица № 12 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2014 г.				2013 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 726 478	655,33	2 735 101	658,56	2 729 800	622,83
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 259 664	665,76	2 254 749	680,67	2 254 201	641,29
- осигурени от първа категория труд	7 339	1 099,88	7 252	1 130,34	8 606	1 163,09
- осигурени от втора категория труд	93 669	869,23	106 268	840,32	98 600	869,08
- осигурени от трета категория труд	2 158 656	655,46	2 141 229	671,22	2 146 995	628,73
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	135 480	1 093,55	140 364	1 005,02	136 090	970,27
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	1 042	314,92	1 003	283,37	959	273,84
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	9 749	325,68	18 582	172,19	14 231	177,43
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	66 106	389,64	64 750	304,38	62 458	294,01
Осигурени лица наети при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец	18 880	178,02	22 362	125,13	29 630	113,89
Самоосигуряващи се лица	235 557	431,14	233 293	426,27	232 231	422,20
Самоосигурени лица за всички социални рискове	115 168	466,93	120 363	460,17	111 309	465,33
Самоосигурени лица само за пенсия	94 951	438,93	79 913	449,72	87 347	436,59
Самоосигуряващи се земеделски производители и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове	10 022	240,00	14 300	243,43	13 307	239,73
Самоосигуряващи се земеделски производители и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	15 416	240,00	18 717	247,84	20 268	243,09

❖ **Осигурителният доход** се регламентира всяка календарна година със закона за бюджета на ДОО (ЗБДОО) в диапазон между минимален размер, определен по категории или групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица. Осигурителният доход на **осигурените от работодател** лица представлява изплатеното, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, (включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност) и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер.

Всички работодатели законово са задължени да осигуряват наетите при тях лица най-малко върху минималния осигурителен доход за съответната икономическа дейност и професия. Ако реалните им заплати обаче са по-високи от тези осигурителни прагове, вноските следва да се правят до определената горна граница на осигурителния доход за годината.

За бюджетните организации не се договаря минимален осигурителен доход, а началните заплати на наетите се променят съгласно политиката по доходите, заложената при разработване на държавния бюджет за всяка година.

Самоосигуряващите се лица се осигуряват върху избран осигурителен доход между минималния и максималния месечен осигурителен доход, определен със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Върху избрания осигурителен доход самоосигуряващите се лица внасят ежемесечните си осигурителни вноски, които се считат за авансово внесени, тъй като окончателният размер на осигурителния доход се определя за всяка календарна година.

Във връзка с реално получените доходи от трудова дейност, самоосигуряващите се лица определят окончателен размер на осигурителния си доход и годишен осигурителен доход за периодите на упражняване на трудова дейност в това им качество в рамките на календарната година.

Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските производители и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ).

Годишният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица се определя като разлика между декларирания в справка към годишната данъчна декларация или определения с влязъл в сила ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. При формирането на годишния осигурителен доход за лицата, които определят окончателен размер на осигурителния доход, се взема предвид облагаемия доход от упражняване на съответната трудова дейност.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2014 г. е **658,56 лв.** (при план 655,33 лв.), или с **5,7 на сто** по-висок от отчетения през 2013 г. (**622,83 лв.**).

1.1. Елементи на приходите от осигурителни вноски

1.1.1. Вноските от работодатели /възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,3%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски. През 2014 г. тези приходи възлизат на **2 745 906,6 хил. лв.**, при план 2 714 571,3 хил. лв., или изпълнението на плана е **101,2 на сто**. В сравнение с 2013 г. постъпилите приходи са със 156 218,6 хил. лв., или с **6 на сто повече**. В приходите от осигурителни вноски от работодатели са включени преведените суми за осигуровки за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, работещите без трудово правоотношение и други.

Най-съществен дял (71,5%) в структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели /възложители са постъпленията за **работещите по трудов договор** от 1-ва, 2-ра и 3-та категория труд. През 2014 г. тези приходи възлизат на **1 962 050,6 хил. лв.** общо за трите категории труд. От тях 1 805 194,5 хил. лв. вноски за работещите при условията на 3-та категория труд (100,2 на сто изпълнение спрямо плана) и 156 856,1 хил. лв. за лицата, работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд (108,6 на сто изпълнение). Общо изпълнението на плана е **102,5 на сто**, като преизпълнението се дължи основно на постъпилите 35 621,1 хил. лв. повече за осигурените от 3-та категория труд.

Приходите от осигурителни вноски за държавните служители, наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, са **555 804,8 хил. лв.**, при планирани 590 619,3 хил. лв., или **94,1 на сто** изпълнение. Делът им в структурата на вноските от работодатели /възложители е 20,2%. В сравнение с 2013 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (по-точно за сметка на ДБ), са постъпили **32 146,5 хил. лв. повече** приходи.

За наетите на работа при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от пет работни дни (40 часа) през един календарен месец, които са осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест, приходите от осигурителни вноски през 2014 г. са **2 588,9 хил. лв.**, или с **19,1 на сто по-малко** от планираните. Обикновено такъв договор се сключва за длъжности и работни места, при които натовареността не е за пълен месец и няма възможност за уплътняване на пълно или дори на

непълно работно време. В сравнение с 2013 г. приходите от осигурителни вноски за тази категория осигурени са с **29 на сто** (1 056,3 хил. лв.) по-малко.

Осигурителните вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са в размер на **3 780,1 хил. лв.**, което е с **0,2 на сто повече** от планираните (3 773,9 хил. лв.) и с **26,4 на сто повече** спрямо отчетените през 2013 г. (2 990,6 хил. лв.).

Постъпленията от осигурителни вноски общо за работещите **без трудови правоотношения** са в размер **18 618,8 хил. лв.**, а по план – 24 153,6 хил. лв. Неизпълнението е 5 534,8 хил. лв. (22,9 на сто). Формират се от: 1) внесените осигурителни вноски от възложители за работещите без трудови правоотношения (т. нар. граждански договори) върху изплатеното им възнаграждение след приспадане на разходите за дейността, определени по реда на ЗДДФЛ; 2) внесените осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията. Отчетените приходи от осигурителни вноски общо за работещите без трудови правоотношения са с 1 149,3 хил. лв., или **6,6 на сто повече** от тези през 2013 г.

Приходите от осигурителните вноски за фонд “Пенсии”, дължими за лицата, които **не са работили поради предвидените в КСО обективни причини** (незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, не предоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и пр.) възлизат на **2 015,7 хил. лв.**, при план 2 895,8 хил. лв., или изпълнението на плана е **69,6 на сто**. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд “Пенсии”. В сравнение с предходната година постъпленията са с 13,7 хил. лв. повече.

Осигурителните вноски върху средствата за социални разходи, дължими само за фонд “Пенсии” и за ДЗПО съобразно категорията труд на наетите лица, са **52 078,0 хил. лв.** (при план 38 278,3 хил. лв.), т.е. преизпълнението е 36 на сто. Постъпилите суми са с 6 246,2 хил. лв., или с **13,6 на сто повече** от тези през 2013 г. (45 831,8 хил. лв.).

Приходите от осигурителни вноски за осигурените за ТЗПБ са **147 617,2 хил. лв.**, което е с **10,1 на сто повече** от планираните (134 074,0 хил. лв.) и със **7 на сто повече** спрямо отчетените през 2013 г. (137 969,0 хил. лв.).

1.1.2. Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения са следващи в структурата на приходите от осигурителни вноски. През 2014 г. са постъпили 1 501 601,8 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е **100,8 на сто**. В сравнение с предходната година постъпленията от личните вноски на работници и служители са с 91 621,8 хил. лв., или **6,5 на сто повече**.

1.1.3. Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващи се лица по отчета за 2014 г. са в размер **208 566,8 хил. лв.**, а по план – 205 729,9 хил. лв. Тук са включени постъпилите осигурителни вноски през годината за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1-2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самонаетите лица. В сравнение с 2013 г. в приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващи се лица е отчетен ръст с **4,6 на сто**, или с 9 091,0 хил. лв. повече. Делът им в общите приходи от осигурителни вноски през 2014 г. (4,7 на сто) се запазва на нивата от предходната година. Броят на **самоосигуряващите се лица** е с **1 062** повече, а относителният им дял в структурата на общо осигурените лица остава непроменен спрямо предходната година – 8,5 на сто. Средният им осигурителен доход в размер на 426,27 лв. е с **1,0 на сто** по-висок от отчетения през 2013 г. (422,20 лв.).

Таблица № 13 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2014 г.				2013 г.		% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2013 г.	Отчет за 2013 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели/възложители	2 714 571,3	61,37%	2 745 906,6	61,25%	2 589 688,0	61,36%	101,15	106,03
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	1 914 067,3	70,51%	1 962 050,6	71,45%	1 854 777,6	71,62%	102,51	105,78
3-та категория труд	1 769 573,4	92,45%	1 805 194,5	92,01%	1 700 698,5	91,69%	102,01	106,14
1-ва и 2-ра категория труд	144 493,9	7,55%	156 856,1	7,99%	154 079,1	8,31%	108,56	101,80
2. Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	590 619,3	21,76%	555 804,8	20,24%	523 658,3	20,22%	94,11	106,14
3-та категория труд	113 528,4	19,22%	113 535,8	20,43%	105 447,6	20,14%	100,01	107,67
1-ва и 2-ра категория труд	477 090,9	80,78%	442 269,0	79,57%	418 210,7	79,86%	92,70	105,75
3. Наетите на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, осигурени по реда на чл. 4, ал. 2 от КСО	3 201,7	0,12%	2 588,9	0,09%	3 645,2	0,14%	80,86	71,02
3-та категория труд	2 803,9	87,58%	2 517,0	97,22%	2 328,9	63,89%	89,77	108,08
1-ва и 2-ра категория труд	397,8	12,42%	71,9	2,78%	1 316,3	36,11%	18,07	5,46
4. Осиг. вноски върху доходи без трудови правоотношения	24 153,6	0,89%	18 618,8	0,68%	17 469,5	0,67%	77,08	106,58
5. Осиг. вноски за ф "ТЗПБ" за лица, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	134 074,0	4,94%	147 617,2	5,38%	137 969,0	5,33%	110,10	106,99
6. Осиг. вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДС	3 051,1	0,11%	1 164,8	0,04%	1 124,5	0,04%	38,18	103,58
7. Осиг. вноски за ф "Пенсии" поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	2 895,8	0,11%	2 015,7	0,07%	2 002,0	0,08%	69,61	100,68
3-та категория труд	2 447,4	84,52%	1 912,0	94,86%	1 880,9	93,95%	78,12	101,65
1-ва и 2-ра категория труд	448,4	15,48%	103,7	5,14%	121,1	6,05%	23,13	85,63
8. Осиг. вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	3 773,9	0,14%	3 780,1	0,14%	2 990,6	0,12%	100,16	126,40
9. Осиг. вноски, дължими за периоди преди 1.01.2005 г.	200,0	0,007%	155,8	0,01%	143,3	0,006%	77,90	108,72
10. Осиг. вноски върху средствата за социални разходи	38 278,3	1,41%	52 078,0	1,90%	45 831,8	1,77%	136,05	113,63
11. Осиг. вноски върху изплатени гарантирани вземания от Фонд "ГВРС"	256,3	0,01%	31,8	0,001%	76,2	0,00%	12,41	-
Лични осигурителни вноски	1 489 639,0	33,68%	1 501 601,8	33,49%	1 409 980,0	33,41%	100,80	106,50
Осиг. вноски от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	205 729,9	4,65%	208 566,8	4,65%	199 475,8	4,73%	101,38	104,56
- осигурени само за пенсия, в т.ч.:	76 237,8	37,06%	67 186,1	32,21%	71 444,2	35,82%	88,13	94,04
- земеделски производители	6 220,1	8,16%	7 680,9	11,43%	8 175,6	11,44%	123,49	93,95
- осиг. само за пенсия при год. изравняване (облагане на доходите)	3 000,0	1,46%	3 135,4	1,50%	1 862,0	0,93%	104,51	168,39
- осиг. за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица), в т.ч.:	117 899,7	57,31%	122 554,9	58,76%	114 658,3	57,48%	103,95	106,89
- земеделски производители	5 054,1	4,29%	7 247,0	5,91%	6 652,1	5,80%	143,39	108,94
- осиг. вноски върху мин. осиг. доход за времето на обучение	1 511,9	0,73%	3 504,2	1,68%	3 972,9	1,99%	231,77	88,20
- осиг. вноски върху мин. осиг. доход от лицата, на които не им достигат до 5 г. осигурителен стаж за пенсия	7 080,4	3,44%	12 186,2	5,84%	7 538,4	3,78%	172,11	161,65
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	7 000,0	0,16%	4 389,4	0,10%	7 208,0	0,17%	62,71	60,90
Приходи от професионалните пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО	6 000,0	0,14%	22 670,0	0,51%	13 818,4	0,33%	377,83	164,06
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	4 422 940,2	100%	4 483 134,6	100%	4 220 170,2	100%	101,36	106,23

♦ В структурата на осигурените за собствена сметка през 2014 г. по-висок относителен дял (57,7 на сто) заемат лицата, осигуряващи се за **всички осигурени социални рискове** без ТЗПБ и безработица. Те са 134 663 души, което е с **10 047 осигурени лица повече** отколкото са били през 2013 г. Средният осигурителен доход (460,17 лв.), върху който са се осигурявали **самоосигуряващите се лица** за всички социални рискове, е с **1,1 на сто** по-нисък от отчетения през 2013 г. (465,33 лв.). Броят им е нараснал с 9 054 души. Регистрираните **земеделски производители и тютюнопроизводители**, които са се осигурявали във фондовете "Пенсии" и "Общо заболяване и майчинство", са **14 300 души**, или **7,5 на сто повече** от броя им през предходната година, когато са били 13 307 души. Те са внасяли осигуровки върху среден доход **243,43 лв.**, който е с 3,70 лв., или с **1,5 на сто** по-висок от този през 2013 г. (239,73 лв.). Общо приходите от осигурителни вноски за самоосигуряващите се за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са **122 554,9 хил. лв.**, или с **6,9 на сто повече** от същите за 2013 г.

♦ Намаление с 8 985 броя е отчетено при самоосигуряващите се **само за пенсия** лица спрямо предходната година. То е получено сумарно от по-ниския със 7 434 души брой на самоосигуряващите се лица и с 1 551 души по-ниския брой на регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители. Относителният дял, който тези лица заемат в структурата на осигурените за собствена сметка през 2014 г., е **42,3 на сто**. Средният

осигурителен доход на избралите да се осигуряват **само за пенсия е 449,72 лв.** (при 436,59 за 2013 г.), или с **3,0 на сто** по-висок. Осигурените само във фонд “Пенсии” **земеделски производители и тютюнопроизводители** през 2014 г. са се осигурявали върху по-висок с **2,0 на сто** среден осигурителен доход **247,84 лв.**, в сравнение с предходната година (243,09 лв. за 2013 г.). **Общите приходи от осигурителни вноски** за самоосигуряващите се само за пенсия лица от двете групи са в размер **67 186,1 хил. лв.** (при 71 444,2 хил. лв. за 2013 г.), или спадът е с **6,0 на сто**. За самоосигуряващите се те са с **5,9 на сто** (с 3 763,4 хил. лв. по-малко), а за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители приходите от осигурителни вноски са с 494,7 хил. лв., или с **6,1 на сто** по-малко от тези през 2013 г.

◆ След годишното **изравняване на осигурителния доход** за самоосигуряващите се лица, през 2014 г. са постъпили **3 135,4 хил. лв.**, при планирани 3 000,0 хил. лв., или **104,5 на сто** изпълнение. Приходите от осигурителни вноски от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довнесли дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 1 273,4 хил. лв., или с **68,4 на сто повече** в сравнение с предходната година. Осигуряването при тях е само за пенсия и то е с размера на осигурителната вноска за предходната година.

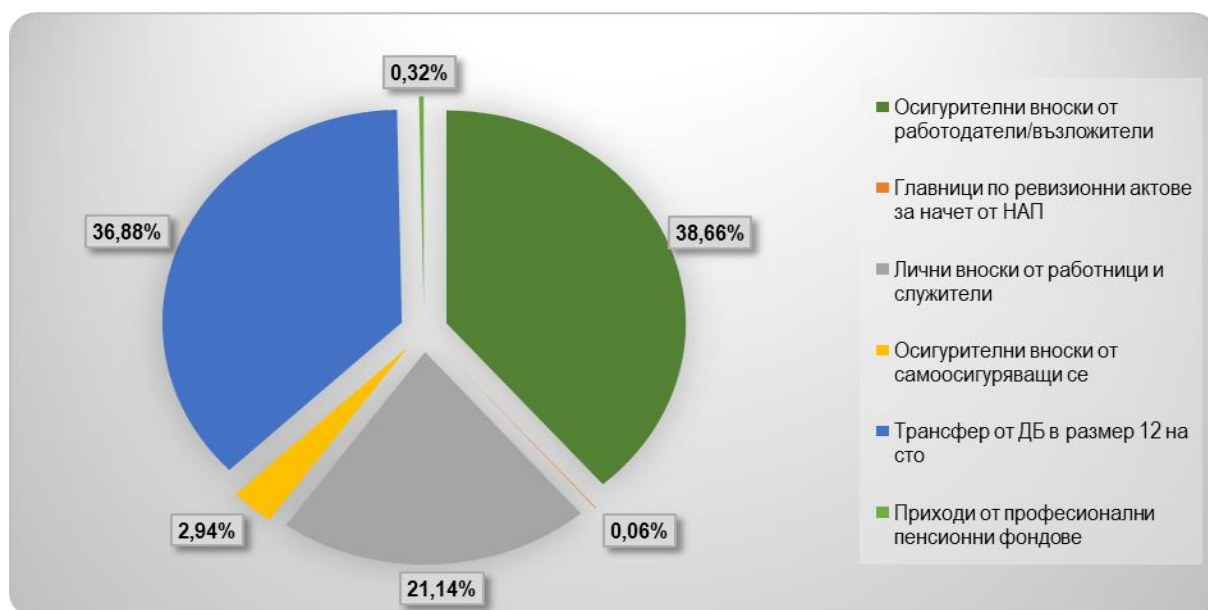
◆ Приходите във фонд “Пенсии” от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли осигурителни вноски за откупуване на **осигурителен стаж за времето на обучение**, през 2014 г. са **3 504,2 хил. лв.**, което е почти два пъти и половина повече от планираните (1 511,9 хил. лв.) и с **11,8 на сто по-малко** спрямо отчетените през 2013 г. (3 972,9 хил. лв.). Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд “Пенсии” за родените преди 01.01.1960 г. (за 2014 г. 17,8%) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (за 2014 г. е 420 лв.). Сумата на осигурителните вноски за 1 месец “закупен” осигурителен стаж през 2014 г. е 74,76 лв.

◆ Постъпилите през годината вноски за откупуване на стаж от лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ, са **12 186,2 хил. лв.**, при план 7 080,4 хил. лв., или **72,1 на сто повече**. В сравнение с предходната година постъпилите суми са с 4 647,8 хил. лв., или с **61,6 на сто повече**. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години осигурителен стаж, недостигащ за придобиване право на пенсия по общия ред на чл. 68 от КСО, може да се ползва от лицата, навършили общата възраст за пенсиониране. От този ред не могат да се ползват лица, желаещи да се пенсионират на по-ниска от общата възраст – например работилите при тежки и вредни условия на труд, които искат да се пенсионират по реда на § 4, ал. 1-3 от ПЗР на КСО и др.

През 2014 г. общо 6 013 лица са закупили осигурителен стаж до 5 години и/или са внесли за своя сметка осигурителни вноски за времето на обучението си. Спрямо 2013 г., когато са били 3 389, нарастват с 2 624 души. Средният брой недостигащ осигурителен стаж на едно пенсионирано лице през 2014 г. е 21,9 месеца, докато през 2013 г. броят им е бил 21 месеца.

1.1.4. В групата на приходите от осигурителни вноски се отнасят и постъпленията от **главници по ревизионни актове за начет**, които през 2014 г. са **0,1 на сто** от общите приходи от осигурителни вноски през годината. Събраните суми от контролните органи на Националната агенция за приходите през 2014 г. са 4 389,4 хил. лв., като изпълнението на плана е 62,7 на сто (7 000,0 хил. лв.). Спрямо предходната година тези приходи са с **39 на сто по-малко**.

1.1.5. Постъпленията **от професионалните пенсионни фондове** на ДЗПО за ранно пенсиониране се отчитат в групата на приходите от осигурителни вноски. Това са събраните и преведени средства по индивидуалните сметки на осигурените лица от първа и втора категория труд в професионалните пенсионни фондове на ДЗПО, които се пенсионират с пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд “Пенсии” на ДОО. Прехвърлените през 2014 г. средства от професионалните пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 6 от ПЗР на КСО са **22 670,0 хил. лв.**, при план 6 000 хил. лв., или почти четири пъти повече. В сравнение с 2013 г. (13 818,4 хил. лв.) те са нараснали с **64 на сто**, или с 8 851,6 хил. лв.

Фигура № 15 : Структура на постъпилите осигурителни приходи през 2014 г. по източници на финансиране

2. Държавата – трети осигурител. От 2009 г. държавата се включи като “трети осигурител” във фонд “Пенсии” чрез **трансфер** от републиканския бюджет **в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи** на всички осигурени лица за календарната година. През 2014 г. преведената сума от държавния бюджет е равна на планираната в ЗБДОО (2 618 945,9 хил. лв.) и със **108 521,7 хил. лв.** (4,3 на сто) повече от отчетената през 2013 г. По този начин държавата е осигурила **36,8 на сто** (при 37,3 на сто през 2013 г.) от постъпленията от осигурителни приходи.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

Планираните през 2014 г. **неданъчни приходи** в бюджета на ДОО са 18 213,0 хил. лв., а са постъпили 20 950,7 хил. лв., или с **2 737,7 хил. лв.** повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други неданъчни приходи. През 2014 г. от неданъчни приходи са постъпили с 32 877,1 хил. лв. по-малко в сравнение с отчетените за 2013 г.

➤ Събраните суми от **глоби, санкции и наказателни лихви** са в размер на **14 296,1 хил. лв.**, (при план 11 710,0 хил. лв.), което е с **32 714,5 хил. лв.** по-малко от постъпилите през 2013 г. (47 010,6 хил. лв.). Събраните **от НАП лихви по ревизионни актове за начет в приход на ДОО** са в размер **2 155,7 хил. лв.** (21,6 на сто от планираните), а през 2013 г. събраната сума е 5 204,3 хил. лв. От ревизионни актове за начет, **съставени от контролните органи на НОИ**, в сравнение с планираните суми от начети и лихви са постъпили 1 450,0 хил. лв. по-малко. За сметка на това, без да са предвидени в плана от НАП, са преведени 11 998,1 хил. лв. суми от наказателни лихви по просрочени осигурителни вноски. В сравнение с предходната година приходите по това перо са 28 099,1 хил. лв. по-малко.

➤ **Приходите и доходите от собственост** (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са с **342,7 хил. лв. по-малко** от планираните (6 198,0 хил. лв.) и със **186,5 хил. лв.** по-малко от отчетените през 2013 г.

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ И СУБСИДИИ

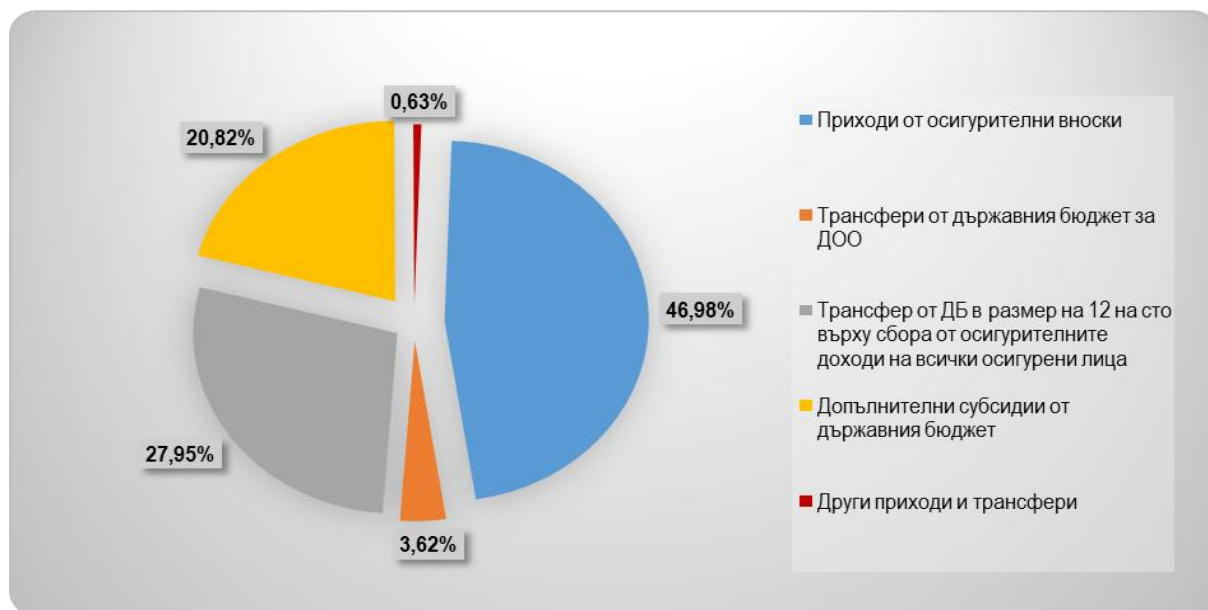
Участието на държавата в поемането на част от осигурителните разходи, които са за сметка на държавния бюджет, през 2014 г. е осъществявано чрез **трансфер по план** в размер на **2 317 053,5 хил. лв.** Това са средства, предвидени за изплащане на:

- **Пенсии** за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменения Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т.ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски (вкл. пощенската такса и ДДС). Трансферираната сума е **312 900,8 хил. лв.**;
- **Добавки към пенсиите** на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС). Трансферираната сума е **8 328,0 хил. лв.**;
- **За добавки към пенсиите** по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (вкл. пощенска такса и ДДС). Преведената сума е **9 590,6 хил. лв.**;
- **Добавките** по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани – **2,7 хил. лв.**;
- **Осигурителни вноски** във фонд “Пенсии” за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансфер в размер на **650,1 хил. лв.**;
- **Обезщетения** по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – трансфер в размер на **400,0 хил. лв.**;
- **Допълнителна субсидия** за покриване на недостига от средства – **1 819 749,6 хил. лв.**

За отчетната 2014 г. бюджетът на ДОО е получил трансфер от държавния бюджет в размер **2 263 993,1 хил. лв.**, който се различава от планирания със следните средства:

- Допълнителен трансфер по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите и чл. 4, т. 3 от Закона за ветераните от войните в размер **1 011,8 хил. лв.**;
- Намаление на трансфера за покриване на недостига от средства (1 985 181,4 хил. лв.) в размер на **165 431,8 хил. лв.** (с 8,4 на сто);
- Получен е допълнителен трансфер от държавния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на **3 586,1 хил. лв.** (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.);
- Допълнителен трансфер за непредвидени и/или неотложни разходи по ПМС № 116 /15.V.2014 г. (ДВ, бр. 43 от 23.V.2014 г.) в размер на **73,5 хил. лв.**;
- Получен е допълнителен трансфер от ДБ за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2014 г., утвърден с ПМС № 60 /14.III.2014 г. (ДВ, бр. 25 от 18.III.2014 г.) в размер на **57 700,0 хил. лв.**;
- За изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2014 г., (ДВ, бр. 97 от 25.XI.2014 г.) е получен допълнителен трансфер от държавния бюджет в размер на **50 000,0 хил. лв.**, утвърден с ПМС № 370 /19.XI.2014 г.

В групата на трансферите през 2014 г. се включват и постъпилите суми от МТСП в размер на **362,7 хил. лв.** по програми за **насърчаване на заетостта**.

Фигура № 16 : Структура на приходите и трансферите в консолидирания бюджет на ДОО през 2014 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2014 Г.

Разходите в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване са за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

През 2014 г. **разходите на консолидирания бюджет на ДОО без предоставените трансфери** възлизат на **9 380 684,1 хил. лв.**, при планирани **9 365 293,2 хил. лв.**, като основно:

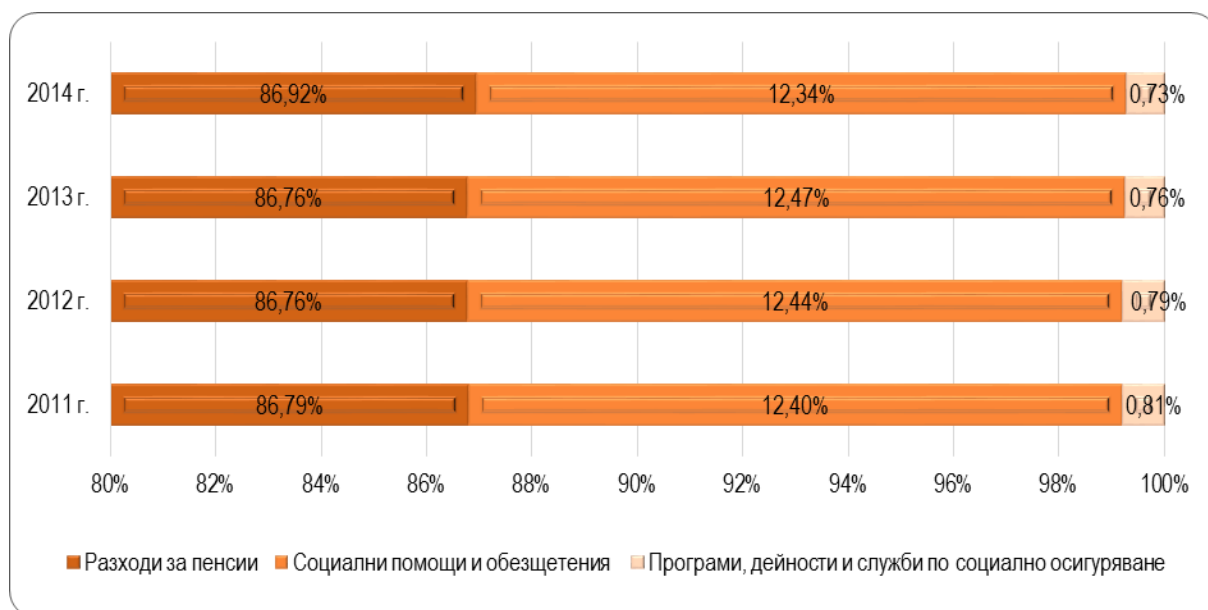
- **Разходите за пенсии са 8 154 906,5 хил. лв.**, което е **86,9 на сто** от общите разходи. В тази сума са включени освен разходите за пенсии и **108 863,4 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителни суми към пенсиите, **912,5 хил. лв.** капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права и **37 509,7 хил. лв.** пощенска такса, ДДС и други финансови услуги.
- **Разходите за социални помощи и обезщетения през 2014 г. са 1 157 953,5 хил. лв.**, което представлява **12,3 на сто** от общите разходи.
- **Разходите за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта са 67 683,3 хил. лв.**, което е **0,7 на сто** от общите разходи или **1,5 на сто** от отчетените приходи от осигурителни вноски за 2014 г.
- **Другите разходи в бюджета са 140,8 хил. лв.** От тях сумата изразходвана за отбрана и сигурност е **93,9 хил. лв.** и **46,9 хил. лв.** са разходи за лихви по заема от Световната банка за административната реформа.

Изпълнението на плана по разходите е **100,2 на сто**, като преразходът е в размер на **15 390,9 хил. лв.** и се дължи на по-високи разходи спрямо планираните, както за пенсии, така и за социални помощи и обезщетения. Ако от общите разходи се извади трансферирания разход от ДБ за еднократно изплатените суми към пенсиите за м. април и м. декември 2014 г., ще се отчете икономия спрямо плана в размер на **91 367,7 хил. лв.**, което е едно на сто от него.

Таблица № 14 : Разпределение на разходите в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2014 г.		2013 г.	% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО	ОТЧЕТ	ОТЧЕТ	ЗБДОО План 2014	Отчет за 2013 г.
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ	8 147 273,5	8 154 906,5	7 784 587,4	100,1	104,8
- за пенсии за сметка на ДОО	7 774 692,7	7 796 792,0	7 438 801,2	100,3	104,8
- прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 750,0	912,5	256,1	52,1	356,3
- за пенсии, финансирани от Държавния бюджет	328 685,6	319 692,3	307 295,2	97,3	104,0
- за издръжка (пощенска такса и ДДС и др. финансови услуги)	42 145,2	37 509,7	38 234,9	89,0	98,1
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 141 149,5	1 157 953,5	1 118 930,8	101,5	103,5
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	76 718,5	67 683,3	68 572,3	88,2	98,7
ДРУГИ РАЗХОДИ	151,7	140,8	67,8	92,8	207,7
РАЗХОДИ ОБЩО	9 365 293,2	9 380 684,1	8 972 158,3	100,2	104,6

В сравнение с 2013 г., когато разходите са били **8 972 158,3 хил. лв.**, нарастването в номинално изражение е с **408 525,8 хил. лв.** или с **4,6%**. Най-голямо спрямо 2013 г. е увеличението на разходите за пенсии – с 370 319,1 хил. лв. или с 4,8%, следвано от разходите за социални помощи и обезщетения – 39 022,7 хил. лв. (3,5%). При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване има намаление с 889,0 хил. лв. или с 1,3%.

Фигура № 17 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО

През 2014 г. **разходите и трансферите** са в размер на **9 386 710,5 хил. лв.** При планирани 9 372 443,2 хил. лв., има преразход от 0,15%, което представлява 14 267,3 хил. лв. повече изразходени средства. В тях се включват социалноосигурителните разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), разходи за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост, разходи за отбрана и сигурност, разходи за лихви по заеми и предоставени трансфери на МТСП. От тях **разходите за бюджета на ДОО са 9 029 508,5 хил. лв.**, при планирани 9 001 612,4 хил. лв. или 100,3 на сто изпълнение на плана. Спрямо 2013 г., когато разходите на ДОО са били 8 632 001,0 хил. лв., е отчетено нарастване с 4,6% или с 397 507,5 хил. лв.

Планираните разходи, финансирани от **държавния бюджет** през 2014 г. са 328 685,6 хил. лв., а са отчетени **319 692,3 хил. лв.** Направената икономия от 8 993,3 хил. лв. е

при разходите за пенсии и добавки за сметка държавния бюджет. Спрямо 2013 г., когато разходите за сметка на държавния бюджет са 307 295,2 хил. лв. се отчита нарастване от 4 на сто или с 12 397,1 хил. лв.

Таблица № 15 : Разходи в консолидирания бюджет на ДОО по източници на финансиране

Показатели	2014 г.		2013 г.	% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2014 г.	Отчет за 2013 г.
1. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ БЮДЖЕТА НА ДОО	9 001 612,4	9 029 508,5	8 632 001,0	100,3	104,6
Пенсии за сметка на ДОО	7 774 692,7	7 796 792,0	7 438 801,2	100,3	104,8
Капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 750,0	912,5	256,1	52,1	356,3
Социални помощи и обезщетения	1 141 149,5	1 157 953,5	1 118 930,8	101,5	103,5
Програми, дейности и служби по социално осигуряване	76 718,5	67 683,3	68 572,3	88,2	98,7
Разходи за лихви (лихви по заем от СБ и др. лихви)	76,7	46,9	59,0	61,1	79,5
Отбрана и сигурност	75,0	93,9	8,8	125,2	1067,0
Предоставени трансфери от ДОО:	7 150,0	6 026,4	5 372,8	84,3	112,2
в т. ч. за: - Агенцията за социално подпомагане към МТСП	3 150,0	3 147,4	2 830,6	99,9	111,2
- МТСП за ф. "Условия на труд"	4 000,0	2 879,0	2 542,2	72,0	113,2
2. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ	328 685,6	319 692,3	307 295,2	97,3	104,0
Пенсии и добавки за сметка на ДБ	328 685,6	319 692,3	307 295,2	97,3	104,0
3. ИЗДРЪЖКА (пощенска такса и ДДС)	42 145,2	37 509,7	38 234,9	89,0	98,1
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ	9 372 443,2	9 386 710,5	8 977 531,1	100,2	104,6

I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

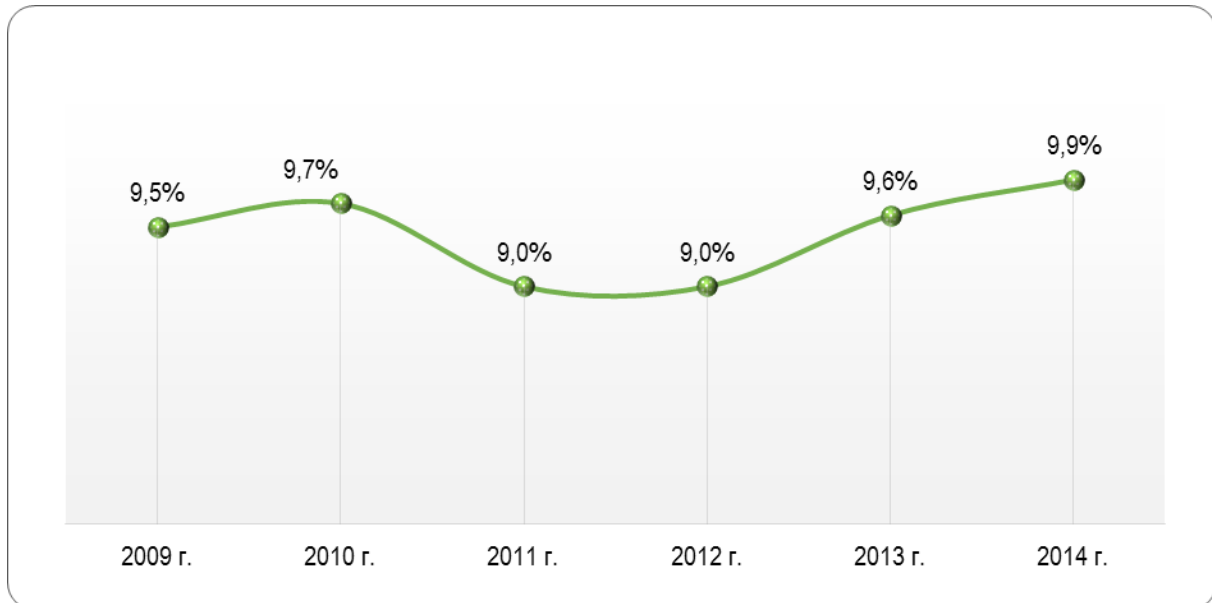
Основните параметри на осигурителната политика в областта на пенсиите, които имат отражение върху разходите за пенсии за 2014 г. са следните:

- ❖ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 от КСО се запази на нивото от 2013 г. – 63 години и 8 месеца за мъжете и 60 години и 8 месеца за жените.
- ❖ Необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 2 от КСО също се запази на нивото от 2013 г. – 37 години и 8 месеца за мъжете и 34 години и 8 месеца за жените.
- ❖ Изискуемата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 3 от КСО при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж се запази на нивото от 2013 г. – 65 години и 8 месеца и за двата пола.
- ❖ От началото на 2014 г. отпадна въведената през 2013 г. възраст за пенсиониране на военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, по чл. 69 от КСО.
- ❖ От 1 юли 2014 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст се увеличи от 150,00 лв. на 154,50 лв.
- ❖ От 1 юли 2014 г. пенсиите за трудова дейност се осъвремениха по чл. 100 от КСО с 2,7 на сто.
- ❖ От 1 юли 2014 г. се увеличи максималният размер на получаваните една или повече пенсии от 770,00 лв. на 840,00 лв. месечно.

В структурата на разходите най-голям дял заемат **разходите за пенсии**. През 2014 г. отчетените общи разходи за пенсии са **8 154 906,5 хил. лв.** При планирани 8 147 273,5 хил. лв., преразходът е 7 633,0 хил. лв. В тази сума са включени както разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, така и капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права, еднократните допълнителни суми към пенсиите и разходите по изплащането им. Спрямо 2013 г., когато са изразходени 7 784 587,4 хил. лв. има нарастване с 4,8% или 370 319,1 хил. лв.

Чистият разход за пенсии е **8 116 484,3 хил. лв.**, като в тази сума са включени разходите за изплащане на пенсии за сметка на ДОО и държавния бюджет. Отчетеният разход за пенсии е с 13 106,0 хил. лв. повече от планирания, което основно се дължи на изплатените еднократни суми към пенсиите за м. април и м. декември, които не са планирани в ЗБДОО за 2014 г. Спрямо изплатените 7 746 096,4 хил. лв. през 2013 г. се отчита нарастване на разходите с 4,8% или са изплатени с 370 387,9 хил. лв. повече.

През последните години разходите за пенсии (без пощенска такса и ДДС) надхвърлят 9,0 на сто от брутният вътрешен продукт. През 2014 г. те са **9,9 на сто** и ръстът спрямо предходната година е с 0,3 процентни пункта. Увеличението се дължи, както на осъвременяването на пенсиите, така и на двукратното изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите през 2014 г.

Фигура № 18 : Разходи за пенсии към БВП за периода 2009-2014 г.

1. Брой на пенсионерите

Средногодишният брой на пенсионерите през 2014 г. е **2 181 896**, а през 2013 г. – 2 195 904. През 2014 г. броят е намалял с 14 008 пенсионери спрямо 2013 г. Намалението е по-малко, отколкото през 2013 г. спрямо 2012 г., когато е било 21,7 хил. поради задържането на условията за придобиване право на пенсия за ОСВ на нивата от 2013 г.

- Средногодишният брой на **пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст е 1 664 152**. В този показател са включени пенсионерите с пенсии, отпуснати по чл. 68 и чл. 69 от КСО, на лицата пенсионирали се при условията на първа и втора категория труд и на тези придобили право на пенсия по отменени закони. В сравнение с предходната година, когато пенсионерите с пенсии за ОСВ са били 1 682 647, се отбелязва намаление с 18 495 или 1,1%.
- Лицата, които получават пенсия за **инвалидност поради общо заболяване** (само от фонд „Пенсии“) през 2014 г. са **450 081** и средногодишно са намалели спрямо 2013 г. с 4 973 или 1,1%.
- Пенсионерите, получаващи пенсия за **трудова злополука и професионална болест** през 2014 г. са **10 301** и са намалели спрямо 2013 г. с 618.
- Получаващите **пенсия, която не зависи от полагането на труд** или така наречените социални пенсии през 2014 г. са **57 362 лица**. Спрямо 2013 г., когато са били 57 230, са се увеличили със 132 души.

Броят на пенсионерите, които получават **лични пенсии** през 2014 г. е **2 063 186** или 94,6% от всички пенсионери. В сравнение с 2013 г., когато средногодишният им брой е бил

2 072 275 пенсионери, се отчита намаление с 9 089. Пенсионерите, получаващи **наследствена пенсия** са **118 710** или с 4 919 по-малко от 2013 г.

Таблица № 16 : Среден брой пенсионери и пенсии и среден месечен размер пенсия на пенсионер за 2014 г.

ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)
I. ФОНД "ПЕНСИИ"	2 114 233	2 121 247	314,31
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 664 152	1 668 147	337,63
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	450 081	453 100	228,09
II. ФОНД "ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ"	10 301	23 438	263,27
1. Пенсии за трудова дейност	10 282	23 397	263,27
2. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	19	41	263,96
III. ФОНД "ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ"	57 362	524 375	159,18
1. Военна инвалидност	2 975	6 046	173,59
2. Гражданска инвалидност	169	318	181,52
3. Социални пенсии за инвалидност	47 911	511 703	162,37
4. Персонални пенсии	2 929	2 929	112,71
5. Социални пенсии за старост	3 129	3 129	132,68
6. Други	249	250	239,09
ОБЩО:	2 181 896	2 669 060	310,00

През 2014 г. **пенсионерите с новоотпуснати пенсии са 99 379**, от които 90 488 лични и 8 891 наследствени. В сравнение с 2013 г., когато условията за придобиване право на пенсия по чл. 68 от КСО бяха завишени спрямо предходната 2012 г. и пенсионерите с новоотпуснати пенсии са **81 301**, има нарастване от 18 078 броя или с 22,2%.

- С новоотпуснати пенсии за **осигурителен стаж и възраст** са 58 485 пенсионери и са със 17 137 повече от новоотпуснатите през 2013 г.
- През 2014 г. на 36 896 пенсионери са отпуснати първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване**, като техният брой също е нараснал спрямо 2013 г., но с 1 212 пенсии.
- **Делът** на пенсионерите с новоотпуснати пенсии за **осигурителен стаж и възраст** в общата съвкупност на новоотпуснатите пенсии през 2014 г. е 58,9% и е нараснал спрямо 2013 г., когато е бил 50,9%. Това нарастване е за сметка на тези с пенсии за **инвалидност поради общо заболяване**, чиито дял от 43,9% през 2013 г. намалява на 37,1% през 2014 г.

2. Брой на пенсиите

Средногодишно през 2014 г. са изплащани **2 669 060 пенсии**. Броят на пенсиите през 2014 г. намалява в сравнение с 2013 г., когато са изплащани 2 677 598 пенсии. Намалението от 8 538 пенсии е сравнително по-малко, отколкото намалението в средногодишния брой на пенсионерите. Това се дължи основно на нарастването броя на социалните пенсии за инвалидност и най-вече на тези, които се получават като втора, трета и т.н. През 2014 г. са изплащани средногодишно 511 703 социални пенсии за инвалидност, от които 463 792 се получават като втора, трета и т.н. Социалните пенсии за инвалидност са със 7 356 повече от изплащаните през 2013 г.

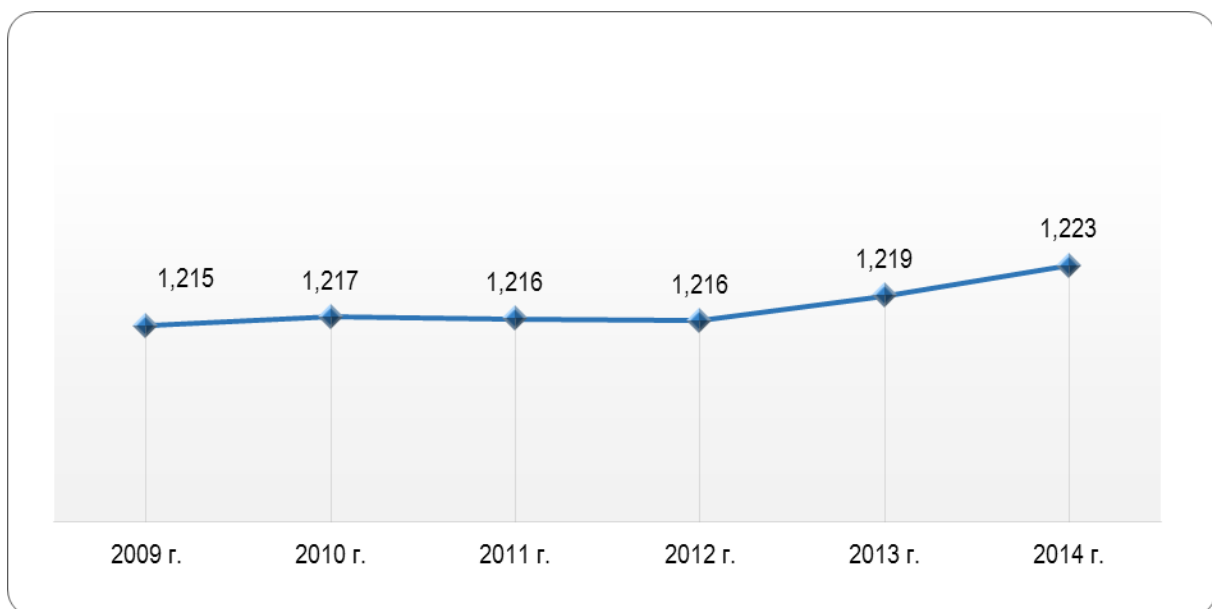
През 2014 г. общо **новоотпуснатите пенсии са 141 079**. В този брой са включени както първите, така и тези получавани като втора, трета и т.н. пенсия. Нарастването на новоотпуснатите пенсии през 2014 г., спрямо предходната е с 19 282 или 15,8%.

- Най-голямо увеличение на **новоотпуснатите пенсии** през 2014 г. има при тези за **осигурителен стаж и възраст**. През 2014 г. са отпуснати 55 794 нови пенсии за

ОСВ. Те са нараснали спрямо 2013 г., когато са били отпуснати 39 730 пенсии с 16 064 или с 40,4%, което се дължи на непроменените условия за придобиване право на този вид пенсия през 2014 г.

- Нарастване се наблюдава и при броя на новоотпуснатите пенсии за **инвалидност поради общо заболяване**. През 2014 г. са отпуснати нови **37 076** такива пенсии, докато през 2013 г. са 35 831 пенсии.
- Новоотпуснатите пенсии за **осигурителен стаж и възраст на лицата по чл. 69 от КСО** през 2014 г. са 2 804. В сравнение с 2013 г., когато на тези лица са отпуснати 1 697 пенсии, има ръст от 1 107 броя или 65,2%. За част от тази категория лица (кадровите военнослужещи по ЗОВСРБ) през 2013 г. беше въведено допълнително условие за възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, което беше отменено през 2014 г. и това доведе до общото нарастване на броя на новоотпуснатите пенсии.
- **Новоотпуснатите пенсии за трудова злополука и професионална болест** през 2014 г. са **210**. Нарастването им спрямо броя на пенсиите от този вид през 2013 г., когато са 197, е с 13 броя.
- През 2014 г. има отпуснати 45 195 нови **пенсии, несвързани с трудова дейност**. Това са социални пенсии за старост и инвалидност, гражданско и военно-инвалидни и персонални пенсии. При тях също има нарастване спрямо 2013 г., когато са отпуснати 44 310. В тази група пенсии най-голям дял имат новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност, които са 44 513, но от тях само 3 179 са отпуснати като първи пенсии. Останалите 41 334 пенсии, са отпуснати, като повече от една и съответно са в размер 25 на сто, което предопределя и неговия разход за тях.

Новоотпуснатите **лични пенсии** през 2014 г. са **131 913** и са нараснали с 20 116 (18%) спрямо 2013 г., когато са 111 797. **Наследствените пенсии**, които са отпуснати през 2014 г., са 9 166 и са намалели спрямо предходната година с 834 броя.

Фигура № 19 : Средногодишен брой пенсии на един пенсионер

Средният брой пенсии, които се получават от един пенсионер през 2014 г. са 1,223 и са нараснали, спрямо 2013 г., когато са 1,219. Дължи се на по-голямото намаление на броя на пенсионерите, отколкото намалението при броя на пенсиите през 2014 г., спрямо 2013 г.

3. Среден месечен размер на пенсиите

През 2014 г. са проведени следните политики, които оказаха влияние върху размерите на пенсиите:

1. Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст се увеличи от **150,00 лв. на 154,50 лв.** от 1 юли 2014 г., съгласно чл. 9 от ЗБДОО за 2014 г, както и всички минимални размери на пенсиите за трудова дейност, които се изчисляват в процент от нея.

2. Социалната пенсия за старост се увеличи от **110,00 лв. на 113,00 лв.** от 1 юли 2014 г. (ПМС № 153 /11.06. 2014 г.), както и размерите на всички обвързани с нея пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки към пенсиите:

- добавката за чужда помощ – 84,75 лв.;
- добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните по чл. 5 от ЗВВ – 113,00 лв.;
- добавката по Указ 1611 (добавка към пенсията на инвалидите от войната) – 56,50 лв.

3. **Максималният размер** на получаваните една и повече пенсии, без добавките към тях се увеличи от 1 юли 2014 г. на 840,00 лв.

4. Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка НОИ определи средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2013 г. в размер на 318,09 лв. Средният брой на тези добавки през 2014 г. е 9 983, а средният месечен размер е 73,62 лв.

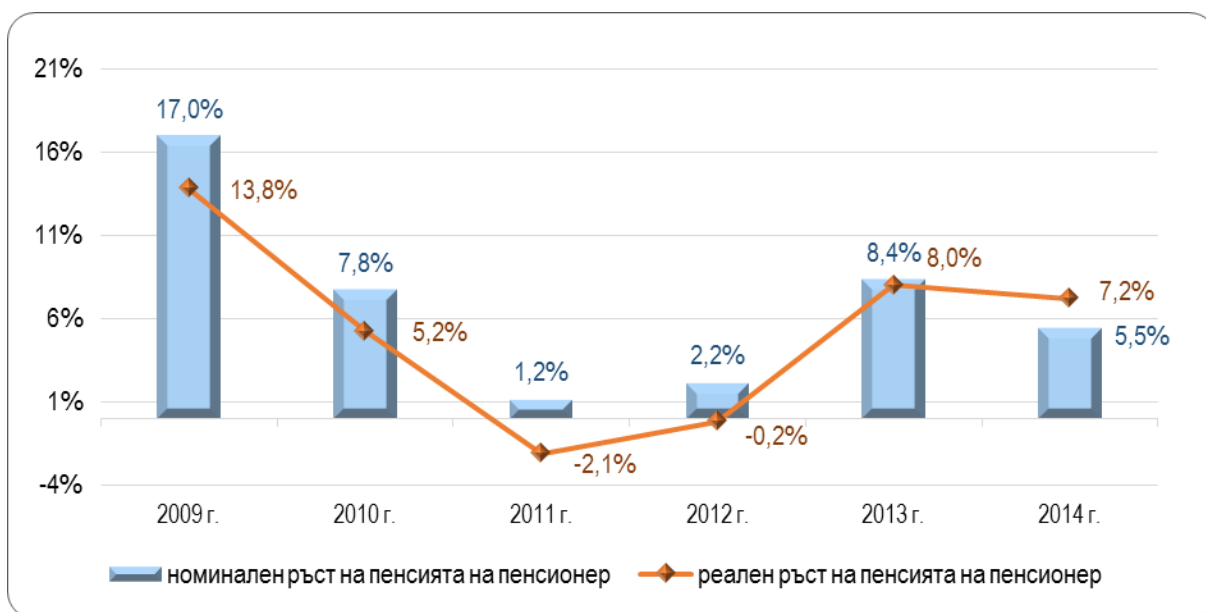
5. Пенсиите за трудова дейност се осъвремениха от 1 юли 2014 г. с 2,7 на сто, съгласно чл. 100 от КСО с процент равен на 50 на сто от индекса на потребителските цени и 50 на сто от нарастването на средния осигурителен доход през 2013 г. Месечният ефект от осъвременяването на пенсиите е около 19,0 млн. лв. по-високи разходи за пенсии.

6. През годината се изплати „великденска“ добавка. Еднократната допълнителна сума към пенсиите за м. април е диференцирана между 20 лв. и 40 лв. в зависимост от размера на пенсията. Сумите бяха регламентирани с ПМС № 60 /14.03.2014 г., а средства са осигурени за сметка на реструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2014 г. и са в размер на 57,7 млн. лв. Пенсионерите, получили „великденска“ добавка са 2 153 059.

7. През м. декември 2014 г. бяха изплатени „коледни“ добавки (ПМС № 370 /19.11.2014 г.) на всички пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за същият месец е в размер до 286,00 лв. включително. Еднократната допълнителна сума е в размер на 40 лв. Средствата в размер на 50,0 млн. лв. са за сметка на реструктуриране на разходите и трансферите по държавния бюджет за 2014 г. Пенсионерите, получили „коледна“ добавка са 1 204 246.

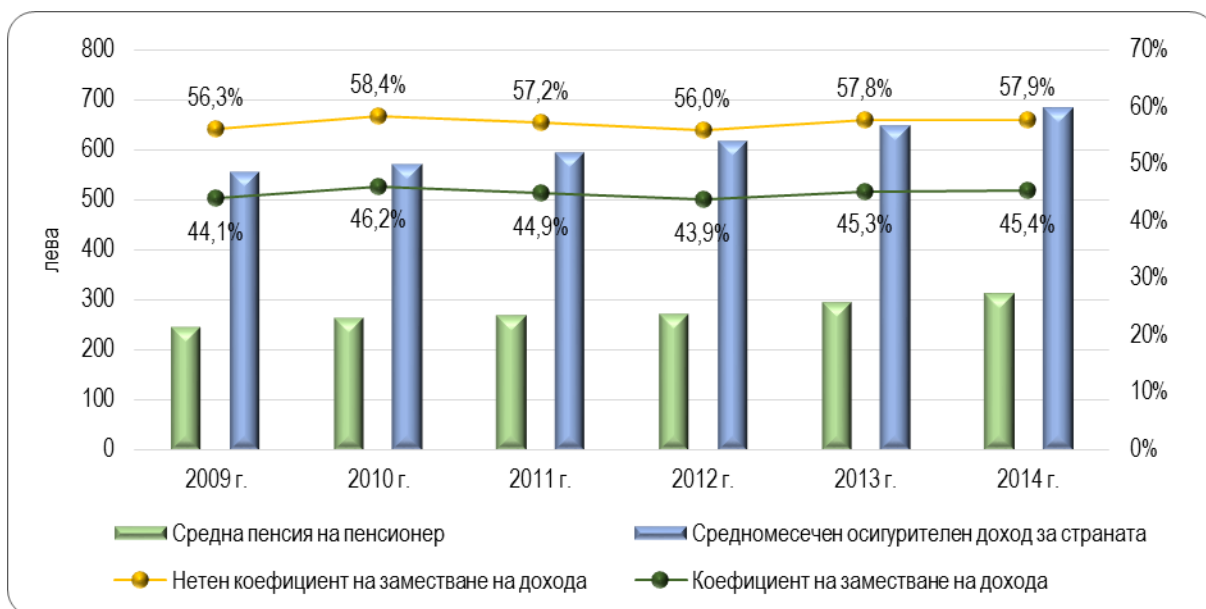
Средният месечен размер пенсия на един пенсионер за 2014 г. е **310,00 лв.** При неговото изчисление са взети предвид добавките по чл. 84 от КСО (т.н. вдовишка добавка), добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост), добавката за ветерани от войните (в размер на социалната пенсия за старост), миньорската добавка (вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер на 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ и изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите през м. април и м. декември на 2014 г. В сравнение с 2013 г., когато средният месечен размер пенсия на пенсионер е бил 293,96 лв., нарастването е с 16,04 лв. или 5,5%. Най-висок е средния размер на получаващите пенсия за ОСВ, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО – 527,85 лв., който надвишава този на всички останали, получаващи пенсия за ОСВ с 201,53 лв. Средният изплатен размер на лицата, получаващи пенсия за инвалидност поради общо заболяване е 228,09 лв.

През 2014 г. номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 5,5 на сто, а реалното нарастване е 7,2 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от -1,6 на сто за 2014 г.

Фигура № 20 : Динамика в номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2009-2014 г.

През 2014 г. тъй като е отчетена дефлация, реалното нарастване на пенсиите е по-високо от номиналното, за разлика от предходните години, когато реалният ръст на пенсиите е по-нисък от номиналния.

Фигура № 21 : Коефициент на заместване на дохода за периода 2009-2014 г.

Съотношението на средната пенсия на пенсионер, включително изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите през 2014 г., към средния осигурителен доход за страната е 45,4%. Нарастването на показателя спрямо предходната 2013 г. е минимално (с 0,1 процентни пункта). Тъй като пенсиите са доход без удръжки, един по-коректен измерител е **нетният коефициент на заместване на дохода**, който отразява съотношението на средната

пенсия, изплащана на пенсионер към средномесечния нетен осигурителен доход. През 2014 г. този показател е 57,9%, като нарастването му спрямо предходната година също е с 0,1 процентни пункта. През 2014 г. отново беше възстановено т. нар. „швейцарско правило“ за осъвременяване на пенсиите – пенсиите да се осъвременяват с процент, равен на сбора от 50 на сто от нарастването на осигурителния доход и 50 на сто от индекса на потребителските цени през предходната календарна година. През 2013 г. пенсиите бяха осъвременени с процент, равен на индекса на потребителските цени за предходната календарна година.

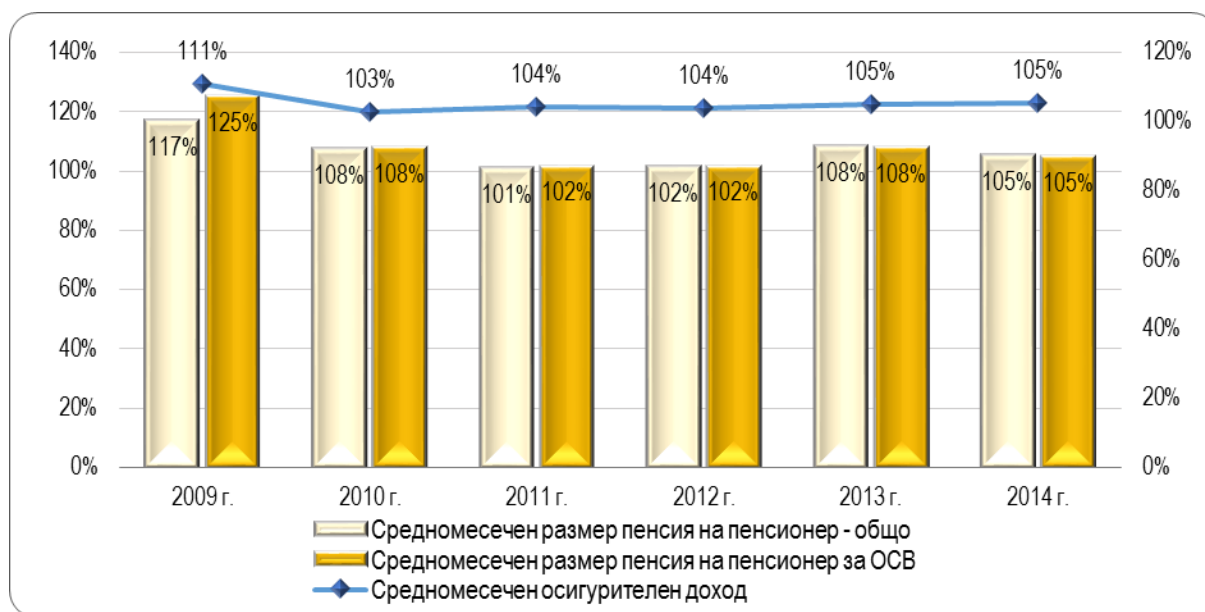
Върху нарастването на средния размер пенсия на пенсионер влияние оказват и по-високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, за разлика от прекратените през годината.

Средният основен размер на прекратените пенсии през 2014 г. е 237,49 лв., а на новоотпуснатите пенсии е 279,23 лв. В сравнение с 2013 г., когато средният основен размер на прекратените пенсии е 227,44 лв. има нарастване с 10,05 лв. или 4,2%. Нарастването при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии е 16,85 лв.

С най-висок среден размер са новоотпуснатите пенсии на лицата, пенсионирали се по чл. 69 от КСО – 601,55 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 324,91 лв. С доста под средния размер са новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване – 201,06 лв. и за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 203,32 лв.

Изменените пенсии през 2014 г. са 243 092, от които 238 727 лични и 4 365 наследствени. Новият им среден размер е 343,96 лв. при стар размер 303,35 лв.

Броят на **прекратените пенсии** през 2014 г. е 115 417.

Фигура № 22 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и пенсиите за периода 2009-2014 г.

Пенсионерите, които получават единствена пенсия и в минимален размер към 31.12.2014 г. са **449 398** и представляват 20,6% от общия брой пенсионери. В сравнение с края на 2013 г., когато са били 461 790, са намалели с 12 392 пенсионери (2,7%), а делът им е с 0,5 процентни пункта по-нисък.

- С **лични пенсии** в минимален размер са 394 774 или 87,8%, а получаващите наследствена пенсия – 54 624 или 12,2% от пенсионерите с минимални размери.
- От **фонд „Пенсии“** минимални размери получават 392 652 или 18,6% от пенсионерите във фонда. Делът им е намалял спрямо 31.12.2013 г., когато е бил 19,1%.

- С минимални размери на пенсиите, изплащани от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са **2 442** лица, което представлява 24,4% от пенсионерите във фонда. От тях 1 627 (66,6%) получават лична пенсия, а 815 (33,4%) – наследствена.
- От пенсионерите с първа пенсия от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ най-голям е дялът на тези, които получават само една единствена пенсия, в минимален размер – 94,9%. Те са общо **54 304**, от които 53 850 (99,2%) с лична пенсия и 454 (0,8%) с наследствена.

Към 31 декември 2014 г. пенсионерите, с месечен размер на първата пенсия приравнен на минималния размер за съответния вид, са 485 882 бр., а разликата между изплащания и действителния размер е 16 883,2 хил. лв. Броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия и поне една от тях е приравнена на минимален размер за съответния вид е 497 979, а разликата между изплащания и действителния размер е 17 110,8 хил. лв. месечно.

Максимален размер от **840,00** лв. получават 43 709 пенсионери с първи пенсии чиито действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 8 852,4 хил. лв. Ако към тях се прибави броят на пенсионерите, които получават повече от една пенсия, ограничена на максимален размер броят им става 44 666 пенсионери като разликата между действителния и изплащания размер е 9 047,5 хил. лв. месечно.

Те заемат дял от 2% от всички пенсионери и с всяка изминала година с нарастване на максималната пенсия той намалява. В сравнение с броя на пенсионерите с първа пенсия в максимален размер към 31.12.2013 г., когато са 52 484, броят им намалява с 8 775 или 16,7%, а дялът им е с 0,4 процентни пункта по-малко.

Таблица № 17 : Разходи за пенсии по източници на финансиране

ПОКАЗАТЕЛИ	2014 г.		2013 г.	% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2014 г.	Отчет за 2013 г.
ПЕНСИИ	8 103 378,3	8 116 484,3	7 746 096,4	100,2	104,8
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	7 774 692,7	7 796 792,0	7 438 801,2	100,3	104,8
- пенсии за трудова дейност и добавките към тях	7 163 875,4	7 087 625,1	6 816 287,5	98,9	104,0
- пенсии по чл. 69 от КСО и добавките към тях	610 817,3	600 303,5	569 987,3	98,3	105,3
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2007 – 2014 г.	-	50 437,5	52 526,4	-	96,0
- еднократна сума към пенсиите за м. IV/2014 г.	-	58 425,9	-	-	-
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	328 685,6	319 692,3	307 295,2	97,3	104,0
- пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	310 880,1	303 599,2	289 636,5	97,7	104,8
- добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествена война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествена война	8 274,2	7 270,0	9 158,9	87,9	79,4
- добавки към пенсиите на реприсиранията лица по чл. 9 от ЗПГРРП	9 528,6	8 819,9	8 497,8	92,6	103,8
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	2,7	3,1	2,0	116,7	156,4
Капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 750,0	912,5	256,1	52,1	356,3
Разходи по изплащане (пощенска такса и ДДС и др. финансови услуги)	42 145,2	37 509,7	38 234,9	89,0	98,1
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ	8 147 273,5	8 154 906,5	7 784 587,4	100,1	104,8

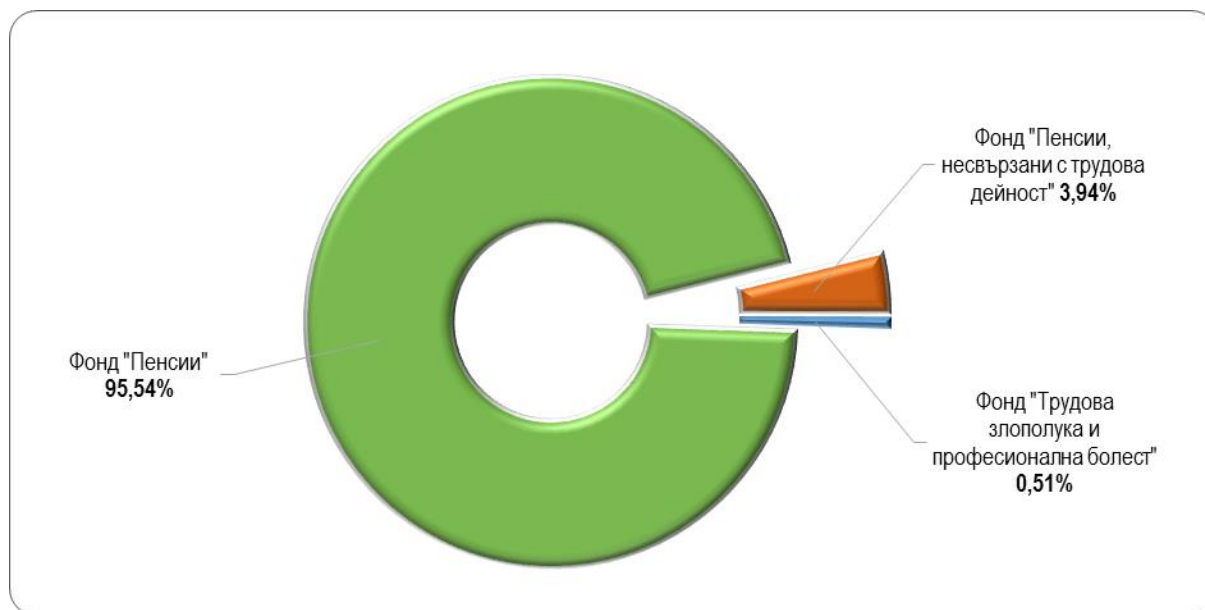
1. Чистите разходи за пенсии през 2014 г. са 8 116 484,3 хил. лв. Спрямо плана са с 13 106,0 хил. лв. повече, а спрямо разходите за пенсии за 2013 г. са с 370 387,9 хил. лв. или 4,8 на сто повече. Въпреки намаляването както на броя на пенсионерите, така и на броя на пенсиите спрямо 2013 г., разходите за изплащането на пенсии нарастват. Част от причините за това са осъвременяването през 2014 г., по-високите средни размери на новоотпуснатите

пенсии от тези на прекратените и изплатените на два пъти през годината еднократни допълнителни суми към пенсиите за м. април и за м. декември.

- **Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, за сметка на ДОО са 7 796 792,0 хил. лв.** и представляват 96,1% от чистия разход за всички пенсии. Спрямо планираните 7 774 692,7 хил. лв. са изразходени с 22 099,3 хил. лв. повече, а спрямо 2013 г. – с 357 990,8 хил. лв. повече. В тази сума са включени 7 687 928,6 хил. лв. разходи за пенсии и добавки и 108 863,4 хил. лв. за еднократни добавки към всички пенсии, независимо от източника на финансиране. Без разходите за еднократни добавки, разходите за пенсии от ДОО са с 86 764,1 хил. лв. икономия, спрямо планираните 7 774 692,7 хил. лв.
- **Разходите за изплащане на пенсии и добавки за сметка на държавния бюджет през 2014 г. са 319 692,3 хил. лв.** и представляват 3,9% от всички разходи за пенсии. Спрямо плана са изразходени с 8 993,3 хил. лв. по-малко, а спрямо 2013 г. с 12 397,1 хил. лв. повече.
 - За **изплащане на пенсии** за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии и пенсии по отменени закони, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица са изразходвани 303 599,2 хил. лв. Изпълнението на плана е 97,7%, а спрямо 2013 г. разходите са с 4,8% повече.
 - Изплатената сума за добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествена война, както и на техни наследници е **7 270,0 хил. лв.** Намалението на тези разходи е с 1 004,2 хил. лв. по-ниско от планираните и с 1 888,9 хил. лв. от тези през 2013 г. Броят на изплащаните добавки към 31.12.2014 г. е 4 881.
 - Средствата, изплатени за добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица са в размер на **8 819,9 хил. лв.**, което е със **708,7 хил. лв. по-малко от планираното** и с **322,1 хил. лв. повече от 2013 г.** Броят на добавките, които се изплащат към пенсии към 31.12.2014 г. е 9 864. В сравнение с 31.12.2013 г., когато са получавани 10 153 добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ, броят им е намалял с 289. Считано от 1 януари 2014 г. се определи среден размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст за 2013 г. 318,09 лв., от която се изчисляват всички добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ. Тя е нараснала с 23,73 лв. спрямо средната пенсия за ОСВ за 2012 г., което определя и по-високия разход за тези добавки, спрямо 2013 г.

2. Съгласно Наредбата за прехвърляна на пенсионни права от и към схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, уреждаща прилагането на създадената през 2010 г. част Втора А „Взаимодействие с пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка към КСО през 2013 г. започна процедурата по прехвърляне на пенсионни права към пенсионна схема на съюза. През 2014 г. има извършени **капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права в размер на 912,5 хил. лв.**

3. **Разходите по изплащане на пенсиите** през 2014 г. (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) са в размер на 37 509,7 хил. лв., което представлява 89% от планираните за това суми. Икономията от 4 635,5 хил. лв. е в резултат от непрекъснатото намаляване на броя на пенсионерите, които получават своите пенсии в пощенските станции. През 2014 г. по банков път се изплащат с 58 070 повече пенсии отколкото през 2013 г.

Фигура № 23 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2014 г.

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО са за изплащане на **социално-осигурителни обезщетения и помощи**. Техният дял е 12,3% от общите разходи и трансфери по Консолидирания бюджет на ДОО през 2014 г.

Политиките, които са следвани през 2014 г. по отношение на разходите за **краткосрочни обезщетения и помощи са следните:**

- ❖ Запазиха се нормативите на обезщетенията при временна неработоспособност и при бременност и раждане на нивата от 2013 г.
- ❖ Размерът на месечното обезщетение за отглеждане на малко дете от 1 януари 2014 г. се увеличи от 310 лв. на 340 лв.
- ❖ Режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, първите три работни дни да са за сметка на осигурителя, а от 4-тия ден се изплащат от държавното обществено осигуряване остана без промяна.
- ❖ Запази се размерът на обезщетението за безработица и начинът на изчислението му на база 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа, при минимален дневен размер на обезщетението за безработица от 7,20 лв.
- ❖ Осигурителните периоди, от които се изчисляват краткосрочните обезщетения, 18 месеца за обезщетенията за общо заболяване и трудова злополука и 24 месеца за обезщетението за безработица останаха непроменени спрямо предходната година.
- ❖ От 1 януари 2014 г. се намали осигурителният период, от който се изчислява паричното обезщетение при бременност и раждане от 24 месеца на 18 месеца.
- ❖ Еднократна помощ при смърт на осигурени лице се запази в размер 540 лв., общо на всички наследници.

Отчетените разходи за парични помощи и обезщетения през 2014 г. са **1 157 953,5 хил. лв.** Спрямо планираните 1 141 149,5 хил. лв. са изразходвани с 16 804,0 хил. лв. или 1,5% повече. Разходите за социални помощи и обезщетения през 2014 г. са с 39 022,7 хил. лв. повече отколкото през 2013 г., когато са били 1 118 930,8 хил. лв.

Разходът за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО зависи от броя на осигурените лица, размера на среднодневното парично обезщетение на едно лице и броя на изплатените работни дни поради временна неработоспособност.

За цялата 2014 г. от държавното обществено осигуряване са изплатени **3 759 335** обезщетения на **2 945 855** лица от фондовете „Общо заболяване и майчинство” и „Трудова злополука и професионална болест”. В сравнение с 2013 г., общият брой на изплатените обезщетения от тези фондове се е увеличил с 38 687 (1,0%), а броят на лицата, които са ги получили, е намалял с 33 251 (1,1%). От фонд „Безработица” средномесечно са изплащани обезщетения на 107 312 лица, което е с 8 015 (7,0%) лица по-малко в сравнение с 2013 г.

Таблица № 18 : Парични обезщетения и помощи за временна неработоспособност

Показатели	2014 г.				2013 г.		% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО	Отчет за
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	План 2014 г.	2013 г.
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 123 714,2	98,5	1 141 014,6	98,5	1 102 304,4	98,5	101,5	103,5
- болест поради общо заболяване	327 668,1	29,2	352 277,5	30,9	329 635,0	29,9	107,5	106,9
- трудова злополука и проф. болест	6 981,1	0,6	6 441,6	0,6	6 626,1	0,6	92,3	97,2
- бременност, раждане и отпл. на дете	427 136,8	38,0	442 119,2	38,7	414 315,5	37,6	103,5	106,7
- безработица	361 928,3	32,2	340 176,4	29,8	351 727,8	31,9	94,0	96,7
Помощи общо, в т.ч.:	17 435,3	1,5	16 938,9	1,5	16 626,4	1,5	97,2	101,9
- за профилактика и рехабилитация	15 362,3	88,1	14 882,9	87,9	14 676,2	88,3	96,9	101,4
- еднократни помощи при смърт	2 069,0	11,9	2 056,0	12,1	1 949,5	11,7	99,4	105,5
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0
Всичко парични обезщетения и помощи	1 141 149,5	100,0	1 157 953,5	100,0	1 118 930,8	100,0	101,5	103,5

Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

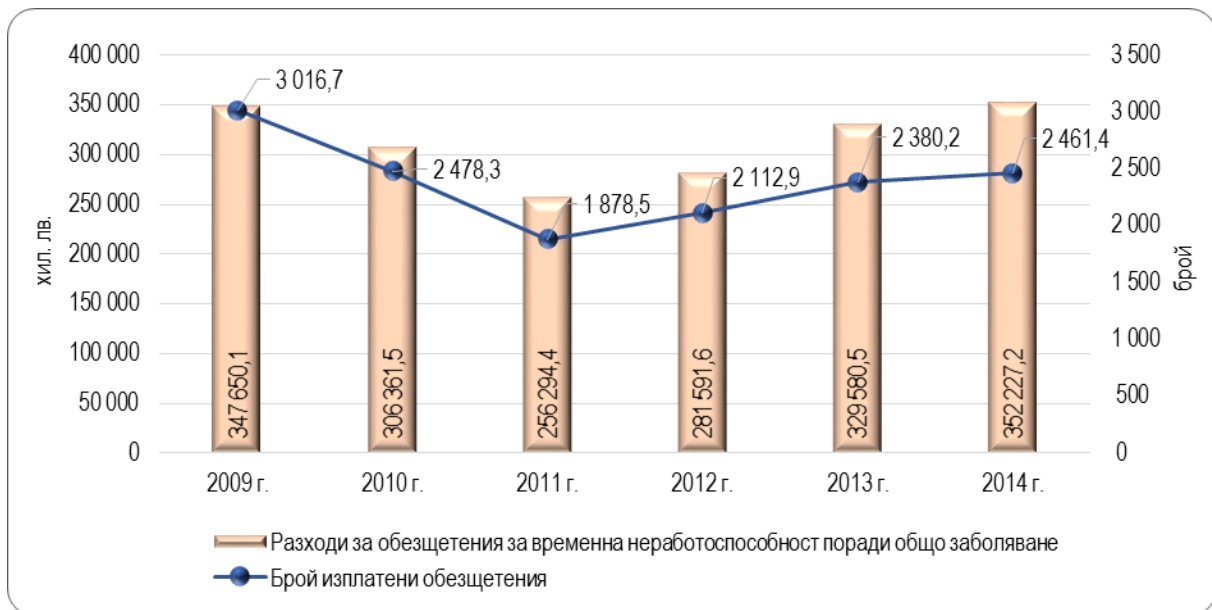
1. Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството, карантина и трудоустрояване имат относителен дял в структурата на паричните обезщетения от 29,2%. За 2014 г. са изплатени **352 277,5 хил. лв.**, като преразходът, спрямо планираните 327 668,1 хил. лв. е 7,5% (24 609,4 хил. лв.). По-високият отчетен разход за тези обезщетения се дължи основно на превишение при изплатените дни, спрямо плана. При план 14 440 248 дни, са изплатени **15 763 981** или с 9,2% повече. Отчетеният среднодневен размер на паричното обезщетение е **22,35 лв.** и е с 0,34 лв. по-нисък от планирания размер от 22,69 лв.

Спрямо 2013 г. има ръст на разходите с 6,9%, а абсолютната сума е в размер на 22 642,5 хил. лв. повече. Нарастване на разходите в сравнение с предходната година има при почти всички обезщетения в тази група, с изключение на разходите за трудоустрояване поради временно намалена работоспособност, които са намалели със 7,8%.

- Най-голямо нарастване на разходите през 2014 г. има при паричните обезщетения за **временна неработоспособност поради общо заболяване**, за които през 2014 г. са изплатени **293 125,3 хил. лв.** Спрямо 2013 г. те са се увеличили с 21 202,7 хил. лв. или със 7,8%. За този риск са изплатени 13 120 669 работни дни, което е с 11,7% повече от планирането и с 4,6% повече от 2013 г. Преразходът се дължи основно на повечето изплатени работни дни, тъй като отчетеното среднодневно парично обезщетение от **22,34 лв.** е по-ниско от планирания размер от 23,03 лв.
- Преразход спрямо плана се отбелязва и при обезщетенията поради **нетрудови злополуки**, за които през 2014 г. са изплатени **48 109,1 хил. лв.** Увеличението над планираната сума е с 2 754,2 хил. лв. Преразходът се дължи както на по-големия брой изплатени работни дни – при планирани 2 083 656, са изплатени **2 115 647**, което е с 1,53% повече, така и на по-високото отчетено среднодневно парично обезщетение. При планиран среден размер 21,77 лв. е отчетен 22,74 лв., или с 4,5% повече.
- По-малко от планираните разходи са отчетени при **обезщетенията за гледане на болен член от семейството и карантина**. Икономията при този вид разход

е 800,8 хил. лв. При паричните обезщетения за трудоустройство са отчетени 29,4 хил. лв. по-малко от предвидените.

За трета поредна година се отбелязва нарастване на броя на обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване след като техният брой беше започнал да намалява след въведената антикризисна мярка от средата на 2010 г. първите три работни дни от временната неработоспособност да се изплащат от работодателя, а от ДОО от четвъртия. През 2014 г. е констатирана положителна тенденция на забавяне на ръста, както на разходите за обезщетения, така и на абсолютния брой на изплатените такива, спрямо показателите за 2012 г. и 2013 г.

Фигура № 24 : Разходи за изплащане на парични обезщетения, поради общо заболяване и брой изплатени обезщетения за периода 2009-2014 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест през 2014 г. са 6 441,6 хил. лв. Изпълнението на плана е 92,3% или с 539,5 хил. лв. по-малко. Икономията е в резултат на по-малко изплатените работни дни от планираните за този риск (с 6 473) и по-ниския размер на среднодневното обезщетение. При планиран среден размер от 29,16 лв. е отчетен **27,65 лв.** Намаление на разходите за парични обезщетения за трудова злополука и професионална болест има и спрямо 2013 г. – изплатени са с 184,5 хил. лв. по-малко.

3. Отчетеният общ разход за 2014 г. за бременност и раждане, отглеждане на малко дете и осиновяване е в размер на 442 119,2 хил. лв. В сравнение с планираните 427 136,8 хил. лв. има преразход от 14 982,4 хил. лв. Спрямо 2013 г. разходите в тази група са нараснали с 27 803,7 хил. лв. или с 6,7%.

- За **парични обезщетения за бременност и раждане** са изразходвани **297 535,0 хил. лв.** Сумата е с 11 522,3 хил. лв. (4,0%) повече от 2013 г. и с 26 069,2 хил. лв. (9,6%) превъзход от плана. Основната причина за по-високия разход е увеличението на броя на изплатените работни дни. През 2014 г. са изплатени 13 095 526 работни дни, които са с 14,0% повече от планираните и с 0,7% повече от 2013 г. Друга причина за отчетения по-висок разход при този вид обезщетения е намаляването на „референтния период“, от който се изчисляват обезщетенията от 24 на 18 месеца. Той отчита и по-висок принос на осигурителния доход и последните промени в размера на минималната работна заплата при изчисляване размера на обезщетението. През 2014 г. са изплатени 467,5 хил. обезщетения, което е с 4,4 хил. по-малко от същите през 2013 г., средно на 52 259 лица (4,4 % повече от 2013 г.). През 2014 г. за първи

път се наблюдава слаб ръст на раждаемостта след сериозния спад след 2009 г. През 2014 г. живородените деца са 67 585, които в сравнение с 2013 г. (66 578) са се увеличили с 1 007.

- Разходите за изплащане на **обезщетения за отглеждане на малко дете са 144 258,9 хил. лв.** Спрямо плана за 2014 г. при този вид обезщетения има икономия от 11 409,2 хил. лв., вследствие на по-малкия брой изплатени работни дни – със 170 437. Влияние оказва и по-малкият брой на родените през 2013 г. деца, за част от които обезщетението за отглеждане на малко дете се ползва през следващата – 2014 г. Разходите за обезщетения за отглеждане на малко дете са нараснали спрямо 2013 г., когато са били 128 302,8 хил. лв., с 12,4%, което се дължи основно на по-високия размер на обезщетението (от 310 лв. на 340 лв.), тъй като изплатените работни дни през 2014 г. са по-малко от тези през 2013 г. Средният размер на обезщетението през 2014 г. е 291,18 лв. и е изплащан средно на 40 744 лица.

- От 2014 г. от държавното обществено осигуряване се предоставя нов вид обезщетение за майчинство – при **осиновяване на дете от 2- до 5-годишна** възраст се изплаща обезщетение в размера за бременност и раждане за период от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5 годишна възраст на детето. През годината са изплатени **628** такива обезщетения на обща стойност **325,3 хил. лв.**

- И през 2014 г. (както и през 2013 г.) няма отчетени разходи за обезщетения при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро.

4. Отчетеният разход за **обезщетения и помощи за безработица** през 2014 г. е **340 176,4 хил. лв.** и представлява 29,8% от разходите за обезщетения. Спрямо плана са усвоени 94% от предвидените средства, а спрямо 2013 г. са изразходвани с 11 551,4 хил. лв. по-малко. Разходът за обезщетения за безработица по КСО е в размер на 339 157, 9 хил. лв. Обезщетения са изплащани средно за годината на 107 312 безработни лица (с 6,1% по-малко от планираното), а средният изплатен размер на лице за месец е 264,16 лв., което е с 0,1% по-високо от планираното.

За обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ разходът е в размер на 317,4 хил. лв., а за еднократни парични суми на безработни лица, които искат да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта са изплатени 708,3 хил. лв.

Новорегистрираните безработни лица с право на обезщетение през 2014 г. са 14 293, които са с 3 976 (21,8%) по-малко от 2013 г., когато са наброявали 18 269.

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За дейността по **профилактика и рехабилитация** на осигурените лица за 2014 г. са изразходвани **14 882,9 хил. лв.**, при планирани 15 362,3 хил. лв. Отчетените средства са с 479,4 хил. лв. по-малко или с 3,1 на сто спрямо планираните.

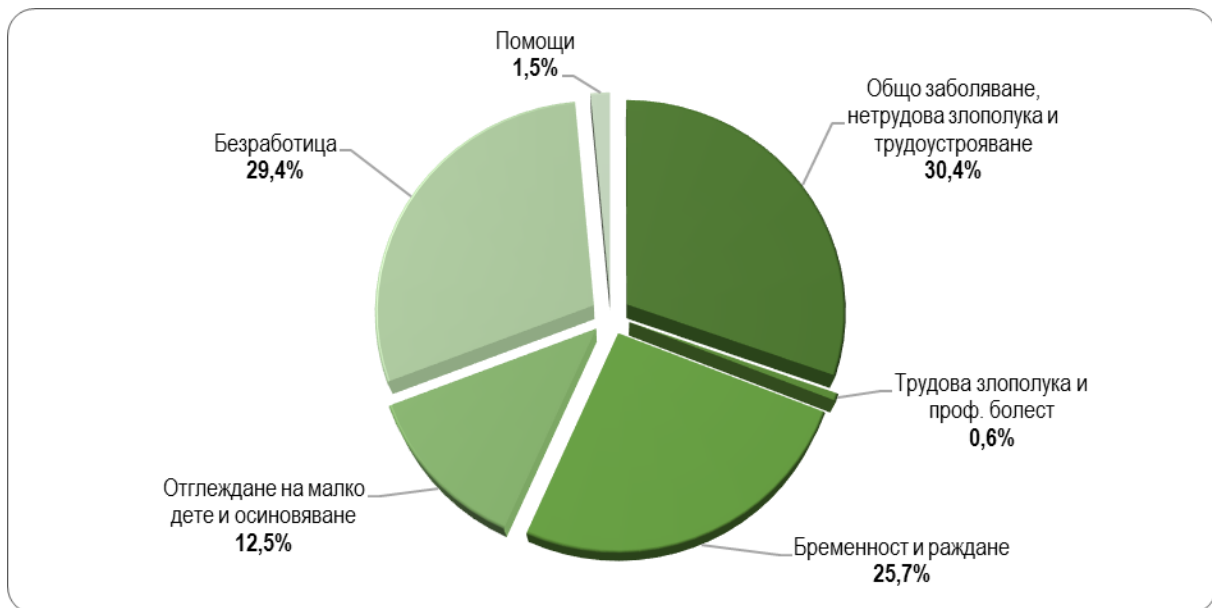
За осъществяване на профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2014 г. НОИ е сключил договори с 18 юридически лица за 51 изпълнители на дейността.

Размерът на паричната помощ за едно лице през 2014 г. включва средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене.

През 2014 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали **44 338 лица**, като през 2013 г. те са били 36 646. Средният разход за едно лице през 2014 г. е в размер на 335,96 лв., а през 2013 г. е бил 400,49 лв. От провешите профилактика и рехабилитация лица с най-голям дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат (70,1 на сто) и на периферната нервна система (21,7 на сто).

2. Анализът на изпълнението на плана по другите видове помощи показва, че за **еднократни помощи при смърт** са изразходвани **2 056,0 хил. лв.**, или е реализирана икономия спрямо плана с 13,0 хил. лв. (с 0,6 на сто). Изплатени са помощи на **10 444 лица** при среден размер на помощта от **196,86 лв.**

През 2014 г. **няма изплатени парични помощи при инвалидност**, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице.

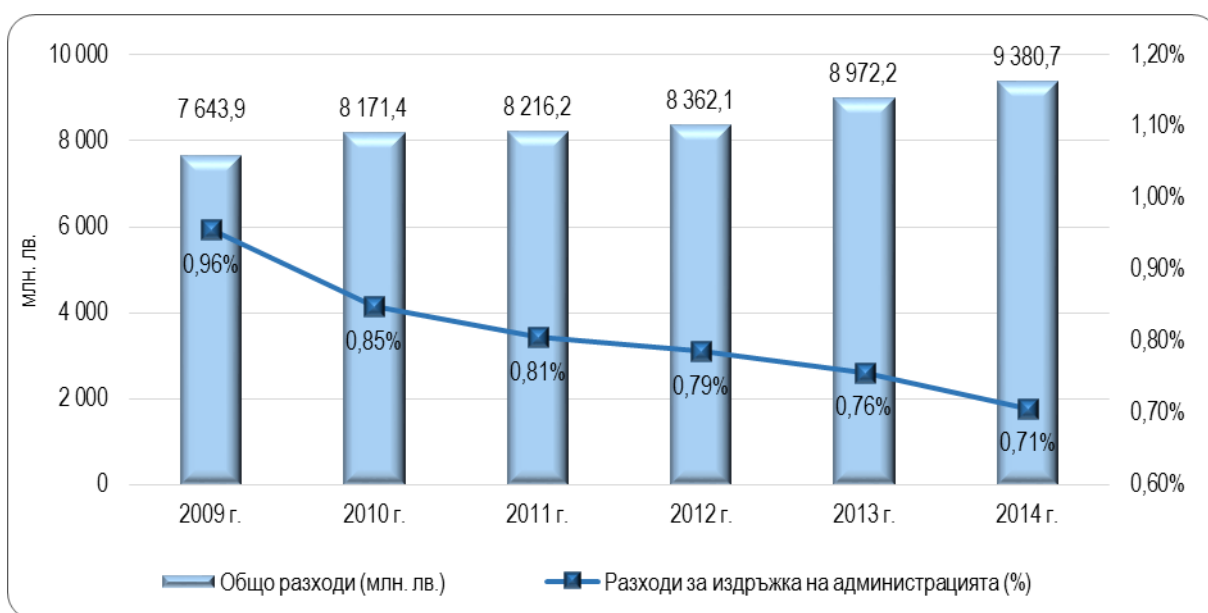
Фигура № 25 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи за временна неработоспособност през 2014 г.

III. РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2014 г. са в размер **67 683,3 хил. лв.** спрямо плана са усвоени 88,2 на сто и е реализирана икономия от 9 035,2 хил. лв. (11,8 на сто).

Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване са в размер на **66 303,9 хил. лв.**, при планирани 76 718,5 хил. лв. спрямо плана е реализирана икономия от 10 414,6 хил. лв. (13,6 на сто). Анализът по видове разходи показва следното:

- За заплати, други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях са изплатени 51 977,6 хил. лв. Реализираната икономия спрямо плана е 1 900 хил. лв. (3,5 на сто), а спрямо 2013 г. разходите са нараснали с 300,9 хил. лв. През 2014 г. Националният осигурителен институт е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост 3 662 служители, от които 1 296 наети по трудови правоотношения и 2 366 по служебни правоотношения. Реално зетите служители по основен щат в администрацията към 31.12.2014 г. са 3 517 души, от които 1 195 наети по трудови правоотношения и 2 322 по служебни правоотношения. Числеността на персонала по ПМС № 66 /1996 г. към 31.12.2014 г. е 220 служители.
- За издръжка е реализирана икономия от 4 988,4 хил. лв. (31,0 на сто) спрямо плана. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при текущия ремонт – с 506,0 хил. лв. по-малко (67,7 на сто); материали – с 1 066,1 хил. лв. по-малко (29,2 на сто); командировки – със 160,6 хил. лв. по-малко (22,3 на сто); разходи за вода, горива и енергия – с 651,6 хил. лв. по-малко (22,1 на сто) и външни услуги – 1 766,9 хил. лв. по-малко (25,3 на сто).
- При капиталовите разходи отчетената икономия е 3 386,4 хил. лв. (55,6 на сто) спрямо плана. Голяма част от икономията се дължи на нереализирани обществени поръчки, които ще се проведат през 2015 г.

Фигура № 26 : Разходите за издръжка на администрацията на НОИ, като дял от разходите в консолидирания бюджет на ДОО

През 2014 г. разходите за издръжка на службите по социално осигуряване са 0,71% от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО и делът им отново намалява спрямо предходната година, както е видно и от графиката по-горе.

В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност и разходите за лихви по заеми. За **отбрана и сигурност** са изплатени **93,9 хил. лв.**, а за **разходите за лихви** по заема от Световната банка за административната реформа са **46,9 хил. лв.**

Таблица № 19 : Бюджет на Националния осигурителен институт

Показатели	2014 г.		2013 г.	% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	ЗБДОО План 2014 г.	Отчет за 2013 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	2 002 363,2	1 952 540,1	1 926 497,6	97,5	101,4
НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ	18 213,0	20 950,7	53 827,8	115,0	38,9
Приходи и доходи от собственост	6 198,0	5 855,3	6 041,8	94,5	96,9
Глоби, санкции и наказателни лихви	11 710,0	14 296,0	47 010,6	122,1	30,4
Други неданъчни приходи	305,0	799,4	775,4	262,1	103,1
Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 031,2	-958,0	-899,3	92,9	106,5
Получени допълнителни субсидии от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	1 985 181,4	1 928 534,9	1 869 751,2	97,1	103,1
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	362,8	234,6	-	154,6
Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	-	22,3	-	-
Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 586,1	3 561,0	-	100,7
Помощи, дарения и други безвъзмездно получените суми от чужбина	-	63,6	-	-	-
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	76 870,2	67 824,1	68 640,1	88,2	98,8
Разходи	76 870,2	67 824,1	68 640,1	88,2	98,8
Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетост	76 718,5	67 683,3	68 572,3	88,2	98,7
Заплати и възнаграждения на персонала	38 808,1	37 536,7	37 658,5	96,7	99,7
Други възнаграждения и плащания на персонала	4 332,9	3 733,0	3 408,0	86,2	109,5
Задължителни осигурителни вноски от работодателя	10 736,6	10 707,9	10 610,3	99,7	100,9
Издръжка	16 097,4	11 109,0	12 473,6	69,0	89,1
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	106,0	99,3	99,0	93,7	100,3
Капиталови разходи	6 087,5	2 701,1	3 692,3	44,4	73,2
Програми за временна заетост	-	367,5	232,7	-	157,9
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	1 011,9	375,6	-	269,4
Дейности за предотвратяване на трудови злополуки и проф. болести	-	-	22,3	-	-
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	416,9	-	75,8	-
Отбрана и сигурност	75,0	93,9	8,8	125,2	1 067,0
Разходи за лихви	76,7	46,9	59,0	61,1	79,5
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 925 493,0	1 884 716,0	1 857 857,5	97,9	101,4
ФИНАНСИРАНЕ	-1 925 493,0	-1 884 716,0	-1 857 857,5	97,9	101,4
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 678,2	-3 689,4	-3 452,7	100,3	106,9
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	4 288,6	-1 804,1	-	-237,7
Друго вътрешно финансиране	-	2 524,5	876,2	-	288,1
Наличност в началото на периода	-	258,1	526,3	-	49,0
Наличност в края на периода	1 921 814,8	1 885 151,1	258,1	98,1	-
Преценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-4,8	1,6	-	-300,0

Предоставените трансфери

От средствата на Държавното обществено осигуряване през 2014 г. бяха предоставени следните трансфери:

- На Агенцията за социално подпомагане – 3 147,4 хил. лв. (99,9 на сто от планираните) за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурените лица;
- На фонд “Условия на труд” – 2 879,0 хил. лв. (72,0 на сто от планираните) за мероприятия, свързани с превенция на трудовите злополуки и професионалните болести.

Изразходването на средствата на база получената информация от Агенцията за социално подпомагане (АСП) и фонд ”Условия на труд” (ФУТ) за целевото използване на предоставените трансфери, е както следва:

- Утвърденият трансфер от НОИ към АСП е изразходван за помощно-технически средства, свързани с увреждането по чл. 24, т. 5 от КСО – **349,0 хил. лв.** и за осигуряване с помощно-технически средства по чл. 26, т. 4 от КСО – **2 798,4 хил. лв.**
- Средствата от трансферът на НОИ към фонд ”Условия на труд” са изразходвани за извършване на мероприятия, свързани с предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести по чл. 24, т. 3 от КСО – **2 245,9 хил. лв.** и за мероприятия, свързани с диагностика на професионалните болести по чл. 24, т. 4 от КСО – **633,1 хил. лв.**

ДЕФИЦИТ/ИЗЛИШЪК

При изпълнението на бюджетите на отделните фондове на ДОО през 2014 г. се отчете следното:

- Фонд “**Пенсии**” – при планиран дефицит от 1 782 357,2 хил. лв. е отчетен 1 811 685,0 хил. лв., или с 29 327,8 хил. лв. повече. По-високият дефицит е резултат от постъпилите по-малко приходи от осигурителни вноски – с 10 512,5 хил. лв., извършените по-високи разходи за пенсии с 18 863,9 хил. лв. и отчетените с 48,6 хил. лв. под планираните разходи за социални помощи и обезщетения.

- Фонд “**Пенсии, несвързани с трудова дейност**”, който по план е с дефицит от 13,7 хил. лв., завърши с остатък в размер на 9 343,7 хил. лв. Причините за отчетения излишък са преведените средства за пенсии от държавния бюджет съответстващи на планираните и отчетените по-малко разходи за пенсии с 9 352,2 хил. лв. и за социални помощи и обезщетения с 5,2 хил. лв.

- Фонд “**Трудова злополука и професионална болест**” – при планиран излишък от 78 960,6 хил. лв. е отчетен такъв в размер на 96 055,6 хил. лв., или със 17 095,0 хил. лв. повече. Дължи се на преизпълнение на приходите от осигурителни вноски с 13 543,2 хил. лв., и същевременно на по-ниските разходи, съответно за пенсии те са с 1 878,7 хил. лв. по-малко и за социални помощи и обезщетения с 551,1 хил. лв. Предоставените трансфери също са с 1 122,0 хил. лв. под планираните.

- Фонд “**Общо заболяване и майчинство**” – при планиран недостиг от 55 208,0 хил. лв. е отчетен такъв в размер на 49 658,7 хил. лв. или с 5 549,3 хил. лв. под планираните. По-ниският дефицит е резултат от получените повече приходи от осигурителни вноски с 44 708,5 хил. лв., отчетените по-високи разходи за обезщетения с 39 160,8 хил. лв. и предоставените с 1,6 хил. лв. по-малко трансфери в сравнение с планираните;

- Фонд “**Безработица**” – при планиран дефицит от 163 196,5 хил. лв., отчетеният е 128 989,4 хил. лв. Понижението на дефицита се дължи на постъпилите с 12 455,2 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и икономия в разходите за обезщетения за безработица с 21 751,9 хил. лв. под планираните.

- Бюджетът на НОИ (като общ административен фонд) – при планиран излишък в края на периода от 1 921 814,8 хил. лв. е отчетен излишък от 1 885 151,1 хил. лв., или с 36 663,7 хил. лв. под планираните.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, която се равнява на **217,3 хил. лв.** – остатък по валутните сметки на НОИ.

Таблица № 20 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2014 г.		2013 г.	% изпълнение през 2014 г. спрямо	
	ПЛАН-ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2014 г.	Отчет за 2013 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	9 376 121,4	9 386 492,7	8 981 645,1	100,11	104,51
1. Осигурителни приходи	7 041 886,1	7 102 080,5	6 730 594,4	100,85	105,52
1.1. Осигурителни вноски	4 422 940,2	4 483 134,6	4 220 170,2	101,36	106,23
- Вноски за работници и служители от работодатели	2 714 571,3	2 745 906,6	2 589 688,0	101,15	106,03
- Вноски от работници и служители (лична вноска)	1 489 639,0	1 501 601,8	1 409 980,0	100,80	106,50
- Вноски от самонаети лица (самоосигуряващи се лица)	205 729,9	208 566,7	199 475,8	101,38	104,56
- Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	7 000,0	4 389,4	7 208,0	62,71	60,90
- Приходи от професионални пенсионни фондове по чл.157, ал. 7 и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	6 000,0	22 670,0	13 818,4	377,83	164,06
1.2. Трансфери от РЪ в размер на 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 618 945,9	2 618 945,9	2 510 424,2	100,00	104,32
2. Недаъчни приходи	18 213,0	20 950,7	53 827,8	115,03	38,92
- Приходи и доходи от собственост	6 198,0	5 855,3	6 041,8	94,47	96,91
- Глоби, санкции и наказателни лихви	11 710,0	14 296,1	47 010,6	122,08	30,41
- Други недаъчни приходи	305,0	799,4	775,4	262,09	103,09
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 031,2	-958,0	-899,3	92,91	106,53
4. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	331 872,1	331 872,1	324 553,1	100,00	102,26
5. Получени допълнителни субсидии от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	1 985 181,4	1 928 534,9	1 869 751,2	97,15	103,14
6. Трансфери от МТСП по програми за насърчване на заетостта	-	362,8	234,6	-	154,65
7. Трансфери от МТСП за фонд "Условия на труд"	-	-	22,3	-	0,00
8. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 586,1	3 561,0	-	-
9. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	-	63,6	-	-	-
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	9 372 443,2	9 386 710,5	8 977 531,1	100,15	104,56
1. Разходи	9 365 293,2	9 380 684,1	8 972 158,3	100,16	104,55
1.1. Пенсии	8 147 273,5	8 154 906,5	7 784 587,4	100,09	104,76
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	7 774 692,7	7 796 792,0	7 438 801,2	100,28	104,81
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	7 163 875,4	7 087 625,1	6 816 287,5	98,94	103,98
- Пенсии по чл. 69 от КСО и добавките към тях	610 817,3	600 303,5	569 987,3	98,28	105,32
- Еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2007 – 2014 г.	-	108 863,4	52 526,4	-	207,25
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	328 685,6	319 692,3	307 295,2	97,26	104,03
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	310 880,1	303 599,2	289 636,5	97,66	104,82
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	8 274,2	7 270,0	9 158,9	87,86	79,38
- Добавки към пенсиите на реприсирани лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 528,6	8 819,9	8 497,8	92,56	103,79
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	2,7	3,1	2,0	116,72	156,40
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 750,0	912,5	256,1	52,15	356,32
Разходи по изплащане (пощенска такса и ДДС и др. финансови услуги)	42 145,2	37 509,7	38 234,9	89,00	98,10
- Пощенска такса (в т.ч. подменени изпл. картони) и ДДС	41 995,2	37 473,0	38 202,5	89,23	98,09
- Други финансови услуги	150,0	36,7	32,4	24,48	113,32
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 141 149,5	1 157 953,5	1 118 930,8	101,47	103,49
- Обезщетения поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина	327 588,4	352 227,2	329 580,5	107,52	106,87
- Обезщетения за трудова злополука и професионална болест	6 981,1	6 441,6	6 626,1	92,27	97,22
- Обезщетения за трудоустройство при временно намалена работоспособност	79,6	50,3	54,5	63,12	92,24
- Обезщетения за бременност и раждане, отглеждане на малко дете, трудоустройство и осиновяване	427 136,8	442 119,2	414 315,5	103,51	106,71
- Обезщетения и помощи за безработни	361 928,3	340 176,4	351 727,8	93,99	96,72
- Еднократна помощ при смърт	2 069,0	2 056,0	1 949,5	99,37	105,46
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация	15 362,3	14 882,9	14 676,2	96,88	101,41
- Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	-	0,7	-	-
1.3. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	76 718,5	67 683,3	68 572,3	88,22	98,70
Разходи за персонал	53 877,6	51 977,6	51 676,8	96,47	100,58
- Залати и възнаграждения за персонала, нает по трудови и службени правоотношения	38 808,1	37 536,7	37 658,5	96,72	99,68
- Други възнаграждения и плащания за персонала	3 933,0	3 733,0	3 408,0	94,92	109,54
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	11 136,5	10 707,9	10 610,3	96,15	100,92
Издръжка	16 097,4	11 109,0	12 473,6	69,01	89,06
- Постелен инвентар, облекло, материали, библиотека, вода, горива и енергия	6 750,0	4 925,2	5 144,8	72,97	95,73
- Командировки	720,0	559,4	502,1	77,69	111,40
- Външни услуги	6 975,4	5 208,5	5 269,8	74,67	98,84
- Текущ ремонт	820,0	314,0	885,6	38,29	35,45
- Други разходи, платени данъци, мита и такси	617,0	75,4	613,8	12,23	12,29
- Разходи за застраховки и други финансови услуги	215,0	26,5	57,5	12,32	46,05
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	106,0	99,3	99,0	93,69	100,31
Капиталови разходи	6 087,5	2 701,1	3 692,3	44,37	73,15
Програми за временна заетост	-	367,5	232,7	-	157,93
Други служби и дейности по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	-	1 011,9	375,6	-	269,41
Дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести	-	-	22,3	-	0,00
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	416,9	-	75,80	-
1.4. Отбрана и сигурност	75,0	93,9	8,8	125,20	106,70
1.5. Разходи за лихви	76,7	46,9	59,0	61,15	79,49
2. Предоставени трансфери	7 150,0	6 026,4	5 372,8	84,29	112,16
- На МТСП за Агенцията за соц. подпомагане, съгл. чл. 11, ал. 1, т. 2, буква "в", чл. 12, ал. 1, т. 4 и чл. 13, ал. 1, т. 3 от КСО	3 150,0	3 147,4	2 830,6	99,92	111,19
- На МТСП за фонд "Условия на труд"	4 000,0	2 879,0	2 542,2	71,98	113,25
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	3 678,2	-217,8	4 114,0	-5,92	-5,29
ФИНАНСИРАНЕ	-3 678,2	217,8	-4 114,0	-5,92	-5,29
- Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 678,2	-3 689,4	3 452,7	100,30	-106,86
- Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	4 288,6	1 804,1	-	-
- Друго вътрешно финансиране	-	2 524,5	876,2	-	-
- Наличност в началото на периода	-	258,1	526,3	-	-
Наличност в края на периода	-	217,3	258,1	-	-
Депозити и сметки консолидирани в "Единна сметка" в края на периода	-	2 951,5	-	-	-
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики)	-	-	1,6	-	-

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно осигурителните рискове в пет осигурителни фонда: 1) “Пенсии”, 2) “Трудова злополука и професионална болест”, 3) “Общо заболяване и майчинство”, 4) “Безработица”, 5) “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, както и бюджета на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД “ПЕНСИИ”

Бюджетът на фонд “Пенсии” се формира от приходи, разходи, трансфери и субсидии от държавния бюджет.

1. Приходите в бюджета на фонд “Пенсии” се набират от:

- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица.
- Суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране, през което:
 - родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ;
 - неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст;
 - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;
 - уволненият поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, е останал без работа.
- Трансфер от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания, др.

Задължително осигурени във фонд “Пенсии” на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност. **Размерът на осигурителната вноска** е 17,8 на сто за лицата родени преди 01.01.1960 г. и работещи при условията на трета категория труд и 20,8 на сто за работещите при първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а. За военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, които придобиват право на пенсия по чл. 69 от КСО, вноската е 40,8 на сто. Вноската за лицата, родени след 31.12.1959 г., работещи при трета категория труд, е 12,8 на сто, а за работещите при първа и втора категория труд, за лицата по чл. 69а е 15,8 на сто и за лицата по чл. 69 – 35,8 на сто. Осигурителната вноска за фонд “Пенсии” за лицата, родени преди 1 януари 1960 г., както и за лицата по чл. 127, ал. 5, работещи по трудови правоотношения се разпределя между осигурител и осигурен в съотношение 9,9:7,9 на сто. За родените след 31 декември 1959 г. осигурителната вноска се разпределя в съотношение 7,1:5,7 на сто. Вноската за сметка на осигурителя, когато лицето работи при условията на първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а, е 12,9 на сто за родените преди 01.01.1960 г. и 10,1 на сто за родените след 31.12.1959 г. За лицата по чл. 69 от КСО осигурителната вноска е изцяло за сметка на осигурителя.

Съгласно чл. 8, ал. 1, т. 2 от ЗБДОО за 2014 г., минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя съобразно облагаемия им доход за 2012 г. само за дейността им като самоосигуряващи се лица.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2012 г., както и за започналите дейност през 2013 г. и 2014 г., е 420 лв.

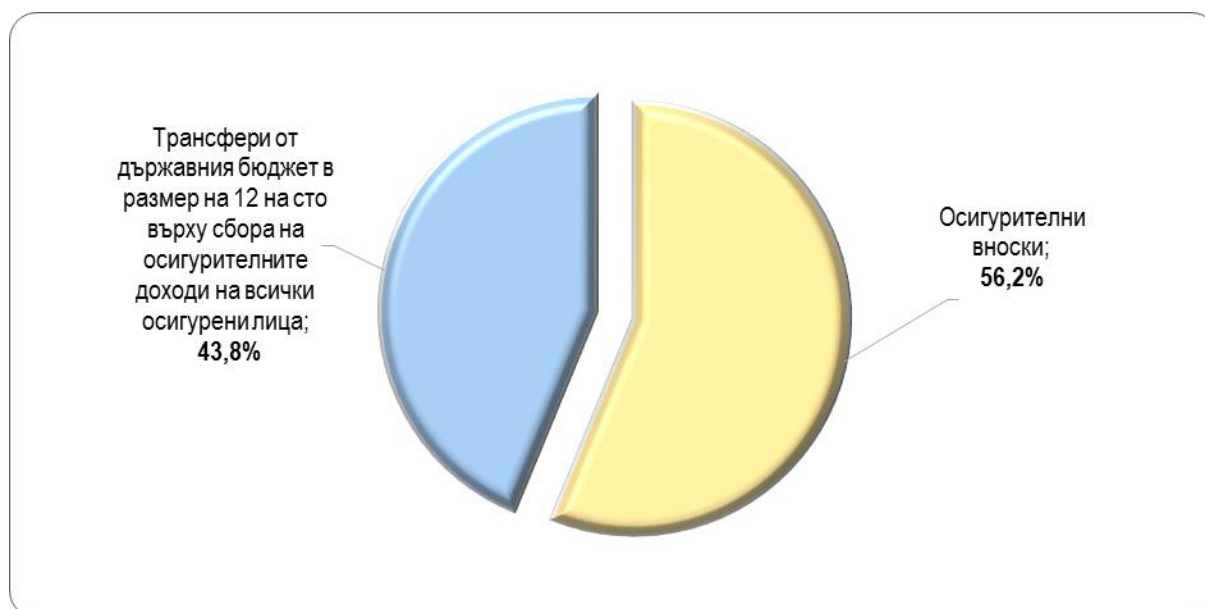
И през 2014 г. държавата участва в осигуряването на всички осигурени за пенсия поради общо заболяване, старост и смърт лица чрез трансфер във фонд “Пенсии” в размер и по ред, определен в чл. 21, т. 5 на КСО – 12 на сто от сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

Таблица № 21 : Бюджет на фонд “Пенсии” за 2014 г.

Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	5 990 901,6	5 980 389,1	99,8
1. Осигурителни приходи	5 990 251,5	5 979 739,0	99,8
1.1. Осигурителни вноски	3 371 305,6	3 360 793,1	99,7
1.2. Трансфер от държавния бюджет в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 618 945,9	2 618 945,9	100,0
2. Получени трансфери от държавния бюджет	650,1	650,1	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	7 773 258,8	7 792 074,1	100,2
1. Разходи	7 773 258,8	7 792 074,1	100,2
1.1. Пенсии	7 772 741,2	7 791 605,1	100,2
Пенсии за сметка на ДОО	7 731 221,5	7 755 183,7	100,3
Издръжка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги)	39 769,7	35 508,9	89,3
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 750,0	912,5	52,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	517,6	469,0	90,6
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	517,6	469,0	90,6
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-1 782 357,2	-1 811 685,0	101,6

През 2014 г. **всички постъпили приходи** в бюджета на фонд “Пенсии” са **5 980 389,1 хил. лв.**, при планирани 5 990 901,6 хил. лв., или изпълнението е 99,8%.

Осигурителните приходи през 2014 г. са **5 979 739,0 хил. лв.** При планирани 5 990 251,5 хил. лв., изпълнението е 99,8%. От тях 56,2% са от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, а останалата част (43,8%) са трансфер от държавния бюджет в размер 12 сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица.

Фигура № 27 : Структура на осигурителните приходи във фонд “Пенсии” през 2014 г.

В бюджета на фонд “Пенсии” през 2014 г. са постъпили **3 360 793,1 хил. лв. от осигурителни вноски**. Изпълнението спрямо плана е 99,7%, или са постъпили със 10 512,5 хил. лв. по-малко приходи от осигурителни вноски.

Трансферът от държавния бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година по план през 2014 г. е **2 618 945,9 хил. лв.**, като точно толкова е и отчетената сума. Трансферът представлява 43,8% от всички приходи на фонда и чрез него държавата участва като съосигурител в приходната част на бюджета на фонд “Пенсии”.

За зачитане на осигурителен стаж на различни основания (чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО) са предвидени и усвоени **650,1 хил. лв. трансфер** от държавния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; уволненият поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, е останал без работа; лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

2. Разходите в бюджета на фонд “Пенсии” са за изплащане на:

- Пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсирание на пенсиите и добавките;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация и други разходи, свързани с пенсионното осигуряване.

Разходите, покриващи всички плащания в бюджета на фонд “Пенсии”, са **7 792 074,1 хил. лв.** Изпълнението на плана е 100,2%, което е преразход с 18 815,3 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 7 791 605,1 хил. лв. В тях се включват разходи за пенсии, за издръжка (пощенска такса, ДДС и други финансови услуги) и за капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

Чистият разход за пенсии в размер на **7 755 183,7 хил. лв.** е с 23 962,2 хил. лв. по-голям от планирания. В него са включени разходите за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, пенсии на лицата по чл. 69 от КСО, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години. Към разходите по видове пенсии са добавени и разходите за пенсии по международни спогодби и европейски регламенти, в зависимост от вида на изплащаната пенсия.

Разходите за пенсии, без добавките към тях и еднократните допълнителни суми, през 2014 г. са 7 646 320,3 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

- Най-голямата сума от фонд “Пенсии” е изплатена за **пенсии за осигурителен стаж и възраст**, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях. За тези пенсии са изразходени **5 735 683,9 хил. лв.**, което представлява 75% от всичките разходи за пенсии.
- Следващият по големина разход е за **пенсии за инвалидност поради общо заболяване** – **1 310 412,1 хил. лв.**, или 17,1% от всички разходи.
- Общо на лицата по **чл. 69 от КСО** за пенсии за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване са изплатени **600 224,4 хил. лв.** с дял 7,8%.

Фигура № 28 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд "Пенсии" за 2014 г.

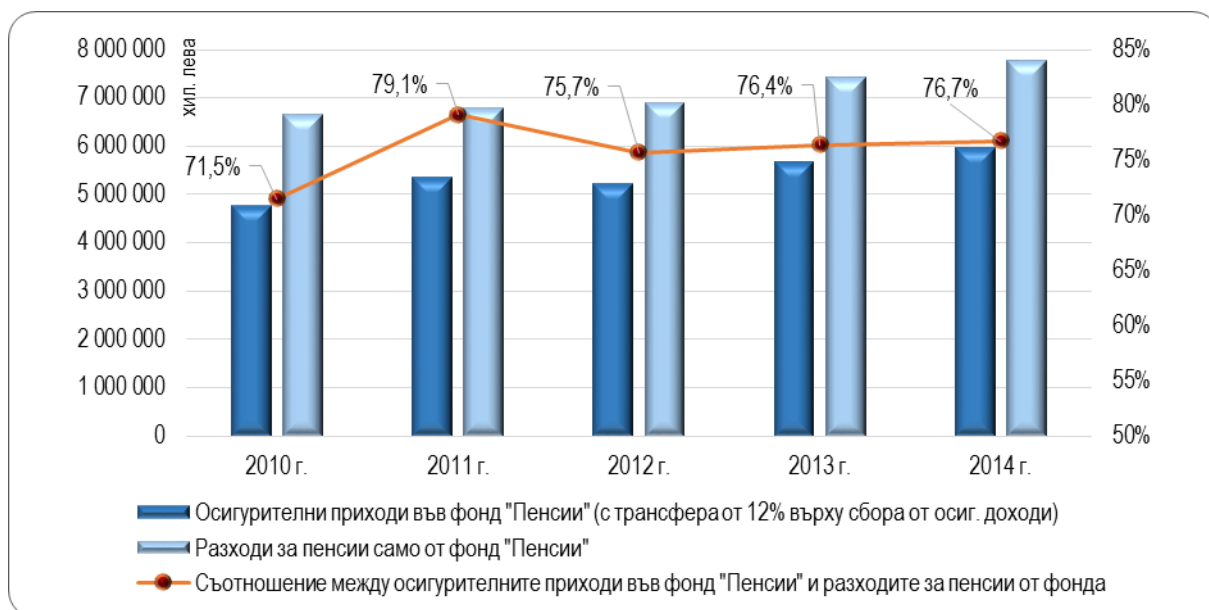
Издръжката, включваща пощенска такса и ДДС и други финансови услуги за обслужване изплащането на пенсиите, е в размер **35 508,9 хил. лв.** Изпълнението спрямо плана (39 769,7 хил. лв.) е 89,3%. Относителният дял на издръжката спрямо общия разход за пенсии е 0,46%.

С Постановление № 262 от 22 октомври 2012 г. (ДВ бр. 82 /26.10.2012 г.) Министерският съвет прие към КСО Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, уреждаща прилагането на създадената през 2010 г. част Втора А "Взаимодействие с пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка". Към 31 декември 2014 г. има извършени **капиталови трансфери** за прехвърляне на пенсионни права в размер на **912,5 хил. лв.**

Изплатената сума за финансиране на дейността за **профилактика и рехабилитация** е **0,01%** от всички разходи на фонда. Общо за тази дейност през 2014 г. са изплатени **469,0 хил. лв.**, при планирани 517,6 хил. лв.

Планираните през 2014 г. осигурителни приходи във фонд "Пенсии" покриват 77,1% от планираните разходи за пенсии от фонда, вкл. издръжката. **Постъпленията от осигурителни приходи по отчет са покрили 76,7% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.**

3. Планираният **дефицит** на фонд "Пенсии" е 1 782 357,2 хил. лв., а **отчетеният** в края на 2014 г. е **1 811 685,0 хил. лв.** Отчетът показва, че дефицитът е с 29 327,8 хил. лв. повече от планирания. По-високият дефицит се дължи на постъпилите с 10 512,5 хил. лв. по-малко от планираните осигурителни вноски, отчетените по-високи разходи за пенсии с 18 863,9 хил. лв. и отчетените с 48,6 хил. лв. под планираните разходи за социални помощи и обезщетения. В осигурителните приходи са включени приходите от осигурителни вноски и участието на държавата като съосигурител с трансфер от 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица през годината.

Фигура № 29 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд "Пенсии" на ДОО

ФОНД "ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ"

От фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер и представляват отговорността на държавата в предвидените в кодекса особени случаи. Фондът се финансира чрез трансфери от държавния бюджет.

1. Приходите в бюджета на фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" се състоят изцяло от получени трансфери от държавния бюджет, който по план е в размер на **330 822,0 хил. лв.** и точно толкова е отчетен.

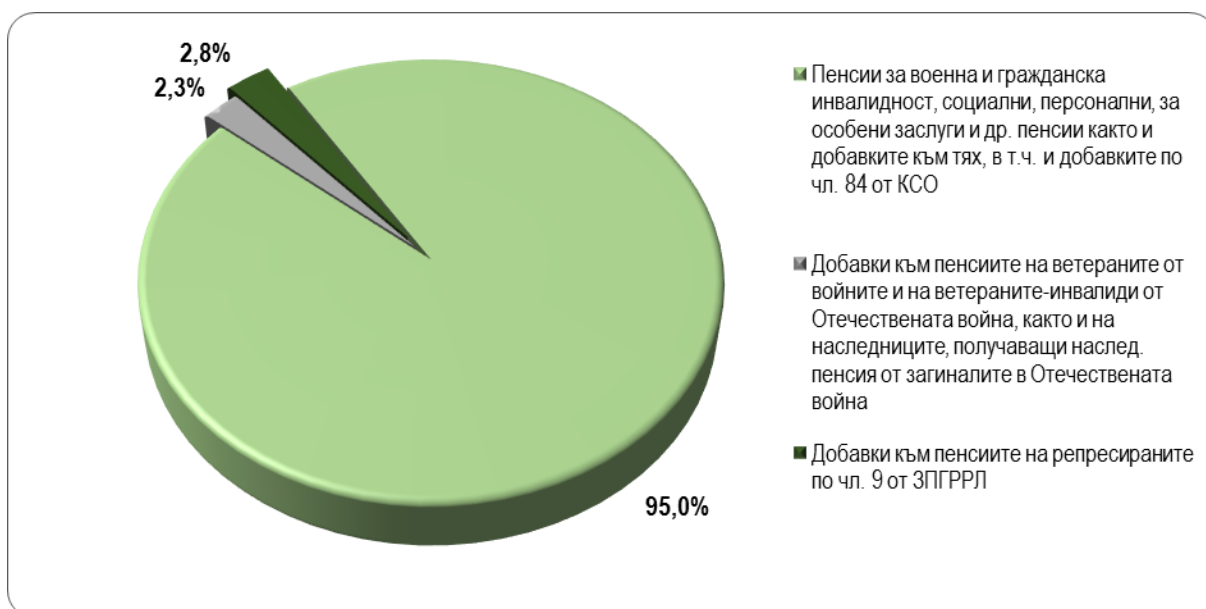
Таблица № 22 : Бюджет на фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност" за 2014 г.

Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	330 822,0	330 822,0	100,0
1. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	330 822,0	330 822,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	330 835,7	321 478,3	97,2
1. Разходи	330 835,7	321 478,3	97,2
1.1. Пенсии	330 822,0	321 469,8	97,2
Пенсии за сметка на държавния бюджет	328 685,6	319 692,3	97,3
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	310 880,1	303 599,2	97,7
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	8 274,2	7 270,0	87,9
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 528,6	8 819,9	92,6
-доб. по чл. 4 от Закона за уреждане на някои тр. и осиг. права на бълг. граждани	2,7	3,1	116,7
Издържка (пощенска такса и ДДС)	2 136,4	1 777,5	83,2
1.2. Социални помощи и обезщетения	13,7	8,5	62,0
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	13,7	8,5	62,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-13,7	9 343,7	

2. Разходите на фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” през 2014 г. са **321 478,3 хил. лв.** (с 9 357,4 хил. лв. по-малко от планираните 330 835,7 хил. лв.). Икономията се дължи на изплатените с 9 352,2 хил. лв. по-малко от планираните суми за пенсии и на изплатените с 5,2 хил. лв. под планираните суми за социални помощи и обезщетения.

Общо за **пенсиите, несвързани с трудова дейност**, са изплатени **321 469,8 хил. лв.**, включително пощенска такса и ДДС, което е с 2,8% по-малко от планираното:

- Изплатените суми за **пенсии** поради военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други са **303 599,2 хил. лв.**, което е 97,7 на сто от планираните средства за изплащането на тези пенсии.
- За **добавки** към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, са изразходени **7 270 хил. лв.** и представляват 87,9% от планираните 8 274,2 хил. лв.
- Изплатените суми за **добавки към пенсиите на репресираните лица** по чл. 9 от ЗПГРРЛ са в размер на **8 819,9 хил. лв.** (92,6 на сто от планираните).
- **Разходите по изплащането на пенсиите** – пощенска такса и ДДС, са в размер на **1 777,5 хил. лв.** и са с 358,9 хил. лв. по-малко от планираните в ЗБДОО за 2014 г.

Фигура № 30 : Разпределение на разходите за пенсии от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” за 2014 г.

Извършените разходи за изплащане на **парични помощи за профилактика и рехабилитация** от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” са **8,5 хил. лв.** В сравнение с планираните 13,7 хил. лв. представляват 62%.

3. Изпълнението на бюджета на фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” е с планиран дефицит от 13,7 хил. лв., но в края на 2014 г. завърши с **положителен финансов резултат от 9 343,7 хил. лв.** Причините за отчетения излишък са преведените средства за пенсии от държавния бюджет точно по план и отчетените по-малко разходи за пенсии и за социални помощи и обезщетения.

ФОНД “ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ”

Приходите на фонд “Трудова злополука и професионална болест” се набират от задължителни осигурителни вноски, които се внасят само от работодателите за наетите от тях

лица. И през 2014 г. осигурителната вноска е диференцирана в зависимост от честота и тежестта на трудовите злополуки по групи основни икономически дейности в диапазона от 0,4% до 1,1%. Конкретният размер на осигурителната вноска за всяка група от основните икономически дейности се приема като приложение към Закона за бюджета на ДОО за съответната година. Осигурителната вноска се начислява върху брутно трудово възнаграждение на работещите по трудови, служебни и приравнени към тях правоотношения, в т.ч. и за наетите на работа при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, независимо от размера на полученото месечно възнаграждение. Тази вноска е изцяло за сметка на работодателя. Морските лица също задължително се осигуряват във фонд “Трудова злополука и професионална болест”, като осигурителната вноска е за тяхна сметка.

Средствата, които постъпват във фонд “Трудова злополука и професионална болест”, се разходват за изплащане на пенсии, парични обезщетения, помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; за мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд “Трудова злополука и професионална болест”, през 2014 г. са **147 617,2 хил. лв.** Те превишават планираната сума с 13 543,2 хил. лв., или с 10,1%.

Таблица № 23 : Бюджет на фонд “Трудова злополука и професионална болест” за 2014 г.

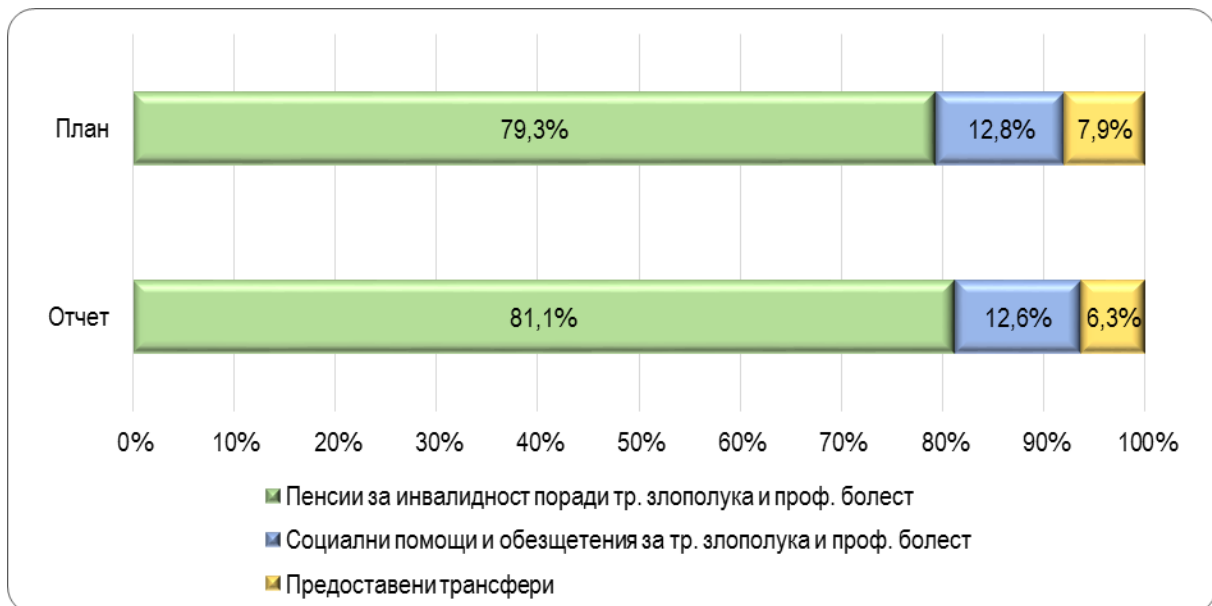
Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	134 074,0	147 617,2	110,1
1. Осигурителни приходи	134 074,0	147 617,2	110,1
1.1. Осигурителни вноски	134 074,0	147 617,2	110,1
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	55 113,4	51 561,6	93,6
1. Разходи	50 763,4	48 333,6	95,2
1.1. Пенсии	43 710,3	41 831,6	95,7
Пенсии за сметка на ДОО	43 471,2	41 608,3	95,7
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	239,1	223,3	93,4
1.2. Социални помощи и обезщетения	7 053,1	6 502,0	92,2
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	6 981,1	6 441,6	92,3
Еднократна помощ при смърт поради тр. злополука и проф. болест	59,3	55,2	93,1
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	12,7	5,2	41,1
2. Предоставени трансфери	4 350,0	3 228,0	74,2
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	349,0	99,7
- на МТСП за ф. "Условия на труд"	4 000,0	2 879,0	72,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	78 960,6	96 055,6	121,7

2. Общо разходите и трансферите на фонд “Трудова злополука и професионална болест, отчетени в края на 2014 г., са **51 561,6 хил. лв.** По план те са 55 113,4 хил. лв. и в края на 2014 г. фондът приключва с икономия от 3 551,8 хил. лв., или 6,4%. **Чистите разходи** на фонд “Трудова злополука и професионална болест” (без трансферите) са **48 333,6 хил. лв.** (95,2% от планираните).

От общите разходи на фонд “ТЗПБ” с най-голям дял са разходите за изплащане на пенсии, които заедно с разходите по обслужване изплащането на пенсиите, са 41 831,6 хил. лв. Те представляват 81,1% от всички разходи на фонд “Трудова злополука и професионална болест” за 2014 г. Чистият разход за пенсии е **41 608,3 хил. лв.**, който е 95,7 на сто от планирания в ЗБДОО за 2014 г. Разходите по изплащането на пенсиите са **223,3 хил. лв.**, (с 6,6 на сто по-малко от планираните 239,1 хил. лв.).

Следващата по големина група разходи в бюджета на фонд “Трудова злополука и професионална болест” е за изплащане на **социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест**. През 2014 г. за тях са изразходени **6 502,0 хил. лв.** (12,6% от всички разходи на фонда). Спрямо планираните 7 053,1 хил. лв. е направена икономия от 551,1 хил. лв., или 7,8 на сто.

- От тях най-много са изплатени за **парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест** – 6 441,6 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 539,5 хил. лв. (със 7,7 на сто) по-малко разходи за тези обезщетения.
- На наследниците на починалите осигурени лица във фонда се изплаща **еднократна парична помощ при смърт, настъпила вследствие на трудова злополука или професионална болест**. През 2014 г. за тази помощ са изплатени 55,2 хил. лв., при планирани 59,3 хил. лв.
- За **профилактика и рехабилитация** от фонд “ТЗПБ” са изплатени 5,2 хил. лв. и също е реализирана икономия от 58,9 на сто.

Фигура № 31 : Структура на разходите и трансферите във фонд "Трудова злополука и професионална болест" за 2014 г.

От средствата на фонд “Трудова злополука и професионална болест” са **предоставени следните трансфери** на обща стойност **3 228,0 хил. лв.**, разпределени както следва:

1) На **Агенцията за социална подпомагане** за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест са предоставени **349,0 хил. лв.**, при планирани 350 хил. лв.

2) На **фонд “Условия на труд”** за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени **2 879,0 хил. лв.**, при планирани 4 000 хил. лв.

3. Бюджетът на фонд “Трудова злополука и професионална болест” през 2014 г. завърши с **излишък** в размер на **96 055,6 хил. лв.**, при планиран 78 960,6 хил. лв. По-големият със 17 095,0 хил. лв. излишък е в резултат от постъпилите с 13 543,2 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски, отчетените по-малко разходи от планираните съответно за пенсии с 1 878,7 хил. лв. по-малко, за социални помощи и обезщетения с 551,1 хил. лв. по-малко, и предоставени трансфери с 1 122,0 хил. лв. по-малко.

ФОНД “ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО”

В бюджета на фонд “Общо заболяване и майчинство” се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5- годишна възраст и трансфер към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

Задължително осигурени в този фонд са: работещите по трудови и служебни правоотношения и приравнените към тях; наетите на работа при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през един календарен месец; лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, както и морските лица. Морските лица задължително се осигуряват за своя сметка във фонд “Общо заболяване и майчинство”.

Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за този риск по свое желание и осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка.

1. Постъпленията в приходната част на бюджета на фонд “Общо заболяване и майчинство” през 2014 г. са изцяло от осигурителни вноски. Постъпили са общо **763 937,3 хил. лв.**, които са с 6,2 на сто над планираните. В ЗБДОО за 2014 г. са предвидени 719 228,8 хил. лв., или преизпълнението на приходната част на бюджета на фонда е 44 708,5 хил. лв.

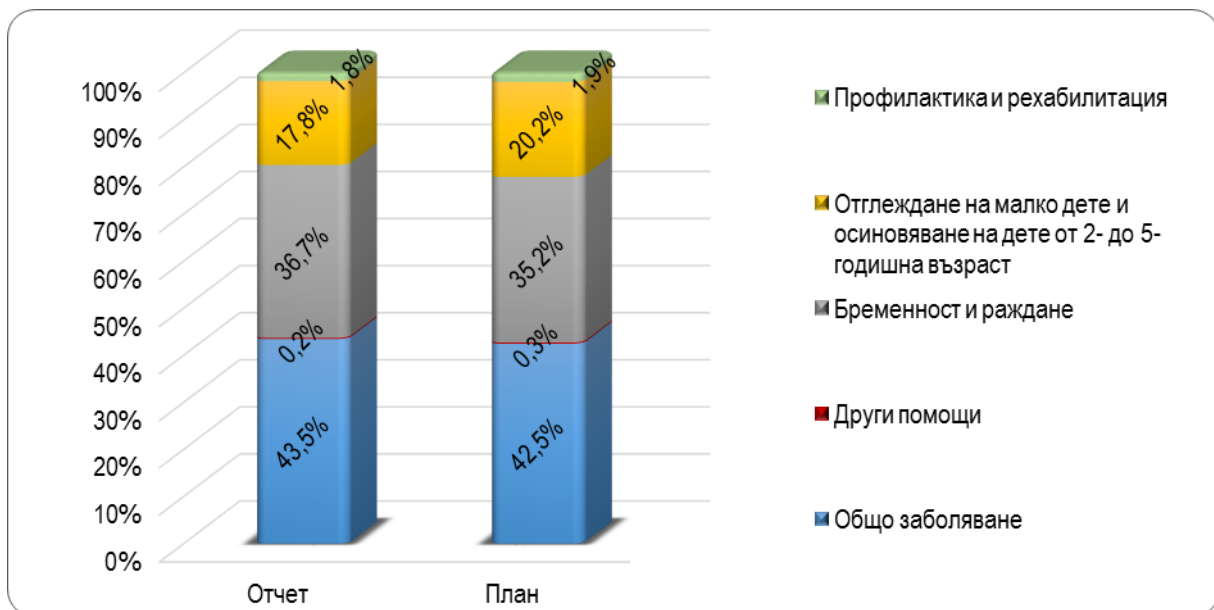
Таблица № 24 : Бюджет на фонд “Общо заболяване и майчинство” за 2014 г.

Показатели	ЗБ - план	Отчет	Изпълнение
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	%
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	719 228,8	763 937,3	106,2
1. Осигурителни приходи	719 228,8	763 937,3	106,2
1.1. Осигурителни вноски	719 228,8	763 937,3	106,2
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	774 436,8	813 596,0	105,1
1. Разходи	771 636,8	810 797,6	105,1
1.1. Социални помощи и обезщетения	771 636,8	810 797,6	105,1
- обезщетения поради общо заболяване	270 439,9	293 125,3	108,4
- обезщетения за гледане на болен и карантина	11 793,6	10 992,8	93,2
- обезщетения поради нетрудови злополуки	45 354,9	48 109,1	106,1
- доплащане разликата за трудоустроени болни	79,6	50,3	63,1
- обезщетения при бременност и раждане	271 465,8	297 535,0	109,6
- доплащане разликата при трудоустрояване поради бременност и кърмене	2,9	0,0	
- обезщетения за отглеждане на малко дете	155 668,0	144 258,9	92,7
- обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст	-	325,3	
- еднократна помощ при смърт	2 009,7	2 000,7	99,6
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	14 818,4	14 400,2	97,2
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	0,0	
2. Предоставени трансфери	2 800,0	2 798,4	99,9
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 798,4	99,9
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-55 208,0	-49 658,7	89,9

2. Извършените за сметка на ДОО **разходи и трансфери** от фонда през 2014 г. са **813 596,0 хил. лв.**, при планирани 774 436,8 хил. лв., или преразходът е 5,1%.

Разходите за социални помощи и обезщетения по КСО възлизат на **810 797,6 хил. лв.** Те превишават планираните 771 636,8 хил. лв. с 5,1% и представляват 99,7% от всички разходи и трансфери.

Според отчетените разходи с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения поради общо заболяване (43,5%), следвани от паричните обезщетения поради бременност и раждане (36,7%) и обезщетенията за отглеждане на малко дете и за осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст (17,8%).

Фигура № 32 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд "Общо заболяване и майчинство" за 2014 г.

➤ **Паричните обезщетения за временна неработоспособност** включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за доплащане разликата за трудоустроени болни. Разходът за тях възлиза на **352 277,5 хил. лв.**, при планирани 327 668,0 хил. лв. Преразходът е 24 609,5 хил. лв., или 7,5%.

- Основният вид разход в тази група е за **парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване**, за които през 2014 г. са изплатени **293 125,3 хил. лв.** Преразходът за тези обезщетения е 22 685,4 хил. лв. спрямо заложеното в плана. Дължи се на по-високия брой общо изплатени работни дни през 2014 г. (с 1 376 249 дни повече).
- Преразход има и при **обезщетенията поради нетрудови злополуки**. При планирани 45 354,9 хил. лв., през 2014 г. са изплатени **48 109,1 хил. лв.** Дължи се както на отчетения с 0,97 лв. или 4,5% по-висок среднодневен размер на паричното обезщетение, така и на по-високия брой изплатени работни дни (с 31 991 дни повече) спрямо планираните.
- При другите два вида обезщетения от тази група е реализирана икономия. За **обезщетения за гледане на болен член от семейството и карантина** през 2014 г. са изплатени **10 992,8 хил. лв.** или с 800,8 хил. лв. по-малко. Тя се дължи на по-малко изплатените дни (84 088 дни), тъй като среднодневният размер на обезщетението е с 1,59 лв. над планирания. В процентно изражение най-голяма е икономията при **паричните обезщетения за доплащане разликата на**

трудоустроени болни – 36,9% по-малко е изплатената сума. При предвидени 79,6 хил. лв. са изплатени **50,3 хил. лв.**

➤ Изплатените суми за **обезщетения поради бременност и раждане** са **297 535,0 хил. лв.** При планирани 271 465,8 хил. лв. са отчетени с 26 069,2 хил. лв. повече, което се дължи основно на изплатените с 1 604 266 работни дни повече. За доплащане разликата при трудоустрояване поради бременност и кърмене през 2014 г. няма отчетени средства, въпреки че по план са предвидени 2,9 хил. лв.

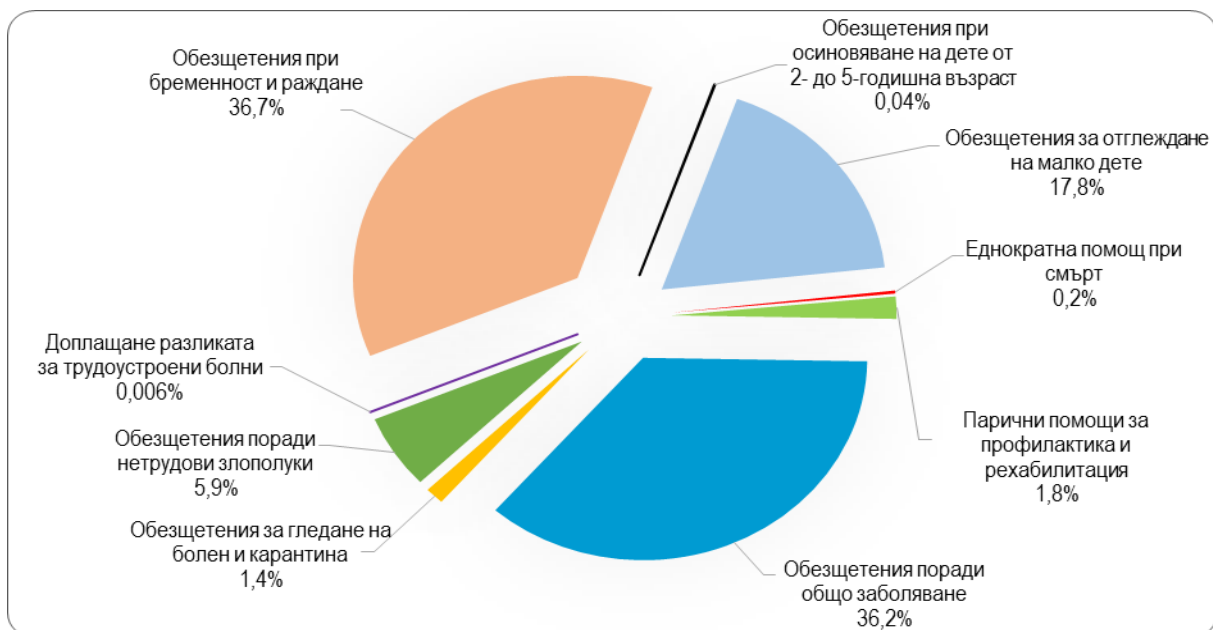
➤ Изплатената сума за **обезщетения за отглеждане на малко дете** е **144 258,9 хил. лв.**, което е с 11 409,2 хил. лв. по-малко от планираните 155 668,0 хил. лв. Икономията при този вид плащания е 7,3% и се дължи на изплатените със 170 437 по-малко работни дни, както и на отчетения с 0,91 лв., или 5,6% по-нисък среднодневен размер на паричното обезщетение. Това е третата по големина група разходи за социални помощи и обезщетения с дял от 17,8%.

➤ За новия вид **обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст** са изплатени **325,3 хил. лв.**, което представлява 0,04% от разходите за социални помощи и обезщетения.

➤ **Паричните помощи за профилактика и рехабилитация** бележат икономия от 2,8%. За тях през 2014 г. са изплатени **14 400,2 хил. лв.**, при планирани 14 818,4 хил. лв.

➤ При другите два вида парични помощи също се отчита икономия. За **еднократни помощи при смърт на осигурени лица** са изплатени 2 000,7 хил. лв. Не са отчетени разходи за парични помощи за **инвалидност поради общо заболяване**, когато няма основание за отпускане на пенсия, тъй като не е постъпило искане за изплащане от нито едно лице.

Предоставеният **трансфер от ДОО** на Министерство на труда и социалната политика за Агенцията за социално подпомагане, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за осигуряване на **помощно-технически средства**, е в размер на **2 798,4 хил. лв.**

Фигура № 33 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд "Общо заболяване и майчинство" през 2014 г.

3. В бюджета на фонд "Общо заболяване и майчинство" е планиран недостиг от 55 208,0 хил. лв., а в края на 2014 г. е отчетен **49 658,7 хил. лв.** По-малкият недостиг или дефицит се дължи главно на по-високите приходи от осигурителни вноски в сравнение с планираните (с 44 708,5 хил. лв. повече), които надвишават по-високите разходи за парични помощи и обезщетения (с 39 160,7 хил. лв. повече).

ФОНД "БЕЗРАБОТИЦА"

Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска за фонд "Безработица" е 1 на сто. Разпределя се между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Не се осигуряват за безработица самоосигуряващите се лица, работещите без трудови правоотношения, по договор с възложител и наетите по програми за насърчаване на заетостта и за подкрепа на майчинството. Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноска за своя сметка.

По данни на Агенцията по заетостта през 2014 г. средногодишният брой на регистрираните безработни лица е 366 470 души. В сравнение с 2013 г., когато са били 371 380 души, те са намалели с 4 910 души, или с 1,3%. От тях през 2014 г. НОИ е изплатил обезщетение средногодишно на 107 312 безработни лица.

Таблица № 25 : Бюджет на фонд "Безработица" за 2014 г.

Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	198 731,8	211 187,0	106,3
1. Осигурителни приходи	198 331,8	210 787,0	106,3
1.1. Осигурителни вноски	198 331,8	210 787,0	106,3
2. Получени трансфери от ДБ	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	361 928,3	340 176,4	94,0
1. Разходи	361 928,3	340 176,4	94,0
1.1. Социални помощи и обезщетения	361 928,3	340 176,4	94,0
Обезщетения за безработица	361 528,3	339 151,9	93,8
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	317,4	79,4
Еднократно изплатени обезщетения за безработица - чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	0,0	708,3	
Възстановени обезщетения и помощи за безработни	0,0	-1,3	
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-163 196,5	-128 989,4	79,0

1. Общо постъпилите през 2014 г. приходи и трансфери в бюджета на фонд "Безработица" са **211 187,0 хил. лв.**, от които 210 787,0 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от държавния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България. По план приходите и трансферите са 198 731,8 хил. лв. Преизпълнението общо е 6,3 на сто, което се дължи основно на по-високите с 12 455,2 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните.

2. Отчетените разходи за изплащане на обезщетения и помощи за безработни общо са 340 176,4 хил. лв. Спрямо плана са усвоени 94% и е реализирана икономия от 21 751,9 хил. лв. Изплатени са обезщетения средно за годината на 107 312 безработни лица (с 6,1 на сто по-малко от планираните) при средно обезщетение на лице 264,16 лв., което е с 0,1 на сто по-високо от планираното.

През 2014 г. изплатените парични обезщетения за безработица са 339 151,9 хил. лв., които са с 22 376,4 хил. лв. по-малко от планираните.

За обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България са отчетени 317,4 хил. лв., при план 400 хил. лв., като икономията спрямо плана е 82,6 хил. лв., или 20,6%. За еднократно изплатени обезщетения за безработица на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) са изплатени 708,3 хил. лв.

3. Планираният дефицит на фонд "Безработица" е 163 196,5 хил. лв., а отчетеният – **128 989,4 хил. лв.** (79% от планирания). По-ниският дефицит се дължи на постъпилите с

12 455,2 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и на по-ниските разходи за обезщетения (с 21 751,9 хил. лв. по-малко).

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация.

Като общ административен фонд, бюджетът на НОИ включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети и външно финансиране.

I. Общо приходите и трансферите в бюджета на НОИ са 1 952 540,1 хил. лв. Те са с 49 823,1 хил. лв. по-малко от планираните в ЗБДОО за 2014 г.

1. В бюджета на НОИ са постъпили 20 950,7 хил. лв. неданъчни приходи, които са с 2 737,7 хил. лв., или близо 15 на сто повече от планираните 18 213,0 хил. лв.

При приходите от глоби, санкции и наказателни лихви има преизпълнение на плана с 22,1 на сто. При планирани 11 710,0 хил. лв. са събрани 14 296,1 хил. лв., или с 2 586,1 хил. лв. повече.

Общо от приходи и доходи от собственост са постъпили 5 855,3 хил. лв. (5,5 на сто по-малко от планираното), а по перото други неданъчни приходи са постъпили 799,4 хил. лв., или близо 162,1 на сто повече от планираните 305,0 хил. лв.

2. Получената допълнителна субсидия от държавния бюджет за покриване на недостига от средства е **1 928 534,9 хил. лв.** Планираният трансфер в ЗБДОО за 2014 г. е 1 985 181,4 хил. лв., или фактически са преведени с 56 646,5 хил. лв. по-малко. Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през 2014 г. са: 362,8 хил. лв. от МТСП по програми за осигуряване на заетост, 3 586,1 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци и 63,6 хил. лв. помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от Европейския съюз.

II. Разходите в бюджета на НОИ се утвърждават от надзорния съвет по предложение на управителя. През 2014 г. отчетените разходи в бюджета на НОИ са **67 824,1 хил. лв.** Спрямо плана са усвоени 88,2% и е реализирана икономия от 9 046,1 хил. лв.

Разходите за **програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост** са 67 683,3 хил. лв. и представляват 0,7 на сто от чистите разходи (без трансферите) на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. Спрямо плана са усвоени 88,2% и е реализирана **икономия от 9 035,2 хил. лв.**

- С най-голям дял са **разходите за заплати,** възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания на персонала – 76,8% от всички разходи за служби по социално осигуряване. При планирани в Закона за бюджета на ДОО за 2014 г. 53 877,6 хил. лв. са изплатени 51 977,6 хил. лв. Усвоени са 96,5% от планираната сума и е **реализирана икономия 1 900,0 хил. лв.**
- При **издръжката** (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) **икономията е 4 988,4 хил. лв.** По план за издръжка в Закона за бюджета на ДОО за 2014 г. са предвидени 16 097,4 хил. лв., но са усвоени 11 109,0 хил. лв., или 69,0 на сто.
- При **капиталовите разходи икономията е 3 386,4 хил. лв.,** или 55,6 на сто спрямо предвидените по план 6 087,5 хил. лв. Усвоени са 2 701,1 хил. лв., или 44,4 на сто.

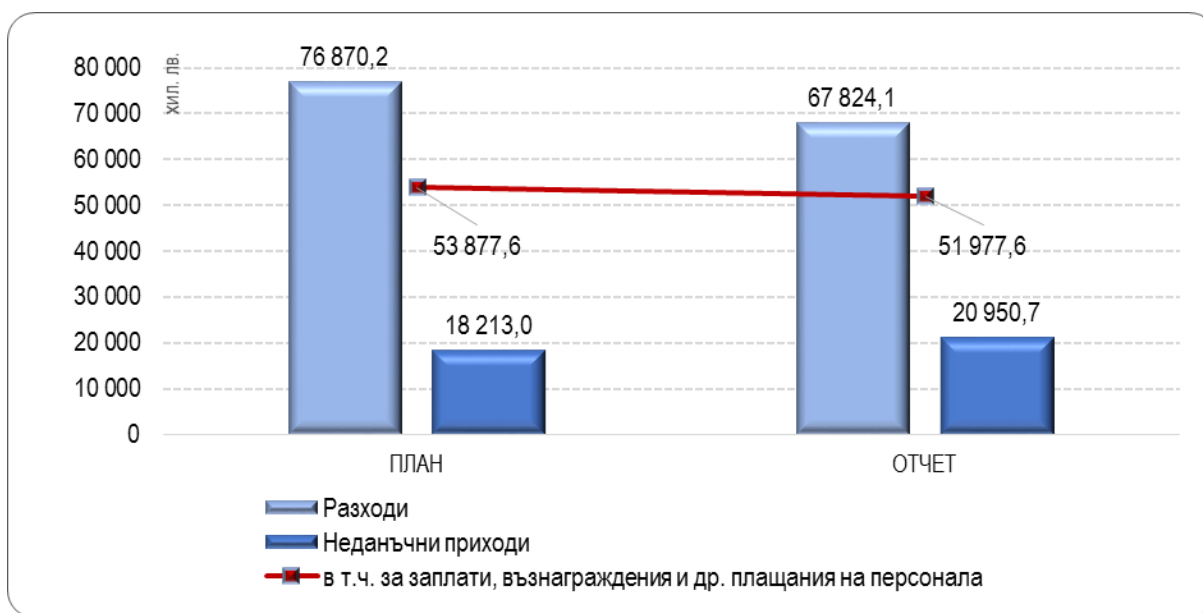
Изразходваната сума за **отбрана и сигурност** е 93,9 хил. лв., което е преразход спрямо плана с 18,9 хил. лв., или с 25,2 на сто над планираната сума от 75,0 хил. лв.

Таблица № 26 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2014 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	2 002 363,2	1 952 540,1	97,5
1. Неданъчни приходи	18 213,0	20 950,7	115,0
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 198,0	5 855,3	94,5
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 380,0	4 771,1	88,7
Приходи от наеми на имущество	180,0	76,7	42,6
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	18,0	1,4	8,0
Приходи от други лихви	620,0	1 006,1	162,3
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	11 710,0	14 296,1	122,1
1.3. Други неданъчни приходи	305,0	799,4	262,1
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 031,2	-958,0	92,9
3. Получени допълнителни субсидия от държавния бюджет за покриване на недостига от средства	1 985 181,4	1 928 534,9	97,1
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	362,8	-
5. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина	-	63,6	-
6. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	3 586,1	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	76 870,2	67 824,1	88,2
1. Разходи	76 870,2	67 824,1	88,2
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	76 718,5	67 683,3	88,2
Заплати и възнаграждения за персонала	38 808,1	37 536,7	96,7
Други възнаграждения и плащания за персонала	3 933,0	3 733,0	94,9
Задължителни осигурителни вноски от работодатели	11 136,5	10 707,9	96,2
Издръжка	16 097,4	11 109,0	69,0
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	106,0	99,3	93,7
Капиталови разходи	6 087,5	2 701,1	44,4
Програми за временна заетост	-	367,5	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	1 011,9	-
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	416,9	75,8
1.2. Отбрана и сигурност	75,0	93,9	125,2
1.3. Разходи за лихви по заеми от банки и финансови институции от чужбина и други разходи за лихви към местни лица	76,7	46,9	61,2
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 925 493,0	1 884 716,0	97,9
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-1 925 493,0	-1 884 716,0	97,9
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 678,2	-3 689,4	100,3
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	4 288,6	-
Друго вътрешно финансиране	-	2 524,5	-
Наличност в началото на периода	-	258,1	-
Наличност в края на периода	1 921 814,8	1 885 151,1	98,1
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-4,8	-
Депозити и сметки консолидирани в "Единна сметка" в края на периода	-	2 951,5	-

III. В бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при **планиран излишък** в края на 2014 г. от 1 925 493,0 хил. лв. е отчетен **излишък** в размер 1 884 716,0 хил. лв., или с 40 777,0 хил. лв. под планирания.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2013 г., **наличността в бюджета на НОИ в края на годината е 1 885 151,1 хил. лв.**, или 36 663,7 хил. лв. под планираната (1 921 814,8 хил. лв.).

Фигура № 34 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2014 г.

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ (- 1 811 685,0 + 9 343,7 + 96 055,6 - 49 658,7 - 128 989,4 + 1 885 151,1 = 217,3 хил. лв.).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване”, който функционира от 1 януари 1997 г. като извънбюджетна сметка до 2013 г., а от 2014 г., съгласно Закона за публичните финанси, се управлява като отделен бюджет. Администрирането и обслужването на фонда се извършва от Националния осигурителен фонд. От 2006 г. събирането на осигурителните вноски за УчПФ се извършва от Националната агенция за приходите. Осигурени лица в УчПФ са заетите на педагогически длъжности в системата на просветата. Учителският пенсионен фонд е изграден на разходопокривен принцип, но за разлика от фонд „Пенсии” на ДОО, годишните приходи от осигурителни вноски на УчПФ превишават разходите на фонда, което позволява инвестиране на свободните средства в държавни ценни книжа (ДЦК). През близо 20-годишния период на съществуване на УчПФ, броят на бенефициентите на плащания (пенсии и добавки) от фонда и стойността на неговите активи постоянно нарастват.

Учителският пенсионен фонд е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране за педагогическия персонал в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради влиянието на множество фактори върху здравословното и психическо състояние на лицата, упражняващи учителска професия, законът позволява облекчени условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за тази категория лица (*§ 5 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО*).

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) осигурява изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху brutните трудови възнаграждения на учителите и е в нормативно определен размер 4,3 на сто за 2014 г.

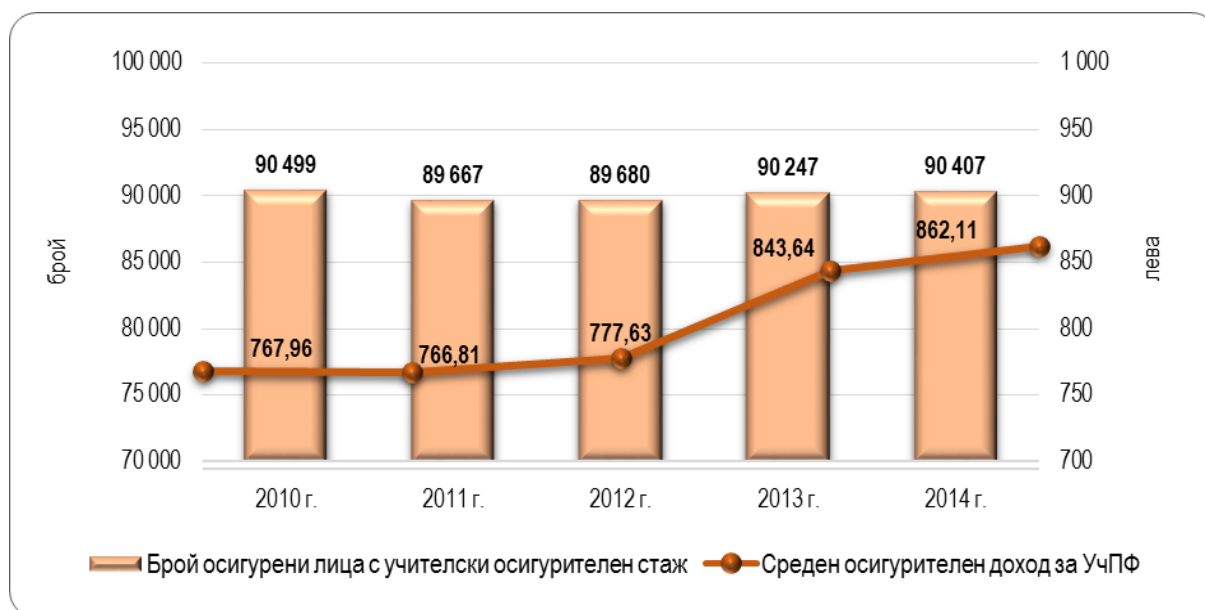
В следващата таблица са поместени основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2013 г. и 2014 г. и сравнението между тях.

Таблица № 27 : Натурални показатели на учителския пенсионен фонд за 2013 и 2014 г.

Показатели	2013 г.	2014 г.	% изпълнение спрямо 2013 г.
Средногодишен брой осигурени лица	90 247	90 407	100,18%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	843,64	862,11	102,19%
Процент на осигурителната вноска (%)	4,3	4,3	-
Брой на пенсиониращите се по-рано учители, съгласно § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	2 081	1 446	69,49%
Среден месечен размер на намалената пенсия, съгласно § 5, ал. 2 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	275,74	285,74	103,63%
Брой на учителите, получаващи добавки, съгласно § 5 ал. 3 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	17 767	18 388	103,50%
Среден размер на добавката на учител към 31.12. на съответната година (лв.).	34,06	59,02	173,28%
Брой на пенсиониращите се учители, съгласно § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година.	86	89	103,49%
Среден месечен размер на получената пенсия, съгласно § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12. на съответната година (лв.).	247,77	268,49	108,36%

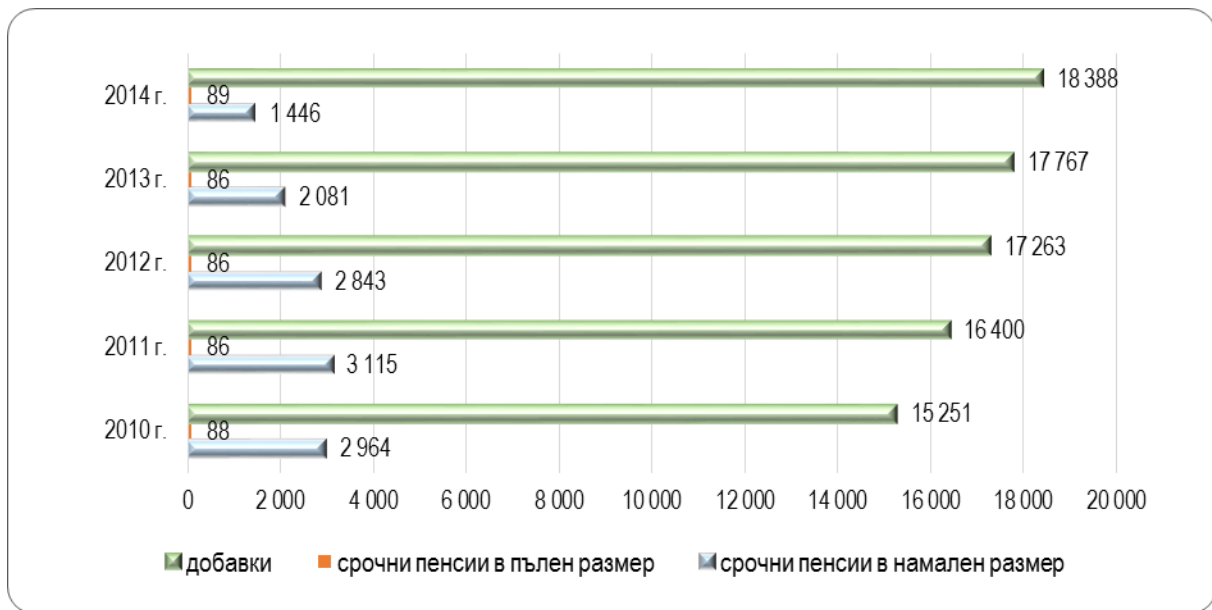
Осигурени лица и осигурителен доход

Отчетеният **средногодишен брой учители**, за които са превеждани осигурителни вноски в УчПФ през 2014 г., е **90 407 лица**, което е увеличение с 1,3 на сто спрямо плана и с 0,2 на сто увеличение спрямо 2013 г.

Фигура № 35 : Брой осигурени лица и среден осигурителен доход за УчПФ, за периода 2010-2014 г.

Средногодишният отчетен **осигурителен доход** за учителите за 2014 г. е **862,11 лв.** (при планиран 849,50 лв.), като увеличението е с 2,2 на сто спрямо 2013 г. и с 26,2 на сто по-висок от този на всички осигурени лица за 2014 г. Изпреварващото нарастване на средногодишния доход на учителите спрямо този на всички осигурени лица се обуславя от системата на делегираните бюджети, което дава право на директорите на училищата да заделят голяма част от тях за възнаграждения и да определят индивидуалните възнаграждения въз основа на преподавателската натовареност и численост на персонала.

Фигура № 36 : Брой пенсии и добавки, изплащани от УчПФ, за периода 2010-2014 г.

Осигурените лица в Учителския пенсионен фонд имат право на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото за ранно пенсиониране.

Срочни пенсии в намален размер

За да възникне правото на ранно пенсиониране на учителите са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

- 1) Навършване на определена възраст – три години по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО.
- 2) Наличие на определен учителски осигурителен стаж. За 2014 г. са необходими 25 г. и 8 м. за жените и 30 г. и 8 м за мъжете.

На тези лица се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но с намаление за всеки месец, недостигащ на лицето до навършване на общоприетата възраст за пенсиониране в стандартния случай. Намалението в размера на пенсията от 2014 г. е с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта по чл. 68, ал.1 на КСО.

Пенсионерите, получаващи срочна пенсия в намален размер от УчПФ към 31.12.2014 г. са **1 446** (с 635 пенсионери по-малко отколкото през 2013 г.). През последните две години броят им намалява поради въвеждане на по-строги условия за пенсиониране и нежелание на учителите да се възползват от възможността за ранно пенсиониране с пенсия в намален размер. През 2013 г. и 2014 г. броят на **новоотпуснатите срочни пенсии** в намален размер е два пъти по-малък от новоотпуснатите през 2012 г. (508 през 2014 г., 493 през 2013 г., 1 042 през 2012 г.). При удовлетворяване на условието за възраст по чл. 68, ал. 1 на КСО, учителите пенсионери спират да получават пенсии от УчПФ и започват да получават действителните си пенсии от фонд „Пенсии” на държавното обществено осигуряване. През 2014 г. **1 135 пенсионера** са преминали от схемата за ранно пенсиониране на учителите във фонд „Пенсии” на ДОО.

Фигура № 37 : Брой и среден размер на пенсията в намален размер от УчПФ, за периода 2010-2014 г.

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2014 г. е **285,74 лв.** Той е нараснал с 3,6 на сто спрямо размера им към 31 декември 2013 г. Дължи се на осъвременяването на пенсиите от 1 юли 2014 г. с 2,7 на сто и промяна в размера на намалението на пенсията за всеки месец, недостигащ на лицето до навършване законоустановената възраст за пенсиониране от 0,2 на сто на 0,1 на сто. Запазва се разликата в размера на пенсиите между двата пола в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 317,15 лв. и е с 12,6 на сто по-висок от този за жените (281,69 лв.).

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е **39,7 месеца** в края на 2014 г. (39,8 месеца в края на 2013 г.).

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж за съответната година, и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 на КСО, се изплаща пенсия в пълен размер от УчПФ до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО. След това пенсията започва да се изплаща от фонд "Пенсии" (§ 5, ал. 4 от ПЗР на КСО)⁵.

Броят на изплащаните от УчПФ **срочни пенсии в пълен размер** към 31.12.2014 г. е 89 (с 3 повече от 2013 г.). Техният **среден размер** към края на 2014 г. е **268,49 лв.**, който е с 8,4 на сто по-висок от този през 2013 г. Средната пенсия при мъжете (305,36 лв.) е по-висока от тази на жените с 38,61 лв., или с 14,5 на сто.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 (65 г. и 8 мес.), е **63,8 месеца** към края на 2014 г. (61,4 месеца за 2013 г.).

Средните месечни размери на тези два вида пенсии от УчПФ (по § 5, ал. 2 и ал. 4 от ПЗР на КСО) са по-ниски, както спрямо средния размер на пенсиите на учителите, получаващи само добавка от фонда (297,52 лв.), така и спрямо средния размер (310,00 лв.) на всички други пенсии. Причината за по-ниските размери на срочните пенсии за ранно пенсиониране е, че те нормативно се намаляват с 0,1 на сто за всеки месец недостигащ на лицата до навършването на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, а по-ниските размери на пенсиите на учителите в пълен

⁵ За 2014 г. възрастта за пенсиониране по § 5, ал. 4 от ПЗР на КСО е 65 години и 8 месеца.

размер се дължат на по-ниския осигурителен стаж на пенсиониращите се от УчПФ, който участва във формулата за изчисляване на пенсията.

Фигура № 38 : Брой и среден размер на пенсията в пълен размер от УчПФ, за периода 2010-2014 г.

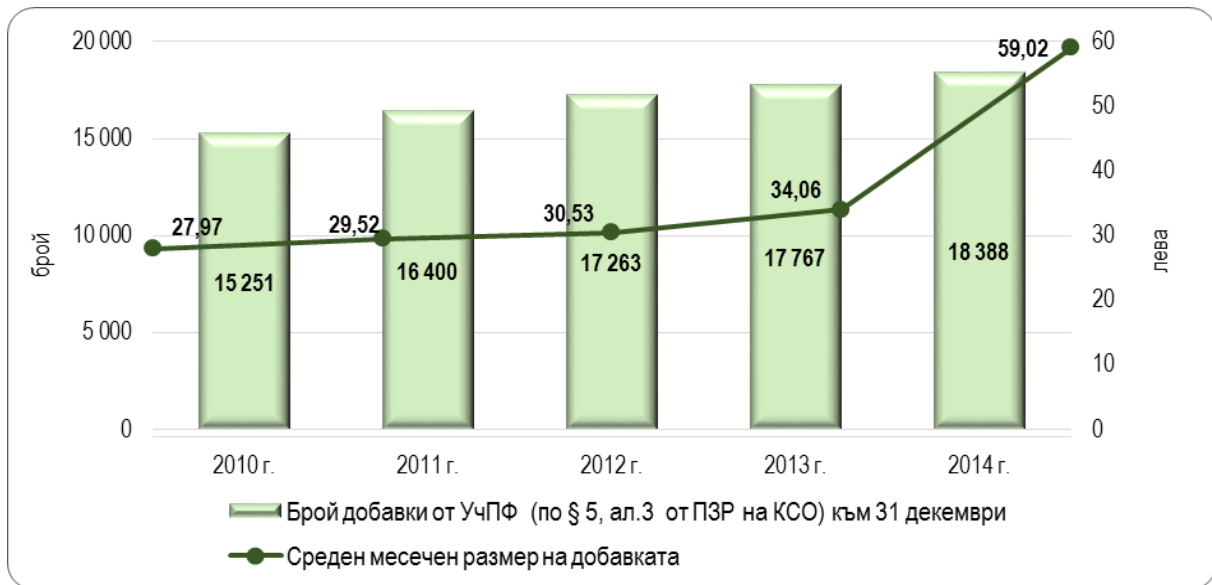
Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които се пенсионира по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но са изпълнили условията за пенсиониране на учителите по § 5, ал. 1 от ПЗР на КСО, се изплаща добавка от УчПФ. От 2014 г. добавката е в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта за по-ранно пенсиониране на учителите.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ към 31.12.2014 г., е **18 388** (с 621 повече от 2013 г.). Запазва се тенденцията за постепенното им нарастване всяка година. То е резултат от законовата рамка, а също е показателно и за желанието на учителите да отлагат пенсионирането си в случаите, когато имат възможност да продължат да работят. Броят на **новоотпуснатите добавки** през 2014 г. е **844** (с 157 повече от 2013 г.).

Средният размер на получаваните добавки през м. декември 2014 г. е **59,02 лв.**, който е със **73,3** на сто по-висок от средния размер на добавката в края на 2013 г. Значителното покачване в средния размер на получаваните добавки от УчПФ към пенсиите на учителите е вследствие влязлото в сила от началото на 2014 г. изменение в КСО, съгласно което размерът на добавката за учителите, които са се пенсионирали по условията на чл. 68, ал. 1 от КСО, се повиши от 0,2 на сто на 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на необходимата възраст за получаване на намалена пенсия.

Средният брой месеци за получаване на добавка е **57,1** месеца в края на 2014 г. (56,8 месеца в края на 2013 г.).

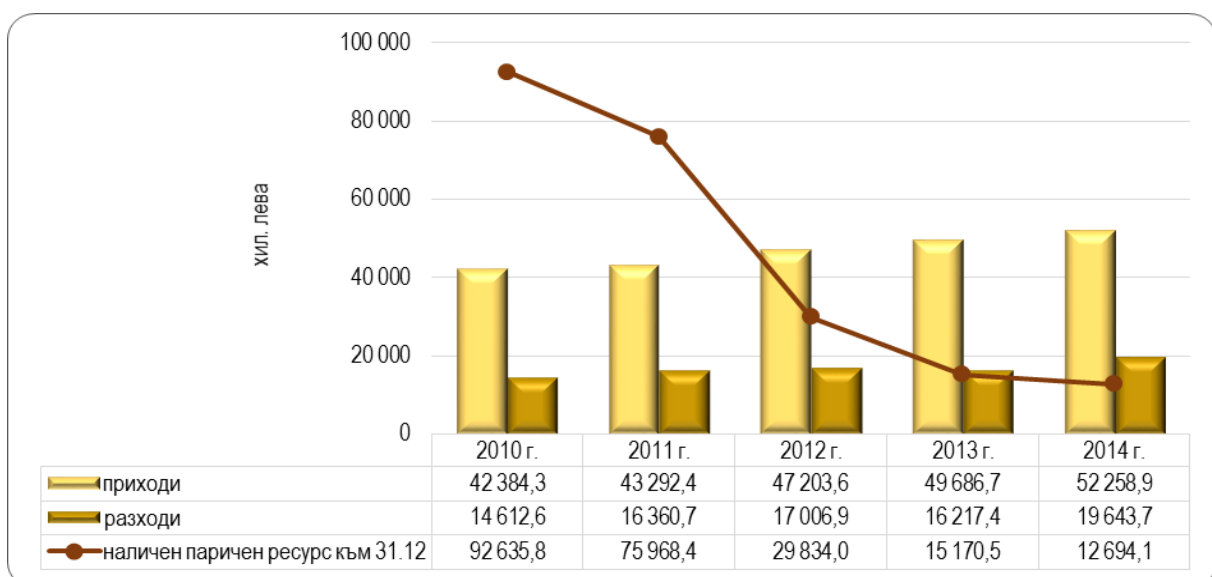
Фигура № 39 : Брой и среден размер на добавките от УчПФ, за периода 2010-2014 г.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд през 2014 г.

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за учителите и възпитателите и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2014 г. са планирани постъпления в размер 51 987,9 хил. лв., а са отчетени **52 258,9 хил. лв.** приходи. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана за 2014 г. възлиза на 100,5 на сто, или с 272,0 хил. лв. повече от предвидените. В сравнение с предходната година увеличението е с 5,2 на сто.

➤ От приходите най-съществено значение имат постъпленията от **осигурителни вноски**, които представляват 72,1 на сто от общите приходи. Отчетените приходи от осигурителни вноски през 2014 г. възлизат на **37 655,0 хил. лв.**, или с 3,4 на сто по-малко от планираните. Приходите от осигурителни вноски, събрани от Националната агенция за приходите, са в размер на 31 320,2 хил. лв., при план 31 871,6 хил. лв. Централизираните вноски от бюджета са в размер на 6 334,8 хил. лв., при план 7 125,3 хил. лв.

➤ Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от ДЦК, които възлизат на 14 580,3 хил. лв., при планирани 12 986,7 хил. лв., или с 1 593,6 хил. лева (12,3 на сто) повече.

Фигура № 40 : Финансово състояние на УчПФ (в хил. лв.)

Разходите за изплащане на пенсии и добавки от УчПФ през 2014 г. са в размер на **19 643,7 хил. лв.** Спрямо плана са отчетени 134,5 хил. лв. повече, а спрямо отчета за 2013 г. разходите са с 3 426,3 хил. лв. повече (21,1 на сто). Увеличението в разходите през 2014 г. се дължи на законодателните промени по отношение размера на намалението на пенсията и на добавката.

➤ От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за **изплащане на пенсии** – 65,4 на сто, следвани от тези за изплащане на добавки от УчПФ – 34,2 на сто. Изразходваните средства за срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсиите в пълен размер на учителите са в размер **6 709,6 хил. лв.**, което е с 25,8 на сто по-малко от изразходваните през 2013 г. **За изплащане на добавките** от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани **12 847,9 хил. лв.**, или с 80,9 на сто повече спрямо предходната година.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 51,9 на сто през 2014 г., при стойност на това съотношение 44,8 на сто през 2013 г.

По данни на дирекция “Финансово-счетоводна дейност”, към 31 декември 2014 г. **инвестиционният портфейл на УчПФ** е със следната структура:

- **Депозитните средства** по сметка в БНБ са в размер на 5 000,0 хил. лева.
- **Средствата в ДЦК** са с общ номинал 390 379,0 хил. лева.

Към 31.12.2014 г. средната доходност на портфейла на УчПФ е 4,05%, а средната цена на придобиване е 99,60 на 100 единици номинал в лева.

Стабилизирането на финансовия пазар в България през 2014 г., продължаващата вече трета година нулева ставка на лихвените проценти по депозитите в БНБ, както и липсата на алтернатива за инвестиране на паричните средства съгласно КСО, налага свободните парични средства на Учителския пенсионен фонд да се инвестират единствено в придобиване на държавни ценни книжа.

➤ През 2014 г. разходите за **закупуване на ДЦК** са в размер на **68 809,8 хил. лв.** (без включени лихви, такси и комисионни). Общата номинална стойност на придобитите през 2014 г. ДЦК е левовата равностойност на 68 809 756 лева. Средната доходност на закупените ДЦК през 2014 г. е 2,23%, а средната цена на придобиване е 102,36 на 100 единици номинал. През периода януари-декември 2014 г. в УчПФ са получени 34 261,7 хил. лв. погашения на главници по ДЦК, от които 1 385,6 хил. лв. са постъпили от частично плащане на главница по ЗУНК.

Към 31.12.2014 г. **финансовите активи** на УчПФ възлизат на **403 073,1 хил. лв.**, от които 390 379,0 хил. лв. в ДЦК, 5 000,0 хил. лв. в срочни депозити в БНБ и 7 694,1 хил. лв. наличност по сметката на УчПФ.

През 2014 г. стойността на активите на фонда е нараснала с 8,9 на сто спрямо активите на фонда през 2013 г. (370 076,8 хил. лв.).

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Предназначението на фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” (ГВРС), създаден със специален закон, е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Фондът се управлява от **надзорен съвет и директор**.

Надзорният съвет на фонд “ГВРС” е орган, състоящ се от осем члена:

- четирима представители на национално представените работодателски организации;
- двама представители на представителните синдикални организации;

- по един представител от Министерство на труда и социалната политика и от Министерство на финансите.

Директорът на фонд “ГВРС” се назначава от управителя на НОИ по предложение на НС на фонда и има четиригодишен мандат. Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство.

Годишният бюджет на фонда се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, като приложение към него.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда се извършва от Националния осигурителен институт (чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя). За 2014 г. беше определен приход в бюджета на Националния осигурителен институт 1,5 сто от приходите на фонд “ГВРС” за тази дейност, съгласно чл. 14, ал. 3 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г., на основание чл. 15, ал. 1, т. 4 от ЗГВРСНР.

Максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя ежегодно в Закона за бюджета на държавното обществено за съответната година. За 2014 г. максималният размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 и чл. 23, ал. 2 от ЗГВРСНР е 1 200 лв.

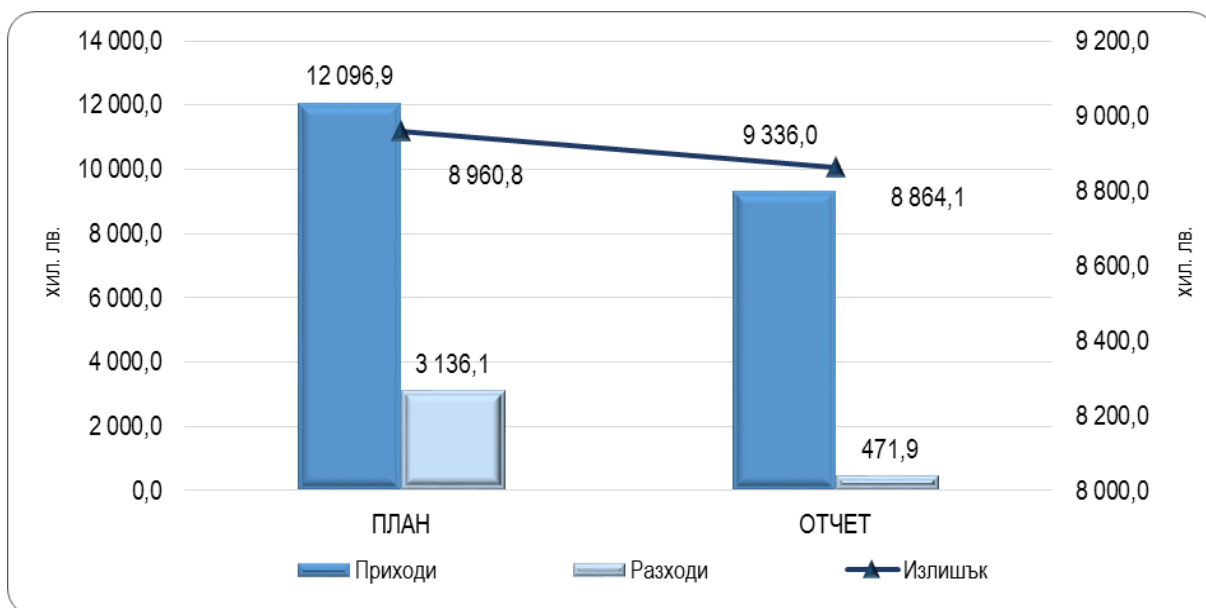
Другите промени по отношение на гарантираните вземания, които влязоха в сила от 01.10.2013 г., донесоха известни облекчения за работниците и служителите. Удължи се срокът от 30 дни на **два месеца** от датата на вписване на производството по несъстоятелност, през който работниците и служителите имат право да подадат заявление за изплащане на гарантирано вземане. Увеличи се от 3 на **6 месеца** периодът, за който се изплаща гарантирано вземане и се удължи от 6 на **12 месеца** периодът, в границите на който се гарантират начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения. По този начин се увеличиха сумите, които лицата биха могли да получат от фонда при наличие на съответните изискуеми законови изисквания. По отношение на работодателите бяха завишени критериите, за да възникне право на гарантирано вземане за работниците и служителите. Работодателят следва да е осъществявал дейност най-малко **12 месеца** преди началната дата на неплатежоспособността, съответно свръх задължеността, посочена в решението за откриване на производство по несъстоятелност. До промяната се считаше, че е достатъчно само 6 месеца да е осъществявал дейност.

Финансово състояние на фонд “ГВРС”

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя е нормативното основание, на чиято база е разработен бюджета на фонд “ГВРС” за 2014 г. Средствата на фонда не се включват в средствата на другите фондове на държавното обществено осигуряване и активите и пасивите му не могат да се обединяват с активите и пасивите на останалите фондове.

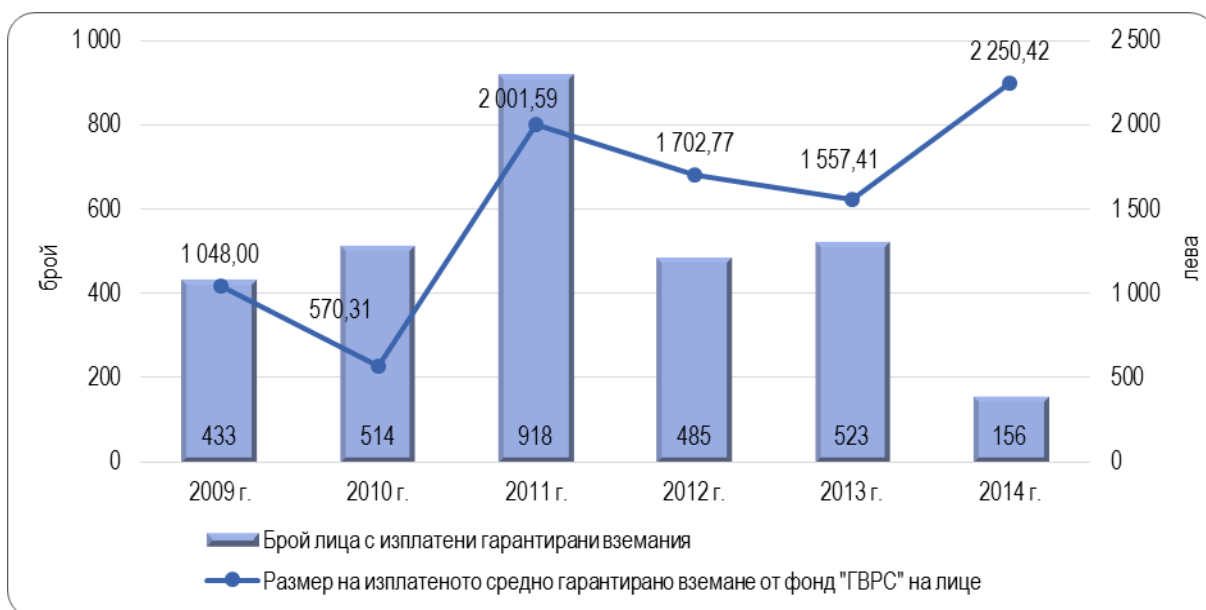
План-сметката на фонд “ГВРС” за 2014 г. е приета със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2014 г. като Приложение № 3. Тя е изготвена при спазване на основните параметри на проекта на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. и отчета на план-сметката за 2013 г.

През 2014 г., съгласно чл. 14, ал. 1 от ЗБДОО за 2014 г., **не се внасят вноски за фонд “ГВРС”**.

Фигура № 41 : Бюджет на фонд „ГВРС“ за 2014 г. (хил. лв.)

През 2014 г. са изплатени гарантирани вземания на **156 работници и служители** от 20 фирми. Общо разходът за гарантирани вземания през 2014 г. е **351,1 хил. лв.**, включително дължимите осигурителни вноски за ДОО, здравно осигуряване и ДЗПО. През 2014 г. са изплатени обезщетения на 367 лица по-малко в сравнение с 2013 г. На 26 лица са направени откази за изплащане на обезщетения от фонда.

Фигура № 42 : Брой и среден размер на изплатеното обезщетение от фонд "ГВРС" за периода 2009-2014 г.

Отчетеното **средно обезщетение** на човек за 2014 г. е **2 250,42 лв.** и в сравнение с 2013 г., когато средният изплатен размер беше 1 557,41 лв., е нараснало с 693,01 лв., или с 44,5%.

Таблица № 28 : Обобщена план-сметка на фонд „ГВРС“ за 2014 г.

ПОКАЗАТЕЛИ		ПЛАН (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ИЗПЪЛ- НЕНИЕ (%)
I.	ПРИХОДИ	12 096,9	9 336,0	77,2%
1.	Вноски от работодатели за работници и служители	0,0	114,1	
2.	Приходи и доходи от собственост	11 950,0	9 185,1	76,9%
3.	Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	146,9	36,8	25,1%
II.	РАЗХОДИ	3 136,1	471,9	15,0%
1.	Заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения	25,4	0,0	0,0%
2.	Други възнаграждения и плащания на персонала	36,8	28,4	77,2%
3.	Осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване	440,7	54,0	12,3%
4.	Плащания от фонд "ГВРС" на вземания на работниците и служителите от предприятия в несъстоятелност	2 403,0	297,0	12,4%
5.	Възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд "ГВРС" гарантирани вземания на работници и служители (-)		-79,9	
6.	Разходи за издръжка	50,2	30,5	60,8%
7.	За административното обслужване на ф."ГВРС" от НОИ	180,0	141,9	78,8%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	8 960,8	8 864,1	98,9%
IV.	ФИНАНСИРАНЕ	-8 960,8	-8 864,1	98,9%

Приходи

Приходите на фонд "ГВРС" са регламентирани в чл. 14 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и се набират от:

- 1) задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- 2) приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- 3) възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- 4) доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- 5) дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- 6) лихви, глоби и други източници.

През 2014 г. са планирани постъпления в размер на 12 096,9 хил. лв. **Отчетените приходи са в размер на 9 336,0 хил. лв.**, което представлява 77,2% изпълнение на плана. Спрямо предходната 2013 г., когато са постъпили 9 629,0 хил. лв., има намаление на приходите с 3,0%.

- И през 2014 г. беше предвидена нулева вноска от работодателите за фонд "ГВРС". По тази причина основният източник на приходи (с дял 98,4 на сто) са приходите от лихви и отстъпки от държавни (общински) ценни книжа. Постъпленията през 2014 г. са **9 185,1 хил. лв.**, при планирани 11 950,0 хил. лв., или изпълнението е 76,9% спрямо плана.
- Приходите от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на **36,8 хил. лв.** Изпълнението спрямо планираните 146,9 хил. лв. е 25,1%.
- През 2014 г. са постъпили **114,1 хил. лв.** вноски от работодатели, дължими за предходни години, които не се планират.

Разходи

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя определя за какво могат да се разходват акумулираните във фонда средства и те са за:

- 1) изплащане на гарантираните вземания;
- 2) осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;
- 3) издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- 4) разходи за дейността по чл. 13, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

В бюджета на фонд "ГВРС" през 2014 г. са планирани разходи в размер на 3 136,1 хил. лв., като от тях 2 403,0 хил. лв. са за изплащане на гарантирани вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност, а останалите са за издръжка на фонда, разходи за заплати, осигуровки върху тях и осигурителни вноски върху изплатените обезщетения.

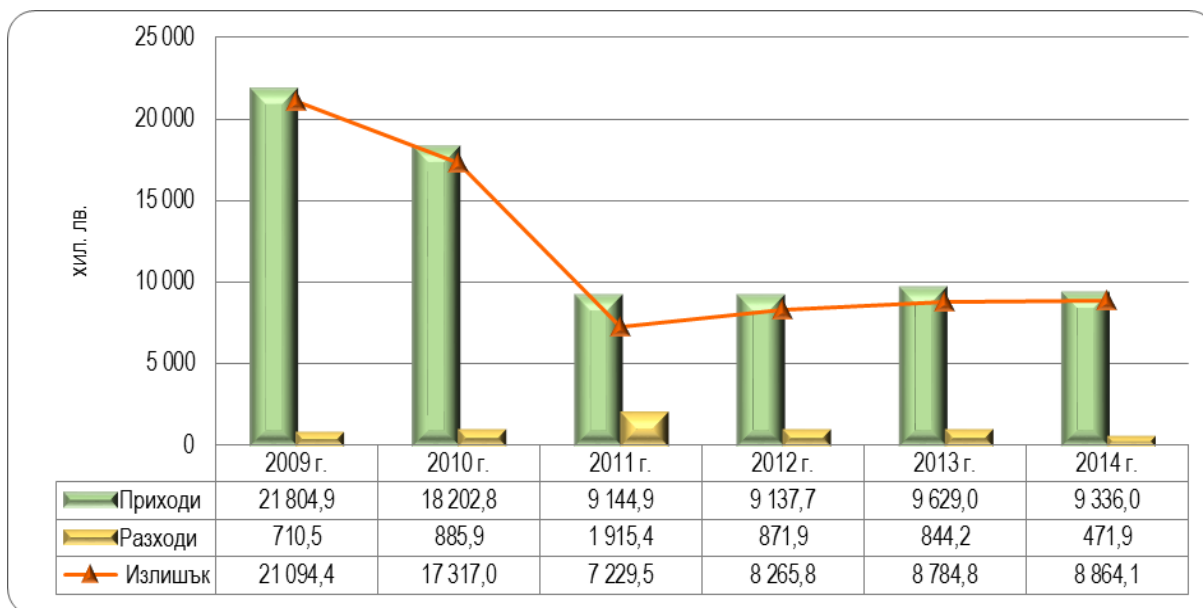
Таблица № 29 : Отчет на фонд "ГВРС" за периода 2009-2014 г.

Показатели		2009 г. (хил. лв.)	2010 г. (хил. лв.)	2011 г. (хил. лв.)	2012 г. (хил. лв.)	2013 г. (хил. лв.)	2014 г. (хил. лв.)	2014 г./ 2013 г. (%)
I.	ПРИХОДИ-ОБЩО	21 804,9	18 202,8	9 144,9	9 137,7	9 629,0	9 336,0	97,0%
1.	Вноски от работодатели за работници и служители	15 492,0	11 537,6	1 253,2	243,4	397,4	114,1	28,7%
2.	Глоби, санкции и наказателни лихви	203,3	243,9	227,2	98,6	61,4	36,8	59,9%
3.	Приходи и доходи от собственост	6 114,8	6 421,4	7 664,6	8 795,7	9 156,4	9 185,1	100,3%
4.	Други неданъчни приходи (неразпознати преводи за уточняване)	-5,2	0,0	0,0		13,8		0,0%
II.	РАЗХОДИ-ОБЩО	710,5	885,9	1 915,4	871,9	844,2	471,9	55,9%
1.	За гарантирани вземания на работници и служители	321,8	539,8	1527,2	692,6	524,7	217,1	41,4%
2.	Осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и НЗОК	65,4	96,1	311,3	123,1	124,6	54,0	43,3%
3.	Заплати, възнаграждения и др. плащания на персонала	44,1	41,1	28,3	26,1	33,8	28,4	84,0%
4.	Издръжка на ф. "ГВРС"	19,9	34,2	13,5	30,1	18,4	30,5	165,8%
5.	За административното обслужване на ф."ГВРС" от НОИ	259,3	174,6	35,2		142,7	141,9	99,4%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	21 094,4	17 317,0	7 229,5	8 265,8	8 784,8	8 864,1	100,9%

Действително извършените **разходи през 2014 г. са 471,9 хил. лв.** (с 2 664,2 хил. лв. по-малко от планираните) и са разпределени както следва:

- Изплатени са **гарантирани вземания на правоимащи лица** с общ размер **297,0 хил. лв.** Това е с 2 106,0 хил. лв. по-малко от планираните, или 12,4% изпълнение на плана.
- Общо изплатените **осигурителни вноски, изчислени върху гарантираните вземания в размера, дължим от работодателя за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване, са 54 хил. лв.,** което е 12,3 на сто от планираните 440,7 хил. лв.
- **Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното** обслужване на фонд "ГВРС" се извършва от Националния осигурителен институт. За тази дейност са изразходени **141,9 хил. лв.,** при планирани 180 хил. лв., или реализираната икономия е 38,1 хил. лв.

- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения, са изплатени 28,4 хил. лв.

Фигура № 43 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за периода 2009-2014 г. (хил. лв.)

Фонд “ГВРС” приключи 2014 г. с **положителен финансов резултат**. В края на годината фондът има **излишък 8 864,1 хил. лв.** Излишъкът е с 3,3 на сто по-малък от планирания в ЗБДОО за 2014 г.

За периода януари-декември 2014 г. фонд “ГВРС” е участвал в единадесет аукциона за закупуване на ДЦК на стойност 47 961,8 хил. лв. През периода януари-декември 2014 г. във фонд “ГВРС” са получени 38 263,0 хил. лв. погашения на главници по ДЦК.

Активите на фонд “ГВРС” към 31.12.2014 г. са в размер на 259 627,9 хил. лв., в т.ч. ДЦК (номинал, премии/отстъпки) 252 463,2 хил. лв., наличност по срочни депозити 2 000,0 хил. лв., остатък в БНБ към края на периода 923,7 хил. лв. и други активи 4 241,0 хил. лв.

СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват общо измерване и сравнение, са следните:

♦ **Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)** е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2014 г. коефициентът на зависимост е 79,8%, при 80,4% за 2013 г., т.е. отчита се намаление с 0,6 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост за 2014 г. е 77,7% (при 78,3% за 2013 г.), или средно статистически 100 осигурени лица издържат около 78 пенсионера.

♦ **Коефициентът на възрастова зависимост е процентно съотношение на населението над 65-годишна възраст към населението на възраст 15-64 години.**

За 2014 г. коефициентът на възрастова зависимост е 30,2% (при 29,3% за 2013 г., 28,5% за 2012 г., 27,8% за 2011 г., 25,9% за 2010 г. и 25,4% за 2009 г.). По данни на НСИ, нарастването на показателя в последните години, макар и с бавни темпове, показва, че възрастовата структура на населението видимо се влошава и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

♦ **Коефициентът на икономическа зависимост е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.**

За 2014 г. коефициентът на икономическа зависимост⁶ е 85,5% (при 87,5% за 2013 г., 88,0% за 2012 г.). През последната година показателят намалява с цели два процентни пункта спрямо предходната година поради едновременното намаляване на броя на безработните лица и пенсионерите и увеличаването на броя на заетите лица.

♦ **Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.**

За 2014 г. брутният коефициент на заместване на дохода е 45,4% (при 45,3% за 2013 г.). Нетният коефициент на заместване на дохода за 2014 г., изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите), е 57,9%. За сравнение, този коефициент за 2013 г. е бил 57,8%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход.

♦ **Процент на събираемост – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (план).**

Тук не се включват трансферните суми от осигурителни вноски от държавния бюджет в размер на 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година, с които държавата участва като осигурител, както и неданъчните приходи, внесени ДДС и други данъци върху продажбите.

За 2014 г. процентът на събираемост е 101,4%, при 98,4% за 2013 г. Събраните приходи от осигурителни вноски през 2014 г. са с 1,4% повече (преизпълнение с 60 194,4 хил. лв.) в сравнение с планираните за годината, което се дължи на по-високия отчетен брой осигурени лица и по-високия среден осигурителен доход.

♦ **Средногодишният брой пенсионери** през 2014 г. е 2 181 896 души, при 2 195 904 през 2013 г. Броят им през 2014 г. е намалял с 14 008 души спрямо 2013 г., или с 0,6%.

♦ **Средногодишният брой на изплатените пенсии** през 2014 г. е 2 669 061 (2 677 598 бр. през 2013 г.), като 2 144 685 (2 160 098 бр. през 2013 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

⁶ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

◆ **Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер, през 2014 г. е 1,22**, колкото е бил и през предходните две години.

◆ **Средната възраст на пенсионерите**, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 72,3 години. От тях пенсионерите по чл. 68, ал. 1-3 от КСО са на възраст 72,7 години, а по чл. 69 от КСО – 64,2 години.

◆ **Средната продължителност за получаване на лична пенсия** през 2014 г. е 21,2 години. За личните пенсии **за осигурителен стаж и възраст** тя е 22,8 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 25,9 години, при втора категория – 22,3 години, при трета – 25,2 години. Личните пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** се получават средно 10,5 години, а тези за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** – 33,0 години.

◆ **Средният осигурителен стаж**, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2014 г. при личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** е 37,5 години, а при новоотпуснатите – 37,9 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 33,6 години. При новоотпуснатите пенсии действителният стаж е 34,6 години.

◆ **Средна пенсия на пенсионер е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.**

Средната пенсия на пенсионер за 2014 г. е 310,0 лв. (при 293,96 лв. за 2013 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е 5,5%. Реалният размер се е увеличил със 7,1%, при -1,6% средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени.

С гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия са 449 398 пенсионера, или 20,6% от общия брой пенсионери към 31 декември 2014 г. За сравнение делът им през 2013 г. е бил 21,1%.

Към 31 декември 2014 г. с максимален ограничен размер на получаваната пенсия /пенсии са 44 666 пенсионера. През 2014 г. делът на получаващите ограничена пенсия /пенсии от общия брой пенсионери е 2,0% (2,5% през 2013 г.).

◆ **Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт е общият разход за пенсии, отнесен към брутният вътрешен продукт по текущи цени.**

През 2014 г. делът на разхода за пенсии е 9,9% от БВП. За сравнение, през 2013 г. е бил 9,6%.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на държавното обществено осигуряване през 2014 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като държавна институция от публичния сектор, да предоставя пълна и обективна информация за състоянието му.

Данните и фактите от прегледа на социалноосигурителните програми и финансовите резултати показват, че стабилност и устойчивост на държавното обществено осигуряване и бюджетите на социално-осигурителните фондове се постигат, когато политиките и мерките с влияние в разходната част са уравновесени и съчетани със съответни компенсиращи и балансиращи политики и мерки, с влияние в приходната част на фондовете.

Анализът на финансовите резултати по консолидирания бюджет на ДОО показва, че и през 2014 г. продължава тенденцията от предходните години на висок дял на държавните трансфери (52,1 на сто), необходими за балансиране на разходите по отделните социалноосигурителни програми и собствените приходи. През 2014 г. финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи се подобрява и постъпленията от осигурителни вноски са по-високи от планираните. Преизпълнението е с 60 194,4 хил. лв. и се дължи на по-високия отчетен брой осигурени лица и осигурителен доход. Направените разходи също превишават планираните, както за пенсии, така и за помощи и обезщетения. Ако от общите разходи се приспадне трансферът от ДБ за еднократно изплатените суми към пенсиите за м. април и м. декември 2014 г., ще се отчетат по-малко разходи спрямо плана в размер на 91 367,7 хил. лв., или едно на сто по-малко от планираните разходи.

През 2014 г. първоначално предвиденото повишаване на изискуемата възраст и осигурителен стаж за отпускане на пенсия за ОСВ за всички категории осигурени лица бе спряно за една година, за да се изработи нов пакет от мерки за адекватни и устойчиви пенсии. Това се отрази в увеличение на броя на новоотпуснатите пенсии за осигурителен стаж и възраст.

Разходите за пенсии, които са най-значимият дял от средствата на ДОО достигнаха 9,9 на сто от БВП, а общите разходи за ДОО са 11,4 на сто от БВП.

През 2014 г. всички трудови пенсии бяха осъвременени с 2,7 на сто, считано от 1 юли, като средната пенсия на един пенсионер достигна 57,9 на сто от нетния осигурителен доход.

При броя на пенсионерите и на пенсиите се отчита намаление спрямо 2013 г., но разходите за изплащане на пенсиите нарастват. Причините за това са осъвременяването на пенсиите през 2014 г., по-високите средни размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и изплатените на два пъти през годината (за м. април и за м. декември) еднократни допълнителни суми към пенсиите.

Разходите за краткосрочни обезщетения и помощи през 2014 г. са 1,4 на сто от БВП. През годината бяха изразходвани с 16 804,0 хил. лв. или 1,5 на сто повече средства от планираните поради наблюдаващата се през последните години тенденция на нарастване на броя на изплатените работни дни и среднодневен размер на обезщетенията за временна неработоспособност и майчинство.

В допълнение на проведената преди петнадесет години мащабна пенсионна реформа, през 2015 г. отново се пренастроиха параметрите на българската пенсионна система, за да може тя да отговори на новите икономически, демографски и социални предизвикателства пред обществото.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ (ДОО и ДЗПО) ЗА ПЕРИОДА 01.01.2014 г. – 31.12.2014 г. (БЕЗ ТЗПБ)

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноски	Разпределение на осигурителната вноски	
				работодател	осигурен
Лица, работещи по трудови договори, сключени за срок повече от 5 работни дни или 40 часа през един календарен месец, както и работещите по втори или допълнителен трудов договор: 3-та категория труд	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
2-ра категория труд					
1-ва категория труд					
Държавни служители по Закона за държавния служител, съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители, членовете и инспекторите в инспектората към ВСС; Кандидати за младши съдии и младши прокурори по ЗСВ	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	22,3%	не
Лицата, упражняващи трудова дейност на изборни длъжности, служителите на Българската православна църква и другите регистрирани вероизповедания по Закона за вероизповеданията	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Военнослужещи по ЗОВСРБ, държавни служители по Закона за ДА"НС" и по Закона за специалните разузнавателни средства; следователите и младши следователите, държавните служители по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, служителите в Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" към МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 52г, ал. 2 т. 8 и 9 от Закона за МВР	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	45,3%	45,3%	не
Служителите в Национална разузнавателна служба, служба "Военна информация" на Министерството на отбраната и Държавна агенция "Национална сигурност", които работят по трудово правоотношение.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноса	Разпределение на осигурителната вноса	
				работодател	осигурен
Учители	Брутното възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осиг. доход по основни икономически дейности и не повече от 2 400 лв.; В бюджетната сфера - брутно трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата и не повече от 2 400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (4,3% от вноската е за УчПФ и е изцяло за сметка на осигурителя)	26,6%	16,9%	9,7%
Управителите и прокуристите на търговски дружества и на еднолични търговци и на техните клонове, членове на съвети директорите, на управителни и надзорни съвети и контролните на търговските дружества, синдиците и ликвидаторите, както и лицата, работещи по договори за управление на непersonифицирани дружества	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица) и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперациите	Размерът на полученото месечно възнаграждение, но не повече от 2 400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест	21,3%	12%	9,3%
Членове на кооперации, упражняващи трудова дейност в кооперацията	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест (не се осигуряват за безработица)	21,3%	12%	9,3%
Физическите лица, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици на ЕООД или съдружници в търговски дружества или като членове на непersonифицирани дружества;	Изплатеното възнаграждение, без получените дивиденди	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
Еднолични търговци; лица, образували ЕООД и упражняващите свободна професия и/или занаятчийска дейност;	Избран месечен доход между минималния и максималния размер на осигурителния доход (420 лв. – 2 400 лв.) за самоосигуряващите се лица.	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноса	Разпределение на осигурителната вноса	
				работодател	осигурен
Регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители;	Избран месечен осигурителен доход от 240 лв. до 2 400 лв.	1) задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) по свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
Работниците и служителите, наетите при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец;	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 400 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	17,8%	9,9%	7,9%
3-та категория труд		(7% е за ДЗПО в ППФ)	27,8%	19,9%	7,9%
2-ра категория труд		(12% е за ДЗПО в ППФ)	32,8%	24,9%	7,9%
1-ва категория труд	Месечното възнаграждение, след приспадане на разходите за дейността по ЗДДФЛ и годишно върху дохода, деклариран в данъчната декларация, но не повече от 2 400 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	9,9%	7,9%
Полагачи труд без трудово правоотношение, с възнаграждение равно или над една МРЗ, след намаляването му с разходите за дейността, а осигурените и на друго основание – независимо от размера на възнаграждението;					
Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, и съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат (ако не е осигурен/на на друго основание или по законодателството на приемащата държава съгласно действащ международен договор, по който РБ е страна) се осигуряват по свое желание и за своя сметка;	Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	не	17,8%
Лицата упражняващи дейност по реда на чл. 4, ал. 3, т. 1, 2, 4-6 от КСО, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание;	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 400 лв.	инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	17,8%	не	17,8%
Специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето;	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	12,6%	9,7%
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации;	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	25,3%	15,6%	9,7%

Осигурени лица	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноса	Разпределение на осигурителната вноса	
				работодател	осигурен
Съпрузите на: 1) лицата регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, 2) регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, когато с тяхно съгласие участват в упражняването от тях трудова дейност, се осигуряват по свое желание и за своя сметка, ако не са осигурени на друго основание;	1) Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв. 2) Минималния осигурителен доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители – 240 лв.	общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт	21,3%	не	21,3%
Морски лица	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 400 лв.	задължително за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест	21,3%	не	21,3%
3-та категория труд		(7% е за ДЗПО в ППФ)	31,3%	не	31,3%
2-ра категория труд		(12% е за ДЗПО в ППФ)	36,3%	не	36,3%
1-ва категория труд		общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	не	22,3%
Морски лица осигурени по желание и за безработица		(7% е за ДЗПО в ППФ)	32,3%	не	32,3%
3-та категория труд		(12% е за ДЗПО в ППФ)	37,3%	не	37,3%
2-ра категория труд					
1-ва категория труд					

БЕЛЕЖКИ:

- От 01.01.2009 г. държавата участва като осигурител във фонд “Пенсии” на ДОО чрез трансфер в размер на **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.
 - Осигурителните вноски за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” се разпределят между осигурител и осигурен в **съотношение 60:40**;
 - **Осигурителните вноски** за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.
 - **Осигурителният доход** включва всички доходи и възнаграждения, и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния **максимален осигурителен доход**, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2014 г. е 2 400 лв. **Минималният месечен размер** на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и групи професии (сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя) за осигурените от работодател лица.
 - **Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица** се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемият им доход от дейността като самоосигуряващи се лица.
- За 2014 г. минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя съобразно облагаемият им доход за 2012 г. като самоосигуряващи се:

- 1) до 5 400 лв. – 420 лв.;
- 2) от 5 400,01 лв. до 6 500 лв. – 450 лв.;
- 3) от 6 500,01 лв. до 7 500 лв. – 500 лв.;
- 4) над 7 500 лв. – 550 лв.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2012 г., както и за започналите дейност през 2013 г. и 2014 г. е 420 лв.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители е 240 лв.

➤ Осигурителната вноска за фонд **“Трудова злополука и професионална болест”** (ТЗПБ) е диференцирана **от 0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху brutното трудово възнаграждение на работещите по трудови и служебни договори и приравнените към тях, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) при един или повече работодатели и е изцяло **за сметка на осигурителя**.

➤ Осигурителната вноска за фонд **“ТЗПБ”** на **морските лица** е в размер на **1,1%**, и е изцяло **за сметка на осигуреното лице**.

➤ Осигурителните вноски върху **социалните разходи** се внасят съобразно категорията труд в размерите **за фонд „Пенсии“** както следва: за лицата работещи при условията на **III-та категория труд** – родени преди 01.01.1960 г. - 17,8%; за лицата родени след 31.12.1959 г. - 12,8%; за лицата, работещи при условията на **I и II-ра категория труд** съответно – 20,8% и 15,8%; за **лицата по чл.69** от КСО – родени преди 01.01.1960 г. - 40,8%, а за родените след 31.12.1959 г. - 35,8%; за ДЗПО и за здравно.

➤ Осигурителната вноска **за фонд „Пенсии“** на ДОО за **служителите** в Национална разузнавателна служба, **служба „Военна информация“ на Министерството на отбраната и ДА „Национална сигурност“**, които съгласно разпоредбата на чл. 127, ал. 5 КСО **не се осигуряват за допълнителна пенсия** в универсален пенсионен фонд, е определена в размер - **40,8%**.

➤ **За 2014 г. не се внасят вноски за фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” (ГВРС), като максималният размер на обезщетението е в размер на 1200 лв. (чл. 15, ал. 1 и 2).**

➤ Върху изплатените гарантирани вземания от фонд “ГВРС” НОИ превежда осигурителни вноски за фонд “Пенсии”, фонд “Общо заболяване и майчинство”,

фонд “Трудова злополука и професионална болест” и за фонд “Безработица”, определени в зависимост от категорията труд на лица.

➤ **5%** от осигурителната вноска на **родените след 31.12.1959 г.**, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица или само за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт, се превежда в **УПФ за ДЗПО. Размерът ѝ за работодателя е 2,8%, а за осигуреното лице – 2,2%.**

➤ Осигурителната вноска за **ДЗПО в УПФ** на морските лица е в размер на 5% и е **изцяло за сметка на осигуреното лице**.

➤ Осигурителната вноска за **ДЗПО в ППФ** е в размер на **12% за I-ва и 7% за II-ра категория труд**. Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е **за сметка на осигурителя** (с изключение на **морските лица** работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице.)

**Осигурителни вноски и обхват на ДОО за периода 01.01.2014 г. – 31.12.2014 г.
(без ТЗПБ)**

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1. ВНОСКИ ОТ РАБОТОДАТЕЛИ ЗА РАБОТНИЦИ И СЛУЖИТЕЛИ			
За работници и служители, наети по трудово правоотношение – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица, работещи при условията на: <ul style="list-style-type: none"> ▪ трета категория труд; ▪ първа и втора категория труд. 	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и не повече от 2400 лв.	12,6% 15,6%	9,8% 12,8%
За военнослужещи по ЗОВСРБ, държавни служители по Закона за ДА"НС" и по Закона за специалните разузнавателни средства, следователите и младши следователите, държавните служители по ЗМВР и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, служителите в Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" към МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 52г, ал. 2 т. 8 и 9 от Закона за МВР; (за сметка на държавния бюджет) – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	45,3%	40,3%
Служителите в Национална разузнавателна служба, служба "Военна информация" на Министерството на отбраната и Държавна агенция "Национална сигурност", които работят по трудово правоотношение – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (не се осигуряват за допълнителна пенсия в УПФ).	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	12,6%	12,6%
За държавни служители по Закона за държавния служител, съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители, членовете и инспекторите в инспектората към ВСС; Кандидати за младши съдии и младши прокурори по ЗСВ (за сметка на държавния бюджет) – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	22,3%	17,3%
За работниците и служителите, наети при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) или наети на работа при повече работодатели при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест . <ul style="list-style-type: none"> ▪ трета категория труд; ▪ първа и втора категория труд. 	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 400 лв.	9,9% 12,9%	7,1% 10,1%
Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: <ul style="list-style-type: none"> ➤ включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица); ➤ членове на кооперации работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	Месечният размер на възнаграждението, но не повече от 2 400 лв.	12%	9,2%
За специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	12,6%	9,8%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 400 лв.	15,6%	12,8%
Осигурителни вноски от възложители за работещите без трудово правоотношение след намаляването с разходите за дейността с месечно възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> : <ul style="list-style-type: none"> ➤ равно или над 1 МРЗ; ➤ по-малко от 1 МРЗ, но получаващи и други трудови доходи от възложител/работодател; ➤ по-малко от 1 МРЗ и не получаващи други трудови доходи. 	Годишно върху дохода деклариран в данъчната декларация, но не повече от 2 400 лв. - месечно върху изплатеното трудово възнаграждение; - върху сбора от трудовите доходи през месеца; - месечно не се дължат осигурителни вноски.	9,9%	7,1%
Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда, Закона за висшето образование и Закона за държавния служител (от държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	Размерът на обезщетението	9,9% 17,8%	7,1% 12,8%
Осигурителни вноски за времето, през което лицата не са работили поради: <ul style="list-style-type: none"> ➤ незаконно недопускане или отстраняване от работа – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; ➤ били са без работа поради уволнение, признато за незаконно от компетентните органи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; ➤ както и ако са работили през този период с по-ниско възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>. <ul style="list-style-type: none"> ▪ трета категория труд; ▪ първа и втора категория труд. 	- Последното изплатено или начислено месечно брутно трудово възнаграждение или неначисленото месечно възнаграждение; - Разликата между последното месечно брутно възнаграждение преди уволнението и осигурителния доход за периода	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
Осигурителни вноски за трудоустроени лица, които не работят поради непредоставена им подходяща работа от осигурителя – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ▪ трета категория труд; ▪ първа и втора категория труд. 	Размерът на обезщетението	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
Осигурителни вноски за работниците и служителите върху средствата за социални разходи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ▪ трета категория труд; ▪ първа и втора категория труд. 	Размерът на социалните разходи	9,9% 12,9%	7,1% 10,1%
Осигурителни вноски за държавни служители върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	Размерът на социалните разходи	17,8%	12,8%
Осигурителни вноски за кадрови военнослужещи, офицери, сержанти и граждански лица по специални закони и следователите върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	Размерът на социалните разходи	20,8%	15,8%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
2. ЛИЧНИ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ			
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудово правоотношение – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход	9,7%	7,5%
От работещите без трудово правоотношение с възнаграждение равно или над 1 МРЗ след намаляването му с разходите за дейността – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	Възнаграждението след приспадане на разходите за дейността по ЗДФЛ	7,9%	5,7%
Служителите в Национална разузнавателна служба, служба "Военна информация" на Министерството на отбраната и Държавна агенция "Национална сигурност", които работят по трудово правоотношение – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица (не се осигуряват за допълнителна пенсия в УПФ).	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минимална месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	9,7	9,7
От Специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната и не повече от 2 400 лв.	9,7%	7,5%
От наетите при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) или наети на работа при повече работодатели при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец за трите категории труд – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 400 лв.	7,9%	5,7%
Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: <ul style="list-style-type: none"> ➤ включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица); ➤ членовете на кооперации работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	Размерът на възнаграждението	9,3%	7,1%
Балерини, балетисти или танцьори в културни организации – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния осигурителен доход за съответната професия и не повече от 2 400 лв.	9,7%	7,5%
От работници и служители върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	Размерът на обезщетението	7,9%	5,7%
От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудови правоотношения върху средствата за социални разходи – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	Размерът на социалните разходи	7,9%	5,7%
За времето на обучение на лицата завършили висше или полувисше образование и придобитият осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 2 от КСО – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	Мин. осигурителен доход за самоосигуряващите се лица към датата на внасяне на вноската	17,8%	17,8%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
3. ВНОСКИ ОТ САМОНАЕТИ (САМООСИГУРЯВАЩИ СЕ) ЛИЦА			
<p>Вноски от самоосигуряващи се (свободни професии, занаятчийска дейност, собственици или съдружници в търговски дружества и членове на неперсонифицирани дружества):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ задължително осигурени за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; ▪ по свой избор се осигуряват и за <i>общо заболяване и майчинство</i>. <p>Самоосигуряващите се, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание.</p>	<p>Текущо през годината върху избран месечен доход между минималния осигурителен доход, диференциран съобразно облагаемия им доход за 2012 г. като самоосигуряващи се (от 420 до 550 лв.) и максималния месечен осиг. доход 2 400 лв. Окончателно годишно – върху дохода от данъчната декларация</p>	<p>17,8%</p> <p>21,3%</p>	<p>12,8%</p> <p>16,3%</p>
<p>Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители, регистрирани по съответния ред:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ задължително осигурени за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; ▪ по свой избор се осигуряват и за <i>общо заболяване и майчинство</i>. 	<p>Избран месечен осигурителен доход от 240 до 2 400 лв.</p>	<p>17,8%</p> <p>21,3%</p>	<p>12,8%</p> <p>16,3%</p>
<p>За самонаетите (лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 КСО) при работа без трудово правоотношение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>.</p> <p>При изплащане на възнаграждение за работа без трудово правоотношение осигурителни вноски не се внасят от възложителя на работата и не се удържат от възнаграждението. Тези лица внасят осигурителни вноски върху доходите без трудово правоотношение годишно върху окончателния размер на дохода въз основа на годишната данъчна декларация.</p>	<p>Окончателният размер на осиг. доход се определя за периода, през който е упражнявана трудовата дейност, чрез годишната данъчна декларация</p>	<p>17,8%</p>	<p>12,8%</p>
<p>Съпругът /ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат и лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>.</p>	<p>Минималният осигурителен доход за самоосигуряващи се лица – 420 лв.</p>	<p>17,8%</p>	<p>12,8%</p>
<p>Съпрузите на:</p> <p>1) лицата регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност,</p> <p>2) регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, когато с тяхно съгласие участват в упражняваната от тях трудова дейност, могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка, (ако не са осигурени на друго основание) за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>.</p>	<p>1) Мин. осиг. доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв.</p> <p>2) Мин. осиг. доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители – 240 лв.</p>	<p>21,3%</p>	<p>16,3%</p>
<p>Вноски от морски лица:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ задължително осигурени за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест</i>: <ul style="list-style-type: none"> - трета категория труд; - първа и втора категория труд. ▪ по свой избор се осигуряват и за <i>безработица</i>: <ul style="list-style-type: none"> - трета категория труд; - първа и втора категория труд. 	<p>Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 400 лв.</p>	<p>21,3%</p> <p>24,3%</p> <p>22,3%</p> <p>25,3%</p>	<p>16,3%</p> <p>19,3%</p> <p>17,3%</p> <p>20,3%</p>

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
4. ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА СМЕТКА НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ			
Осигурителни вноски за времето, през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа и не е бил привлечен като обвиняем или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено, или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ▪ за трета категория труд; ▪ за първа и втора категория труд. 	Върху последното месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение или неначислено месечно възнаграждение	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
Осигурителни вноски за времето, през което родител /осиновител или съпруг /съпруга са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия; за периода на наборна или мирновременна алтернативна служба ; за времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	Минималната работна заплата за страната към момента на отпускане на пенсия	17,8%	17,8%

БЕЛЕЖКИ:

- ❖ От 01.01.2009 г. в бюджета на **фонд “Пенсии”** на ДОО се прави **трансфер от ДБ в размер на 12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.
- ❖ Осигурителната вноска за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” се разпределя между осигурители и осигурени в **съотношение 60:40**.
- ❖ **Осигурителните вноски** за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.
- ❖ **Осигурителният доход** включва всички доходи и възнаграждения, и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2014 г. е 2 400 лв. Минималният месечен размер на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и квалификационни групи професии (сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя) за осигурените от работодател лица. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемият им доход от дейността като самоосигуряващи се лица.
- ❖ Осигурителната вноска за **фонд “Трудова злополука и професионална болест”** е определена в размер **от 0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутното трудово възнаграждение на работещите по трудови договори, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) при един или повече работодатели и е изцяло **за сметка на осигурителя**.
- ❖ Осигурителната вноска за **фонд “Трудова злополука и професионална болест”** на морските лица е в размер **на 1,1%**, и е изцяло **за сметка на осигуреното лице**.
- ❖ За 2013 г. не се внасят вноски за фонд **“Гарантирани вземания на работниците и служителите”**.
- ❖ Върху изплатените гарантирани вземания от фонд “ГВРС” **НОИ внася осигурителни вноски** за фонд “Пенсии”, фонд “Общо заболяване и майчинство”, фонд “Трудова злополука и професионална болест” и за фонд “Безработица”, определени в зависимост от категорията труд на лица.

Размер и разпределение на задължителните осигурителни вноски през 2014 г.

Вид осигурен	Размер на осигурителните вноски (без ТЗПБ)					Разпределение на осигурителните вноски (без ТЗПБ)									
	Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	За сметка на осигурителя					За сметка на осигуреното лице				
						Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд
Работници и служители, работещи при условията на 3-та категория труд															
Родени преди 1 януари 1960 г.	22,3%	17,8%	3,5%	1,0%	–	12,6%	9,9%	2,1%	0,6%	–	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	–
Родени след 31 декември 1959 г.	22,3%	12,8%	3,5%	1,0%	5,0%	12,6%	7,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Работници и служители, работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд и лица по чл.69а от КСО (балерини, балетисти, танцьори)															
Родени преди 1 януари 1960 г.	25,3%	20,8%	3,5%	1,0%	–	15,6%	12,9%	2,1%	0,6%	–	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	–
Родени след 31 декември 1959 г.	25,3%	15,8%	3,5%	1,0%	5,0%	15,6%	10,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Самоосигуряващи се лица															
Родени преди 1 януари 1960 г.	17,8% (21,3%)	17,8%	По избор (3,5%)	–	–	–	–	–	–	–	17,8% (21,3%)	17,8%	По избор (3,5%)	–	–
Родени след 31 декември 1959 г.	17,8% (21,3%)	12,8%	По избор (3,5%)	–	5,0%	–	–	–	–	–	17,8% (21,3%)	12,8%	По избор (3,5%)	–	5,0%
Лица по чл. 69 от КСО															
Родени преди 1 януари 1960 г.	45,3%	40,8%	3,5%	1,0%	–	45,3%	40,8%	3,5%	1,0%	–	–	–	–	–	–
Родени след 31 декември 1959 г.	40,3%	35,8%	3,5%	1,0%	5,0%	40,3%	35,8%	3,5%	1,0%	5,0%	–	–	–	–	–

* От 01.01.2009 г. държавата участва като осигурител във фонд "Пенсии" чрез трансфер в размер на 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.

* Осигурителната вноска за фонд "Трудова злополука и професионална болест" (ТЗПБ) е диференцирана от 0,4% до 1,1%, съобразно икономическата дейност на осигурителя и е изцяло за негова сметка. Осигурителната вноска за фонд "ТЗПБ" на морските лица е в размер на 1,1%, и е изцяло за сметка на осигуреното лице.

* За 2014 г. не се внасят вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите".

* Осигурителната вноска за Учителския пенсионен фонд е в размер на 4,3 на сто и е изцяло за сметка на осигурителя.

* Осигурителната вноска за допълнително задължително пенсионно осигуряване в Професионален пенсионен фонд е в размер 12 на сто за работещите при условията на 1-ва категория труд и 7 на сто за работещите при условията на 2-ра категория труд. Тази вноска също е изцяло за сметка на осигурителя (с изключение на морските лица работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице).

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Годишен отчет на Българска народна банка – 2014 г.
2. Статистически бюлетин “Пенсии” – тримесечно издание на НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
3. Статистически годишник “Пенсии” – годишно издание на НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2014 г. – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2014 г. – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2014 г. – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд “ГВРС” за 2014 г. – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
9. Основни макроикономически показатели и показатели за ДОО – НОИ, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
10. Държавен вестник.
11. Информация от печатни и медийни издания (“пресклипинг” на НОИ и др.).
12. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ, МФ).

* * *

Национален осигурителен институт
София – 1303
бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64

Година на издаване 2015 г.